

**COLA
KKU**

Local วารสารการบริหารท้องถิ่น Administration Journal

Volume 18 • Number 4 • October - December 2025
ISSN (Print) 1906-103X • ISSN (Online) 2730-1834
www.localadminjournal.com

Local วารสารการบริหารท้องถิ่น Administration Journal

Volume 18 • Number 4 (October - December 2025)

ปีที่ 18 • ฉบับที่ 4 (ตุลาคม – ธันวาคม 2568)

The Local Administration Journal (LAJ) has been the flagship open-access journal of the College of Local Administration, Khon Kaen University, Thailand since 2008. LAJ serves as a forum for scholars, researchers, public administrators, students, and the general public, both domestic and international, to disseminate their latest scholarly and empirical work on local governance. LAJ's mission is to provide, on a regular and sustainable basis, a high quality scholarly journal for reporting empirical and comparative study findings, topical issues, theoretical concerns, and reviews on local governance and its related fields of study. LAJ also publishes high quality review and research articles in the fields of public administration, political science, economics, management, social sciences, and other disciplines related to local governance.

LAJ is published quarterly and provides immediate open access to its content on the principle that making research freely available to the public supports a greater global exchange of knowledge. LAJ is indexed by the Thai-Journal Citation Index (TCI Tier 1) and Google Scholar.

To ensure the highest quality of the journal, all research, review, and academic articles will undergo a double-blind peer-review process in which the authors and reviewers do not know each other's identity. At least three reviewers will be assigned to review an article. The opinions expressed in LAJ are those of the individual author or authors, and not necessarily those of the editorial staff or the College of Local Administration.

Honorary Editor-in-Chief: Peerasit Kamnuansilpa

Editors: Grichawat Lowatcharin and Pittikorn Panyamanee

Editorial Staff Member: Nattaya Srihanarm

Editorial Board Members:

Allen Hicken, University of Michigan, USA

Xiaodong Xu, Huazhong University of Science and Technology, China

Kealeboga Maphuny, University of South Africa, South Africa

Charles E. Menifield, Rutgers University, USA

Long Giang Thanh, Faculty of Economics, National Economics University, Vietnam

Masashi Nishihara, Research Institute for Peace and Security, Japan

Oraon Pooncroen, Chiang Mai University, Thailand

Keiko Osaki-Tomita, Tokiwa University, Japan

Emmanuel Kojo Sakyi, University of Ghana, Ghana

Maria Fe Villamejor-Mendoza, University of the Philippines, Philippines

ISSN (Print) 1906-103X • ISSN (Online) 2730-1834

Copyright © 2024 College of Local Administration, Khon Kaen University

Local Administration Journal

College of Local Administration, Khon Kaen University

123 Mittraphap Road, Mueang, Khon Kaen 40002 Thailand

Phone: +66-4320-3124 • Email: cola.laj@gmail.com • Website: www.localadminjournal.com

Editorial

Volume 18, Number 4 of the *Local Administration Journal* brings together a wide-ranging yet coherent set of studies that deepen our understanding of governance, participation, urban development, and public value in contemporary local and regional contexts. The manuscripts in this issue collectively emphasize that effective local administration depends on principled interactions among political and administrative actors, meaningful citizen participation, institutional innovation, and theoretically grounded approaches to public value creation.

The issue opens with “Political and Administrative Actors’ Interactions: Evaluating the Influence of Good Governance Principles in Project Implementation and Management in Tanzania” by *Kweyamba Maximilian and Respicius Shumbusho Damian*. Using a mixed-methods approach, the authors examine how interactions between political and administrative actors shape development project outcomes. The article underscores the need to realign political control with administrative professionalism and to strengthen formal accountability systems to improve project performance and equity.

Grassroots participation in service delivery is examined in “Participation of Village Council and Street Committee Members in Local Government Health and Education Service Delivery” by *Rose Likangaga, Ng’homange Merkiad James, and Geoffrey Ndunguru*. Focusing on selected councils in Tanzania’s Dodoma Region, the study finds a negative relationship between participation of village and street-level actors and service delivery outcomes, reflecting limitations in existing engagement mechanisms. The authors argue that participation must move beyond traditional forums toward more inclusive and structured engagement plans to strengthen local service delivery.

Decentralization and civic engagement are explored in “From Symmetric Functions to Civic Participation and Health Governance in Community Health Care Services after the Devolution to Provincial Administrative Organizations” by *Weerasak Krueathep, Preeda Taearak, and Pranom Aosan*. Examining community health centers transferred to provincial administrative organizations, the study demonstrates how devolution has created new legal and managerial spaces for civic participation and innovation. Communities are increasingly involved in health planning, priority setting, and monitoring, leading to more context-sensitive service designs and improved health outcomes.

Urban cultural development is the focus of “Khon Kaen City of Mo Lam: Exploring the City Potentials to Become a Creative City” by *Koedkanya Chanthasin, Veluree Metaveevinij, and Phitchakan Chuangchai*. Through qualitative analysis, the study identifies 17 factors across people, identity, and place that shape Khon Kaen’s potential as a Creative City grounded in Mo

Lam cultural heritage. While the city benefits from strong cultural identity, creative talent, and supportive environments, challenges remain in funding, resource access, and participatory governance.

Urban mobility and sustainability are addressed in “Reimagining Urban Mobility: The Relationship Between Public Awareness and Demand for Public Transportation in Hat Yai Municipality” by *Kasipat Thonmanee and colleagues*. The quantitative findings show that positive public awareness and frequent use of public transport are significantly associated with higher demand. The study suggests that strengthening public awareness, aligning services with travel purposes, and ensuring affordable fares are essential for advancing sustainable urban development and improving quality of life.

Public safety and social trust are examined in “A Survey on Public Opinions Regarding Drug Issues in the Bangkok Metropolitan Area, 2023” by *Preechaya Nakfon and colleagues*. Surveying over 2,700 residents, the study finds moderate levels of satisfaction and confidence in drug problem management, alongside moderate fear driven largely by media exposure. The findings highlight the importance of improving personnel capacity, public communication, and trust-building in addressing urban drug challenges.

Citizen engagement is further explored in “Factors Influencing Public Participation in Local Development” by *Rattana Phonlasen, Soraya Supaphol, and Laddawan Sameran*. The study shows that perceived benefits of participation and strong community networks significantly influence citizen involvement, explaining over half of the variation in participation levels. The findings reinforce the importance of incentives and social capital in sustaining meaningful public participation.

The issue concludes with a conceptual contribution, “Publicness and Public Value: A Theoretical Foundation Review and Practical Application” by *Nunta Bootnoi and colleagues*. By synthesizing key theories from Dewey, Bozeman, and Moore, the article clarifies how publicity and public value underpin effective public policy and management. It argues that integrating these concepts strengthens transparency, accountability, and collaborative governance across sectors.

Together, the articles in Volume 18, No. 4 reaffirm that good governance, participation, and public value are mutually reinforcing foundations of effective local administration. We hope this issue will inform both scholarly debate and practical reform efforts in public affairs.

Editorial Team
Local Administration Journal
College of Local Administration
Khon Kaen University, Thailand

Contents

RESEARCH ARTICLES

- Political and Administrative Actors' Interactions: Evaluating the Influence of Good Governance Principles in Project Implementation and Management in Tanzania** 419

Kweyamba Maximilian and Respicius Shumbusho Damian

- Participation of Village Council and Street Committee Members in Local Government Health and Education Service Delivery: Evidence from Selected Councils in Dodoma Region, Tanzania** 447

Rose Likangaga, Ng'homange Merkiad James, and Geofrey Ndunguru

- From Symmetric Functions to Civic Participation and Health Governance in Community Health Care Services after the Devolution to Provincial Administrative Organizations** 469

Weerasak Krueathep, Preeda Taearak, and Pranom Aosan

- Khon Kaen City of Mo Lam: Exploring the City Potentials to Become a Creative City** 489

Koedkanya Chanthasin, Veluree Metaveevinij, and Phitchakan Chuangchai

- Reimagining Urban Mobility: The Relationship Between Public Awareness and Demand for Public Transportation in Hat Yai Municipality, Songkhla Province** 511

Kasipat Thonmanee, Thanyaphat Phiphatphamunkul, Watcharapon Aiamsaard, and Suppawit Chaichana

- A Survey on Public Opinions Regarding Drug Issues in the Bangkok Metropolitan Area, 2023** 533

Preechaya Nakfon, Kanrawee Wichaipa, Arnuphab Raksuwan, and Choukacher Maneethep

- Factors Influencing Public Participation in Local Development: A Case Study of a Local Administrative Organization in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province** 543

Rattana Phonlasen, Soraya Supaphol, and Laddawan Sameran

ACADEMIC ARTICLE

- Publicness and Public Value: A Theoretical Foundation Review and Practical Application** 563

Nunta Bootnoi, Wiphat Mankan, Pattratida Wattanapunkitti, and Suthira Thipwiwatpotjana

สารบัญ

บทความวิจัย

- Political and Administrative Actors' Interactions: Evaluating the Influence of Good Governance Principles in Project Implementation and Management in Tanzania** 419

Kweyamba Maximilian and Respicius Shumbusho Damian

- Participation of Village Council and Street Committee Members in Local Government Health and Education Service Delivery: Evidence from Selected Councils in Dodoma Region, Tanzania** 447

Rose Likangaga, Ng'homange Merkiad James, and Geoffrey Ndunguru

- จากรูปแบบมหาโหลสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนและกลไกอภิบาลสุขภาพ ในการจัดบริการปฐมภูมิของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหลังการถ่ายโอนภารกิจไปสู่องค์การบริหารส่วนจังหวัด** 469

วิระศักดิ์ เครือเทพ, ปรีดา เต๋ออารักษ์, และปรานอม โอสาร

- มหานครมอลำจังหวัดขอนแก่น : ศักยภาพจังหวัดขอนแก่นสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์** 489

เกิดกันยา จันทะสิน, เวฬุรีย์ เมธาวิวินิจ, และพิชชาภานต์ ชวงชัย

- พลิกโฉมการเดินทาง: ความสัมพันธ์ ระหว่างการตระหนักรู้กับความต้องการใช้ระบบขนส่งสาธารณะของประชาชน ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา** 511

กษิพัทธ์ ทอนมณี, ธัญญาภัทร์ พิพัฒน์ภมรกุล, วัชรพล เอี่ยมสอาด, และศุภวิชญ์ ไชยชนะ

- การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาอาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2566** 533

ปรีชญานันท์ นักพ่อน, กานต์รวี วิชัยปะ, อานูภาพ รักษ์สุวรรณ, และณ.กะเมธอ มณีเทพ

- ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา** 543

รัตนดา พลเสน, โสริยา สุภาพล, และลัดดาวัลย์ สำราญ

บทความวิชาการ

- ความเป็นสาธารณะและคุณค่าสาธารณะ : การทบทวนรากฐานทางทฤษฎี และการประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ** 563

นันทะ บุตรน้อย, วิวัฒน์ หมั่นการ, ภัทรธิดา วัฒนาพรกิตติ, และสุธีรา ทิพย์วิวัฒน์พจนา

Political and Administrative Actors' Interactions: Evaluating the Influence of Good Governance Principles in Project Implementation and Management in Tanzania

Kweyamba Maximilian

Political Science and Public Administration
University of Dar es Salaam, Tanzania

Respicius Shumbusho Damian

Political Science and Public Administration
University of Dar es Salaam, Tanzania

Abstract

The interactions between political and administrative actors are crucial in determining the success or failure of development projects, as they directly influence implementation and management processes. This study investigated the interactions between political and administrative actors in Tanzania and their influence on the implementation and management of development projects, specifically focusing on adherence to governance principles. The study objectives are: (1) to examine the nature of interactions between political and administrative actors; (2) to assess the extent of adherence to good governance principles; and (3) to identify challenges hindering compliance. This study utilised a mixed-methods approach. A purposeful and convenient sampling technique selected 51 participants from various political and administrative roles. Data was gathered through interviews, surveys, and document analysis to assess how compliance or non-compliance with good governance principles impacts project outcomes. The findings indicate that whilst political and administrative actors know good governance principles, full compliance has not been achieved. Political actors often prioritise control and influence over administrative decisions, while administrative actors struggle with transparency and accountability. Challenges such as political pressures and bureaucratic constraints were also identified, leading to financial mismanagement, corruption, and public dissatisfaction. The study highlights the need to strengthen formal accountability mechanisms and bridge the gap between political control, awareness, and adherence to good governance principles. Governance principles will foster more effective and equitable project implementation and management, improving project implementation and management outcomes.

Keywords

governance, good governance principles, political-administrative actors, project implementation and management

CORRESPONDING AUTHOR

Maximilian Kweyamba, PSPA, University of Dar es Salaam
P.O.Box 35091 Dar es Salaam, Tanzania Email: kweyamba72@gmail.com
© College of Local Administration, Khon Kaen University. All rights reserved.

Introduction

In contemporary governance discourse, the interactions between political and administrative actors have emerged as a focal point for understanding the effectiveness and efficiency of public policy implementation and project management. The relationship between these actors is often characterised by differing motivations, priorities, and decision-making processes, which shape the trajectory of governance outcomes, particularly in project implementation and management (Torfing 2011).

Good governance encapsulates transparency, accountability, participation, equity, and the rule of law. These principles serve as normative guidelines to ensure that public policies and projects are utilised in a manner that is responsive to citizens' needs, promote sustainable development, and uphold democratic values. Applying governance principles within project implementation and management becomes particularly pertinent as it mitigates risks associated with corruption, unethical conduct, inefficiency, and lack of stakeholder engagement (Grindle, 2004). These principles were operationalised into observable dimensions in this study: transparency through access to project financial and contractual information; accountability through the presence and enforcement of oversight mechanisms; rule of law through adherence to procurement and legal frameworks; participation through opportunities for citizen and stakeholder involvement; and responsiveness through the timeliness and quality of service delivery. These operational indicators provide a systematic framework for assessing compliance levels during the implementation and management of the Dar es Salaam Rapid Transit (DART) Agency project.

Political-administrative interactions are defined as dynamic exchanges between elected officials, who determine policy priorities, and appointed administrators, who carry them out (Kasanga & Massoi, 2025). These interactions, which might take the form of collaboration, negotiation, or confrontation, have a considerable impact on project outcomes. In Tanzania's DART system, such exchanges involved elected politicians influencing budget objectives, administrative personnel turning policy directions into operational plans, and both groups vying for control over procurement and resource distribution. Interactions occur at various stages of the project cycle and play a vital role in forming governance outcomes. Political actors, including elected officials and policymakers, frequently outline overarching policy objectives and priorities, allocate resources, and offer strategic direction for projects.

On the other hand, administrative actors such as appointed or administrative officials are responsible for operationalising policies, resource allocation, and day-to-day management of projects. Nonetheless, the relationship between political and administrative actors when communicating and reacting in decision-making is not always harmonious. Conflicting interests,

power struggles, poor governance, unethical conduct, and divergent interpretations of policy objectives lead to tensions and challenges in project implementation and management.

Moreover, the degree of adherence or non-adherence to governance principles by both sets of actors significantly influences the effectiveness and legitimacy of governance processes. Political and administrative actors jointly assume the responsibility of formulating, approving, funding, executing, and overseeing projects. These roles intersect at the intersections of public projects, where the efficient and effective delivery of services, infrastructure, and programs hinges on the synergy of their actions. This sophisticated web of interactions and decision-making processes necessitates careful evaluation, as it inherently shapes the direction and impact of projects. The potential for adherence and violation of good governance principles becomes apparent within these interactions.

Like many other nations, Tanzania faces many development challenges that impede efficient, effective, and transparent project implementation and management (Garcia, 2019). A notable example is the construction of phase I of the DART Agency project, which was established to operate and manage the BRT infrastructure in Dar es Salaam. Reports from former Minister for Lands, Housing, and Human Settlements Development (2006-2014), Professor Anna Tibaijuka, indicate that she did not authorise the construction of the BRT depot and warehouse in Jangwani, a prone flood area (Mwananchi, 2022). She advised against building in the area due to the high risk of flooding, emphasising that as an urban planning expert, it was clear that constructing a bus station in such an area was impractical. However, the decision to proceed was influenced by higher political authority, specifically by then-Minister of Works, Transport, and Communication John Magufuli, highlighting a case where political considerations overruled technical expertise and urban planning recommendations (The Citizen, 2022). Good governance principles are assumed to be the solution to those development challenges. These principles ensure that public projects are designed, executed, and managed with integrity, effectiveness, and efficiency. This research paper reports on a journey to explore interactions between political and administrative actors, seeking to unveil the extent to which adhering to governance principles influences their decisions, behaviour, and collaborations throughout the lifecycle of public projects. The study focused on Phase I (2012-2016) and Phase II (2016-2024), which covered the construction and commencement of operations on one hand and the actual management of operations and performance, respectively. This approach allowed for exploring the interactions across the project's initiation and implementation decisions, focusing on adherence to good governance principles.

The study was guided by three central objectives: (1) to examine the nature of interactions between political and administrative actors, (2) to assess the extent of adherence to good governance principles; and (3) to identify challenges hindering compliance. The study questions were developed from three central objectives: (i) How do political and administrative

actors interact during project implementation and management? (ii) To what extent do these interactions adhere to good governance principles? Moreover, (iii) What challenges constrain effective compliance with these principles?

Review of Literature

In the contemporary global landscape, pursuing good governance principles in project implementation and management has become a pivotal concern for developed and developing nations (Grindle, 2004). This concern is driven by the recognition that effective governance is essential for promoting economic development, social equity, and sustainable development. Within the framework of good governance, political and administrative officials play a central role, as they are responsible for the formulation, execution, and oversight of policies and projects that impact the lives of all citizens in their locality. The global community strives to achieve sustainable development goals and improve the quality of life for all (Grindle, 2004). Governments worldwide face growing public demand for transparency, accountability, and ethical conduct in governance. Good governance is a globally recognised framework critical for public project implementation and management success. The effectiveness of politics-administration interactions, guided by good governance principles, plays a pivotal role in achieving positive outcomes. Core values such as participation, accountability, transparency, and adherence to the rule of law are fundamental to building public trust, reducing corruption, and advancing sustainable development goals (Hope, 2018). These principles are essential for efficient resource allocation, proper resource utilisation, timely project delivery, and improving socio-economic conditions through effective project management.

Global Perspective on Good Governance Principles

Good governance principles have garnered significant attention on the global stage as essential elements for the effective functioning of governments, organisations, and institutions. These principles have transcended national boundaries and are embraced as fundamental to fostering development, reducing corruption, ensuring accountability, and promoting equity. Several key factors and frameworks underpin the global perspective on governance. For example, through its 2030 Agenda for Sustainable Development, the United Nations has emphasised the role of good governance in achieving Sustainable Development Goals (SDGs). Goal 16, in particular, explicitly calls for promoting peaceful and inclusive societies for sustainable development, providing a global impetus for adhering to these principles (UN, 2015). In addition, the World Bank has developed governance indicators that measure various dimensions of governance, including voice and accountability, political stability, government effectiveness, and regulatory quality. These indicators are used to assess the quality of governance in countries worldwide and inform development policies (Kaufmann et al., 2010).

Furthermore, Transparency International's Corruption Perceptions Index (CPI) is a widely recognised tool that ranks countries based on perceived levels of corruption. The CPI highlights the global concern for transparency and accountability and the negative impact of corruption on development (Transparency International, 2022). The essence of Transparency International's Corruption Perceptions Index lies in its capacity to provide a credible, widely recognised, and influential assessment of perceived corruption levels globally. This information is used for diverse purposes, including advocacy, resource allocation, policy evaluation, and fostering greater accountability and transparency in both the public and private sectors.

On the other hand, international organisations like the Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) and regional bodies like the African Union (AU) have adopted good governance and integrity principles. These organisations promote the adoption of anti-corruption measures and good governance practices globally (OECD, 2017; African Union, 2003). Civil society organisations, for example, are believed to play a crucial role in advocating for good governance and monitoring the performance of governments and institutions worldwide. They pressure governments to adhere to these principles and demand transparency, accountability, and citizen participation (Hope, 2018). Furthermore, Multinational corporations increasingly recognise the importance of good governance principles, both internally and in their interactions with host countries. These organisations support projects by providing financial assistance and aid, accompanied by some conditionalities such as compliance with good governance principles and human rights issues. Adherence to these principles is often seen as a competitive advantage, and international standards, such as the United Nations Global Compact (UNGC), guide ethical business conduct (United Nations Global Compact, 2021). Their recognition marks the global perspective on good governance principles as a cornerstone of sustainable development and ethical conduct on a worldwide scale. They are integrated into international frameworks, monitoring mechanisms, and institutional practices, indicating a broad consensus on their significance in promoting accountable, transparent, and equitable governance. As the United Nations and various scholars outlined, good governance principles encompass fundamental elements such as transparency, accountability, participation, rule of law, equity, and effectiveness (UNDP, 1997). These principles are considered essential for achieving efficiency and equity in public administration. When applied to project implementation and management, they enhance the quality and impact of projects meant to serve the populace's interests.

Previous research has highlighted the significance of good governance principles in shaping project implementation and management practices. For instance, stakeholders gain access to project information through transparency, fostering trust and public confidence (Stoker, 2006). Accountability mechanisms ensure that political and administrative actors are answerable for their decisions and actions, thus reducing the likelihood of corruption,

embezzlement of public funds, and mismanagement of resources (Peters, 2015). Bovens (2007) argued that accountability involves answering for one's actions, decisions, and performance. Political actors are held accountable to their constituents as elected representatives or policymakers, while administrative actors are accountable for effectively executing policies and projects (Romzek & Dubnick, 1987). The literature emphasises that adherence to good governance principles, particularly in transparency and information sharing, enhances accountability among political and administrative actors. For example, Argyris (1998) posited that transparency enables decision-makers to see and evaluate the actions of others, thereby increasing the likelihood of accountability. Transparency and public participation are key elements of governance that directly affect the interactions between political and administrative actors. Meijer and Curtin (2005) noted that transparency in decision-making processes is crucial in building trust between these actors. When transparency is prioritised, it allows political actors to scrutinise administrative decisions, promoting accountability and reducing the potential for abuse of power (Meijer & Curtin, 2005). Arnstein's (1969) seminal work on the ladder of citizen participation emphasised that the level of involvement of citizens in decision-making processes varies. In projects, the degree of public participation, along with its influence on project design and implementation, depends on the commitment of political actors to involving the public (Davies, 2000).

The interactions between elected and administrative officials are a defining factor when communicating and reacting in the decision-making process within DARTS Agency projects. These interactions encompass negotiation, conflict resolution, accountability, transparency, and adaptability, ultimately shaping decisions that reflect the diverse perspectives and priorities of the project's stakeholders and the broader public interest. A self-motivated interplay of interests often characterises politics-administration interactions and responsibilities that affect how decisions are formulated, discussed, and implemented.

In this conceptual framework, good governance principles are the fundamental concepts influenced by political and administrative actors' interactions, which include communicating, reacting, and influencing decision-making. Political and administrative actors represent the key project implementation and management players. Interactions between these actors represent these two groups' collaborative efforts and decision-making processes. Finally, the outcomes of these interactions are reflected in project implementation and management outcomes, which encompass the overall success or failure of project execution based on the integration of good governance principles.

Institutional Theory

This study was guided primarily by Institutional Theory, which emphasises that organisational behaviour is shaped not only by formal rules and regulations but also by informal

norms, cultural values, and political pressures (Scott, 2014). Institutional theory highlights how political and administrative actors are embedded within institutional environments that constrain or enable their actions. For instance, while procurement laws in Tanzania mandate competitive bidding, political interference often shapes contract allocation, demonstrating how informal political norms sometimes dilute formal institutional requirements (CAG, 2018).

Institutional theory highlights how institutions promote transparency, accountability, and the rule of law, as well as their influence on decision-making and power distribution (North, 1990). DiMaggio and Powell's concept of institutional isomorphism (1983) explains how organisations conform to institutional norms through coercive pressures (e.g., legal requirements), normative standards (e.g., professional practices), and mimetic processes (e.g., imitation). Historical legacies and past decisions significantly shape governance structures (Pierson, 2000).

Informal institutions, such as norms and social practices, often complement or override formal rules (Helmke & Levitsky, 2004). Effective governance depends on institutions well-suited to a region's cultural, social, and economic context. Institutional fit allows for innovative governance structures, leading to improved outcomes.

In this study, institutional theory frames the interactions between political and administrative actors within institutional contexts. Institutions shape their behaviour and decision-making by legitimising, constraining, or modifying actions (DiMaggio & Powell, 1983). Adherence to good governance principles depends on institutional rules, societal norms, and legal frameworks. Strong institutions foster accountability and transparency, while weak ones enable inefficiency and corruption.

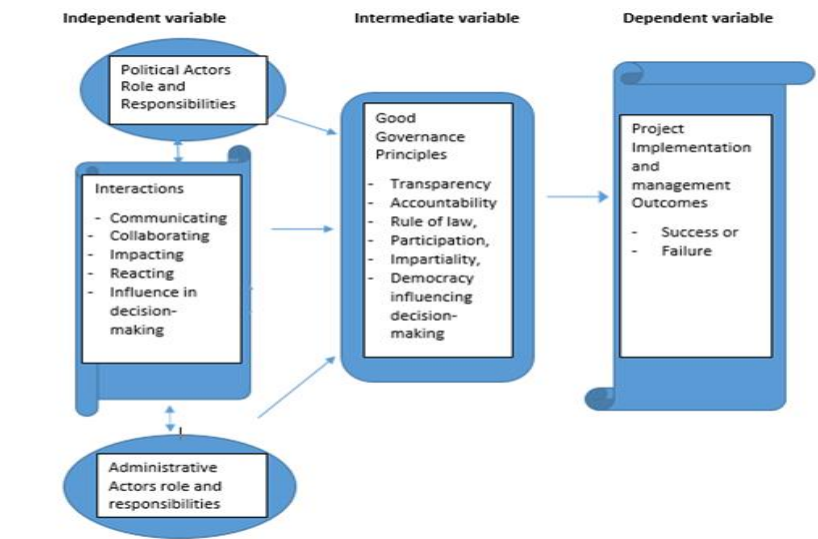

Figure 1. Conceptual Framework Illustrating the Relationships Among the Study Variables

Source: Compiled by the author based on data for the year 2023

Methodology

A mixed-methods approach rooted in the pragmatism paradigm was employed to achieve the study objectives, emphasising qualitative data through a sequential exploratory design supported by quantitative data. Pragmatism was chosen to balance positivist and constructivist perspectives, integrating historical, cultural, and political contexts to comprehensively understand the interactions. This approach was facilitated using surveys, interviews, and questionnaires to explore objective and subjective dimensions of political and administrative actors’ interactions, explicitly focusing on compliance with good governance principles. The study focused on the DARTS Agency operating the BRT system in Dar es Salaam, a key transportation project under the President's Office-Region Administration and Local Government (PO-RALG). The agency aims to establish and operate the BRT system, improve urban traffic flow, and ensure effective agency management. Data analysis involved thematic analysis for qualitative data, using inductive and deductive methods, with transcripts coded in NVivo 12. Quantitative data were analysed via SPSS Version 20, generating descriptive statistics. Trustworthiness was ensured through triangulation of data collection methods.

Table 1. Summary of Study Respondents Selected Using Purposive and Convenience Sampling

S/N	Respondents Administrative officials	No	Respondents Elected officials	No
1.	Municipal Directors	4	Ilala, Temeke, Kinondoni, Ubungo Chairpersons/Mayors	4
2.	District Executive directors	4	Ward counsellors, one from each city council	5
3.	Regional Engineer	1	Member of Parliament, one from each city council	4
4	Regional Administrative Secretary (RAS)	1	PO-RALG Minister	1
5.	District Administrative Secretary (DAS)	4		
6.	PO-RALG General Secretary	1		
7	DART Project managers	5		
8	TANROAD officials	6		
9.	DARTS executive director	1		
10.	DARTS Operational Manager	5		
11	DARTS project consultant	5		
	Subtotal	37		14
Total				51

Source: Compiled by the author based on data for the year (2023)

Study Participants

The study purposefully and conveniently sampled 51 respondents based on their institutional roles and direct involvement with the Dar es Salaam Rapid Transit (DART) system. Purposive sampling was used to gather insights from actors with specialised knowledge of politics-administration interactions (Patton, 2002), whereas convenience sampling improved access to high-level elites (Creswell and Plano Clark, 2017). Administrative officials (n=37), including municipal directors, district executive directors, regional secretaries, TANROAD Officials, PO-RALG officials, and DARTS executives, contributed expertise and practical experience in putting political directives into action. Elected officials (n=14), including mayors, ward councillors, Members of Parliament, and the PO-RALG minister, represented the political arm in charge of legitimacy, oversight, and policy direction. These respondents represented the two dimensions of governance-political actors and administrative expertise-whose interactions that adhere to good governance principles are the primary focus of this study.

Trustworthiness and Validity

The study employed triangulation across different data collection methods (interviews, surveys, questionnaires, and documents) to enhance trustworthiness. Member checking and cross-validation of sources further strengthened the credibility of the results. Reliability was ensured through consistency checks for quantitative data, while qualitative rigour was maintained through clear audit trails in the coding process. Elected and appointed officials were anonymised using EO and AO codes to ensure confidentiality and protect participants' identities.

Limitations of the Study

Although this study employed a mixed-methods design with a sample size of 51 respondents, several limitations are acknowledged. First, the relatively small sample size limits the extent to which quantitative findings can be generalised beyond the specific case of the DART project. While purposive and convenience sampling ensured respondents had relevant institutional roles, it also introduced potential selection bias, as perspectives from broader citizen groups or excluded stakeholders were not systematically captured (Creswell & Plano Clark, 2017).

Second, the study's quantitative dimension was descriptive, relying on mean scores and frequency distributions rather than advanced statistical modelling. This limited the ability to test causal relationships or uncover deeper patterns across governance variables. The quantitative component primarily illustrated trends, while the qualitative data provided richer explanations.

Third, the integration of qualitative and quantitative strands, while enhancing triangulation, also posed challenges. The reliance on key informant interviews and focus group discussions may have introduced anecdotal dominance, where individual voices shaped

interpretations more than broader thematic consolidation. This reflects the common challenge in mixed-method designs of balancing depth with representativeness (Tashakkori & Teddlie, 2010).

Results and Discussion

The Nature of Interactions between Political and Administrative Actors

The study examined how political and administrative actors interact in implementing and managing public projects. Out of the 51 respondents, the majority, 62% (n = 32), acknowledged that interaction between the two groups was inevitable and occurred frequently in decision-making processes at various stages of the project life cycle. However, the nature of these interactions varied in tone and effect. Administrative officials, 28% (n = 14), reported that while collaboration sometimes facilitated joint problem-solving and resource allocation, political actors often interfered with technical decisions, particularly in areas related to procurement, staffing, and contract awards. Elected officials, 10% (n = 5), argued that such interventions were necessary to ensure accountability to their constituencies.

The findings of this study resonate with existing secondary evidence documenting the complexities of political-administrative interactions in Tanzania's public projects. For instance, the Controller and Auditor General (CAG) reports (2019–2023) consistently highlight cases where political directives influenced procurement and contract management in infrastructure projects, often undermining the technical decisions of administrative officials. Similarly, a World Bank (2017) evaluation of the Dar es Salaam Rapid Transit (DART) system observed that political influence over procurement and staffing slowed implementation timelines and created conflicts between elected officials and technocrats. These observations mirror the views of administrative respondents in this study who reported frequent political interference in technical domains. Conversely, evidence from Parliamentary Hansard debates shows that elected representatives often justified such interventions as necessary for ensuring accountability to citizens, aligning with the claims of elected officials in this study. Broader governance analyses, such as those by Tidemand and Msami (2010) and REPOA (2018), further reinforce that the Tanzanian governance is characterised by a persistent struggle to balance political oversight with bureaucratic autonomy. This convergence between primary and secondary evidence emphasises that the tension observed in DART reflects a systemic feature of Tanzania's governance structure rather than an isolated occurrence.

Qualitative data reinforced these findings. Administrative officials frequently reported that elected officials interfered in technical decisions, particularly in procurement, route planning, and project prioritisation. One respondent noted (AO-8):

“Political leaders often push for decisions that align with party or electoral interests, even when such choices go against technical recommendations.”

Conversely, some elected officials argued that their interventions were necessary to ensure responsiveness to public concerns and to legitimise the project. The mixed evidence suggests that politics–administration interactions in the DART project fall along a continuum between cooperation and domination. The interference patterns reflect the principal–agent problem, where political actors (principals) exert control over administrative actors (agents), sometimes undermining efficiency. At the same time, collaborative instances point to the network governance model, where interdependence between political legitimacy and administrative expertise enhances project outcomes.

These findings resonate with earlier works by Guo (2019) and Njunwa (2020), who observed similar tensions in African governance systems. In the DART case, while politics provides legitimacy and resources, excessive intrusion disrupts administrative professionalism. Thus, the nature of interactions is ambivalent, capable of enabling or constraining effective project management.

These findings also align with Gulick and Urwick's POSDCORB model, which emphasises the need for specialisation in administrative tasks, but also reflects political-administrative dichotomy theory, which posits tension when political oversight extends into administrative autonomy. The results suggest that although interactions are necessary, unclear boundaries compromise efficiency and undermine the principle of neutrality in public administration.

Awareness and Compliance with Good Governance Principles

Awareness and adherence to good governance principles are critical factors influencing the effective implementation and management of projects. The Dar es Salaam Rapid Transit (DART) system, initiated under the President's Office–Regional Administration and Local Government (PO-RALG), aims to improve urban mobility and service delivery. Interviews and focus group discussions conducted between November 2022 and March 2023 revealed that political and administrative actors in Ilala, Temeke, Ubungo, and Kinondoni municipalities demonstrated high awareness of principles such as transparency, accountability, participation, rule of law, responsiveness, due diligence, and impartiality.

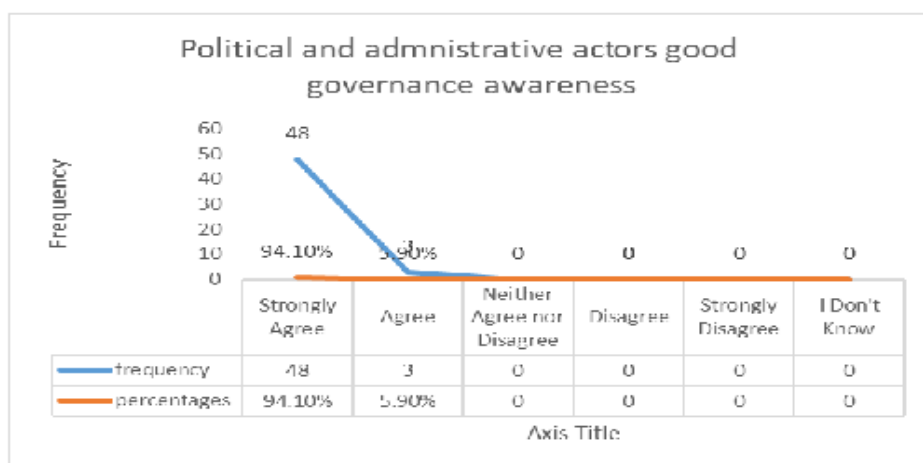

Figure 2. Awareness of Good Governance Principles Among Political and Administrative Actors

Source: Compiled by the author based on data for the year 2023

The study revealed that participants demonstrated a high level of awareness regarding good governance principles, with 94.1% strongly agreeing on their importance. This awareness reflects the influence of educational initiatives, training programs, media coverage, and advocacy efforts, highlighting a growing recognition of governance principles as critical for accountability, transparency, and effectiveness in public administration. Only 5.9% of respondents agreed rather than strongly agreed, suggesting minor variations in perception due to differing interpretations of governance concepts or scepticism about their practical implementation. Notably, no respondents indicated neutrality, disagreement, or lack of knowledge, reflecting a strong consensus on the relevance of good governance principles.

Key informant interviews (KIIs) and focus group discussions (FGDs) provided deeper insights into how these principles are applied in practice. Respondents from the DART Agency and TANIROAD operation department reported that while technocrats systematically adhered to technical expertise, political interests occasionally undermined this adherence. For instance, a feasibility study for the BRT bus terminal and depot at Jangwani recommended relocation due to flooding risks; however, political negotiations and contractor agreements led to decisions that disregarded these technical recommendations, resulting in flooding and damage to facilities. Instances of unethical practices, such as corruption and forgery, were also reported, indicating partial non-compliance with governance principles (AO-02 Regional administration official, March 2023).

FGD participants in Kinondoni, Ubungu, and Ilala highlighted further challenges, arguing that project mismanagement was exacerbated by officials' negligence and lack of transparency, as demonstrated during flood events when buses and facilities were left

unattended. Respondents criticised management for prioritising personal allowances over project responsibilities and noted irregular financial practices, such as issuing illegal electronic fiscal device (EFD) receipts (EO-22, March 2023). These observations were corroborated by a Mwananchi Newspaper report, which documented the suspension of DART's finance director and the agency's chief executive director due to failure to oversee services and ensure accountability (Mwananchi Newspaper, 2022).

Elected officials, mandated by the public, play a critical role in ensuring transparency and accountability, yet political motivations can influence their actions (Kjaer, 2004). Appointed officials, tasked with technical project management, may fail to implement governance principles, resulting in decisions that are disconnected from public needs (Mulgan, 2000). Enhancing awareness among both groups of actors is essential to foster public trust, citizen participation, and project effectiveness (Fukuyama, 2013; Bovaird & Loeffler, 2012).

Compliance was inconsistent, often shaped by political influence, party interests, and individual agendas. For example, an official from Kinondoni noted that while decisions generally followed laws and regulations, directives from higher authorities sometimes required actions favouring party interests over organisational or public welfare (EO-05, October 14, 2022). Similarly, a TANROAD official (AO-11, November 2022) cited the construction of a bus terminal in Jangwani, which proceeded despite technical advice from urban planning experts due to political intervention by higher authorities, demonstrating how political considerations compromise good governance practices.

Some respondents argued that strict adherence to governance principles could slow down urgent projects, suggesting that a pragmatic balance between efficiency and compliance may be necessary. Nonetheless, high-level oversight, exemplified by Prime Minister Kassim Majaliwa's visit to the DART Agency on April 19, 2021, emphasised the need for accountability and responsiveness in addressing public complaints about poor service quality. This intervention highlighted the role of government oversight in promoting adherence to governance principles and restoring public trust. Adherence to good governance principles was found to be partial and inconsistent.

Extent of Adherence to Good Governance Principles

Quantitative data on adherence to good governance principles (Table 2.0) indicated that respondents reported moderate compliance with transparency (mean = 3.8) and responsiveness (mean = 3.4). In contrast, accountability (mean = 2.9) and participation (mean = 2.6) were rated lower, reflecting partial adherence. 61% of the 51 respondents perceived good governance principles as partially adhered to, 25% considered compliance satisfactory, and 14% reported outright violations. Administrative officials highlighted challenges in transparency, particularly concerning budget allocations and contract awarding, where political actors

occasionally exerted influence. Similarly, 71% of elected officials acknowledged that community participation was often symbolic rather than substantive, with decisions being made at higher levels and subsequently presented as consultations.

Table 2. Perceived Adherence to Good Governance Principles (n = 51)

Principle	Mean Score	Level of Compliance
Transparency	3.8	Moderate–High
Accountability	2.9	Low–Moderate
Rule of Law	3.1	Moderate
Participation	2.6	Low
Responsiveness	3.4	Moderate

Source: Data collected from 51 respondents using surveys and interviews for the year 2023

The findings in Table 2.0 reveal mixed levels of adherence to good governance principles, carrying important implications for project implementation and management. Transparency scored highest (Mean = 3.8), suggesting a relatively strong culture of information disclosure. However, this strength may be more procedural than substantive, as earlier studies show that transparency in Tanzania often lacks depth when citizens cannot effectively utilise disclosed information for accountability purposes (Fukuyama, 2013; World Bank, 2017), without institutionalised mechanisms for access and utilisation, transparency risks being superficial.

Quantitative data on perceived compliance with good governance principles among the 51 respondents revealed that accountability (Mean = 2.9) and participation (Mean = 2.6) scored the lowest, indicating persistent governance challenges within the DART project. Weak accountability reflects a context in which political and administrative actors face limited sanctions for misconduct, creating opportunities for rent-seeking, inefficiency, and mismanagement (Kelsall, 2002; Hyden, 2013). Similarly, low participation underscores a predominantly top-down decision-making process, where community involvement is largely symbolic. This finding aligns with Ribot (2004) and Cornwall (2008), who argue that citizen participation in African governance is often orchestrated to confer legitimacy rather than to empower communities meaningfully. The lack of downward accountability erodes public trust and undermines the perceived legitimacy of development projects.

Moderate adherence to the rule of law (Mean = 3.1) suggests that legal and regulatory frameworks exist but are inconsistently enforced, often leaving room for selective application influenced by political considerations. Such selective enforcement has been documented in Tanzanian public administration, where institutional rules are applied unevenly across different actors (Mutahaba, 2012). Likewise, moderate responsiveness (Mean = 3.4) reflects some efforts by officials to address public concerns; however, these efforts often fall short in terms of timeliness and reliability. Studies on service delivery in sub-Saharan Africa indicate that

responsiveness without robust accountability mechanisms tends to result in short-term, politically motivated solutions rather than sustainable improvements (Grindle, 2004).

The results imply that transparency and responsiveness show relative strength, persistent weaknesses in accountability, participation, and rule of law represent serious governance deficits. These deficiencies limit the sustainability of DART Agency projects and threaten broader institutional legitimacy. Therefore, strengthening citizen oversight, institutional checks, and consistent enforcement of governance norms is imperative to bridge the gap between policy design and effective implementation (Bovaird & Löffler, 2012; OECD, 2019).

Focus group discussions and key informant interviews further contextualised these results. Officials noted that deviations from governance principles often occurred due to political or personal interests, which could override technical advice or established procedures (FGD, Ilala EO-46, February 23, 2023; EO-40, Kinondoni, February 23, 2023; EO-42, Temeke, March 25, 2023). For example, although technical recommendations, such as those concerning infrastructure risks at Jangwani Depot, were made based on feasibility studies, political negotiations and contractor agreements sometimes led to decisions that disregarded these recommendations, resulting in adverse project outcomes.

Collectively, these findings imply that while there is awareness and partial adherence to transparency, accountability, and the rule of law, political influence and personal interest remain significant barriers. Adherence to these principles fosters public trust, improves project efficiency, and ensures responsible management of resources, whereas lapses compromise project outcomes and citizen confidence. The evidence highlights the need for strengthened institutional frameworks, regular audits, ethical training, and robust enforcement mechanisms to ensure that governance principles are recognised and consistently practised in project implementation and management.

Secondary data corroborate the study's findings on the perceived adherence to good governance principles in the Dar es Salaam Rapid Transit (DART) project. Audits by the Controller and Auditor General (CAG) between 2017 and 2019 highlighted weaknesses in DART Agency's financial management, including contracts awarded without competitive bidding and incomplete financial records, which undermined transparency and accountability (CAG, 2018). Investigations by the Prevention and Combating of Corruption Bureau (PCCB) revealed attempts by officials to manipulate tender processes for personal advantage. However, corrective measures were later implemented to improve oversight (PCCB Report, 2018). During Phase 1 of the BRT system, transparency and accountability mechanisms, including public reporting and performance audits, enhanced compliance, demonstrating that proper governance controls can mitigate risks (World Bank, 2020).

The World Bank's Implementation Status & Results Report (2024) indicates moderate fiduciary performance, with procurement and financial management rated as "Moderate" and

Substantial," respectively, highlighting concerns over transparency and accountability in project implementation (World Bank, 2024). Similarly, the National Audit Office's Audit Report for DART (2024) underlines financial oversight and procurement process financial oversight and procurement process issues, aligning with respondents' perceptions of low accountability (National Audit Office, 2024). Transparency International's Corruption Perceptions Index (2024) ranks Tanzania 82nd out of 180 countries, scoring 41 out of 100, reflecting persistent challenges in public sector corruption that may influence governance practices in projects like DART (Transparency International, 2024). Moreover, the World Bank (2024) notes that 71% of elected officials admitted that community participation was often symbolic rather than substantive, with decisions being made at higher levels and later presented as consultations, corroborating the study's findings on low participation. These secondary sources provide a broader context for the study's primary data, reinforcing the identified gaps in governance within the DART project.

This resonates with UNDP's (1997) framework of good governance, which emphasises the integration of transparency and accountability. The findings also echo insights from Agency Theory, which highlights the potential for misalignment of interests between "principals" (citizens represented by politicians) and "agents" (administrators)—weak institutional safeguards limited adherence to governance standards, indicating the need for reforms to strengthen compliance.

Qualitative evidence revealed that transparency was enhanced through procurement reports and public announcements, but accountability mechanisms were often weakened due to political shielding of administrative decisions. Participation of stakeholders was limited, with one administrator stating:

“Community consultations are conducted formally, but decisions often reflect political priorities rather than citizens' inputs.”

These results suggest that compliance is selective and often ceremonial while governance frameworks exist. Transparency and responsiveness show moderate achievement, but accountability and participation remain weak. This reflects Institutional Theory (DiMaggio & Powell, 1983), where organisations adopt formal structures to appear legitimate but fail to operationalise them fully.

The inconsistent adherence also echoes critiques of the good governance agenda (Grindle, 2004), showing a gap between normative ideals and contextual realities in developing countries. In the DART project, political dominance and weak enforcement structures dilute adherence, leading to governance practices that are more symbolic than substantive.

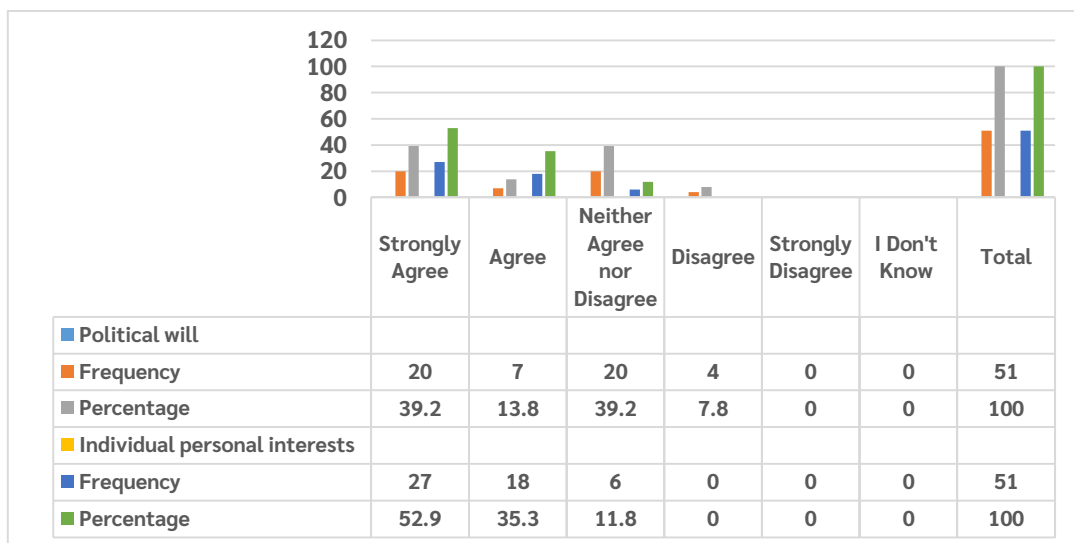

Figure 3. Non-Compliance with Good Governance Principles

Source: Compiled by author based on data for the year 2023

Figure 3.0 shows that a significant portion of respondents (39.2%) strongly agree that political will is a barrier to compliance with good governance principles, while 13.8% agree. The high percentage of respondents indicating political will as a barrier to compliance suggests political leaders' perceived lack of commitment or prioritisation to uphold good governance principles. This stems from competing political priorities, vested interests, or a reluctance to relinquish power and control over decision-making processes. On the other hand, a majority of respondents (52.9%) strongly agree, and an additional 35.3% agree that individual personal interests are a barrier to compliance with good governance principles. The high level of agreement with the statement suggests that personal interests, such as self-interest, nepotism, or corruption, significantly hinder compliance with governance principles. This reflects concerns about rent-seeking behaviour, patronage networks, and vested interests within the political and administrative elite, undermining efforts to promote transparency, accountability, and ethical conduct. The data shows no responses in the Neither Agree nor Disagree, Disagree, Strongly Disagree, or I Do Not Know " categories, indicating that none of the respondents expressed these sentiments. The absence of responses in these categories suggests a strong consensus among respondents regarding the perceived barriers to compliance with good governance principles. It indicates a shared understanding of the challenges posed by political will and individual personal interests in promoting good governance practices, with slight variation in opinion or uncertainty among participants.

Secondary data from reports and news articles reinforce these findings. For example, the construction of the Jangwani bus terminal proceeded despite expert warnings about flooding risks, illustrating the influence of political authority over technical recommendations

(TANROAD, 2022). Moreover, official reports on DART operations highlight recurring service quality issues, reinforcing the importance of accountability and responsiveness in ensuring efficient service delivery (Majaliwa, 2021). Collectively, these secondary sources corroborate the primary data, emphasising the complex interplay between political directives and administrative compliance in governance and project management.

The findings reveal that adherence to good governance principles in the DART project was uneven, with notable gaps in accountability and participation. Administrative officials (n=22) consistently emphasised that political influence in procurement and budget allocation weakened accountability mechanisms, a pattern also reported in earlier audits (CAG, 2018). As one district executive director explained, “Sometimes contracts are awarded not for merit, but because of political pressure.”

While this highlights the lived experience of officials, it also reflects a broader systemic challenge in aligning institutional procedures with governance ideals. In contrast, elected officials (n=14) acknowledged the importance of community participation but admitted that consultation often remained symbolic rather than substantive. One councillor candidly noted, “We are told to consult communities, but decisions are already made from above.”

This sentiment aligns with survey findings showing low participation scores (mean = 2.6), reinforcing the perception that bottom-up involvement was largely procedural.

By synthesising these perspectives, a clear divergence emerges: administrative actors primarily viewed political interference as undermining technical processes, whereas elected officials justified their role in safeguarding political legitimacy, even if it compromised participatory governance. These findings suggest that the tension between political oversight and administrative autonomy continues to shape project implementation, revealing both institutional constraints and governance weaknesses (Scott, 2014; Hyden, 2017).

Table 3. Political and Administrative Actors’ Adherence to Transparency, Accountability, and the Rule of Law

Adherence to Transparency, Accountability, and the Rule of Law	Always	Most of the Time	Frequently	Rarely	Never	I Don't Know	Total
Frequency	16	22	12	1	0	0	51
Percentage	31.4	43.1	23.5	2.0	0	0	100

Source: Compiled by author based on data for the year 2023

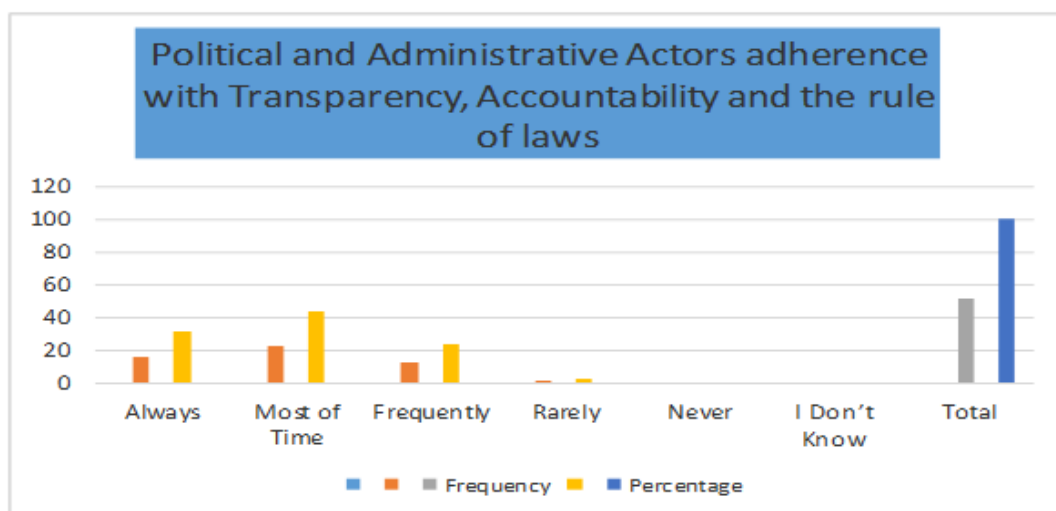

Figure 4. Political and Administrative Actors Adhering to Transparency, Accountability, and the Rule of Law

Source: Compiled by author based on data for the year 2023

The results indicate that most respondents (74.5%) reported adherence to transparency, accountability, and the rule of law either always (31.4%) or most of the time (43.1%). This reflects a generally positive trend and demonstrates a strong commitment among political and administrative actors to good governance principles. However, about one-quarter of respondents (25.5%) admitted only occasional adherence, highlighting persistent gaps undermining consistent compliance.

High levels of transparency and accountability were crucial for building public trust, improving decision-making, and reducing corruption and mismanagement. Respondents emphasised the value of transparent decision-making processes, which allow for fairness, diverse perspectives, and greater public participation. Accountability mechanisms, such as audits and oversight, were also noted as vital deterrents against corruption. Institutional barriers, resource constraints, and bureaucratic inefficiencies hinder full compliance.

The findings further reveal that poor adherence to these principles often led to governance failures. The Jangwani bus terminal project case illustrates this point: political influence and weak accountability led to poor site selection in flood-prone areas, mismanagement of funds, and corruption through forged receipts. These outcomes highlight the consequences of prioritising political mileage and personal administrative interests over sound governance practices.

Interactions between elected and appointed officials were also marked by mistrust and self-interest, limiting transparency and accountability. Instead of fostering cooperation and

interdependence, as emphasised in politicised interaction models, their engagement was often antagonistic, leading to poor decision-making outcomes.

Challenges Hindering Compliance with Good Governance Principles

The third research objective sought to identify the challenges hindering compliance with good governance principles by political and administrative actors in the DART system. Based on the responses from 51 participants, the findings revealed that while the majority of actors recognised the importance of good governance, actual compliance was hindered by a combination of structural, political, and institutional barriers.

Quantitative data show that accountability (mean = 2.9) and participation (mean = 2.6) scored lowest, reflecting weak enforcement mechanisms and limited citizen engagement in decision-making. These findings suggest that while policies exist to promote accountability and inclusion, in practice, sanctions for misconduct are rarely enforced, and public involvement remains tokenistic. Transparency (mean = 3.8) scored relatively higher, pointing to some progress in promoting openness in resource allocation and reporting. Meanwhile, responsiveness (mean = 3.4) and rule of law (mean = 3.1) were moderate, highlighting inconsistencies in service delivery and selective application of legal frameworks.

When asked about overall adherence, 61% of respondents stated that governance principles were only partially observed, 25% considered them satisfactory, and 14% reported outright violations. This highlights a gap between formal governance ideals and the reality of practice.

From a qualitative perspective, interviews revealed that political interference in procurement decisions, limited institutional capacity, and self-interest among officials were recurring challenges. For example, respondents cited instances where contracts were awarded based on political patronage rather than merit, echoing findings from the CAG reports (2018, 2020). Similarly, weak monitoring systems allowed administrative officials to bypass accountability mechanisms, while community participation was often orchestrated for legitimacy rather than genuine empowerment.

These findings align with Institutional Theory (Scott, 2014), which argues that organisational behaviour is shaped not only by formal rules but also by informal norms, political pressures, and cultural expectations. While Tanzanian governance frameworks mandate competitive procurement and public participation, the institutional environment enables informal practices undermining compliance, such as patronage politics and selective rule enforcement. Thus, despite strong institutional frameworks on paper, political will and entrenched bureaucratic culture determine how governance principles are applied in practice.

Table 4. Perceived Challenges to Good Governance Compliance (n = 51)

Governance Principle	Mean Score	Level of Compliance	Key Challenge Identified (Qualitative)
Accountability	2.9	Weak	Limited sanctions for misconduct; rent-seeking
Participation	2.6	Weak	Tokenistic involvement; elite dominance
Transparency	3.8	Relatively strong	Partial disclosure; selective openness
Responsiveness	3.4	Moderate	Delays; politically motivated responses
Rule of Law	3.1	Moderate	Selective enforcement; political influence

Source: Data generated from 51 respondents based on the challenge with adherence to good governance principles, 2023

The evidence suggests that compliance with good governance principles is hindered by formal weaknesses (weak enforcement, limited capacity) and informal practices (political patronage, self-interest). Institutional theory helps explain these dynamics: formal rules exist but are often overridden by entrenched political and administrative practices. The gap between policy and practice reflects how institutional pressures, both formal and informal, shape actors' behaviour, sometimes diluting the intended outcomes of governance reforms.

Qualitative evidence provided deeper insights into the challenges hindering compliance with good governance principles. Focus group discussions in Ubungo and Ilala revealed widespread concerns over symbolic participation, where communities were invited to meetings but denied meaningful influence over decisions (EO-22, March 2023). This tokenism undermined inclusivity and reinforced citizen disillusionment with governance processes. Administrative officials further highlighted political interference in technical decisions, notably the siting of the Jangwani terminal and depot despite feasibility studies warning of recurrent flooding risks (AO-02, March 2023). Such cases exemplify how political dominance over technical expertise weakens adherence to the rule of law and limits responsiveness to long-term community needs.

Corruption and weak accountability mechanisms also emerged as central challenges. FGD participants alleged that some officials prioritised personal benefits, such as allowances, over project supervision, while others were implicated in the illegal issuance of EFD receipts. These practices diverted resources, weakened public trust, and reduced the legitimacy of governance structures. Secondary sources corroborated these concerns: Mwananchi Newspaper (2022) reported the suspension of DART's finance director and the referral of its chief executive over financial mismanagement and lack of accountability. These findings reflect Mulgan's (2000) observation that accountability remains an *"ever-expanding yet fragile"* principle in bureaucratic systems, often undermined by informal practices.

A further challenge was limited institutional capacity. Despite governance frameworks, enforcement remained inconsistent due to weak monitoring systems, overlapping mandates, and resource constraints. As Fukuyama (2013) notes, institutional weakness reduces the ability

of states to enforce compliance, especially in transitional democracies. Additionally, donor-funded projects such as DART often include governance conditionalities, yet inadequate domestic enforcement risks non-compliance and threatens future funding (Bovaird & Loeffler, 2012).

The interplay between political and administrative actors reflects Kjaer's (2004) argument that governance outcomes are shaped by negotiating power among actors. In the DART case, elected officials pursued political visibility through rapid implementation, while administrative officials sought to uphold technical standards. This tension often resulted in compromises that sidelined governance principles, contributing to inefficiencies, corruption, and project delays. These findings are consistent with Hope (2009), who highlights how political interference and weak accountability undermine public project performance across sub-Saharan Africa.

In sum, the challenges hindering compliance with good governance principles in the DART project included political interference, symbolic participation, corruption, weak accountability, and limited institutional capacity. Institutional Theory (Scott, 2014) helps explain these patterns by showing how formal governance frameworks coexist with informal political norms constraining enforcement. Therefore, strengthening governance requires legal and structural reforms, such as clearer accountability frameworks, stronger monitoring, and behavioural shifts among political and administrative actors to reconcile technical expertise with transparency, participation, and accountability principles.

Implications

The findings of this study can be applied in actionable practice by informing policy reforms, institutional strengthening, and capacity-building initiatives aimed at improving project implementation and management in Tanzania. For example, the evidence that political will and personal interests often undermine compliance with good governance principles suggests stricter enforcement mechanisms, such as independent oversight bodies and regular audits, to ensure accountability. Additionally, the demonstrated awareness of governance principles among elected and appointed officials indicates that targeted training programs, scenario-based workshops, and ethical leadership development can translate this awareness into consistent compliance. Furthermore, practical application requires embedding governance principles into project design and implementation frameworks, ensuring that transparency, accountability, and adherence to the rule of law are understood and systematically monitored throughout the project cycle. Finally, the findings highlight the importance of balancing governance compliance with efficiency by developing practical guidelines that safeguard against bureaucratic hurdles while promoting ethical conduct and effective resource use. These

actionable strategies provide a pathway for translating the study's insights into measurable governance and project outcomes improvements.

Conclusions and Recommendations

Based on the findings of this study, the authors conclude that, while both elected and appointed officials in Tanzania demonstrate significant awareness of good governance principles (e.g., transparency, accountability, the rule of law, etc.), political will, personal interests, and weak institutional frameworks often undermine compliance. Although awareness has been strengthened through training, policy advocacy, and increasing public scrutiny, inconsistent adherence has resulted in inefficiencies, corruption, and poor project outcomes, as evidenced by the DART Agency System designed to operate the BRT system project experiences in Dar es Salaam. Political interference has sometimes overridden technical expertise, while administrative officials have occasionally engaged in unethical practices, weakening accountability and public trust. This gap between awareness and practice demonstrates that good governance in project implementation is not merely a matter of knowledge but also of political commitment, institutional enforcement, and ethical conduct.

The authors recommend further research into the dynamics of political-administrative interactions in Tanzania, particularly comparative studies across different sectors beyond transport. Expanding the scope to include rural-based projects and other strategic institutions could enrich academic understanding of governance practices in diverse contexts.

Practically, the study calls for strengthening institutional frameworks that uphold accountability, transparency, and impartiality in project management. Oversight systems should be reinforced, and auditing and regulatory institutions must be empowered to operate independently of political influence. Regular training and capacity-building programs for elected and appointed officials should focus on aligning governance principles with operational efficiency. Establishing mechanisms for public reporting, citizen engagement in monitoring, and strict enforcement of sanctions against malpractice will enhance compliance. Furthermore, fostering a culture of integrity through ethical leadership and a zero-tolerance stance on corruption is critical for restoring public trust and ensuring sustainable project delivery.

This study contributes uniquely to the body of knowledge on governance and public administration in Tanzania by examining the interactions between political and administrative actors in implementing and managing development projects through the lens of good governance principles. While previous studies have largely analysed political-administrative relations in general, this research focuses on project-level dynamics, where conflicts, collaboration, and compliance with governance principles have tangible effects on project implementation and management. The originality of this research also lies in its integration of governance theories with empirical evidence from Tanzania's project management context,

thereby extending theoretical debates on accountability, transparency, participation, and rule of law into practical applications. Furthermore, by highlighting the lived experiences of elected and appointed officials, this study generated context-specific insights relevant for strengthening governance frameworks in developing countries.

References

- African Union. (2003). *African Union convention on preventing and combating corruption*. African Union.
- Aberbach, J. D., Putnam, R. D., & Rockman, B. A. (1981). *Bureaucrats and Politicians in Western Democracies*. Harvard University Press.
- Aldrich, J. H. (1995). *Why parties? The origin and transformation of political parties in America*. University of Chicago Press.
- Andrews, M., Pritchett, L., & Woolcock, M. (2017). *Building state capability: Evidence, Analysis, action*. Oxford University Press.
- Argyris, C. (1998). Empowerment: The emperor's new clothes. *Harvard Business Review*, 76(3), 98–105.
- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>
- Bovaird, T., & Löffler, E. (2012). From engagement to co-production: The contribution of users and communities to outcomes and public value. *Voluntas*, 23(4), 1119–1138.
- Bovens, M. (2007). Analysing and assessing accountability: A conceptual framework. *European Law Journal*, 13(4), 447–468. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0386.2007.00378.x>
- Brown, A. (2017). The role of legal frameworks in promoting good governance in public procurement. *Journal of Public Procurement*, 17(2), 135–150. <https://doi.org/10.1108/JOPP-17-02-2017-B001>
- Buchanan, J. M. (1987). The constitution of economic policy. *The American Economic Review*, 77(3), 243–250.
- Buchanan, J. M. (2003). Public choice: Politics without romance. *Policy*, 19(3), 3–17.
- Buchanan, J. M., & Tullock, G. (1962). *The calculus of consent: Logical foundations of constitutional democracy*. University of Michigan Press.
- Bovaird, T., & Loeffler, E. (2012). From engagement to co-production: The contribution of users and communities to outcomes and public value. *Voluntas*, 23(4), 1119–1138.
- Bovaird, T., & Loeffler, E. (2012). From Engagement to Co-production: The Contribution of Users and Communities to Outcomes and Public Value. *Voluntas*, 23(4), 1119–1138.
- Controller and Auditor General (CAG). (2019–2023). *Annual general reports of the Controller and Auditor General on the financial statements of the central government and local government authorities*. National Audit Office of Tanzania. Retrieved from <https://www.nao.go.tz>

- Cornwall, A. (2008). Unpacking 'Participation': Models, meanings and practices. *Community Development Journal*, 43(3), 269–283.
- Controller and Auditor General [CAG]. (2018). Controller and Auditor General's Report on the DART Agency. Government of Tanzania.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2017). *Designing and Conducting Mixed Methods Research* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Davies, C. (2000). Public participation and the environment: Do we know what works? *Environmental Science & Technology*, 34(7), 1404–1410.
<https://doi.org/10.1021/es992563g>
- Dewey, J. (2008). Reconstruction in philosophy. In J. A. Boydston & R. Ross (Eds.), *The Middle works of John Dewey* (Vol. 12, pp. 77–202). Southern Illinois University Press. (Original work published in 1920)
- DiMaggio, P. J., & Powell, W. W. (1983). The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organisational fields. *American Sociological Review*, 48(2), 147–160. <https://doi.org/10.2307/2095101>
- Downs, A. (1957). *An economic theory of democracy*. Harper & Row.
- Dowding, K. (2002). *Rational choice and political power*. Ashgate.
- Frederickson, H. G., & Smith, K. B. (2003). *The Public Administration Theory Primer*. Westview Press.
- Frey, B. S. (1997). *Not just for the money: An economic theory of personal motivation*. Edward Elgar Publishing.
- Fukuyama, F. (2013). What is Governance? *Governance*, 26(3), 347–368.
- Grindle, M. S. (2004). Good enough governance: Poverty reduction and reform in developing countries. *Governance*, 17(4), 525–548.
- Garcia, M., Smith, J., & Patel, R. (2019). Stakeholder participation in public sector projects: A systematic review. *International Journal of Project Management*, 37(5), 813–825.
<https://doi.org/10.1016/j.ijproman.2019.01.005>
- Grindle, M. S. (2004). Good governance: Poverty reduction and reform in developing countries. *Governance*, 17(4), 525–548. <https://doi.org/10.1111/j.0952-1895.2004.00256.x>
- Grossman, G. M., & Helpman, E. (2001). *Special interest politics*. MIT Press.
- Green, D. P. (2013). The micro-foundations of public opinion. In L. M. Hough & D. R. Kneebone (Eds.), *Public opinion and public policy: Challenges and choices* (pp. 16–34). Routledge.
- Haque, M. S. (2004). Corrupt bureaucracies and international development: Is governance the solution or the problem? *Public Administration and Development*, 24(2), 339–348.
<https://doi.org/10.1002/pad.295>
- Helmke, G., & Levitsky, S. (2004). Informal institutions and comparative politics: A research agenda. *Perspectives on Politics*, 2(4), 725–740.
<https://doi.org/10.1017/S1537592704040472>

- Hood, C. (2006). Gaming in property and dangerous places: Public choice and the political economy of crime. *Public Choice*, 129(1–2), 9–29. <https://doi.org/10.1007/s11127-006-9016-3>
- Hope, K. R. (2018). Civil society and good governance in Africa. *Journal of African Affairs*, 47(187), 1–23.
- Hyden, G. (2005). Why do things happen the way they do? A power analysis of Tanzania.
- Hope, K. R. (2009). Capacity Development for Good Governance in Developing Societies. Commonwealth Governance Handbook.
- Hope, K. R. (2009). Capacity development for good governance in developing societies: Lessons from the field. *Development in Practice*, 19(1), 79–86.
- Hyden, G. (2013). *African politics in comparative perspective*. Cambridge University Press.
- Jones, R. (2020). Enhancing accountability in project management: Strategies for political and administrative actors. *Public Administration Review*, 80(4), 622–635. doi.org/10.1111/puar.13102
- Kaufmann, D., Kraay, A., & Mastruzzi, M. (2010). The worldwide governance indicators: Methodology and analytical issues. *World Bank Policy Research Working Paper* (5430). <https://doi.org/10.1596/1813-9450-5430>
- Kassim, H., & Menon, A. (2003). The principal–agent approach and the study of the European Union. *Journal of European Public Policy*, 10(1), 121–139.
- Kelsall, T. (2002). Shop windows and smoke-filled rooms: Governance and the re-politicisation of Tanzania. *Journal of Modern African Studies*, 40(4), 597–619.
- Kasanga, P., & Massoi, L. W. (2025). Synergy or Conflict? Political-Administrative Interactions in Local Governance at Kibaha Town Council, Tanzania. *African Journal of Empirical Research*, 6(1), 835–844. doi.org/10.51867/ajernet.6.1.71
- Kaufmann, D., Kraay, A., & Mastruzzi, M. (2011). *The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues*. World Bank Policy Research Working Paper No. 5430.
- Kjaer, A. M. (2004). *Governance*. Cambridge University Press.
- Kasanga, P., & Massoi, L. W. (2025). Synergy or conflict? Political-administrative interactions in local governance at Kibaha Town Council, Tanzania. *African Journal of Empirical Research*, 6(1), 835–844. <https://doi.org/10.51867/ajernet.6.1.71>
- Lipsky, M. (1980). *Street-level bureaucracy: Dilemmas of the individual in public services*. Russell Sage Foundation.
- Meijer, A. J., & Curtin, D. (2005). Institutional responses to transparency in the European Union: A theoretical and empirical exploration. *West European Politics*, 28(5), 1000–1021. <https://doi.org/10.1080/01402380500310568>
- Mueller, D. C. (1989). *Public choice II*. Cambridge University Press.
- Mueller, D. C. (2003). *Public choice III*. Cambridge University Press.
- Mutahaba, G. (2012). *Public sector reforms in Africa: Lessons learned*. AAPAM.
- Musgrave, R. A. (1959). *The theory of public finance: A study in public economy*. McGraw-Hill.

- Musgrave, R. A., & Musgrave, P. B. (1989). *Public finance in theory and practice*. McGraw-Hill.
- Mulgan, R. (2000). Accountability: An Ever-Expanding Concept? *Public Administration*, 78(3), 555–573.
- Mwananchi Newspaper (2022, April 22). Waziri Mkuu amsimamisha kazi mkurugenzi wa fedha wa DART.
- Mulgan, R. (2000). Accountability: An ever-expanding concept? *Public Administration*, 78(3), 555–573.
- Mwananchi Newspaper. (2022, April 22). Waziri Mkuu amesimamisha mkurugenzi wa fedha wa Wakala wa Mabasi yaendayo Haraka (DART).
- Mdee, A., & Thorley, L. (2016). Good governance, local government, accountability, and service delivery in Tanzania. *Development Policy Review*, 34(1), 55–74.
- Niskanen, W. A. (1971). *Bureaucracy and representative government*. Aldine-Atherton.
- North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change, and economic performance*. Cambridge University Press.
- National Audit Office. (2024). Audit Report: Dar es Salaam Rapid Transit Agency (DART) Financial Year Ending June 2024. <https://www.dart.go.tz/uploads/>
- Njunwa, K. M. (2024). Elected and appointed officials' attitudes and the interaction in construction of health and education infrastructures in Morogoro District Council. *African Journal of Accounting and Social Science Studies*, 3(2). <https://journal.tia.ac.tz/index.php/ajasss/article/view/88> AJASS Studies
- OECD. (2019). *Governance as an enabler for sustainable development*. OECD Publishing.
- Olson, M. (1965). *The logic of collective action: Public goods and the theory of groups*. Harvard University Press.
- Peters, G. B. (2015). *The reform of governance: A new institutional economics approach*. Routledge.
- Prevention and Combating of Corruption Bureau [PCCB]. (2018). *Annual Report*. Dar es Salaam.
- Parliament of Tanzania. (2019–2022). *Hansard reports of parliamentary debates*. Government Printer.
- Pierson, P. (2000). Increasing returns, path dependence, and the study of politics. *American Political Science Review*, 94(2), 251–267. <https://doi.org/10.2307/2586011>
- Romzek, B. S., & Dubnick, M. J. (1987). Accountability in the public sector: Lessons from the Challenger tragedy. *Public Administration Review*, 47(3), 227–238. <https://doi.org/10.2307/975901>
- Rose-Ackerman, S. (1999). *Corruption and government: Causes, consequences, and reform*. Cambridge University Press.
- Ribot, J. C. (2004). Waiting for democracy: *The politics of choice in natural resource decentralisation*. World Resources Institute.

- REPOA. (2018). Transparency and accountability in Tanzania's public sector: Governance challenges and reforms. Research on Poverty Alleviation (REPOA). <https://www.repoa.or.tz>
- Shleifer, A., & Vishny, R. W. (1993). Corruption. *The Quarterly Journal of Economics*, 108(3), 599–617. <https://doi.org/10.2307/2118402>
- Scott, W. R. (2014). *Institutions and organisations: Ideas, interests, and identities* (4th ed.). Sage.
- Stigler, G. J. (1971). The theory of economic regulation. *The Bell Journal of Economics and Management Science*, 2(1), 3–21. <https://doi.org/10.2307/3003160>
- Stiglitz, J. E. (1994). The role of government in economic development. In M. Bruno & B. Pleskovic (Eds.), *Proceedings of the World Bank Annual Conference on Development Economics 1993* (pp. 25–58). World Bank.
- Stoker, G. (2006). Public value management: A new narrative for networked governance? *The American Review of Public Administration*, 36(1), 41–57. <https://doi.org/10.1177/0275074005282583>
- Sørensen, E., & Torfing, J. (2011). Enhancing collaborative innovation in the public sector. *Public Administration Review*, 71(5), 681–691. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2011.02417.x>
- Transparency International. (2022). *Corruption perceptions index 2021*. <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>
- Transparency International. (2024). *Corruption perceptions index 2024*. <https://www.transparency.org/en/cpi/2024>
- Tidemand, P., & Msami, J. (2010). *The impact of local government reforms in Tanzania – 1998–2008*. Special Paper 10/1. Research on Poverty Alleviation (REPOA).
- Tashakkori, A., & Teddlie, C. (2010). *SAGE handbook of mixed methods in social & behavioural research*. SAGE.
- United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development*. <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- United Nations Development Programme. (1997). *Governance for sustainable human development: A UNDP policy document*. UNDP.
- Wampler, B. (2010). *Participatory budgeting in Brazil: Contestation, cooperation, and accountability*. Pennsylvania State University Press.
- Weingast, B. R., & Moran, M. J. (1983). Bureaucratic discretion or congressional control? Regulatory policymaking by the Federal Trade Commission. *The Journal of Political Economy*, 91(5), 765–800. doi.org/10.1086/261181
- World Bank. (2017). *Implementation completion and results report: Dar es Salaam bus rapid transit (P085435)*. World Bank.
- World Bank. (2024). *Implementation status and results report: Dar es Salaam urban transport improvement project (P150937)*. World Bank.

Participation of Village Council and Street Committee Members in Local Government Health and Education Service Delivery: Evidence from Selected Councils in Dodoma Region, Tanzania

Rose Likangaga

Department of Local Government Administration and Management, The Local Government Training Institute, Dodoma, Tanzania

Ng'homange Merkiad James

Department Human Resource Management, The Local Government Training Institute, Dodoma, Tanzania

Geofrey Ndunguru

Department Human Resource Management, The Local Government Training Institute, Dodoma, Tanzania

Abstract

Village council and street committee members have diverse interests in service delivery in Lower Level Local Government Authorities' (LLLGA). This paper aims at assessing their participation in local government authorities' service delivery. Specifically, the study assessed the extent to which members consider stakeholder contribution, gender participation, integrated voice of marginalized, and use of forums in health and education service delivery. The study employed a cross-sectional research design, and the respondents were 399 village council and street members. Interviews were conducted with 15 key informants who were sampled purposively. The study employed both primary data and Secondary data. The quantitative data was analyzed using the stereotype logistic regression model, while the qualitative data was analyzed by content analysis. Overall findings revealed that each aspect was indicated by the observed negative significance of village council and street members' participation in relation to the LGA service delivery. However, gender had an insignificant relationship with services delivery as the study discovered that, in Tanzania, women are unequally provided opportunities in land, agriculture, and public leadership participation, and some of the street committees do not have

CORRESPONDING AUTHOR

Rose Likangaga, The Local Government Training Institute, Dodoma, Department of Local Government Administration and Management, P. O Box 1125, Dodoma, Tanzania; Tel: (+255) 784 505491, E-mail: likangagar@yahoo.com
© College of Local Administration, Khon Kaen University. All rights reserved.

any women. This results in the fact that women's needs being denied in education and health services provision. The authors conclude that there is a negative relationship between village council and street members' participation and services delivery. The authors recommend that, in order village council and street committee members to enhance their participation, the engagement plans should be designed to ensure sustainable service delivery in the LGA, unlike the traditional approaches used in LGA, e.g., mainly village and street assemblies. The preponderant fact is village council and street committee members' participation strengthens and improves service delivery through acquisition of diverse ideas and resources.

Keywords

participation, stakeholders, service delivery, local government authorities, Tanzania

Introduction

Participation as a pillar of good governance is among the factors that bring together the state, citizens, and other parties. Such involvement facilitates the flow of resources required to deliver public services (Chigova, 2020). It can encourage local stakeholders to attach a high degree of responsibility to their welfare to local government authorities (LGA) service delivery (Erian et al. 2019). Village council and committee members are required to seek stakeholder interest in the success of the LGA in service provision and development. They can seek such interests through forums whereby the voices of marginalised groups and gender interests can be heard. Thus, stakeholders are crucial for local governance because they help citizens to make LGA raise awareness about the effectiveness and efficiency of service delivery (Lucungu et al., 2022).

Local government is a sub-national, semi-autonomous regime that performs its functions in a specific area of a country. It implies a regime that is close to the public and, as a result, employs participatory methods of addressing the partisan and physical needs of people in a specific local area. Such areas could be a town, a hamlet, a conurbation in a city, or a metropolitan contingent of any size. LGA have dual responsibilities, namely political and economic (Morgan, 2019). The core objective of participatory programmes in LGA is to improve public service delivery by bringing services in efficiency and effective ways, and ensuring people's participation and democratic control in political decision-making (Maganga, 2021). This effort is often underpinned and reinforced by attempts to establish and empower local citizens and institutions to enlist the participation of local communities in matters that concern and affect them (Christens et al., 2021). As such, participation is seen as a key driver in efforts to reduce poverty at local level. Participation is a fundamental human right, not merely a discretionary policy option that policymakers can choose whether or not to implement. It is an affirmation of the right of every individual and group to engage in public affairs, and also a part of the solution to poverty and social exclusion (Cox and Haruna, 2018).

Worldwide, education and health services delivery systems in LGA has been observed to have numerous deficiencies, resulting in major beneficiaries and stakeholders in LGA obtaining insufficient service answers from public officers despite the fact that attempts to improve education and health services delivery are in place and have been executed (Aklilu and Makalela, 2020). Non-governmental organizations (NGO) are regarded as active but not necessarily working with the government in industrialized countries such as Georgia, Hungary, Lebanon, and Switzerland. According to a study by Siaroff (2020) in Cana, Slovenia, society remains in the background of decision-making rather than as a partner, i.e., they are engaged as passive recipient and not as key stakeholders of public properties. Working conditions for NGO in the country are apparently restricted by the government, and they are barred from engaging in various service delivery businesses (Nguyahambi, 2021). Development stakeholders and beneficiary groups are passively participating in local level service delivery in many low- and middle-income countries. For instance, article 38 of Uganda's Constitution protects public involvement by stating that every Ugandan has the right to engage in government affairs and influence government policies towards education and health service delivery (Dupuy et al., 2022). Despite the presence of a legal framework for citizens' groups to participate in Ugandan LGA education and health services delivery, citizens are claiming that they are not fully engaged by the government on the delivery progress (Sseremba, 2020).

Education and health service delivery in Tanzania has been identified as one of the critical areas in implementing good governance in response to the Sustainable Development Goals (SDG) and as a strategy for achieving the Tanzania Development Vision (TDV) 2025 and National Five-Year Development Plans (FYDP) (Osawe, 2017). Tanzania's government has enacted several initiatives, including the National Strategy for Good Governance, Local Government Reform Programmes (Phase I and II), the Public Services Reform Programme (PSRP), and decentralisation projects such as decentralisation via devolution (also known as D by D). D-by-D refers to the transfer of power, authority, and resources from the central administration to LGA, among other things, with the goal of improving provision of education, health, laws, and culture, while adhering to good governance practices and delivering services in an efficient and effective manner (Likwelile and Assey, 2018)

Nonetheless, despite the aforementioned reforms, concerns have emerged regarding the role of stakeholder participation, the voice of marginalized groups, gender participation, and the use of forums to coordinate stakeholders for sharing material and non-material resources in LGA education and health services delivery (Kavina, 2018). In general, public services in LGA are characterized by a lack of capacity and institutional weakness, widespread corruption and unsustainable education and health services delivery infrastructure. The magnitude, size, and solution regarding these challenges remain an empirical question. Scholars hold opposing views on stakeholder participation as a key component of service delivery towards achieving the

international SDG. De Luca *et al.*, (2021) suggested that village council and street committees have high influences to stakeholder participation in LGA improves the long-term viability of public service delivery. Thus, citizen participation in education and health services delivery creates effective sustainability due to the participants' sense of ownership. In contrast, (König *et al.*, 2021) suggest that the influence of village and street council committees on stakeholder participation leads to conflicts of interest and lowering service quality. Those opposing viewpoints are primarily due to the inherent difficulties in evaluating village and street council members' influences to stakeholder participation and determining which variables are more important than others in impacting education and health service delivery. These outcomes are important to inform strategies to achieve Tanzania's Development Vision (TDV) 2025, Goal No. 3.1 in respect of attaining a high quality of life for all Tanzanians, as well as SDG No. 3 and 4.

Literature Review

Social Network Theory

This study was guided by Dunn's (1983) Social Network Theory. That theory is relevant because it points out that improved service delivery requires strengthening relationships between LGA and their stakeholders, including civil society, the private sector, and members of the public, by soliciting and accepting their contributions and taking into account their interests.

Dunn (1983) defines 'networks' as "clusters of relationships that span unlimited ranges of space and time." He also said that networks emerge to seek "common aims". A network is a collection of cooperative ties between an organization and others in its internal environment (Dunn, 1983). LGA ties with their stakeholders are likely to be considered network-type partnerships (Rowley, 1997) to the extent that these relationships suggest coalitions with people, groups, or other organizations seeking common aims and enjoying compatible advantages. According to Valeri and Baggio (2021), "network analysis provides a technique of investigating how the pattern of relationships in a stakeholder environment affects organizational behavior." Network analysis also aids in explaining the effects of environmental influences on decision making. Similarly, LGA need to include other stakeholder perspectives, seek physical resources from stakeholders, listen to and consider the interests of both genders and marginalized groups and use forums to analyze all stakeholder problems and interests for effective performance.

For effective organizational behavior (LGA service delivery), village and street council members must use forums to gather the opinions of all groups in society, including women and other marginalized groups, as well as entice development partners to give their input in the service delivery process. As a result, this study employed social network theory to stimulate low

LGA service delivery, and considered council members as internal LGA stakeholders who can influence health and education service delivery.

Empirical Studies and Hypothesis Development

Stakeholder contribution

When essential stakeholders are not identified by village and street council members and included in the LGA education and health services delivery arena, the relevance and anticipated advantages of the education and health service offered are limited. Stakeholder involvement is an important aspect of the LGA education and health service delivery process because it ensures broad support for the LGA policies and activities, avoids conflicts, and helps the plan succeed over time.

Globally, Yukalang et al., (2018) showed that village and street council members' seeking stakeholders support generates high-quality creative input, resulting in better decision-making and environmental management in the USA. Legislation in Germany is derived from a variety of sources (government programmes, the administration, court rulings, associations of trade and industry, interest groups, LGA, etc.), but stakeholders are not sharing inputs in public discussion, particularly through the mass media. Low LGAs receive and monitor prospective legislative issues, and ask interested parties to participate in conversations with the goal of exchanging ideas in order to improve services delivery, but they do not take into account the shared contributions for public service delivery (Waweru et al., 2019). Local residents and other local development stakeholders are scarcely involved in African countries, particularly in Ghana, as required in Article 240 (2) (e) of the 1992 Ghana Constitution which states that "local people are allowed the possibility to effectively engage in the governance of low local government." Despite the existence of acts directing LGAs to create a space for involvement, certain critical concerns have been voiced that stakeholder participation does not always result in favorable outcomes. According to the findings of a cross-sectional research of emerging nations, decentralization does not increase stakeholder participation in public service provisions (Liu, 2021).

In Tanzania, literature on participation indicates that village and street council members do not hold an important stakeholder position in LGA education and health services delivery. For example, a study by Ngonyani (2019) revealed that weak stakeholder participation in public affairs as well as inadequate consideration of community-centered forums have reduced service delivery efficacy (Mwankupili and Msilu, 2020). Tanzania's constitution and laws, as stipulated in the Public Service Act, No. 8 of 2002 and Public Service Regulations (2003), emphasize effective service delivery through stakeholder engagement, but have less contribution

towards service delivery (Maganga, 2021). Therefore, participation in local service delivery is not attainable in Tanzania. Meanwhile, it has been hypothesized that

H₀: There is no significant relationship between stakeholder contribution and services delivery in Tanzania LGA.

Gender participation

Gender-responsive service delivery is a tool for realizing gender equality as well as being a key requirement for good governance (Rubin and Bartle, 2021). Village and street council members need to contribute to women's economic empowerment by addressing the issue of control and sharing of resources by women and men. In addition, gender-responsive service delivery contributes to decisions about the allocation of resources are made explicit, thereby promoting equal service delivery (Koda and Mtasingwa, 2021).

Regarding gender participation in India, the emphasis is not given to ensuring equity and equality of public service outcomes. Instead, consideration is given to the different needs, interests and priorities of women and men, girls and boys, as well as differential impacts of financial expenditure on the lives of women, men, girls and boys rather than their contribution to health delivery provision (Kale *et al.*, 2021). A study by Cunningham *et al.* (2019) revealed that, in Indonesia, at the local level, initiatives to implement gender participation in health services planning process started in 2003. In accordance with the Ministry of Home Affairs' Decree 132, low LGA council members were required to allocate five per cent of their budgets to schemes that specifically addressed the needs of women but were not given an opportunity to share their views on the service planning and its implementation.

In east Africa, particularly in Tanzania, women suffer from unequal opportunities for land, agriculture and public leadership participation. According to a study conducted by Japhet (2020), it was discovered that there was only one woman for every five village and street council committee members in procurement and tender committees. Furthermore, the study by Matto (2021) revealed that LGA did not have procurement/tender committees, and eight LGA did not have any women on the committee at all which resulted in women's needs being denied in education and health services provision. This implies that there is no significant relationship between gender participation and services delivery in Tanzania LGA.

Voice of the marginalised group

For efficient service delivery in low LGA, the village and street council members must reinforce citizen values and concerns. This can be achieved through designing the work programmes and funding of the citizens' fundamental rights agency, e.g., the Commission for Human Rights and Good Governance, as well as oversee the roles of national-level freedom of

expression for their complaints concerning service delivery (Kuteesa et al., 2021). In the USA, the Social Planning Network of Ontario funded the Engaging Marginalized Communities Project, which worked with four local social planning and community development councils in four districts across the provinces, but the number of physical disabilities was limited with supportive infrastructure for participation in public platforms. Also, the same constraint was observed in Ghana; the dearth of participation of people with disabilities concurred with country registration but the low LGA have limited access to supportive infrastructure (Gill, 2021).

In Tanzania, people with disabilities are among the poorest; most marginalized, and most socially excluded populations. They are more likely to participate in low LGA education and health service delivery, to be illiterate, to have less formal education, and to have less access to developed support networks and social capital than their non-disabled counterparts (Sabates *et al.*, 2021). Village and council members are not supporting people with disabilities, through their representative associations, are not able to share their thoughts on education and health service delivery processes through LGA assembly meetings and other LGA agreed platforms since they are unable to afford to buy the supportive devices (Madaha, 2021). From the above argument it implies that, there is no significant association between voice of marginalised people and LGA services delivery in Tanzania.

Forums

Community forums are seen as the major LGA supportive engine for consensual economic growth, while community groups give their supportive contributions through sharing similar interests for improved public service delivery (Onwujekwe et al., 2021). Experiments in rural areas have failed to yield community participation in the planning and monitoring of projects due to a lack of access to ICT-integrated media in Canada. Combining ICT with community development projects could be used to leverage ICT to fulfill human development goals (Badar and Mason, 2020). LGA are the service delivery groups in African countries that are supposed to interact with their governments on a variety of issues, both individually and collectively, to register grievances, express displeasure, demand services, and influence policy, but limited private forums are allowed to collect public views on LGA service delivery in Zimbabwe (Loewe et al., 2021). In Senegal, governance units have attempted to share information in order to engage citizens in the past, but most trials have failed due to low ICT usage since village and street assemblies mostly used forums (Bourgoin et al., 2019)

Tanzania's Local Government Legislation (Acts Nos. 7 and 8 of 1982) provides a safeguard through the composition of LGA and the transparency of council proceedings (Ntwenya, 2020). The makeup of the council ensures that policymakers are drawn from the community through a representative democracy process. Aside from the composition of the councils, meetings of the councils are normally open to the public and the press, but there are

stereotypes in listening to and taking into account the stakeholder views on education and health services (Obwana, 2019). In addition to the limited transparency of these sessions, the village and street council members of an LGA can invite anyone to come and speak on any issue, or participate in any other way, at any council meeting, while legislation also limits LGA ability to make any bylaw without seeking public consultation and opinion from all interested groups. Thus, the legislation implies that there is no significant relationship between forum and LGA services delivery in Tanzania.

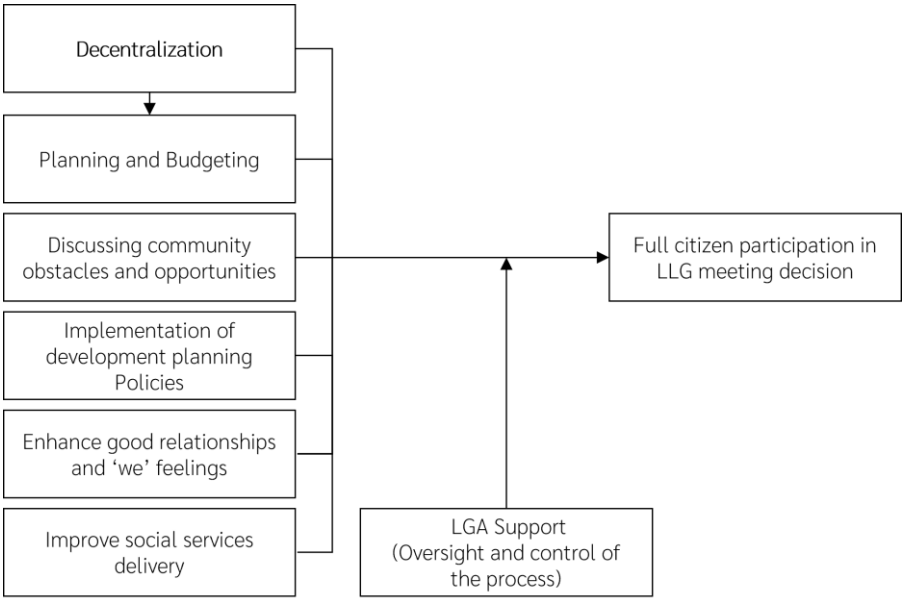

Figure 1. Conceptual Framework

Based on the figure above, if decentralization is effective, citizens will participate in local level meetings, and have input into planning and budgeting to address local development issues. This should enhance relationships, and foster a sense of togetherness (*'we feelings'*) and improve social services delivery, while LGA members will ensure oversight and control of the process of decentralization.

Methodology

Research Design

The study employed a cross-section survey design. The design allowed for data collection at a single point in time (Krishnaswani, 2002). The design allowed for the determination of causal-effect relationships between independent variables (stakeholders contribution, gender participation, voice of marginalised, forums) and the dependent variable.

Also, the design allowed easy data collection and analysis on village and street council members' influence on stakeholder participation and services delivery.

Population and Sample

The study population comprised members of village and street councils from Dodoma City Council, Kongwa and Chamwino District Councils of the Dodoma Region, Tanzania. The selection of Dodoma region was based on the existence of parent coordination ministry President's Office - Regional Administration and Local Government (PO-RALG) since 1995 in Dodoma, which is responsible for overseeing LGA operations. Therefore, with this experience, Dodoma was in a good position to provide reliable data in order to assess the role of institutional arrangements on LGA services delivery. The study involved a total sample of 399 respondents who were village and street committee members. The prescribed sample size was obtained by using Yamane (1967) Formula:

The Yamane formula used to obtain sample from all the three councils. According to Yamane (1967),

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

Where, "n" is a sample size, "N" is a total population and "e" is sampling error or confidence level. The researcher calculated the required sample size given a sampling error of 10% (e=0.1)

Sampling Procedure

A multistage sampling technique was used to select members of village and street councils. In the first stage, three councils out of eight LGA in Dodoma region were selected purposively based on economic status, rural and urban setup, and age of establishment. The selected councils were Dodoma City Council, Chamwino District Council and Kongwa District Council. Dodoma City Council was selected because it performs a peculiar role which is not performed by any other LGA in Tanzania as it assumes the role of the Capital City of Tanzania. Chamwino District Council was selected because it is the newest council in Dodoma region (established in 2007). Kongwa District Council was selected because it is more rural than the other two councils.

In the second stage, wards were selected from each council. Three wards were selected by using simple random sampling. The selected wards were Makole, Chang'ombe and Mnadani (Dodoma City Council), Sejeli, Mtanana and Pandambili (Kongwa District Council), Manchali, Mvumi Mission and Haneti (Chamwino District Council). Stage three involved selection of villages/streets. From each ward, three villages from district council's and streets from city council were selected. In the ultimate stage, committee members were selected using simple

random sampling. Also, the three selected streets and villages were randomly selected because they possess common characteristics of having a village council for rural authorities and a street committee for urban authorities. A list of members for each village and street council was obtained from the council executive officers. A total of 15 respondents were purposefully selected and interviewed in each site. The sample includes 1 City Executive Director, 2 District Executive Directors 3 Ward Executive Officers and 9 Village Executives for they are the supervisors of selected City, Districts, Streets and Villages.

Data Collection Methods

The study on which this article is based used primary and secondary data. Primary data were collected through questionnaires which were collected from 399 street committee and village council members. In addition to the questionnaire, an interview guide was used to collect data from key informants who were City and Districts Executive Directors, Ward Executive Officers, Street Executives and Village Executives. Secondary data were collected through documentary review of village and street meetings log books, council financial reports as well as minutes of previous assembly meetings. It was necessary to use a combination of data sources in order to complement one another and to obtain sufficient and insightful information for the study.

Data Processing and Analysis

Pre-testing of the questionnaire was done to measure validity, and recommendations from pre-testing were incorporated in the draft questionnaire before final data collection. Data collected were subjected to a reliability test. Cronbach's Alpha coefficient test was applied, yielding an internal consistency score of 0.8807 which is higher than 0.70 and hence considered acceptable and a good indication of construct reliability.

Qualitative data from key informant interviews (KII) were processed using Content Analysis (CA). First, interviews were transcribed into an MS WORD document. Then, from these transcriptions, the researchers identified key themes, concepts, and phrases. The themes were organised into coherent categories which summarised key results. This qualitative information then was integrated with findings from the quantitative information to provide derive meaningful conclusions.

Quantitative data analysis included development of indices. In the first stage, thematic analysis technique was used to explore and gain an insight into deeper attributes of governance. This is required if there are no reliable quantitative measures of the construct available (Smith and Smith, 2018). The second stage involved scaling development and validation in order to measure constructs that were difficult to measure directly. A five-point index summated scale was used with statements to each of which the respondents were required to respond: "strongly disagree (1 point), disagree (2 points), undecided (3 points), agree (4 points) or strongly agree (5

points)” for the variables stakeholders’ contribution, gender participation, voice of marginalised, and forums. This was followed by factor analysis to summarize and quantify all qualitative information in this study.

For examining the influence of village and street council members on stakeholder participation to LGA service delivery, stereotype logistic regression analytical model was employed. The stereotype logistic regression uses ordinal response variable for estimation instead of nominal outcome variable.

The dependent variable (service delivery) was categorical. Z test statistics were used to establish the relationship between stakeholder contribution, gender participation, voice of marginalised and forums versus services delivery in LGA. The Stereotype Logistic Regression equation of the following form was estimated.

$$\text{logit}[\pi(j, J)] = \ln \left(\frac{\pi(Y=j|x_1, x_2, \dots, x_p)}{\pi(Y=J|x_1, x_2, \dots, x_p)} \right) = \alpha_j - \phi_j(\beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_p X_p) \dots \dots \dots (2)$$

Where: $j = 1, 2, 3, \dots, J - 1, J$ stands for the reference category, Y = ordinary response variable from j to J , α_j = intercepts, $\beta_1, \beta_2, \dots, \beta_p$ are logit coefficients, and ϕ_j = constraints to ensure outcome variable is ordinal if $1 = \phi_1 > \phi_2 > \phi_3 > \dots \phi_{J-1} > \phi_J = 0$.

Table 1. Variables, Measurement, and Hypotheses

Variable	Definition	Unit of Measurement	Hypothesis
y = Service delivery	Extent to which citizens are satisfied with health and education services delivery	1=Not Satisfied; 2=Moderate; 3=Satisfied	
x =Participation in terms of Stakeholder contribution	The state of village and street council members seeks potential actors, receiving their views, advice, support to and from stakeholders regarding provision of services	1=SD; 2=D; 3=U; 4=A; and 5=SA;	+
Gender participation	The extent to which both gender are equal involved by village and street council members in health and water services delivery.	1=SD; 2=D; 3=U; 4=A; and 5=SA;	-
Voice of marginalised	The right of special groups to be heard their challenges and problems facing them particularly women, children and people with disability by village and street council members.	1=SD; 2=D; 3=U; 4=A; and 5=SA;	+
Forums	The meetings or media used by vilage and street council members in the provision of LGA health and education services delivery.	1=SD; 2=D; 3=U; 4=A; and 5=SA;	+

Note: SD=strongly disagree. D= Disagree, U= Neutral, A=Agree and SA= Strongly Agree

Data Analysis

Qualitative analysis

Qualitative data from KII were processed using the thematic analysis method. The resulting themes were organised into coherent categories which summarised key results. The qualitative information was integrated with findings from quantitative information to provide derive meaningful conclusions.

Quantitative analysis

Quantitative data were analyzed using factor analysis for data reduction and stereotype logistic regression to determine the effects of each variable on service delivery. The study had 17 items, and factor analysis was used to identify which items formed coherent subsets that were relatively independent of one another. Factor analysis was used to produce small sets of variables which were uncorrelated from 17 variables. Factor analysis was adopted to establish the number of dimensions available in a set of variables. The four (4) variables include stakeholder's contribution, gender participation, voice of marginalised, and forums.

The suitability of data for factor analysis was assessed by using Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) and Bartlett tests. The test results are presented in Table 2. It can be seen that all four (4) variables were suitable for factor analysis as KMO tests for all variables are greater than 0.5 for it shows 0.9 and p values for Bartlett tests are significant ($p < 0.000$) which was high, indicating good sampling adequacy for running factor analysis.

Table 2. Factor Analysis Results: KMO and Bartlett's Test of Sphericity

Variable	Loadings	KMO	Bartlett test of sphericity	Eigenvalue
Stakeholder contribution	0.9096	0.9263	$\chi_{0.05,6} = 782.017, p = 0.000$	6.833
Gender participation	0.8624	0.9037	$\chi_{0.05,6} = 807.838, p = 0.000$	3.009
Voice of marginalised	0.7999	0.9245	$\chi_{0.05,10} = 921.317, p = 0.000$	1.354
Forums	0.7998	0.9470	$\chi_{0.05,10} = 699.637, p = 0.000$	1.145

Before running the stereotype logistic regression analysis, multicollinearity was tested using Variance Inflation Factor (VIF) to determine whether there was a strong correlation between independent variables. No collinearity was found, because the Variance Inflation Factor (VIF) was less than 10, conditional indices were less than 10, and tolerance was below 0.25 (See Table 3). On the other hand, the proportional odds or parallel regression assumption was tested using Brant test. The test showed a significant value ($\chi_{0.05,4} = 9.64, p = 0.047$) which indicates that the assumption was violated. This implies that relationship between each pair of outcome groups was the same. Because of that, Stereotype Logistic Regression Model was adopted.

Stereotype Logistic is recommended model to be used because it relaxes the ordered logistic model assumptions but retains the ordinal information (Liu, 2014).

Table 3. Collinearity Diagnostics Results

Variable			Tolerance	VIF
stakeholders			0.7542	1.33
gender				
voice			0.6914	1.45
forums				
(obs=399)	Mean VIF	1.3	0.7027	1.42
				1.18
			0.8455	

Findings and Discussion

Stereotype Logistic Regression

The Stereotype Logistic Regression model was employed to appraise the contribution of stakeholder participation to LGA education and health service delivery. Specifically, the analysis was designed to identify the contribution of stakeholder's contribution, gender participation, voice of marginalised, and forums in LGA service delivery. The overall stereotype logistics model was significant ($\chi_{0.05,6} = 109.25$, $p < 0.000$). This implies that the combined effect of the four variables used was able to explain education and health service delivery in terms of village and street council members' influence on stakeholder participation. All the variables were negatively related to education and health service delivery.

Table 4. Stereotype Logistic Regression

q60	Coef.	Std. Err.	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
stakeholders	-1.93415	.2912703	-6.64	0.000	-2.505029	-1.36327
gender	.004241	.2516588	0.02	0.987	-.4890011	.4974831
voice	-.9537061	.2639212	-3.61	0.000	-1.470982	-.43643
forums	-1.357704	.2464415	-5.51	0.000	-1.840721	-.874688

The Influence of Stakeholder Contribution to Service Delivery

Stakeholder involvement in LGA was discovered to be critical for education and health service delivery. Hence, this study employed stereotype logistic regression to determine whether village and street council members at low LGA in Tanzania are involving stakeholders effective when delivering of education and health services.

From Table 4, estimated logit coefficient ($\beta = -1.93415, z = -6.64, p = 0.000$) found a significant relationship of village and street council members seeking stakeholder contribution towards education and health services delivery. The relationship is negative. The odds of being in the satisfied with service delivery relative to not satisfied were 0.1445 times less. The findings are in line with the study by Mbithi *et al.* (2019) who discovered that seeking stakeholder supports is limited and that the ensuing influence on decentralized service delivery is negligible.

According to Dunn's (1983) Social Network Theory, "local government organizations' ties with their stakeholders are likely to be regarded as network-type partnerships." Furthermore, the findings contradict a study by Juntunen *et al.* (2019), Saeed and Kersten (2019), Yang and Basile (2021), which found that the participation of stakeholders is required for effective education and health service delivery in LGA. Also, their findings indicate that external stakeholder orientation improved the efficacy of ethics and compliance of education programs. Based on the arguments above, it is possible to assert that stakeholder participation is necessary for effective education and health service delivery in village and street low LGA, even though negatively affecting education and health service delivery. The negative relationship discovered under this study might be explained by the absence of clear guidelines for stakeholder involvement in the village and street LGA. This conclusion is supported by the KII:

"We have by-laws, which reflects the central government law, but our LGA do not have a framework showing clearly which stakeholders are to be involved and in what service provision sector in our jurisdiction." (Personal Communication, March 5, 2021).

Another added that

"Classes affected the stakeholder participation in service delivery processes too, as rich and poor are differently invited to participate." (Personal Communication, March 1, 2021).

For sustainable development, village and street council members must understand that, without stakeholder involvement in the implementation of public-based projects, the projects will lose a sense of ownership among themselves, which will trigger insecurity about their results. As a result, the null hypothesis is rejected, in that there is no significant association between stakeholder engagement and service delivery in Tanzania LGA. It was also discovered that the lack of a stakeholder engagement plan continues to impede members of the village and street council in seeking stakeholder participation in low LGA service delivery. The

stakeholder's engagement plans need to specify who the stakeholders are and what service sectors they must participate in.

The influence of gender participation on service delivery

Gender participation is a core part of equal resource distribution in LGA service delivery processes, as well as a method for equal and sustainable service delivery. The gender participation questions in this survey are aimed to see if village and street council members in low LGA in Tanzania are responding to this indicator. The results on gender participation are presented in Table 4.

From Table 4, the estimated logit coefficient ($\beta = .0042415, z = 0.02, p = 0.987$). Found that gender participation had an insignificant relationship with LGA services delivery. The relationship is negative. Odds of being satisfied with service delivery relative to satisfied were 1.0042 times more. This finding contradicts those found by Ahuru (2021) and Orisadare (2019) who argued that women with a middle school education or higher were more likely to be encouraged by village and street council members to participate in LGA decision-making organs than women with a primary education or less. As a result, better educated women are more aware of the significance of local decision making in antenatal care. As a result, gender participation may be influenced by education level. As noted, women with poor education are less likely to be engaged in LGA decision-making organs than those with secondary education.

The KII produced the following: "My husband is enough to represent our family contributions to the village assembly while I remain at home with other household responsibilities." (Personal Communication, March 3, 2021) which contradicts the available literature under this study.

Another commented that

"Although if we engaged in planning as per meeting calling, few women can be heard, considering economic position and education among ourselves, because even an opportunity to contribute is offered, which to some extent, a number of women take advantage of women in our street dislike attending the assembly." (Personal Communication, March 7, 2021).

Village and street council members through their LGA should adopt more practical approaches to promote education for all in order to have a well-educated and learned society. According to a study conducted by Chukwuma (2020) in Nigeria, women should be empowered to obtain secondary and tertiary education, particularly in rural areas, and participate in public policy-making processes. Thus, researchers in this study could not reject the null hypothesis that there is no significant relationship between gender participation and services delivery in

Tanzanian low LGA. Therefore, it is asserted that women do attend and men participate in LGA service delivery when are invited in the available platforms.

Influence of the Voice of Marginalized Groups on Service Delivery

The planning and implementation of public projects at the local level is no longer viewed as a top-down process, but rather as an inclusive process. In particular, marginalised groups, are viewed as key stakeholders by sharing their perspective on service delivery processes. Marginalised people in developed countries are sharing their views and concerns through integrated ICT infrastructure (Coats, 2017). Also, this study assessed whether street and village council members in Tanzania were complying with the need to enable marginalised groups to have their voices heard, regarding health and education services delivery. Results are presented in Table 4.

From Table 4, the estimated logit coefficient ($\beta = -.9537061, z = -3.61, p = 0.000$) indicates that the voice of marginalised groups had a significant relationship with education and health service delivery in LGA. The relationship is negative. The odds of being more satisfied with service delivery relative to only moderately satisfied were 0.5466 times greater. Studies by Gautam *et al.*, (2020); Chowdhury, (2021), have advanced explanations based on the above findings, by arguing that village and street council members intentionally have a less caring voice for the marginalized. They also pointed out that disadvantaged groups need more information and resources for them to be able to influence LGA decisions that affect their lives. Enhancing marginalized groups' sharing their concerns requires more than inviting them to participate in decision-making organs.

Moreover, people with disabilities in LGA lack supportive infrastructure to enable them to have an equal chance to raise their voice in the service delivery processes, as reported in the KII:

“The village council is inviting all citizens through the council noticeboard to participate in a decision-making assembly, particularly for hospital and school building programmes, but I cannot attend since I do not have transportation facilities.” (Personal Communication, March 9, 2021).

Another added that

“I think we are ignored by our local leaders based on our ability to share opinions on the available development projects, as we are not facilitated to share our views while we are part and partial of planned service delivery programmes, and this situation is negatively affecting our daily life as nothing is planned to reflect our challenges.” (Personal Communication, March 1, 2021).

A study by Chengalur *et al.* (2021) discovered that developed countries, including the USA, adopted online platforms to obtain information on the voice of marginalized groups while planning service delivery programmes. However, a study by Hayes and Bulat, (2020) suggests that people with disabilities need a supportive system to ensure equal opportunity for sharing their views in service delivery planning and implementation, which a number of developing countries are lacking due to the slow growth of science and technology compared to developed countries. Therefore, the researchers reject the null hypothesis that there is no significant relationship between the voice of the marginalised group and service delivery in Tanzania low LGA.

The Influence of Forums on Service Delivery

Forums are critical in participatory development because they bring stakeholders together to exchange ideas and perspectives on collective service delivery. People in Western countries benefit from the availability of online platforms by having inclusive stakeholders in all public problems by inviting and taking them into account for improved service delivery, particularly in the USA (Sigalla *et al.*, 2021). This study adopted stereotype logistic regression to find out the extent to which the village and street council members use of forums contributes to improved education and health service delivery in Tanzania's LGA.

From Table 4, the estimated logit coefficient $\beta = -1.357704, z = -5.51, p = 0.000$ indicates that 'forum' had a significant relationship with village and street councils. This creates room for education and health services delivery to citizens in the jurisdiction areas. The relationship is negative. The odds of being more satisfied with education and health service delivery relative to those who were not satisfied were 0.2572 times less. The findings are consistent with Social Network Theory, which contends that, for effective performance, village and street council members must use forums to include other stakeholder perspectives, seek physical resources from stakeholders, listen to and consider the interests of both genders and marginalized groups, and analyze all stakeholder problems and interests.

The study findings are supported by the KII:

"I know that, as per local government Act No. 7 (District Authority) of 1982, the members of the village assembly are ours, particularly those over 18 years of age, and we conduct such meetings 4 times per year, but with a number of circumstances out of the council's control, the law is not well attained as stipulating." (Personal Communication, March 4, 2021).

Another key informant added:

“Not all can attend the assembly for adhering to participatory planning since a number have physical disabilities and are unable to attend due to a lack of supportive infrastructure.” (Personal Communication, March 1, 2021).

Another key informant revealed that:

“The village assembly is an outdated technique for ensuring all citizen groups are participating in LGA service delivery. Other platforms need to be designed to capture all groups of citizens.” (Personal Communication, March 6, 2021).

The arguments of the key informant are supported by a study by Axelsson and Granath (2018) which found that the use of forums in service delivery is a driving force behind Sweden's sustainable development projects. In addition, a study by Rafique et al., (2021) stated that citizen participation in LGA service delivery processes utilizing ICT integrated platforms can boost civic engagement and increase stakeholder participation in various LGA service delivery. Therefore, the researchers in this study rejected the null hypothesis that there is no significant relationship between forums and education and health service delivery in Tanzania LGA.

Conclusions and Recommendations

From the findings discussed above, it can be concluded that there is a significant, negative relationship between village and street council member participation and services delivery in low LGA. The coefficient between village council and street committee members' participation to service delivery was negative, showing that they were poorly exercised in the LGA studied. This undermines LGA ability to provide education and health services to citizen groups. It is suggested that village council and street committee member participation should be strengthened to improve education and health service delivery due to the fact that it helps in gaining diverse ideas and resources required for education and health service delivery in LGA. The major concern for limited village council and street committee member participation in LGA is due to the absence of a participation engagement plan and limited usage of ITC platforms in LLLG in Tanzania. It is recommended to the central government, LGA, and other key players that participation engagement plans should be designed to ensure that LGA has all potential interest groups to ensure sustainable service delivery is attained in the LGA. On the other hand, awareness campaigns should be conducted for women so that they can understand the value of participating in decision-making.

From a theoretical perspective, the findings from this study are in line with Social Network Theory. Some assumptions of the theory are applicable in the LGA context whereby village and street council members are required to involve stakeholders for effective service

delivery. Also, it is believed that improved service delivery requires solid relationships between village and street council members and their stakeholders, including civil society, the private sector, and members of the public, by soliciting and accepting their contributions and taking into account their interests. Also, other mechanisms (e.g., stakeholder engagement in planning, effective usage of ICT platforms in LGA) is vital for attracting all potential stakeholders for improved services delivery.

References

- Ahuru, R. R. (2021). The influence of women empowerment on maternal and childcare use in Nigeria. *International Journal of Healthcare Management*, 14(3), 690-699. <https://doi.org/10.1080/20479700.2019.1688505>.
- Aklilu, A., & Makalela, K. (2020). Challenges in the implementation of integrated development plan and service delivery in Lepelle-Nkumphi municipality, Limpopo province: *International Journal of Economics and Finance Studies*, 12(1), 1-25. <https://doi.org/10.34109/ijefs.202012101>.
- Axelsson, K., & Granath, M. (2018). Stakeholder stake and relation to smartness in smart city development: Insights from a Swedish city planning project. *Government Information Quarterly*, 35(4), 693-702. <https://doi.org/10.1016/j.giq.2018.09.001>.
- Badar, F. B., & Mason, J. (2020). Towards digital multigrade one-room schoolhouses for underprivileged communities in rural Pakistan. *Computer-Based Learning in Context*, 2(1), 21–39. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4057844>.
- Bourgoin, J., Valette, E., Guillouet, S., Diop, D., & Dia, D. (2019). Improving transparency and reliability of tenure information for improved land governance in Senegal. *Land*, 8(3), 1-17. <https://doi.org/10.3390/land8030042>.
- Chengalur-Smith, I., Potnis, D., & Mishra, G. (2021). Developing voice-based information sharing services to bridge the information divide in marginalized communities: A study of farmers using IBM's Spoken Web in rural India. *International Journal of Information Management*, 57, Article 102283. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2020.102283>.
- Chigova, L. (2020). *Civic crowdfunding for community infrastructure rehabilitation: The case of the city of Harare*. [Doctoral dissertation, North-West University, South Africa].
- Chowdhury, R. (2021). "(In)sensitive violence, development, and the smell of the soil: A critical essay." *Human Relations*, 74(1), 1-22. <https://doi.org/10.1177/0018726719874863>.
- Christens, B. D., Gupta, J., & Speer, P. W. (2021). Community organizing: Studying the development and exercise of grassroots power. *Journal of Community Psychology*, 49(8), 3001–3016. <https://doi.org/10.1002/jcop.22700>.
- Chukwuma, K. H. (2020). Constructing the herder–farmer conflict as (in)security in Nigeria. *African Security*, 13(1), 54–76. <https://doi.org/10.1080/19392206.2020.1732703>.

- Cox III, R., & Haruna, P. (2018). Recovering responsibility and integrity in public service: A focus on fundamental principles and values of governance. *African Journal of Public Affairs*, 10(3), 61–81. <https://journals.co.za/doi/pdf/10.10520/EJC-11494f9019>.
- Cunningham, I., Willetts, J., Winterford, K., & Foster, T. (2019). Participation and power dynamics between international non-governmental organisations and local partners: A rural water case study in Indonesia. *Water Alternatives*, 12(3), 953–974.
- De Luca, C., J. Langemeyer, S. Vaño, F. Baró, and E. Andersson. 2021. *Adaptive resilience of and through urban ecosystem services: a transdisciplinary approach to sustainability in Barcelona*. *Ecology and Society*, 26(4), 38. <https://doi.org/10.5751/ES-12535-260438>.
- Dunn, W. N. (1983). *Values, ethics, and the practice of policy analysis*. Lexington Books.
- Dupuy, K., Palik, J., & Østby, G. (2022). No right to read: National regulatory restrictions on refugee rights to formal education in low- and middle-income host countries. *International Journal of Educational Development*, 88, Article 102537. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2021.102537>.
- Erian, I., Sinclair, M., & Phillips, C. J. C. (2019). Knowledge of stakeholders in the livestock industries of East and Southeast Asia about welfare during transport and slaughter and its relation to their attitudes to improving animal welfare (Article 99). *Animals*, 9(3), Article 99. <https://doi.org/10.3390/ani9030099>.
- Gautam, A., Tatar, D., & Harrison, S. (2020). Crafting, communality, and computing: Building on existing strengths to support a vulnerable population. In *Proceedings of the 2020 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems 2020* (pp. 1–14). ACM. <https://doi.org/10.1145/3313831.3376647>.
- Gill, J. K. (2021). *Unpacking the role of neoliberalism on the politics of poverty reduction policies in Ontario, Canada: A descriptive case study and critical analysis*. *Social Sciences*, 10(12), 1-20. <https://doi.org/10.3390/socsci10120485>.
- Hayes, A. M., & Bulat, J. (2017). Disabilities inclusive education systems and policies guide for low- and middle-income countries (RTI Press Publication No. OP-0043-1707, pp. 1–16). RTI Press. <https://doi.org/10.3768/rtipress.2017.op.0043.1707>.
- Japhet, S. (2020). *Factors affecting preparation and implementation of annual procurement plan in Tanzania parastatal organizations: The case of TANESCO, Geita Zone*. [Master's thesis, Open University of Tanzania].
- Juntunen, J. K., Halme, M., Korsunova-Tsaruk, A., & Rajala, R. (2019). Strategies for integrating stakeholders into sustainability innovation: A configurational perspective. *Journal of Product Innovation Management*, 36(3), 331–355. <https://doi.org/10.1111/jpim.12481>.
- Kale, E., D'Souza, M., & Sinha, S. (2021). *The challenges and ways forward in gender mainstreaming in the water sector in arid and semi-arid India* (Working Paper, Watershed Organisation Trust).

- Kavina, A. (2018). Community participation and accountability in development management of water programs in local government authorities in Tanzania: A case study of Kilolo and Kongwa districts. [Doctoral dissertation, University of Dodoma].
- Koda, B. O., & Mtasingwa, L. V. (2021). Gender-responsive budgeting in Tanzania (pp. 1–51). Oxfam.
- Krishnaswani, O.R (2002) Methodology of research in social sciences, 1st ed, New Delhi, Mahakshmi printer & processors.
- Kuteesa, F., Kavuma, S. N., a&& Ayesigwa, R. (2021). Access and use of ICT in budget transparency and accountability in local governments. South African Institute of International Affairs.
- Likwelile, S., & Assey, P. (2018). Decentralisation and development in Tanzania (Tanzania Institutional Diagnostic, Chapter 5, pp. 1–??). Economic Development & Institutions.
https://edi.opml.co.uk/wpcms/wp-content/uploads/2018/09/05-TID_Decentralization-development.pdf
- Liu, L. (2021). Fiscal decentralization and the imbalance between consumption and investment in China. *The Annals of Regional Science*, 66(1), 1–17. <https://doi.org/10.1007/s00168-020-01006-1>.
- Loewe, M., Zintl, T., & Houdret, A. (2021). The social contract as a tool of analysis: Introduction to the special issue on “Framing the evolution of new social contracts in Middle Eastern and North African countries.” *World Development*, 145, 1–16. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2020.104982>.
- Lucungu, P. B., Dhital, N., Asselin, H., Kibambe, J. P., Ngabinzeke, J. S., & Khasa, D. P. (2022). Local citizen group dynamics in the implementation of community forest concessions in the Democratic Republic of Congo. *Forest Policy and Economics*, 136, 102680:1–11. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2021.102680>.
- Madaha, R. M. (2021). A study of local government in Africa through participatory action research (PAR). *National Review of Black Politics*, 2(3–4), 195–214. <https://doi.org/10.1525/nrbp.2021.2.3-4.195>.
- Maganga, J. M. (2021). *The role of municipal councilors in ensuring public service delivery: The case of Kinondoni Municipality Council, Tanzania*. [Master’s thesis, Mzumbe University].
- Matto, M. C. (2021). *The link and mismatch between procurement compliance indicators and value for money in Tanzania public procurement*. [Doctoral dissertation, University of Dodoma, Tanzania].
- Mbithi, A., Ndambuki, D., & Juma, F. O. (2019). Determinants of public participation in Kenya county governments. *Journal of Asian and African Studies*, 54(1), 52–69. <https://doi.org/10.1177/0021909618794028>.
- Morgan, K. (2019). *Experimental governance and territorial development*. OECD.
- Mwankupili, E., & Msilu, S. (2020). Community participation and service delivery: An assessment of legal safeguards in the context of local governance in Tanzania. *Journal of Humanities and Social Science*, 25(8), 30–37. <https://doi.org/10.9790/0837-2508013037>.

- Ngonyani, C. C. (2019). *Public financing efficiency on utility project performance: A case of water sector development programme in Dar Es Salaam and Shinyanga, Tanzania*. [Master's thesis, Kampala International University].
- Nguyahambi, A. (2021). The changing role and space of civil society in Tanzania fluid political environment. *Journal of African Politics*, 1(1), 34-65. <https://doi.org/10.58548/2021jap1013465>.
- Ntwenya, M. G. (2020). Political-administrative relations and employees' performance in local government authorities in Tanzania: A case study of Morogoro District Council, Morogoro. [Masters' Thesis of Mzumbe University].
- Obwana, N. M. (2019). Support services for women domestic violence survivors in Tanzania: The case of Dodoma city council and Mpwapwa district council. [Doctoral dissertation, University of Dodoma].
- Onwujekwe, O., Orjiakor, C. T., Odii, A., Uzochukwu, B., Agwu, P., Mbachu, C., Onuh, J., Ajaero, C., & Mirzoev, T. (2021). Examining the roles of stakeholders and evidence in policymaking for inclusive urban development in Nigeria: Findings from a policy analysis. *Urban Forum*, 33(4), 505–535. <https://doi.org/10.1007/s12132-021-09453-5>.
- Orisadare, M. A. (2019). An assessment of the role of women group in women political participation, and economic development in Nigeria. *Frontiers in Sociology*, 4, 52-68. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2019.00052>
- Perry, E. S., Smith, S. N., & Mulvaney, K. K. (2020). Designing solutions for clean water on Cape Cod: Engaging communities to improve decision making. *Ocean & Coastal Management*, 183, Article 104998. <https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2019.104998>.
- Rafique, Z., Habib, S., & Rosilawati, Y. (2023). Legal, political and administrative barriers to citizen participation in local governance: An inquiry of local government institutions. *International Journal of Public Administration*, 46(4), 256–268. <https://doi.org/10.1080/01900692.2021.1993908>.
- Rowley, T. (1997). Moving beyond dyadic ties: Network theory of stakeholder influences. *Academy of Management Review*, 22(2), 206-221. <https://doi.org/10.5465/amr.1997.9709270215>.
- Rubin, M. M., & Bartle, J. R. (2021). Debate: Gender responsive budgeting—Moving toward equity for women and men. *Public Money & Management*, 41(7), 502–503. <https://doi.org/10.1080/09540962.2021.1951467>.
- Sabates, R., Rose, P., Alcott, B., & Delprato, M. (2021). Assessing cost-effectiveness with equity of a programme targeting marginalised girls in secondary schools in Tanzania. *Journal of Development Effectiveness*, 13(1), 28–46. <https://doi.org/10.1080/19439342.2020.1844782>.
- Saeed, M. A., & Kersten, W. (2019). Drivers of sustainable supply chain management: Identification and classification. *Sustainability*, 11(4), 1137–1160. <https://doi.org/10.3390/su11041137>

- Siaroff, A. (2020). Corporatism and representation. In M. Cotta & F. Russo (Eds.), *Research handbook on political representation* (pp. 121–134). Edward Elgar Publishing.
<https://doi.org/10.4337/9781788977098.00017>.
- Sigalla, O. Z., Tumbo, M., & Joseph, J. (2021). Multi-stakeholder platform in water resources management: A critical analysis of stakeholder participation for sustainable water resources. *Sustainability*, 13(16), 9260, 1–16. <https://doi.org/10.3390/su13169260>.
- Sseremba, D. K. (2020). Oil and community development in Uganda citizens' expectations and participation in the oil and natural gas sector. [Master's thesis, Diaconia University of Applied Sciences].
- Valeri, M., & Baggio, R. (2021). Italian tourism intermediaries: A social network analysis exploration. *Current Issues in Tourism*, 24(9), 1270–1283. <https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1777950>.
- Waweru, E., Sarkar, N. D. P., Ssengooba, F., Gruénais, M.-E., Broerse, J. E. W., & Criel, B. (2019). Stakeholder perceptions on patient-centered care at primary health care level in rural eastern Uganda: A qualitative inquiry. *PLoS ONE*, 14(8), 1–28. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0221649>.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed). Harper & Row.
- Yang, J., & Basile, K. (2022). Communicating corporate social responsibility: External stakeholder involvement, productivity and firm performance. *Journal of Business Ethics*, 178(2), 501–517. <https://doi.org/10.1007/s10551-021-04812-5>.
- Yukalang, N., Clarke, B., & Ross, K. (2018). *Solid Waste Management Solutions for a Rapidly Urbanizing Area in Thailand: Recommendations Based on Stakeholder Input*. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15, 1302.
<https://doi.org/10.3390/ijerph15071302>.

From Symmetric Functions to Civic Participation and Health Governance in Community Health Care Services after the Devolution to Provincial Administrative Organizations

Weerasak Krueathep

Faculty of Political Science,
Chulalongkorn University, Thailand

Preeda Taearak

National Health Commission of Thailand

Pranom Aosan

Academic Supports, National Health Commission
Office, Thailand

Abstract

The devolution of community health center (CHC) from Ministry of Public Health to provincial administrative organizations (PAOs) has significantly embarked on a new ecosystem for community health services. PAOs now have more autonomy and discretion to provide primary health care that better fits constituency needs and health conditions. This research attempts to examine whether the changing milieu helps stimulate civic participation and community health governance in desirable ways. Twelve CHCs from six PAOs around the country are selected and provided guidelines in designing their own management sandboxes. Findings show that the devolution contexts provide new legal and management platforms that help to develop civic engagement and innovations in primary health services. Communal residents are now widely and actively involved in the new governance model of CHCs; for example, analyzing community's health situation, setting health service priorities, designing new service schemes, and engaging in monitoring processes. This research suggests that the devolution of CHCs brings about better health outcomes attributable to the careful, asymmetrical designs of health services to fit varying needs. Thus, government and relevant agencies shall advance the community health devolution policy into a wider scale and help eradicate legal and management obstacles for the PAOs.

Keywords

community health center, the devolution of CHC, health governance, asymmetric devolution, provincial administrative organization

CORRESPONDING AUTHOR

Weerasak Krueathep, Department of Public Administration, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University. 46 Henri-Dunant Road, Wangmai, Patumwan District, Bangkok, 10330, Thailand. Email: weerasak.k@chulal.ac.th
© College of Local Administration, Khon Kaen University. All rights reserved.

จากรูปแบบเหมาโหลสู่การมีส่วนร่วม ของชุมชนและกลไกอภิบาลสุขภาพ ในการจัดบริการปฐมภูมิของโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบลหลังการถ่ายโอนภารกิจ ไปสู่องค์กรบริหารส่วนจังหวัด

วีระศักดิ์ เครือเทพ

ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปรีดา เต๋ออารักษ์

คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

ปรานอม โอสาร

ศูนย์วิชาการสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ
สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

บทคัดย่อ

การถ่ายโอนภารกิจโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ไปสังกัดองค์กรบริหารส่วนจังหวัดทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบริบทเชิงสถาบันและระบบจัดการสุขภาพชุมชนครั้งสำคัญของไทย จากการให้บริการสุขภาพปฐมภูมิภายใต้มาตรฐานเดียวกันในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขไปสู่ความเป็นอิสระในการกำหนดรูปแบบการให้บริการสุขภาพที่หลากหลายตามความต้องการของประชาชนและสถานการณ์ด้านสุขภาพของแต่ละพื้นที่ การวิจัยชิ้นนี้จึงต้องการวิเคราะห์ว่า บริบทเชิงสถาบันที่เปลี่ยนไปของ รพ.สต. สามารถส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอภิบาลสุขภาพชุมชนหรือไม่อย่างไร การวิจัยนี้ดำเนินการทดลองพัฒนาระบบจัดการสุขภาพ (Management Sandbox) ใน รพ.สต. จำนวน 12 แห่ง ซึ่งอยู่ในสังกัด อบจ. 6 แห่ง ผลการทดลองพบว่าบริบทการกระจายอำนาจทำให้เกิดนวัตกรรมบริการสุขภาพที่หลากหลายตามบริบทของพื้นที่ ภาคประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการอภิบาลสุขภาพชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ การวิเคราะห์สถานการณ์ด้านสุขภาพ การกำหนดประเด็นสำคัญที่ต้องการแก้ไข การออกแบบระบบปฏิบัติการใหม่ด้านสุขภาพชุมชน และการมีส่วนร่วมในการติดตามผล การศึกษานี้บ่งชี้ว่าการถ่ายโอนภารกิจ รพ.สต. ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน เนื่องจากสามารถจัดระบบการให้บริการที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่ได้ยืดหยุ่นกว่าเดิม ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรจัดอุปสรรคที่เกิดขึ้น และร่วมผลักดันให้การถ่ายโอนภารกิจ รพ.สต. ขยายตัวในวงกว้างต่อไป

คำสำคัญ

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล, การถ่ายโอน รพ.สต., การอภิบาลสุขภาพชุมชน, การจัดบริการสาธารณะแบบเหมาโหล, องค์กรบริหารส่วนจังหวัด

บทนำ

ประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง หลักเกณฑ์และขั้นตอนการถ่ายโอนภารกิจสถานีนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินี และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด ลงวันที่ 19 ตุลาคม 2564 ทำให้เกิดการถ่ายโอนภารกิจสถานีนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินี (สอน.) และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ซึ่งได้กำหนดให้ อบจ. มีหน้าที่ป้องกันและบำบัดโรค ส่งเสริมสุขภาพอนามัย ให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้น พันฟูสมรรถภาพด้านการแพทย์ และคุ้มครองผู้บริโภค ประกาศดังกล่าวยังกำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการสุขภาพระดับพื้นที่ (กสพ.) เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบายกำกับดูแลและพัฒนางานด้านสาธารณสุขของ อบจ. และกำหนดให้ อบจ. จัดตั้งสำนักหรือกองสาธารณสุข เพื่อจัดทำแผนงานและการจัดบริการสาธารณสุขที่สอดคล้องกับปัญหาทางด้านสุขภาพและความต้องการของประชาชน

การเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ดังกล่าวทำให้เกิดการถ่ายโอน รพ.สต./สอน. จำนวนรวม 4,196 แห่ง ไปสังกัด อบจ. 63 แห่ง จำแนกเป็นการถ่ายโอนไปสังกัด อบจ. ในปีงบประมาณ 2566 จำนวน 3,263 แห่ง และปี 2567 จำนวน 933 แห่ง ส่วนการถ่ายโอน รพ.สต. ไปสังกัดเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในช่วงปี 2551 – 2564 มีจำนวน 86 แห่ง รวมจำนวนการถ่ายโอน รพ.สต./สอน. ทั้งสิ้น 4,282 แห่ง (Department of Local Administration, 2024) จากจำนวน รพ.สต./สอน. ที่มีอยู่ 9,836 แห่ง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ รพ.สต. ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 43.5 ของทั้งระบบในปัจจุบัน (ข้อมูลปีงบประมาณ 2567)

ภารกิจใหม่นี้สร้างความท้าทายสำหรับ อบจ. และต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายประการ ทั้งการแก้ไขปัญหาข้อจำกัดที่เกิดจากกระบวนการถ่ายโอนภารกิจ และการเร่งพัฒนาศักยภาพของ อบจ. และ รพ.สต. ในการดูแลระบบสุขภาพปฐมภูมิ การบริหารงานบุคคล การจัดการทรัพยากรการเงินการคลัง อาคาร สถานที่ การจัดหาอุปกรณ์ ยาและเวชภัณฑ์ทางการแพทย์ การพัฒนากลไกประสานงานและการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้สังกัดใหม่ และการจัดทำแผนส่งเสริมสุขภาพและการบริการด้านสาธารณสุขในภาพรวมของจังหวัด (Kamnualsilpa et al., 2022; Rongmuang et al., 2022; Somkettrin, et al., 2023)

โจทย์การศึกษาที่สำคัญ คือ บริบทการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้ระบบบริการสุขภาพชุมชนที่แต่เดิมดูแลโดยกระทรวงสาธารณสุข สามารถปรับตัวจากการทำงานภายใต้มาตรฐานกลาง ไปสู่การจัดบริการสุขภาพที่เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการออกแบบและอภิบาลระบบสุขภาพชุมชน (Health governance) ร่วมกับ รพ.สต. ภายใต้สังกัด อบจ. หรือไม่ และสามารถสร้างความแตกต่างในเชิงผลลัพธ์ด้านสุขภาพชุมชนเพียงใด การศึกษานี้จึงมุ่งตอบคำถามดังกล่าวผ่านการวิจัยเชิงทดลอง (Sandbox) เพื่อพัฒนาระบบบริการสุขภาพภายใต้ระบบนิเวศใหม่ร่วมกับ อบจ. จำนวน 6 แห่ง และคัดเลือก รพ.สต./สอน. เป็นพื้นที่นำร่องจำนวน 12 แห่ง จากนั้น ผู้เขียนจึงพัฒนาระบบการปรึกษาหารือและขับเคลื่อนการพัฒนาบริการสุขภาพชุมชนที่สอดคล้องกับสถานการณ์ด้านสุขภาพและความต้องการของพื้นที่ และติดตามประเมินผลการให้บริการด้านสุขภาพและการบริหารจัดการ ของ รพ.สต. เพื่อถอดเป็นบทเรียนสำหรับพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการถ่ายโอนภารกิจ รพ.สต. และจัดการระบบสุขภาพชุมชนโดย อบต. ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อวิจัยและทดลองพัฒนาระบบปฏิบัติการหรือการให้บริการด้านสุขภาพชุมชนรูปแบบใหม่ผ่านกลไกการมีส่วนร่วมสำหรับโรงพยาบาลสุขภาพตำบลหรือสถานีนามัยเฉลิมพระเกียรติที่ถ่ายโอนไปสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด

2) เพื่อถอดบทเรียนแนวทางการพัฒนาศักยภาพระบบบริการสุขภาพชุมชนที่บริหารจัดการโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดสำหรับพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการถ่ายโอนภารกิจ รพ.สต. ในอนาคต

การทบทวนวรรณกรรม

กรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้องและแนวคิดการอภิบาลสุขภาพชุมชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 250 บัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่ง อปท. สามารถดำเนินการเอง ดำเนินการร่วมกับ อปท. อื่น หรือมอบหมายให้เอกชนหรือหน่วยงานของรัฐดำเนินการได้ ต่อมา คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ประกาศหลักเกณฑ์และขั้นตอนการถ่ายโอนภารกิจสถานีนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินี (สอน.) และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 19 ตุลาคม 2564 และกำหนดให้ อบจ. ที่รับการถ่ายโอน สอน./รพ.สต. มีอำนาจหน้าที่ (1) ป้องกันและบำบัดโรค (2) ส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชน (3) รักษาพยาบาลอย่างง่าย (4) พินิจสมรรถภาพด้านการแพทย์ และ (5) คุ้มครองผู้บริโภค

บริบทการเปลี่ยนแปลงด้านกฎหมายดังกล่าวทำให้เกิดโจทย์ใหม่สำหรับ อบจ. ที่จะต้องเร่งพัฒนาศักยภาพในการบริหารระบบสุขภาพและการกำกับดูแล รพ.สต. ให้สามารถบริการประชาชนได้ต่อเนื่อง และเนื่องด้วยความเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การถ่ายโอน รพ.สต. นี้จึงเปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคีเครือข่ายสุขภาพในระดับพื้นที่สามารถเข้ามีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของภารกิจการให้บริการสุขภาพได้โดยตรง นับตั้งแต่การวางแผนงาน การร่วมลงมือปฏิบัติ ติดตามประเมินผล และการกำกับดูแล หลักการดังกล่าวสะท้อนถึงแนวคิดที่สำคัญในการจัดการภาครัฐแบบธรรมาภิบาลความร่วมมือ (Collaborative governance) (Ansell & Gash, 2008; Agranoff & McGuire, 2003) ซึ่งเชื่อว่าการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ จะนำไปสู่การสร้างควมไว้วางใจและเป็นเจ้าร่วมกันจากทุกภาคส่วน (Trust & Coownership) และคาดว่าจะช่วยให้เกิดการบริการที่ครอบคลุม (Inclusive) ด้านสุขภาพอย่างทั่วถึง และก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีขึ้น (Krueathep et al., 2010)

ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอภิบาลสุขภาพชุมชน (Health governance) จะต้องผลักดันให้เกิดระบบจัดการสุขภาพชุมชนโดย อปท. และเครือข่ายที่มุ่งการจัดบริการที่ตอบสนองต่อประชาชน และบริบทของพื้นที่ที่มีความหลากหลาย การอภิบาลสุขภาพชุมชนภายใต้การดูแลของ อบจ. ครั้งนี้จึงก่อให้เกิดความท้าทายเพิ่มขึ้นหลายประการ ตั้งแต่การมีส่วนร่วมของฝ่ายต่าง ๆ ในการกำหนดวิสัยทัศน์การให้บริการด้านสุขภาพ เป้าหมายการทำงานของ รพ.สต. และร่วมสนับสนุนการดำเนินงานหลังจากการถ่ายโอนภารกิจ รพ.สต. ไปสังกัด อบจ. ซึ่งครอบคลุมการบริการทางการแพทย์และเวชศาสตร์ชุมชน การบริหารบุคลากรและทรัพยากรการเงินการคลัง การจัดการระบบข้อมูลสุขภาพและกลไก

สนับสนุนต่าง ๆ ที่เกื้อหนุนต่อการบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ความท้าทายเหล่านี้ทำให้เกิดประเด็นคำถามว่า รพ.สต. ในสังกัดใหม่ของ อบจ. และกลไกอภิบาลสุขภาพในชุมชนสามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นในบริบทการกระจายอำนาจได้หรือไม่ ควรมีรูปแบบการบริหารจัดการเช่นใด และจะก่อให้เกิดผลลัพธ์ใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมหรือไม่อย่างไร

ประสบการณ์ของต่างประเทศและของไทยเกี่ยวกับบทบาทของท้องถิ่นในการจัดการสุขภาพชุมชน

รัฐบาลในหลายประเทศให้ความสำคัญกับ อบต. โดยกำหนดหน้าที่รับผิดชอบด้านสุขภาพมากพอสมควร (World Health Organization, 2010) ยกตัวอย่างเช่นประเทศญี่ปุ่น กำหนดให้ อบต. ทุกระดับให้บริการด้านสุขภาพแก่ประชาชนอย่างรอบด้าน จังหวัด (Prefecture) จะดูแลการวางแผนสุขภาพในภาพรวมของจังหวัด ให้บริการทางการแพทย์เฉพาะทางหรือระดับตติยภูมิ (Tertiary) มีโรงเรียนแพทย์และพยาบาลในสังกัดตนเอง และจะทำหน้าที่กำกับดูแลการบริการทางการแพทย์และระบบสุขภาพของเมืองและเทศบาลให้สอดคล้องกัน โดยอยู่ภายใต้มาตรฐานและการสนับสนุนด้านงบประมาณที่กำหนดโดยรัฐบาลกลาง ส่วนเมือง (City) จะให้บริการทางการแพทย์ระดับปฐมภูมิ และทุติยภูมิร่วมกับชุมชนและภาคเอกชน และดูแลการส่งเสริมสุขภาพชุมชนร่วมกับจังหวัด โดยมีภาคส่วนต่าง ๆ ดูแลและให้การสนับสนุนศูนย์สุขภาพระดับชุมชนหรือหมู่บ้าน ส่วนประเทศเนเธอร์แลนด์ให้ความสำคัญกับท้องถิ่นเช่นกัน โดยจะทำหน้าที่ดูแลด้านสุขภาพปฐมภูมิ สุขภาพจิต บริการที่จำเป็นสำหรับเด็กและผู้ด้อยโอกาส และดูแลด้านกายภาพที่จำเป็นสำหรับการสนับสนุนสุขภาพปฐมภูมิ

ส่วนในประเทศไทย นับแต่การกระจายอำนาจหลังปี พ.ศ. 2542 อบต. ได้ปรับตัวในการบริการสาธารณสุขอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งรวมถึงภารกิจด้านสาธารณสุข และสามารถดำเนินการกิจสถานีนอามัยถ่ายโอน (ชื่อเดิม) ได้ค่อนข้างดีในช่วงที่ผ่านมา มีการปรับตัวของคณะผู้บริหารท้องถิ่น บุคลากร หน่วยงาน นอามัย และภาคประชาชนพึงพอใจค่อนข้างสูงต่อการบริการของสถานีนอามัย การดูแลเอาใจใส่ และประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารสถานีนอามัยได้ใกล้ชิดขึ้น แม้ว่าในช่วงแรกของการถ่ายโอนสถานีนอามัยจะมีข้อจำกัดในด้านความเพียงพอของยาและเวชภัณฑ์ และความพร้อมของเครื่องมือและบุคลากรทางการแพทย์อยู่บ้างก็ตาม (Krueathep et al., 2020; Puang-ngam et al., 2014; Decentralization Plan and Policy Division, 2008, 2019)

แต่สำหรับการถ่ายโอนภารกิจ รพ.สต. ไปสังกัด อบจ. ช่วงที่ผ่านมา ยังคงประสบปัญหาข้อจำกัดหลายประการ และควรได้รับการปรับปรุงต่อไป เพื่อให้ อบจ. มีขีดความสามารถในการดูแลสุขภาพของประชาชนได้ต่อเนื่อง และสามารถบริหารจัดการกลไกต่าง ๆ ผ่านการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนได้โดยไม่มีขาดตอน อาทิ ปัญหาข้อจำกัดในเชิงระเบียบปฏิบัติเรื่องการเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาลของ รพ.สต. จากโรงพยาบาลแม่ข่ายเนื่องด้วยเป็นหน่วยงานที่อยู่ต่างสังกัด การจัดการด้านอาคารสถานที่ที่ขาดความชัดเจนเรื่องกรรมสิทธิ์หรือการขออนุญาตก่อสร้าง การส่งมอบยาและเวชภัณฑ์ที่ไม่ใช่ยาจากโรงพยาบาลแม่ข่าย ปัญหาการถ่ายโอนบุคลากร การสรรหา การพัฒนาศักยภาพ และการดูแลขวัญและกำลังใจบุคลากร การพัฒนาศักยภาพในการวางแผนและการจัดการระบบสุขภาพ ในระดับพื้นที่ และการพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ในระบบสุขภาพชุมชน เป็นต้น (Kamnualsilpa et al., 2022; Rongmuang et al., 2022; Somketrin, et al., 2023)

สังเคราะห์กรอบคิดหลักในการวิจัย

จากบริบทด้านกฎหมายและประสบการณ์ในการจัดการระบบสุขภาพชุมชนโดย อบต. และ อบจ. ดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อมุ่งประเมินว่า ภายใต้บริบทใหม่นั้นเราสามารถพัฒนาให้กลไกอภิบาลสุขภาพชุมชนมีส่วนร่วมกับ อบจ. และ รพ.สต. ในการพัฒนาระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิได้หรือไม่ และก่อให้เกิดผลลัพธ์ประการใด ดังมีกรอบคิดหลักใน Figure 1 ในครั้งนี้ ผู้เขียนทดลองผลักดันให้เกิดระบบการจัดบริการสุขภาพรูปแบบใหม่ที่แตกต่างจากเดิม (Management sandbox) สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และเป็นรูปแบบที่มาจากความต้องการของประชาชนและภาคีเครือข่าย อาทิ อสม. ผู้นำชุมชน สมัชชาสุขภาพ ภาควิชาการ และมุ่งพัฒนาให้เกิดความร่วมมือของ อบต. ทั้ง 2 ระดับ

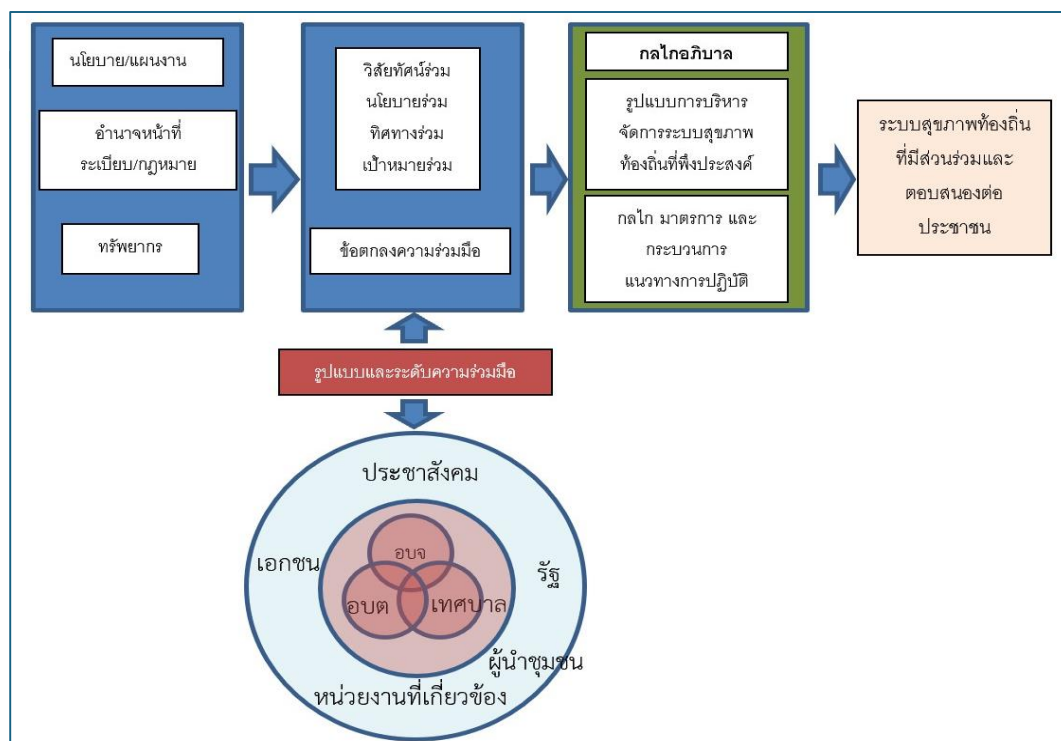

Figure 1. Conceptual Research Framework

Source: Reviewed by the Author

ทั้งหมดนี้เป็นการทดลองพัฒนาระบบบริการสุขภาพชุมชนภายใต้บริบทการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการอภิบาลสุขภาพชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ พ.ร.บ.ระบบสุขภาพปฐมภูมิ พ.ศ. 2562 และทิศทางการถ่ายโอน รพ.สต. ที่ผ่านมา และเป็นประเด็นที่ยังไม่มีงานวิจัยเชิงทดลองเพื่อพัฒนาระบบเช่นนี้นัก หากการวิจัยนี้พบว่าเป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพของ รพ.สต. ที่มีความเป็นไปได้ย่อมเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์สำหรับนำไปกำหนดนโยบาย (Evidence-based policy) เพื่อพัฒนาระบบสุขภาพในความรับผิดชอบของชุมชนท้องถิ่นในอนาคตได้ต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีผสมผสาน (Mixed methods) ทั้งวิธีเชิงปริมาณและวิธีเชิงคุณภาพ และดำเนินการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) โดยจะวิเคราะห์ผลลัพธ์ก่อนและหลังจากการใช้มาตรการพัฒนาด้านสุขภาพปฐมภูมิ (Sandbox intervention) ชนิดไม่มีกลุ่มควบคุม และเลือกทำการทดลองในองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) จำนวน 6 แห่งกระจายในภูมิภาคต่าง ๆ ได้แก่ อบจ.เชียงใหม่ อบจ.ขอนแก่น อบจ.นครราชสีมา อบจ.ปทุมธานี อบจ.สงขลา และ อบจ.ภูเก็ต และกำหนดให้แต่ละ อบจ. คัดเลือก รพ.สต./สอ.น. ถ่ายโอนจังหวัดละ 2 แห่งที่มีบริบทด้านสุขภาพแตกต่างกัน รวมทั้งสิ้นจำนวน 12 รพ.สต./สอ.น. ทั้งนี้ข้อมูลต่าง ๆ ประกอบไปด้วยข้อมูลสถิติด้านสุขภาพ ข้อมูลการบริหารจัดการของ รพ.สต. และ อบจ. และข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับระบบสุขภาพชุมชนและผลลัพธ์จากการวิจัยกึ่งทดลอง ดังข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง และมาตรการเชิงทดลองดังนี้

Table 1. Sample and the Summary of Innovative Interventions

PAO	Community Health Center	Basic Information			Key Features of Health Governance Sandbox			
		No. of Person-nel	Settings	Health Issues	Parti-cipation	Health Data	CUP Split	Spe-cialized services
1. Chiang Mai	Banromklao	4	Rural	Diabetes & Hypertension	✓	✓		
	Maekah	8	Rural	Aging, Long-term Care	✓	✓		
2. Khon Kaen	Muangpia	7	Semi-Rual	Stroke & NCDs	✓	✓		✓
	Banmuang mai	9	Rural	NCDs	✓	✓		
3. Nakorn Ratchasima	Tanod	17	Urban	Diabetes, Hypertension & Aging	✓	✓		
	Taladkae	20	Semi-Rual	Shortage of Health Personnel	✓	✓	✓	✓
4. Patum-thani	Bow-ngean	3	Rural	Diabetes, Hypertension, and Childcare	✓	✓		✓
	Bangkayang	14	Semi-Rual	Long-term Care	✓	✓		
5. Songkhla	Pakad	7	Semi-Rual	Health records	✓	✓		
6. Phuket	Kuanso	8	Rural	Health records	✓	✓		
	Bankoh-Mapraw	2	Rual, Island	EMS	✓	✓		✓
	Rawai	7	Urban	Dental care	✓	✓		✓

Source: Compiled by the authors

การวิจัยกึ่งการทดลองครั้งนี้ประกอบไปด้วยขั้นตอนที่สำคัญดังต่อไปนี้ ผู้เขียนเริ่มต้นจากการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานระดับนโยบาย ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และ อบจ. ทั้ง 6 แห่ง เพื่อกำหนดพื้นที่นำร่อง ต่อมาเป็นการทบทวนสถานการณ์ด้านสุขภาพและบริบทของพื้นที่ ปัญหาข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมา ต่อจากนั้นจึงรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและจัดสนทนากลุ่มกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาระบบบริการสุขภาพ ขอบเขตการดำเนินงาน ออกแบบกลไกอภิบาลระบบสุขภาพและแนวปฏิบัติใหม่ที่เป็นนวัตกรรมด้านการบริหารหรือการจัดบริการสุขภาพ โดยเน้นการมีส่วนร่วมผ่านการจัดทำข้อตกลง (MOU) ร่วมกับทุกภาคส่วน การดำเนินการส่วนนี้ใช้เวลาประมาณ 4 เดือนระหว่างเดือนเมษายนถึงกรกฎาคม 2566

กิจกรรมวิจัยส่วนต่อมาเกิดขึ้นเดือนสิงหาคม 2566 ถึงเมษายน 2567 หรือประมาณ 9 เดือน ได้แก่ การทดลองปฏิบัติการตัวอย่างง่ายในการจัดการระบบสุขภาพชุมชนตามที่กำหนดร่วมกับภาคีเครือข่าย กำกับ/ติดตามผลการดำเนินการเป็นระยะ ๆ และประเมินผลการดำเนินการด้วยแบบ Sandbox พร้อมถอดบทเรียนผลสำเร็จ ปัญหาและข้อจำกัด และโอกาสในการขยายผลในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการของ อบจ. และสิ้นสุดท้ายเป็นการสรุปผลการศึกษา สังเคราะห์และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายซึ่งใช้เวลาราว 3 เดือนในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม 2567

ทั้งนี้ ผู้เขียนใช้ความหมายนวัตกรรมระบบจัดการด้านสุขภาพชุมชน หรือ Management Sandbox อย่างกว้างตามแนวทางของคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Decentralization Plan and Policy Division, 2008, 2019) ซึ่งเห็นว่า นวัตกรรม หมายถึงการริเริ่มใหม่หรือวิธีการใหม่เพื่อให้สามารถบริหารจัดการได้ผลสำเร็จที่ดีขึ้น โดยอาจเป็นแนวคิดจากที่อื่นหรือเคยนำไปใช้ที่อื่น แต่สามารถนำมาใช้ในบริบทใหม่ได้ในสถานการณ์นี้ ผู้เขียนได้ทบทวนสภาวะด้านสุขภาพในพื้นที่วิจัย และปรึกษาหารือร่วมกับภาคประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดประเด็นสำคัญในการทดลองพัฒนาระบบบริการด้านสุขภาพ และดำเนินการติดตามผล

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยกึ่งทดลองใน รพ.สต./สอ. ถ่ายโอนทั้ง 12 แห่งสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. รพ.สต.บ้านร่มเกล้า จังหวัดเชียงใหม่ เลือก “ขับเคลื่อนการอภิบาลระบบสุขภาพท้องถิ่น” โดยพัฒนาเครือข่ายการอภิบาลสุขภาพและกลไกการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCD) และสนับสนุนให้เกิดฐานข้อมูลสุขภาพการดูแลผู้ป่วยในชุมชนอย่างต่อเนื่องโดยเร่งพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัคร อสม. และแกนนำชุมชนในการดูแลการใช้ยาอย่างเหมาะสมกับผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ทั้งนี้เนื่องจากผู้ป่วยที่ได้รับการดูแลใกล้ชิดและรับยาต่อเนื่องมีเพียง 82 คน หรือร้อยละ 28 เท่านั้น การทดลองนี้มุ่งพัฒนาให้ความรู้ด้านสุขภาพ (Health literacy) แก่ผู้ป่วย เพื่อให้ใช้ยาอย่างถูกต้อง (กินยาไม่ต้องหักครึ่ง) จัดตารางงานเยี่ยมบ้านผู้ป่วยจำนวน 60 คน และมีทีมสหวิชาชีพในการดูแลผู้ป่วยติดบ้านหรือติดเตียงอย่างใกล้ชิด กิจกรรมดังกล่าวยังไม่เคยเกิดขึ้นก่อนการถ่ายโอนไปสังกัด อบจ.เชียงใหม่ งานนี้สามารถจัดการให้ผู้ป่วยใช้ยาได้อย่างถูกต้องทุกคน หรือคิดเป็นร้อยละ 100

2. รพ.สต.แม่ข่า จังหวัดเชียงใหม่ จัดการพัฒนาระบบ “ตำบลแม่ข่า ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” เพื่อดูแลผู้ป่วยติดเตียง ผู้ป่วยเรื้อรัง และกลุ่มเปราะบาง โดยหลักการ “บ ว ร ส + ค” แบบมีส่วนร่วม ในการระดมความคิด ออกแบบ วางแผนงาน และวางฐานรากการพัฒนา โดยการสนับสนุนจากบ้าน วัด

โรงเรียน สาธารณสุข และเครือข่ายสุขภาพทั้งภายในและภายนอก โดยมีผู้สูงอายุเป็นพลังสำคัญ ในการทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุด้วยกัน มีการจัดตารางทำงานร่วมกับ รพ.สต.แม่ข้า เทศบาลตำบลแม่ ข้า และแกนนำสุขภาพในการตรวจเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงและผู้ป่วยเรื้อรังแบบประคับประคอง (Palliative care) ซึ่งมีจำนวน 17 คนในตำบล ทีมงานนี้จะทำหน้าที่ประเมินสุขภาพผู้ป่วย ครอบครัว และสภาพที่อยู่อาศัย ให้คำแนะนำ และช่วยนวดให้ตามความเหมาะสม เพื่อกระตุ้นให้ผู้ป่วยสามารถเคลื่อนไหวร่างกาย ได้มากขึ้น กิจกรรมนี้ทำให้ผู้ป่วยติดเตียงและผู้ป่วยเรื้อรังได้รับการดูแลแบบประคับประคองระยะสุดท้าย ครบทุกราย หรือคิดเป็นร้อยละ 100.0

3. รพ.สต. เมืองเพี้ย จังหวัดขอนแก่น ดำเนินการจัดตั้ง “ศูนย์โฮมฮักรักสุขภาพเพื่อให้ความรู้ และดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองในชุมชน” ซึ่งในตำบลมีผู้ป่วยจำนวน 25 คน ซึ่งกลุ่มผู้ป่วยเหล่านี้ไม่ สะดวกในการเดินทางมารับการดูแลที่ รพ.สต. มากนัก การทดลองนี้ได้จัดตั้งศูนย์โฮมฮักรักสุขภาพใน ชุมชนบริเวณบ้านของ อสม. จำนวน 2 แห่ง มีอุปกรณ์พื้นฐาน เช่น เครื่องวัดความดัน รถเข็น และอุปกรณ์ อื่น ๆ และมีการอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกครอบครัวผู้ป่วยให้รู้จักวิธีการป้องกันและดูแลตนเอง เพื่อให้ สามารถดูแลผู้ป่วยหลังจากกลับมาพักรักษาตัวที่บ้านได้ นอกจากนี้ ยังมุ่งพัฒนาศักยภาพ อสม. และ กลไกเครือข่ายให้เป็น “อสม.พลัส” เพื่อให้สามารถดูแลและคัดกรองกลุ่มเสี่ยงได้ มาตรการทดลองนี้ ครอบคลุมผู้ป่วย 25 คน ผู้ดูแลผู้ป่วย 25 คน และ Caregiver หรือ อสม.พลัส 27 คน รวมทั้งสิ้น 77 คน สามารถดูแลและส่งต่อผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองไปรับการรักษาพยาบาล 22 คน สามารถให้บริการเยี่ยม กายอุปกรณ์ 30 คน และสามารถให้บริการตรวจคัดกรองประชาชนในตำบลที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไปได้ จำนวน 176 คน ตรวจพบผู้เสี่ยงปานกลาง 49 คน และผู้เสี่ยงสูง 16 คนในระหว่างที่ดำเนินการวิจัย มาตรการ Sandbox นี้

4. สอน.บ้านเมืองใหม่ จังหวัดขอนแก่น พัฒนา “ชุมชนวิถีใหม่ ห่างไกลโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง หรือ Community Health Station” ซึ่งมุ่งส่งเสริมบทบาทของชุมชนทั้ง 15 หมู่บ้านให้ทำหน้าที่ดูแลและสร้าง ความตื่นตัวกับประชาชนในด้านโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง หรือ Non-communicable diseases (NCDs) โดยการ ให้ความรอบรู้ด้านสุขภาพ หรือ Health Literacy จำนวน 13 ขั้นตอน และสร้างข้อความกระตุ้นความ ตื่นตัวของประชาชน (Nudge message) เช่น “ถ้าชอบกินหวาน มัน เค็ม ชีวิตจะเต็มไปด้วยยา” เป็นต้น มี การจัดเตรียมกล่องเครื่องมือและอุปกรณ์พื้นฐานที่ศูนย์สุขภาพชุมชน และพัฒนาให้ อสม. สามารถให้ ความรู้ป้องกันปัญหาสุขภาพ (Preventive health) ได้เอง เช่น การตรวจคัดกรอง การให้ความรู้เกี่ยวกับ อาหาร พฤติกรรมการบริโภค ทั้งหมดนี้ช่วยขยายขอบเขตการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพให้แก่ประชาชน ได้มากขึ้น โดยครอบคลุมประชากร 8,931 คน ซึ่งแบ่งเป็นผู้ป่วยโรคเบาหวาน 213 คน และผู้ป่วยโรค ความดัน 419 คนในพื้นที่ทั้ง 15 หมู่บ้าน

5. รพ.สต.โตนด จังหวัดนครราชสีมา พัฒนาระบบ “ช่วยเหลือดูแลฟื้นฟูสมรรถภาพที่บ้านของ หน่วยบริการสุขภาพปฐมภูมิ” เนื่องจากในพื้นที่มีผู้มีความพิการจำนวน 417 คน ได้แก่ ผู้ป่วยติดเตียง ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ทุพพลภาพจากการเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุ แต่มีความยากลำบากในการเข้าถึง บริการสาธารณสุข การทดลองนี้จึงมุ่งพัฒนากลไกการดูแลสุขภาพระยะยาว (Long Term Care: LTC) ใน กิจกรรมนี้ได้จัดตั้ง “ศูนย์สาธิตและยืมอุปกรณ์เครื่องช่วยเหลือความพิการและฟื้นฟูสมรรถภาพที่บ้าน” อบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลและฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ป่วยที่บ้านให้แก่ อสม. และ วางแผนการดำเนินการออกตรวจเยี่ยมผู้ป่วยและให้การรักษายาพยาบาลพื้นฐาน และ อบจ.นครราชสีมา สนับสนุนการบรรจุนักกายภาพบำบัด เพื่อดูแลรับผิดชอบด้านการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยและผู้พิการ

มาตรการนี้ทำให้คนกลุ่มเป้าหมายได้รับการดูแลอย่างถูกต้องจากนักกายภาพบำบัดที่มีความเชี่ยวชาญ เฉพาะ ซึ่งระหว่างเดือนธันวาคม 2566 - เมษายน 2567 ครอบคลุมผู้ป่วยติดเตียงจำนวน 30 รายจาก จำนวน 94 ราย หรือร้อยละ 31.9 และผู้พิการได้รับการดูแลจำนวน 311 ราย หรือครบทั้งร้อยละ 100.0

6. รพ.สต.ตลาดแค จังหวัดนครราชสีมา มุ่งพัฒนา “เครือข่ายหน่วยบริการสุขภาพปฐมภูมิ (CUP Split)” เนื่องจากปัญหาด้านสุขภาพในพื้นที่มีความรุนแรง โดยเฉพาะผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) มีจำนวน 2,291 ราย แต่ทว่าขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ให้ดูแลอย่างเพียงพอ การขึ้นทะเบียนเป็น CUP Split จึงเป็นการพัฒนาเครือข่ายบริการสุขภาพร่วมกับ รพ.สต.อื่นอีก 3 แห่ง โดยมีระบบสารสนเทศ เพื่อจัดการข้อมูลสุขภาพของผู้รับบริการและการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นระบบ และผ่านการประเมินเป็น หน่วยบริการบริการประจำ (CUP Split) จากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ตั้งแต่วันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2567 (ประกาศฉบับที่ 2189) และทำให้ รพ.สต. จ้างบุคลากรทางการแพทย์และ สาธารณสุขแบบเต็มเวลา (Full time) ด้วยเงินรายได้ของ รพ.สต.ตลาดแค รวม 5 อัตรา ได้แก่ แพทย์ 2 อัตรา ทันตแพทย์ 2 อัตรา และเภสัชกร 1 อัตรา และกำหนดตารางเวลาให้บริการหมุนเวียนในเครือข่าย สุขภาพ ดังนี้

Table 2. Schedule for Medical Services in Taladkae CUP Split

Day	8.30 a.m. – 12.00 p.m.	13.00 – 16.30 p.m.
Monday	Medical consult at Taladkae Health Center	Community Visit at Taladkae Health Center
Tuesday	Medical consult at Donchompu Health Center	Community Visit at Donchompu Health Center
Wednesday	Medical consult at Taladkae Health Center	Community Visit at Taladkae Health Center
Thursday	Medical consult at Lumkao Health Center	Community Visit at Lumkao Health Center
Fridays	Medical consult at Takratum Health Center	Community Visit at Takratum Health Center
Saturday/Sunday	Medical consult at Taladkae Health Center	Community Visit at Taladkae Health Center

Source: Compiled by the authors

Table 3. Schedule for Dental Services in Taladkhae CUP Split

Day	8.30 a.m. – 12.00 p.m.	13.00 – 16.30 p.m.
Monday	Dental services at Taladkhae Health Center	Services for non-complication Taladkhae Health Center
Tuesday	Dental services at Donchompu Health Center	Services for non-complication Donchompu Health Center
Wednesday	Dental services at Lumkhae Health Center	Services for non-complication Lumkhae Health Center
Thursday	Dental services at Takratum Health Center	Services for non-complication Takratum Health Center
Friday	Dental services at Taladkhae Health Center	Services for non-complication Taladkhae Health Center
Saturday/Sunday	Closed	Closed

Source: Compiled by the authors

Table 4. Schedule for Pharmacist in Taladkhae CUP Split

Day	8.30 a.m. – 12.00 p.m.	13.00 – 16.30 p.m.
Monday	Prescription and consult service at Taladkhae Health Center	Prescription and consult service at Taladkhae Health Center
Tuesday	Prescription and consult service at Taladkhae Health Center	Prescription and consult service at Taladkhae Health Center
Wednesday	Prescription and consult service at Taladkhae Health Center	Prescription and consult service at Taladkhae Health Center
Thursday	Prescription and consult service at Taladkhae Health Center	Prescription and consult service at Taladkhae Health Center
Friday	Prescription and consult service at Taladkhae Health Center	Prescription and consult service at Taladkhae Health Center
Saturday/Sunday	ไม่เปิดให้บริการ	ไม่เปิดให้บริการ

Source: Compiled by the authors

7. รพ.สต.บ่อเงิน จังหวัดปทุมธานี ภาควิชาสุขภาพในพื้นที่ต้องการพัฒนา “ระบบส่งต่อผู้ป่วย” เนื่องจากที่ตั้งของตำบลบ่อเงินเป็นชายขอบของจังหวัดและเป็นพื้นที่ชนบทที่ห่างไกลจากเขตเมือง ประชาชนส่วนใหญ่เผชิญกับความลำบากในการเดินทางไปรักษาในตัวเมืองหรือการรักษาพยาบาลอย่างต่อเนื่อง (Follow up) ในช่วงที่ผ่านมา ระบบ 1669 ทำให้เกิดปัญหาในการดูแลประชาชน อาทิ เจ้าหน้าที่ซักถามละเอียด แต่ชาวบ้านไม่มีความรู้ด้านสุขภาพ จึงมักทำให้การประเมินอาการผิดพลาด และส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตจากการรอรพ.สต.บ่อเงินจะทำให้เกิดความยืดหยุ่นและรวดเร็วในการดูแลประชาชนมากขึ้น ในกิจกรรม Sandbox นี้มีการพัฒนาระบบงานส่งต่อผู้ป่วย การอบรม First Responder (FR) พัฒนาระบบ Line OA ในการสื่อสารและการนัดหมายรับส่งผู้ป่วย การพัฒนาระบบจิตอาสาโดยจัดอบรมให้ความรู้การส่งต่อผู้ป่วย การพัฒนาศักยภาพ อสม. และมีกลไก

ประสานงานกับระบบ 1669 เดิม กิจกรรมนี้ทำให้สามารถพัฒนาจิตอาสาได้จำนวน 40 คน และในช่วงทดลองเดือนกุมภาพันธ์ 2567 สามารถดูแลและส่งต่อผู้ป่วยได้ 14 ราย

8. รพ.สต.บางชะแยง จังหวัดปทุมธานี มุ่งพัฒนา “ระบบสุขภาพชุมชนตำบลบางชะแยง” ซึ่งเป็นการทำงานเชิงรุกในการป้องกันปัญหาสุขภาพร่วมกับคนในชุมชนเมือง โดยพัฒนาจำนวนและศักยภาพของ Caregiver ร่วมกับจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนระบบสุขภาพชุมชนตำบลบางชะแยง จำนวน 40 คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ หัวหน้าหน่วยงานหรือผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคประชาชน สมัชชาสุขภาพจังหวัด หน่วยงาน พม. อบจ.ปทุมธานี และ สสอ./สสจ. และมีการจัดอบรมผู้ดูแลผู้สูงอายุ (Caregiver) ในหลักสูตรฟื้นฟูผู้ดูแลผู้สูงอายุทั้งรายเดิมและรายใหม่ การพัฒนานวัตกรรมการดูแลผู้สูงอายุ ดัดเตียง และจัดทำ “ธรรมนูญสุขภาพชุมชนตำบลบางชะแยง” เพื่อเป็นกรอบการทำงานด้านส่งเสริมสุขภาพร่วมกันในตำบล มาตรการเชิงทดลองนี้ทำให้มี Long-term Care/Caregiver จำนวน 39 คน จากแต่เดิมมี จำนวน 4 คน หรือเพิ่มขึ้นเกือบ 10 เท่าตัว มีระบบสำรวจผู้ป่วยดัดเตียงและระบบการตรวจเยี่ยมบ้านที่ทั่วถึง และมีระบบสื่อสาร Line OA ในเครือข่ายภายใต้กรอบธรรมนูญสุขภาพในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ติดบ้าน หรือติดเตียง

9. รพ.สต.ป่าขาด และ รพ.สต.ควนไส จังหวัดสงขลา ทั้ง 2 ชุมชนนี้เลือกทดลองแบบเดียวกัน คือการจัดทำ “แผนสุขภาพรายบุคคลและธรรมนูญสุขภาพตำบล ภายใต้เครือข่ายเดิมสุขโมเดล” เน้นการทำงานประสานกันของทุกหน่วยงานทั้ง 3 ระดับได้แก่ จังหวัด อำเภอ และตำบล พัฒนาระบบฐานข้อมูลและการประมวลผลข้อมูลสุขภาพรายบุคคลและในภาพรวมของพื้นที่ให้กับเครือข่ายการทำงาน เพื่อนำไปกำหนดแนวทางการจัดทำแผนสุขภาพรายบุคคล กำหนดกรอบธรรมนูญสุขภาพตำบล ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ มีการวางระบบเก็บข้อมูลสุขภาพรายบุคคลผ่านแอปพลิเคชัน iMed@home มีระบบวางแผนและบันทึกข้อมูลการเยี่ยมบ้าน การเพิ่มข้อมูลผู้ป่วยรายใหม่ การวัดสัญญาณชีพ การวัด ADL การถ่ายภาพ และการสำรวจความต้องการ และการทำแบบคัดกรองสุขภาพรายบุคคล เป็นต้น

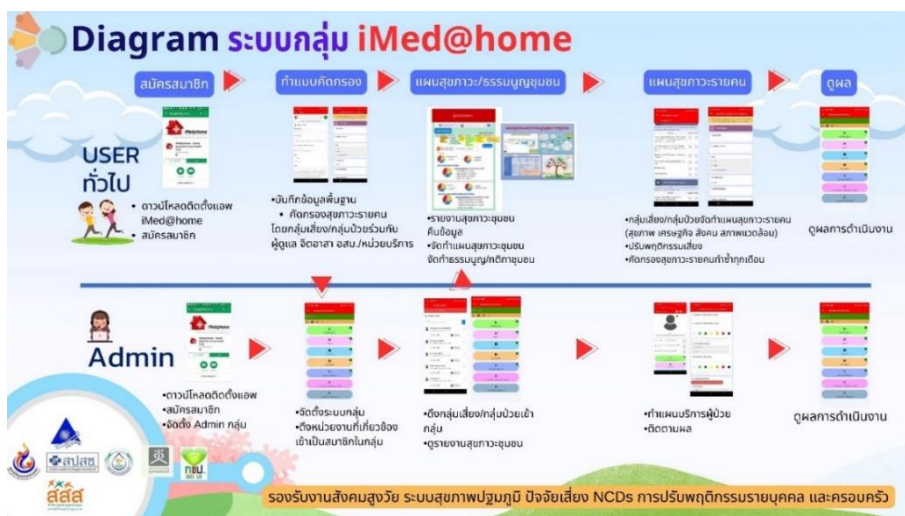

Figure 2. Diagram of iMed@home, Songkhla Provincial Administrative Organization

Source: Taearak, P. et al. (2024, p.196)

ระบบดังกล่าวช่วยลดภาระในการจัดทำแฟ้มข้อมูล 43 แฟ้มที่ รพ.สต. ต้องดำเนินการอยู่แต่เดิม และช่วยให้เกิดคลังข้อมูลสุขภาพ (Health data center: HDC) ของ รพ.สต. และ อบจ. ที่มีข้อมูลเป็นเอกภาพและใช้งานวางแผนติดตามสถานะสุขภาพของประชาชนได้ตามจริง (Real time) ในช่วงที่ทำการทดลอง ระบบนี้สามารถตรวจคัดกรองประชาชนกลุ่มเสี่ยงในตำบลป่าขาดได้ 230 คน และในตำบลควนโสจำนวน 431 คน และได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่จัดเก็บเป็นระบบในการวางแผนการรักษาและดูแลสุขภาพชุมชนได้ดีขึ้น

10. รพ.สต.บ้านเกาะมะพร้าว จังหวัดภูเก็ต เลือกระบบการ “แผนการจัดความเสี่ยงสุขภาพภัยพิบัติในชุมชน และพัฒนาระบบเคลื่อนย้ายผู้ป่วยฉุกเฉินจากเกาะมะพร้าวส่งต่อไปยังโรงพยาบาลแม่ข่าย” เนื่องจากบริบทของพื้นที่เป็นชุมชนห่างไกล (พื้นที่เกาะ) เดินทางลำบาก จึงมักมีปัญหาการขนย้ายผู้ป่วย เวชภัณฑ์และอุปกรณ์ทางการแพทย์ค่อนข้างมาก ในกิจกรรมนี้ ภาควิชาสุขภาพและ อปท. ในจังหวัดได้ร่วมวิเคราะห์ปัญหาและสำรวจข้อมูลชุมชน-ข้อมูลจุดเสี่ยงเพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุในพื้นที่จำนวน 6 จุดที่สำคัญ ดำเนินการแก้ไขปัญหาเพื่อลดความเสี่ยง และวิเคราะห์เส้นทางเดินทางและส่งต่อผู้ป่วย เพื่อเคลื่อนย้ายผู้ป่วยฉุกเฉินจากเกาะมะพร้าวส่งต่อไปยังโรงพยาบาลแม่ข่าย และพัฒนาศักยภาพของ อสม. บ้านเกาะมะพร้าวให้มีความรู้ในการช่วยชีวิตขั้นพื้นฐาน (Basic Life Support: BLS) เป็นต้น ดังแผนภาพขั้นตอนการปฏิบัติต่อไปนี้

Figure 3. Newly Reformed Workflow of EMS Transporting System

Source: Taearak, P. et al. (2024, p.181)

11. รพ.สต.ราไวย์ จังหวัดภูเก็ต มุ่งจัดทำ “แผนทันตกรรมระดับพื้นที่ตำบลราไวย์ กิจกรรมการส่งเสริมความรู้การดูแลด้านทันตกรรมและคลินิกทันตกรรมนอกเวลา (Dental by Heart)” เนื่องจากเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีจำนวนประชากร 22,318 คน ประชาชนและเด็กนักเรียนจำนวนมากมีปัญหาสุขภาพในช่องปาก แต่ไม่สะดวกที่จะไปเข้ารับบริการที่โรงพยาบาลจังหวัด กิจกรรม Sandbox ของ

รพ.สต. จึงมุ่งพัฒนา 3 ด้าน ได้แก่ การจัดทำแผนทันตกรรมในพื้นที่ร่วมกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน และการตรวจฟันเด็กนักเรียน การส่งเสริมความรู้ด้านทันตกรรมให้แก่กลุ่มผู้ดูแลผู้ป่วยติดเตียง อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (Care giver) และ อสม. และการจัดตั้งคลินิกทันตกรรมนอกเวลาให้บริการในวันเสาร์-อาทิตย์ เวลา 8.30 – 16.30 น. และในช่วงที่ได้ทดลอง 6 สัปดาห์ พบว่า มีคนไข้ 28 คน แบ่งเป็นผู้หญิง 20 คน (ร้อยละ 71.42) และผู้ชาย 8 คน (ร้อยละ 28.58)

กล่าวโดยสรุป ผู้เขียนพบว่าการถ่ายโอนภารกิจ รพ.สต./สอน. ไปสังกัด อบจ. ในครั้งนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบริบทการบริหารจัดการและระบบนิเวศใหม่ที่เปิดโอกาสให้ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามีส่วนร่วมและมีบทบาทเป็นเจ้าของระบบบริการสุขภาพชุมชนมากขึ้น เปิดโอกาสในการคิดนวัตกรรมบริการสุขภาพใหม่ที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของพื้นที่ และเปิดโอกาสให้มีการทดลองมาตรการใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพหรือศักยภาพในการดูแลสุขภาพประชาชนได้มากขึ้น ผลการทดลองพบว่ามาตรการ Sandbox ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นงานที่สามารถลงมือทำได้โดยไม่ล่าช้านัก ส่งผลต่อการยกระดับการให้บริการสุขภาพของ รพ.สต./สอน. หลังจากการถ่ายโอนอย่างชัดเจน หลายกรณีช่วยเติมเต็มช่องว่างของระบบบริการด้านสุขภาพชุมชนในปัจจุบัน หรือเชื่อมรอยต่ออันเกิดจากการเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้างสถาบัน เป็นนวัตกรรมที่มีความหลากหลายของรูปแบบตามบริบทและสถานการณ์ด้านสุขภาพในแต่ละพื้นที่ ส่วนรายจ่ายในการ Sandbox ต่อแห่งอยู่ระหว่าง 55,931 บาท (ค่าต่ำสุด) ถึง 224,502 บาท (ค่าสูงสุด) โดยจะนับเฉพาะรายจ่ายทางตรง และไม่รวมการลงทุนและค่าตอบแทนบุคลากรวิจัย

ผลผลิต (Output) และผลลัพธ์ (Outcome) ที่สำคัญ คือ การดูแลกลุ่มเป้าหมายได้ครอบคลุมกว่าเดิม เช่น การดูแลด้านสุขภาพของกลุ่มผู้ป่วย NCDs อย่างใกล้ชิดจำนวน 17 คนใน รพ.สต.แม่ข่า จังหวัดเชียงใหม่ ไปจนถึงการดูแลประชาชนกลุ่มเสี่ยงจำนวน 578 คนใน รพ.สต.ควนโสมและ รพ.สต.ป่าขาด จังหวัดสงขลา หรือการดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง จำนวน 25 คนใน รพ.สต.เมืองเพีย จังหวัดขอนแก่น การรับส่งผู้ป่วยจากพื้นที่ทุรกันดาร รพ.สต.บ่อเงิน จังหวัดปทุมธานี จำนวน 14 คน ไปยังโรงพยาบาลแม่ข่าย เป็นต้น ผลผลิตจากมาตรการทดลองทั้งหมดนี้ สะท้อนถึงศักยภาพที่เพิ่มขึ้นของ รพ.สต. และเครือข่ายอภิบาลสุขภาพในชุมชนได้อย่างชัดเจน ผู้เขียนเห็นว่าจึงควรวิเคราะห์และถอดบทเรียนเพื่อผลักดันการขยายผลในวงกว้างต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยนี้เป็นทดลองว่าบริบทใหม่ของ รพ.สต. ภายหลังการถ่ายโอนไปสังกัด อบจ. นั้น เอื้อต่อการพัฒนาระบบบริการสุขภาพชุมชนเพิ่มขึ้นหรือไม่ เปิดโอกาสให้ภาคชุมชนและภาคสุขภาพเข้ามีส่วนร่วมกำหนดทิศทางการบริการสุขภาพของ รพ.สต. เพียงใด และจะสามารถนำไปสู่ผลลัพธ์ที่แตกต่างจากเดิมหรือไม่อย่างไร การทดลองนี้คัดเลือก รพ.สต. หรือ สอน. ถ่ายโอนจำนวน 12 แห่ง ใน อบจ. จำนวน 6 แห่ง สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาและวิเคราะห์ทางเลือกเชิงนโยบายเพื่อทดลองพัฒนาระบบบริหารจัดการด้านสุขภาพ หรือ Health Governance Sandbox ภายในกรอบเวลาไม่เกิน 1 ปี

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า การถ่ายโอนภารกิจ รพ.สต. ทำให้ชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Coownership) และอยากมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของ รพ.สต. มากขึ้น ทำให้เกิดรูปแบบบริการสุขภาพที่หลากหลายขึ้นกว่าเดิม สามารถตอบสนองต่อโจทย์ด้านสุขภาพของพื้นที่หรือความต้องการ

ของประชาชนตามหลักการกระจายอำนาจด้านสุขภาพเป็นอย่างดี และให้บทเรียนสำหรับการผลักดันการพัฒนาศักยภาพในการทำงานของ รพ.สต. สังกัด อบจ. ต่อไปในอนาคตดังนี้

1. ลำดับแรก ผู้เขียนพบว่า เมื่อภาคชุมชนและตัวแสดงต่าง ๆ ในพื้นที่มีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นเจ้าของ รพ.สต. ร่วมกับ อบจ. แล้ว จะทำให้เกิดความต้องการเป็นส่วนหนึ่งในการทำงานของ รพ.สต./ สอน. ถ่ายโอน ผู้เขียนเรียกปรากฏการณ์นี้ว่าเป็น “กลไกอภิบาลระบบสุขภาพชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ” และได้รับการยืนยันแล้วจากผลการทดลองทั้ง 12 รพ.สต. ว่าเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้หากมีออกแบบวิธีบริหารจัดการให้เหมาะสมผ่านการปรึกษาหารือ แนวทางเช่นนี้เกิดขึ้นไม่บ่อยครั้งนักก่อนการถ่ายโอน รพ.สต. ข้อเท็จจริงจากการวิจัยนี้สะท้อนว่า หากเราคาดหวังคุณภาพของ รพ.สต. ในการดูแลสุขภาพประชาชนที่ดีขึ้น สถานการณ์การถ่ายโอน รพ.สต. นี้ น่าจะเป็นบทพิสูจน์ว่าไทยเราเดินหนทางนโยบายเรื่องนี้มาถูกทาง และควรสนับสนุนให้เดินหนทางอย่างเข้มข้นต่อไป

2. พึงสังเกตว่ากลไก Sandbox เพื่อพัฒนาระบบบริการสุขภาพข้างต้นมีจุดเน้น (Focus) แตกต่างกัน ซึ่งสามารถจำแนกได้ 3 กลุ่มที่สำคัญ ได้แก่ (1) กลไกพัฒนาเชิงการจัดการ (Management oriented) (2) กลไกพัฒนาระบบบริการใหม่ให้ครอบคลุมมากขึ้น (New health services oriented) และ (3) กลไกสนับสนุนการบริการด้านสุขภาพ (Health supports oriented) กลไกแต่ละด้านมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1) Management Model หรือกลไกเชิงระบบบริหารจัดการ คือ การพัฒนาระบบจัดการผ่านเครือข่ายอภิบาลสุขภาพในระดับชุมชน เพื่อให้นำไปสู่ขีดความสามารถของ รพ.สต. ในการดูแลบริการสุขภาพได้ดีขึ้น ดังเช่น Sandbox บูรณาการด้านการดูแลอภิบาลสุขภาพชุมชน รพ.สต.บ้านร่มเกล้า และ รพ.สต.แม่ข่า จ.เชียงใหม่ สอน.บ้านเมืองใหม่ จ.ขอนแก่น และ รพ.สต.บางชะแยง จ.ปทุมธานี ข้างต้น

2.2) Health Service Model หรือกลไกพัฒนาระบบบริการใหม่ คือ การพัฒนาขีดความสามารถในการรักษาพยาบาลเพิ่มขึ้น โดยวิธีเพิ่มขอบเขตการให้บริการทางการแพทย์ปฐมภูมิใน รพ.สต. ตัวแบบการพัฒนาระบบบริการใหม่ทางแพทย์รูปแบบนี้ อาจจัดแบ่งได้ 2 กลุ่มย่อย คือ

- o Direct service คือ การขยายขอบเขตการให้บริการทางการแพทย์ที่ดำเนินการโดย รพ.สต. ดังเช่น การให้บริการคลินิกทันตกรรมนอกเวลา รพ.สต.ราไวย์ จ.ภูเก็ต เป็นต้น
- o Devolved to community เป็นการพัฒนาให้เกิดระบบปฏิบัติการใหม่ในชุมชน เสมือนเป็นการมอบอำนาจในการดูแลด้านสุขภาพไปยังชุมชน เพื่อให้สามารถดูแลได้ทั่วถึงขึ้น เช่น การตั้งศูนย์โฮมฮักรักสุขภาพ รพ.สต. เมืองเพ็ญ จ.ขอนแก่น และยกระดับ อสม. หรือผู้นำชุมชน ให้สามารถดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองและกลุ่มเสี่ยงโรค NCDs

2.3) Health Support Model หรือกลไกสนับสนุนการบริการด้านสุขภาพ คือ การมุ่งพัฒนาระบบสนับสนุนด้านสุขภาพ โดยสร้างกลไกช่วยเหลือในเชิงสังคม เศรษฐกิจ ประชากร เทคโนโลยี หรือการคมนาคม เช่น Sandbox ในการพัฒนาระบบส่งต่อผู้ป่วยกรณีฉุกเฉิน/ผู้ป่วยนัดพบแพทย์ของ รพ.สต.บ่อเงิน จ.ปทุมธานี และ รพ.สต.บ้านเกาะมะพร้าว จ.ภูเก็ต การจัดการพื้นที่เสี่ยงอุบัติเหตุใน รพ.สต.บ้านเกาะมะพร้าว หรือการพัฒนาระบบฐานข้อมูล Application ด้านสุขภาพใน

ระบบ iMed@home ของ รพ.สต.ป้าชาดและ รพ.สต.ควนโส จ.สงขลา เพื่อให้ประชาชนติดตามดูแลสุขภาพของตนเองได้ และเพื่อให้ อบจ.สงขลา สามารถติดตามสถานะด้านสุขภาพในภาพรวมของชุมชน (Community's health status dashboard) ได้เช่นกัน

จากตัวแบบ Sandbox ที่มีคุณลักษณะสำคัญทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่า สามารถนำไปสู่การออกแบบ “เส้นทางเดิน (Reform pathway) เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาศักยภาพของ อบจ. ร่วมกับอปท. อันในการจัดการสุขภาพชุมชนในจังหวัดอย่างเป็นองค์รวม” ดัง Figure 4 การปฏิรูปขั้นต้นแรกสามารถเริ่มจากการพัฒนาระบบจัดการโดยใช้ทุนทางสังคม (Social capital) โดยใช้ชุมชนและ อสม. ขับเคลื่อนงานด้านสุขภาพ และควรมอบภารกิจเหล่านี้ให้อยู่ในความรับผิดชอบของ อปท. ระดับล่างหรือเทศบาล/อบต. ดูแลโดยตรง

ลำดับต่อมา เมื่อต้องการการปฏิรูประบบบริการ รพ.สต. ที่เข้มข้น สามารถกำหนดความรับผิดชอบร่วมกันระหว่าง อบจ. และเทศบาล/อบต. เพื่อพัฒนาบริการใหม่ ๆ ที่ซับซ้อนขึ้นหรือเป็นงานเฉพาะทางด้านการแพทย์ สามารถผนวกเข้ากับภาคชุมชนในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลและการบริหารการเงินการคลังให้เกิดความเข้มข้นขึ้น และปรับเปลี่ยนกลไกบริหารต่าง ๆ เพื่อจัดการบริการสุขภาพใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในพื้นที่ และขั้นที่ 3 ซึ่งเป็นการพัฒนาเชิงระบบหรือกลไกเชิงสถาบันใหม่ (New institution) เพื่อพัฒนาการบริการสุขภาพที่ซับซ้อนและต้องใช้เวลาและ/หรือความพยายามพัฒนาระบบที่เข้มข้นสูงขึ้น (More efforts) แต่ทว่าเป็นแนวทางที่มีโอกาสจะดำเนินการให้เกิดความยั่งยืนได้สูงกว่าเดิม ลักษณะการพัฒนาดังกล่าวมีความเหมาะสมที่จะมอบหมายให้อยู่ในความรับผิดชอบของ อบจ. และทำงานร่วมกับภาคส่วนอื่น ๆ

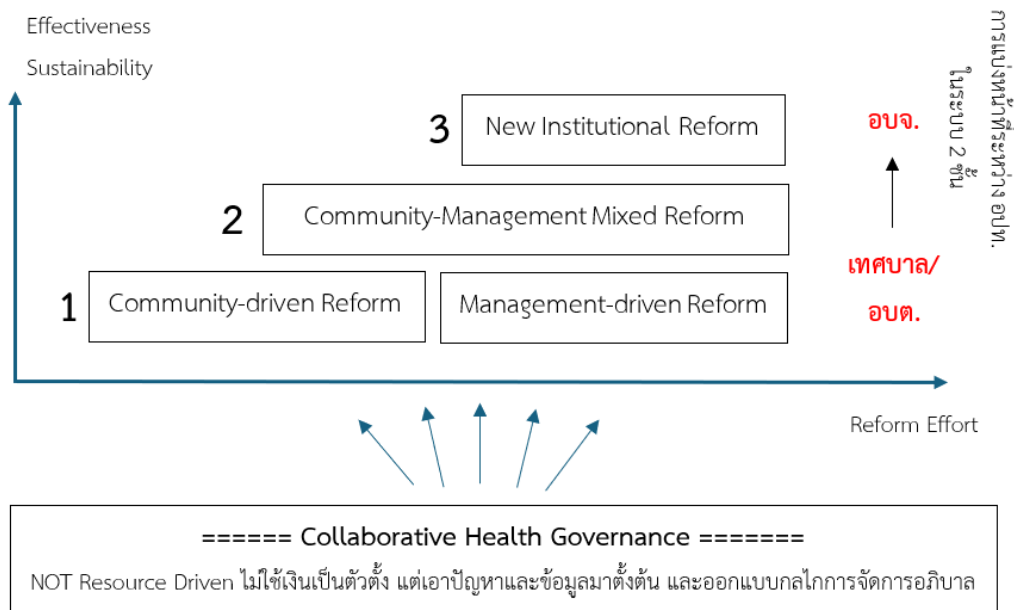

Figure 4. Community Health Reform Pathway and Health Service Coordination among Two-tier Local Governments

Source: Conceptualized by the authors

3. บทเรียนสำคัญประการสุดท้าย การวิจัยครั้งนี้นำไปสู่การสังเคราะห์กรอบแนวคิดการอภิบาลระบบสุขภาพท้องถิ่นระดับจังหวัดได้ดัง Figure 5 เพื่อบ่งชี้การจัดโครงสร้างความสัมพันธ์ใหม่และองค์ประกอบของกลไกเชิงโครงสร้างการอภิบาลระบบสุขภาพเพื่อผลลัพธ์ที่ดีขึ้นในระบบสุขภาพชุมชนซึ่งพัฒนามาจากแนวคิด Six Building Block ขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2010) โดยจะเชื่อมโยงกันตั้งแต่ระดับประเทศถึงระดับชุมชน และมีองค์ประกอบสนับสนุนการอภิบาลสุขภาพชุมชน คือ การกระจายอำนาจด้านสุขภาพสู่ท้องถิ่นและกระบวนการประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น

ในกลไกภายในของระบบสุขภาพจะมีกลไกการอภิบาลระบบที่ประกอบด้วยส่วนที่เป็นโครงสร้าง คือ โครงสร้างหลายระดับ และ โครงสร้างการประสาน 3 กลไก (กลไกรัฐ กลไกเครือข่าย กลไกตลาด) และส่วนที่เป็นกระบวนการ คือ การกำกับทิศทางทำงาน (วงจรการชี้เป้า ปรับระบบ และวัดผล) และการมีส่วนร่วม (ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ) โดยจะมีส่วนที่เชื่อมโยงกลไกการอภิบาลระบบกับองค์ประกอบอื่น ๆ ของระบบสุขภาพคือ ระบบข้อมูลและสารสนเทศที่เป็นแกนหลักในการเชื่อมโยงกลไกทุกระดับทุกภาคส่วน ในการนี้ รพ.สต./สอ. จะปรับเปลี่ยนบทบาทจากกลไกปฏิบัติการในระบบบริการสุขภาพ เป็นกลไกอภิบาลระบบสุขภาพในระดับพื้นที่ หรือทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมประสานกับภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งในงานทั่วไปและงานเฉพาะทางด้านการแพทย์

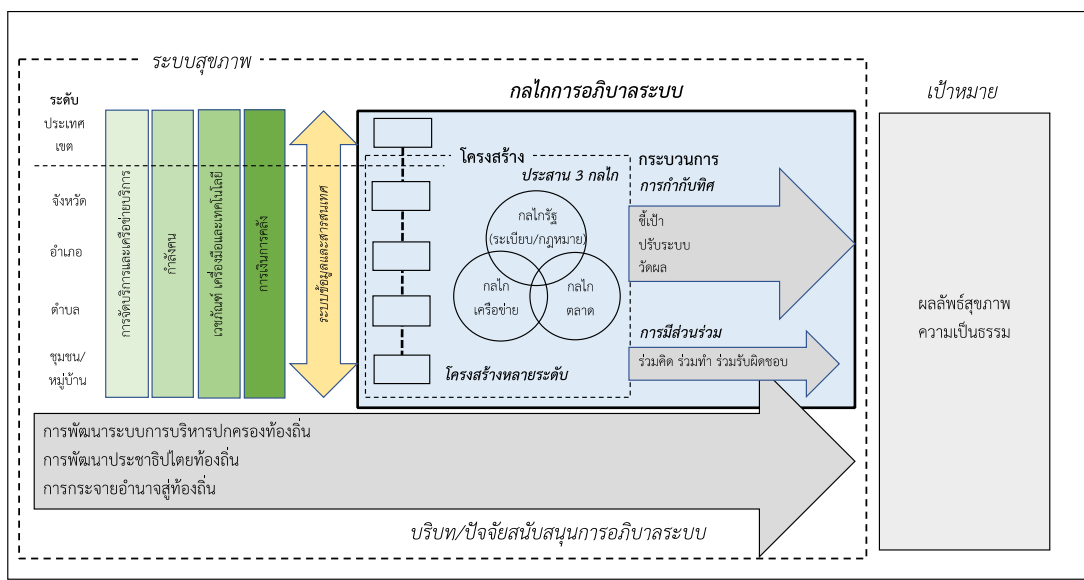

Figure 5. Multi-Level Health Governance Framework

Source: Conceptualized by the authors

ส่วน อบต./เทศบาล ที่เป็นกลไกการบริหารจัดการโดยรัฐในพื้นที่ที่มีพื้นที่รับผิดชอบและงบประมาณของตัวเองก็ต้องเชื่อมประสานกับ อบจ. เพื่อให้มีขีดความสามารถในการตอบสนองความต้องการด้านสุขภาพเฉพาะของประชาชนสูงขึ้น จากระดับชุมชนหรืออำเภอไปสู่ในระดับจังหวัดที่มี อบจ. เป็นแกนกลาง ทั้งนี้เนื่องจาก อบต. หรือเทศบาลเพียงลำพังอาจเกินกำลังทางด้านการประสานงานหรือทรัพยากรการเงินการคลังในการจัดการระบบอภิบาลสุขภาพในภาพรวมของจังหวัด กรอบแนวคิด

ดังกล่าวสามารถนำไปขยายผลในการออกแบบโครงสร้างการจัดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงต่าง ๆ ในเครือข่ายสุขภาพของจังหวัด เพื่อผลักดันการพัฒนาบริการสุขภาพของ รพ.สต. ในวงกว้างได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผู้เขียนเห็นว่าการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบสุขภาพของ รพ.สต. นั้น ภาคส่วนต่าง ๆ ควรพัฒนากระบวนการจัดความสัมพันธ์ใหม่ในพื้นที่ โดยใช้กลไกการอภิบาลสุขภาพใน 3 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ ส่วนที่ 1 กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม ได้แก่ การสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเชิงนโยบายระดับจังหวัด ซึ่งอาจประกอบด้วย (1) การสร้างความเข้าใจผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเชิงนโยบาย และ (2) การจัดเวทีสาธารณะสร้างความร่วมมือเชิงนโยบาย ส่วนที่ 2 กระบวนการกำกับทิศทางการพัฒนา ซึ่งเป็นการกำหนดประเด็นร่วมในการพัฒนากลไกสุขภาพ มุ่งการออกแบบและปรับระบบ วิธีการขับเคลื่อนการทำงานที่ยอมรับร่วมกัน และวิธีการวัดผลที่เป็นรูปธรรมในด้านสุขภาพ และส่วนที่ 3 การขับเคลื่อนการพัฒนา Sandbox ในพื้นที่ ซึ่งมักประกอบด้วย (1) การกำหนดทางเลือกในการขับเคลื่อนการพัฒนา (2) การแสวงหาทรัพยากรในการขับเคลื่อน (3) การทดลองดำเนินการ Sandbox ที่ภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมกันกำหนดขึ้น และ (4) การติดตามและประเมินผลการดำเนินมาตรการ Sandbox อย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กลไกการเมืองการปกครองท้องถิ่น (Local democracy and governance) มีบทบาทสำคัญที่ช่วยกระตุ้นการพัฒนาบริการด้านสุขภาพให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีรูปแบบการดำเนินการที่หลากหลายเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน ดังนั้น รัฐจึงควรสนับสนุนทิศทางเชิงนโยบายด้านการกระจายอำนาจด้านสุขภาพสู่ท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและเข้มข้นมากขึ้นต่อไป ในการนี้ อาจกำหนดระยะเวลา 1-3 ปีจากนี้ในการปลดปล่อยอุปสรรคหรือข้อจำกัดทางกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้ อบจ. สามารถบริหารจัดการ รพ.สต. ได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น หรือวางมาตรฐานใหม่เพื่อกระตุ้นให้ อบจ. เร่งพัฒนาศักยภาพในการดำเนินงานต่อเนื่อง เช่น รางวัลจูงใจ

2. รัฐจะต้องสนับสนุนให้ภาคชุมชนและท้องถิ่นดูแลรับผิดชอบด้านระบบสุขภาพชุมชนต่อไป และให้ความไว้วางใจแก่ชุมชนท้องถิ่นในการเป็นเจ้าของ “เป้าหมายและมาตรฐานบริการด้านสุขภาพชุมชน” เพื่อลดการควบคุมจากส่วนกลาง และปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจเพื่อให้ภาคชุมชนท้องถิ่น และภาคประชาสังคม เป็นเจ้าภาพกำหนดทิศทาง ตัวชี้วัด เป้าหมาย และวิธีดำเนินการด้านการอภิบาลสุขภาพของตนเอง และสนับสนุนการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง จะช่วยให้คุณภาพของการให้บริการด้านสุขภาพชุมชนสูงขึ้น

3. การถ่ายโอนภารกิจ รพ.สต. มายัง อบจ. ทำให้เกิดการปรับตัวและสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่เพิ่มขึ้นในพื้นที่ และเกิดระบบนิเวศใหม่ในการทำงานด้านสุขภาพชุมชนมากขึ้นอย่างชัดเจน ดังนั้น คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่ อบต. กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงมหาดไทย ควรร่วมมือกันขับเคลื่อนและสนับสนุนการถ่ายโอนภารกิจ รพ.สต. ตามแผนงานต่อไป เพราะเป็นแนวนโยบายที่ทำให้ได้จริงและเกิดคุณค่ากับชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง ในการนี้ รัฐอาจกำหนดให้มี “เวทีประกวดรางวัลนวัตกรรมระบบบริการสุขภาพชุมชน” ขึ้นเฉพาะให้แก่ อบจ. และ รพ.สต./สอน. ถ่ายโอน เพื่อเป็นการเสริมแรงทางบวกให้แก่ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องปรับปรุงพัฒนาการบริหารงานอย่างต่อเนื่อง และยังเป็นเวที

กลางในการถ่ายทอดความรู้ (KM) ระหว่าง อบจ./อปท. และ รพ.สต. ด้วยกันให้เกิดการต่อยอดแนวคิดและการบริหารจัดการในวงกว้างต่อไป

4. การเร่งพัฒนาศักยภาพขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดมีความสำคัญยิ่ง การดำเนินการเรื่องนี้ครอบคลุมตั้งแต่การจัดทำยุทธศาสตร์และแผนงานด้านสุขภาพในระดับจังหวัด การเร่งพัฒนาระบบข้อมูลดิจิทัลโดยอาศัยเครือข่ายสุขภาพ มีการเร่งพัฒนาศักยภาพบุคลากรในสังกัดของ อบจ. ให้มีทักษะวิเคราะห์สถานการณ์ด้านสุขภาพ ประมวลผลข้อมูลสุขภาพของจังหวัดหรือ Provincial Health Dashboard เพื่อนำมาจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการดำเนินการเพื่อจัดการแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงประเด็น ซึ่ง อบจ. ควรเร่งลงมือดำเนินการ ทั้งนี้ การศึกษาจากบทเรียน Best Practices จาก อบจ. ด้วยกันย่อมมีประโยชน์อย่างยิ่ง

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ภายใต้ข้อตกลงเลขที่ สวรส. 66-162 และได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากสำนักพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข เลขที่ใบรับรอง COA No. IHRP2023152 ลงวันที่ 6 ธันวาคม 2566 ผู้เขียนต้องขอขอบคุณมาอย่างสูงในโอกาสนี้

References

- Agranoff, R., & McGuire, M. (2003). *Collaborative public management: New strategies for local governments*. Georgetown University Press.
- Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543–571.
<https://doi.org/10.1093/jopart/mum032>
- Decentralization Plan and Policy Division. (2008). *The review of decentralization progress of the 2008 fiscal year*. Decentralization Plan and Policy Division, Office of the Decentralization Committee. (In Thai)
- Decentralization Plan and Policy Division. (2019). *The review of decentralization progress of the 2019 fiscal year*. Decentralization Plan and Policy Division, Office of the Decentralization Committee. (In Thai)
- Department of Local Administration. (2024). *Guidelines for the transfer of sub-district health promotion center to local administrative organizations*. Department of Local Administration, Ministry of Interior. (In Thai)
- Kamnuansilpa, P. et al. (2022). *Final research report: Cooperative movement and civic participation in primary health care services of provincial administrative organization: A case of Khon-Kaen*. Health Systems Research Institute. (In Thai)
- Krueathep, W. et al. (2020). *Final Research Report: Enhancing Capabilities of Local Revenue Administration in Thailand*. Thailand Science Research and Innovation. (In Thai)

- Krueathep, W., Riccuccu, N. M., & Suwanmala, C. (2010). Why Do Agencies Work Together? The Determinants of Network Formation at the Subnational Level of Government in Thailand. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 20(1), 157–185.
- Puang-ngam, K. et al. (2014). An Analysis of health services of local government. *Veridian E-Journal in Humanities, Social Science, and Arts*, 7(3), 440-453. (In Thai)
- Rongmuang, D. et al. (2022). *Final research report: Health service standards and primary health accreditation of sub-district health promotion center of provincial administrative organization*. Health Systems Research Institute. (In Thai)
- Sornketrin, A. et al. (2023). *Final research report: Policy recommendation for health personnel management during the transfer of sub-district health promotion to provincial administrative organization*. Health Systems Research Institute. (In Thai)
- Taearak, P. et al. (2024). *Final research report: The study of local cooperation for health governance in the transfer of sub-district health promotion center to provincial administrative organization*. Health Systems Research Institute. (In Thai)
- World Health Organization. (2010). *Monitoring the building blocks of health systems: A handbook of indicators and their measurement strategies*. WHO Document Production Services.

Khon Kaen City of Mo Lam: Exploring the City Potentials to Become a Creative City

Koedkanya Chanthasin

College of Innovation,
Thammasat University, Thailand

Veluree Metaveevinij

College of Innovation,
Thammasat University, Thailand

Phitchakan Chuangchai

College of Innovation,
Thammasat University, Thailand

Abstract

This study examines the potential of Khon Kaen City to develop as a Creative City by adopting *Mo Lam* as its cultural identity. The research employs a qualitative approach, drawing on both secondary data from documentary sources and primary data collected through in-depth interviews. Participants were purposively selected based on their direct relevance to the study. Interpretive analysis and inductive reasoning were applied to analyze the data, resulting in the identification of 17 factors across three dimensions—people, identity, and place—that influence creative city development. Primary data were obtained through in-depth interviews with 20 members from four *Mo Lam* troupes based in Khon Kaen. The findings indicate that Khon Kaen possesses significant potential to become a Creative City by leveraging *Mo Lam* as its cultural identity. In the people dimension, the city's strengths include a diverse population and a workforce with varied skills and talents. Regarding identity, Khon Kaen benefits from a strong local cultural identity and an inclusive approach to cultural diversity. In terms of place, the city demonstrates several strengths, including support for creativity, promotion of education, a creative-friendly environment, preservation and promotion of arts and culture, encouragement of technology and innovation, and the presence of creative businesses and industries. However, notable weaknesses remain, particularly in limited funding, restricted access to resources, and insufficient public spaces that support creative activities. Opportunities for further development include support for diverse creative activities, improved infrastructure, assistance for small businesses, and flexible, scalable management systems. Nonetheless, challenges persist, especially in fostering effective public participation in the creative city development process.

Keywords

Mo Lam, creative city, creative economy

CORRESPONDING AUTHOR

Kasipat Thonmanee, Management for Development College, Thaksin University,
Mueang Songkhla, 90000, Thailand. Email: kasipat.t@tsu.ac.th
© College of Local Administration, Khon Kaen University. All rights reserved.

มหานครหมอลำจังหวัดขอนแก่น : ศักยภาพจังหวัดขอนแก่นสู่การเป็น เมืองสร้างสรรค์

เกิดกันยา จันทะสิน

วิทยาลัยนวัตกรรม
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เวฬุรีย์ เมธาวิวินิจฉัย

วิทยาลัยนวัตกรรม
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พิชชาภานต์ ช่างชัย

วิทยาลัยนวัตกรรม
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินศักยภาพของจังหวัดขอนแก่นสำหรับการเป็นเมืองสร้างสรรค์โดยใช้หมอลำเป็นอัตลักษณ์ คณะผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาอาศัยข้อมูลจากเอกสาร ทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เลือกลุ่มตัวอย่างแบบมีจุดมุ่งหมายโดยพิจารณาจากความเกี่ยวข้องโดยตรง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์เชิงตีความ และสรุปผลแบบอุปนัยเพื่อแสดงข้อมูลและยืนยันการมีอยู่ของปัจจัยทั้ง 17 ปัจจัย 3 ด้านที่มาจากการทบทวนวรรณกรรม ที่ส่งผลต่อความเป็นเมืองสร้างสรรค์ของจังหวัดขอนแก่น แหล่งข้อมูลเป็นพื้นที่บ้านพักคณะหมอลำทั้ง 4 คณะในจังหวัดขอนแก่น ทำการสัมภาษณ์ 20 คนในคณะหมอลำ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า จังหวัดขอนแก่นมีศักยภาพสำหรับการเป็นเมืองสร้างสรรค์โดยใช้หมอลำเป็นอัตลักษณ์ ในด้านผู้คนมีปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง คือ ประชากรมีความหลากหลาย และบุคลากรมีความสามารถที่หลากหลาย ในด้านอัตลักษณ์ มีปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง คือ เมืองมีอัตลักษณ์ท้องถิ่น และเมืองเปิดรับความหลากหลาย และในด้านพื้นที่ มีปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง คือ มีการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ มีการพัฒนาการศึกษาและส่งเสริมทักษะ มีบรรยากาศที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์ มีการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม มีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม และมีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ในด้านจุดอ่อน คือ การสนับสนุนงบประมาณ และการสนับสนุนพื้นที่สาธารณะที่ส่งเสริมกิจกรรม ในด้านโอกาส คือ การสนับสนุนกิจกรรมที่หลากหลาย โครงสร้างพื้นฐานที่อำนวยความสะดวก การสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็ก และการมีระบบการบริหารที่ยืดหยุ่น ทั้งนี้ต้องพึงระวังในปัจจัยที่นับว่าเป็นอุปสรรคของการเป็นเมืองสร้างสรรค์ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน

คำสำคัญ

หมอลำ, เมืองสร้างสรรค์, เศรษฐกิจสร้างสรรค์

บทนำ

จังหวัดขอนแก่น พื้นที่แห่งนี้เป็นที่ตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยของชุมชนโบราณมานับพันปี จากอดีตถึงปัจจุบัน จังหวัดขอนแก่นนับเป็นจังหวัดที่มีความรู้มรดกทางวัฒนธรรม ในแผนปฏิบัติราชการประจำปีของจังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2568 พบว่ามีโครงการของจังหวัดที่มุ่งเน้นการยกระดับแหล่งท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์และวิถีวัฒนธรรมชุมชน ในชื่อโครงการ “พัฒนาและยกระดับแหล่งท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์และวิถีวัฒนธรรมชุมชนเชิงสร้างสรรค์จังหวัดขอนแก่น” ประกอบด้วย 2 กิจกรรมหลัก คือ (1) จัดงานสุดยอดเทศกาล

ประเพณีและศิลปวัฒนธรรมมหายานนครขอนแก่น (2) มหายานนครหมอลำจังหวัดขอนแก่น (Khon Kaen City of Mo Lam) (Khon Kaen Governor's Office, 2025) จากกิจกรรมหลักในแผนปฏิบัติราชการสังเกตได้ว่ามีวัฒนธรรมที่ถูกยกมากล่าวให้เห็นอย่างชัดเจนคือ หมอลำ วัฒนธรรมที่อาจเรียกได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ประจำจังหวัดที่กำลังถูกผลักดัน

หมอลำ วัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้านที่เติบโตขึ้นจากผืนแผ่นดินอีสานของไทยและมีรากฐานที่ลึกซึ้งและพัฒนาการที่ยาวนาน (Pimpakun, 2010) คำว่า "หมอลำ" เกิดจากการรวมกันของสองคำคือ "หมอ" ซึ่งสื่อถึงผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และ "ลำ" ที่หมายถึงการขับร้องหรือเล่าเรื่องด้วยทำนองที่ไพเราะ เมื่อรวมกันแล้ว "หมอลำ" จึงหมายถึงบุคคลที่มีความชำนาญในการถ่ายทอดเรื่องราวผ่านบทขับร้องที่มีจังหวะและทำนองเป็นเอกลักษณ์ (Tupkhwa & Suk-erb, 2019) ในจังหวัดขอนแก่นพบว่ามีคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนหรือหมอลำวงใหญ่ จำนวน 17 คณะ แต่ละคณะมีสมาชิกไม่น้อยกว่า 100 คน และมีคณะหมอลำวงเล็กหรือขนาดกลาง ซึ่งมีสมาชิกประมาณ 2 – 20 คน อีกจำนวน 61 คณะ คิดเป็นจำนวนศิลปินหมอลำในจังหวัดขอนแก่นไม่น้อยกว่า 3,500 คน (Khon Kaen Governor's Office, 2025) และสถาบันการศึกษาภายในจังหวัดขอนแก่น เช่น คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ยังมีการสนับสนุนวัฒนธรรมหมอลำอย่างจริงจัง ด้วยการมีหลักสูตรที่มุ่งเน้นผลิตศิลปินจากการขับร้องหมอลำในภูมิภาค ซึ่งมีผลงานที่ถูกสร้างขึ้นจากนักศึกษา เช่น หมอลำศิลปินสินไซ หมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองขอนแก่น เป็นการจัดการสอบการจัดการแสดงวงหมอลำที่ให้นักศึกษาเข้าร่วมในการสอบมากกว่า 100 คน (Khon Kaen University, 2024) จากข้อมูลสำนักงานจังหวัดขอนแก่นและมหาวิทยาลัยขอนแก่น ทำให้เห็นได้ว่าจังหวัดขอนแก่นเป็นพื้นที่ที่มีการกระจุดตัวของคณะหมอลำจำนวนมาก มีโครงการเชิงนโยบายที่กล่าวถึงหมอลำอัตลักษณ์ประจำจังหวัดที่กำลังถูกผลักดัน และวัฒนธรรมหมอลำในจังหวัดขอนแก่นได้กลายเป็นมากกว่าทุนที่ถูกส่งต่อเพื่อสืบทอด แต่ยังสนับสนุนการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์เพื่อเป็นอาชีพและระบบอุตสาหกรรมได้ ผ่านระบบการศึกษาที่มีการค้นคว้าวิจัยและงานศึกษาเชิงวิชาการ

หมอลำจึงเปรียบเสมือนอัตลักษณ์ประจำจังหวัดที่ถือได้ว่าได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากภาครัฐและการศึกษา ซึ่งขณะเดียวกันในด้านเศรษฐกิจ Fongthong et al. (2022) ได้ศึกษาวิจัย "หมอลำกับเศรษฐกิจและสังคมของคนอีสาน" พบว่า หมอลำสามารถสร้างผลผลิตรวมมูลค่ากว่า 6,600 ล้านบาท และมีการจ้างงานรวมทั้งสิ้น 38,835 คน โดยในจำนวนนี้เป็นการจ้างงานในสาขาอุตสาหกรรมหมอลำบันเทิงจำนวน 33,262 คน และมีการจ้างงานในสาขาอื่นเพิ่มเติม และ Khon Kaen Governor's Office (2025) ได้มีการแสดงให้เห็นว่า การจัดแสดงหมอลำวงใหญ่เพียงหนึ่งคณะในแต่ละครั้ง สามารถสร้างมูลค่าเงินหมุนเวียนให้กับงานเทศกาลหรืองานมหรสพที่มีการออกร้านจำหน่ายสินค้า บริการ และกิจกรรมอื่น ๆ ไม่ต่ำกว่าวันละ 1 ล้านบาท

ศักยภาพดังกล่าวถือได้ว่า หมอลำ สามารถสร้างผลกระทบต่อเมืองได้มหาศาล และยังเป็นอัตลักษณ์ที่ถูกยืนยันถึงการมีอยู่อย่างภาคภูมิ ซึ่งผลกระทบและคุณค่าที่หมอลำสร้างขึ้นนั้น อาจนำพาจังหวัดขอนแก่นให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ได้ โดยแนวคิดเมืองสร้างสรรค์คือเมืองที่พัฒนาเศรษฐกิจด้วยความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม พื้นที่ของเมืองจึงมีส่วนสำคัญในการเกิดขึ้น รองรับ และพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เมืองที่สามารถประยุกต์ใช้ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม หรือการสนับสนุนให้เกิดการนำใช้ความคิดใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนาเมืองนั้นจะสามารถปรับตัวได้ดีและประสบความสำเร็จได้ (Landry & Bianchini, 1995) และในประเทศไทย Creative City Development (2025) ได้แสดง

ให้เห็นว่า เมืองสร้างสรรค์ คือการรวมกันระหว่าง ความพร้อมของคน ของดี และพื้นที่สร้างสรรค์ พื้นที่เมืองที่สามารถใช้ประโยชน์จากจุดเด่นของเมืองได้ ไม่ว่าจะเป็นที่ลักษณะเฉพาะทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ทักษะพื้นถิ่น หรือแม้แต่ต้นวัฒนธรรม นำมาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและพัฒนาเมืองให้ตอบโจทย์ทั้งผู้อยู่อาศัยและผู้มาเยือน

จากแนวคิดเมืองสร้างสรรค์และปัจจัยสำคัญเบื้องต้นพบว่าจังหวัดขอนแก่นและอัตลักษณ์หมอลำ อาจเข้าข่ายเมืองสร้างสรรค์ เช่น จังหวัดขอนแก่นมีหมอลำเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น และหมอลำสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับเมือง และจังหวัดขอนแก่นยังเป็นจังหวัดนาร่องในประเทศไทยที่มีการจัดตั้ง ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ หรือ Thailand Creative and Design Center (TCDC) ใน 3 จังหวัดแรก ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดขอนแก่น เพื่อเป็นพื้นที่สนับสนุนการดำเนินงานของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่มีวัตถุประสงค์คือ การเป็นหน่วยงานที่ดูแลแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยมุ่งเน้นทั้งการเสริมศักยภาพและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์ การพัฒนานวัตกรรม และการเกิดธุรกิจใหม่ รวมถึงการยกระดับผู้ประกอบการให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน พร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์กลางข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย นอกจากนี้ยังส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และนานาชาติ เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน (Creative Economy Agency, 2018) จาก 3 จังหวัดนาร่องนั้น ในปี พ.ศ. 2568 พบว่า กรุงเทพมหานครและจังหวัดเชียงใหม่ ได้เป็นเมืองสร้างสรรค์ระดับสากล (UNESCO Creative Cities Network: UCCN) แต่ขณะเดียวกันพบว่าจังหวัดขอนแก่น ยังไม่ได้เป็นเมืองสร้างสรรค์

ดังนั้นจากข้อมูลที่กล่าวมาทั้งหมด เช่น โครงการมหานครหมอลำจังหวัดขอนแก่น ประวัติศาสตร์หมอลำ วัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้านที่เติบโตขึ้นจากผืนแผ่นดินอีสาน การกระจุกตัวของคณะหมอลำจำนวนมากในจังหวัดขอนแก่น หลักสูตรที่มุ่งเน้นผลิตศิลปินหมอลำในภูมิภาคจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น การยืนยันถึงวัฒนธรรมหมอลำที่สามารถเป็นอัตลักษณ์ประจำจังหวัดขอนแก่นอย่างน่าภาคภูมิใจ และผลกระทบเชิงเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากอุตสาหกรรมหมอลำ ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นศักยภาพของเมืองว่ามีการขับเคลื่อนภายในจังหวัดที่พยายามให้เมืองสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยความโดดเด่นของอุตสาหกรรมหมอลำ และเกิดแนวคิดที่จะศึกษาและประเมินศักยภาพของจังหวัดขอนแก่นสำหรับเป็นเมืองสร้างสรรค์

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาวิจัยปรากฏการณ์ทางสังคม และ/หรือ พฤติกรรมของมนุษย์ภายใต้บริบทแวดล้อมที่เป็นอยู่ โดยอาศัยข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ สำหรับการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีเมืองสร้างสรรค์เพื่อให้ได้ปัจจัยและองค์ประกอบที่สามารถใช้ประเมินศักยภาพเมืองที่ส่งผลต่อการเป็นเมืองสร้างสรรค์ ทั้งในประเทศไทยและในระดับสากลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความให้ได้กรอบแนวคิดปัจจัยเมืองสร้างสรรค์ที่จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสำรวจศักยภาพของจังหวัดขอนแก่นที่มีหมอลำเป็นอัตลักษณ์ และในฐานะกลไกพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ เพื่อให้ได้หลักฐานจากการศึกษาวิจัยที่แสดงให้เห็นความพร้อมของจังหวัดขอนแก่นกับการเป็นเมืองสร้างสรรค์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อประเมินศักยภาพของจังหวัดขอนแก่นสำหรับการเป็นเมืองสร้างสรรค์โดยใช้หมอลำเป็นอัตลักษณ์

แนวคิดและทฤษฎี

เมืองสร้างสรรค์

เมืองสร้างสรรค์ (Creative City) แนวคิดที่เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศออสเตรเลีย ช่วง ค.ศ. 1988 โดย Yencken, D. เขาเชื่อว่า เมืองสร้างสรรค์ควรเป็นพื้นที่ที่ให้โอกาสแก่ผู้คนในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง มีโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนการทำงานร่วมกันและการแลกเปลี่ยนแนวคิด ตลอดจนเป็นเมืองที่ให้ความสำคัญกับศิลปะ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม (Yencken, 1988) ต่อมาพบงานเขียนอย่าง The Creative City (1995) ที่กล่าวถึงเงื่อนไข 12 ประการที่ส่งผลต่อการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ (Landry & Bianchini, 1995) หลังจากนั้นไม่นาน ในปี ค.ศ. 2000 Landry มีการต่อยอดและพัฒนาแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ และนำเสนอผ่านหนังสือ The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators (2000) โดยได้ระบุว่ามีอย่างน้อย 7 กลุ่มปัจจัยที่เป็นรากฐานของเมืองสร้างสรรค์ (Landry, 2000)

ในปี ค.ศ. 2002 Richard Florida ต่อยอดแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ที่มุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับชนชั้นสร้างสรรค์ โดยเน้นเมืองที่จะสามารถดึงดูดกลุ่มชนชั้นสร้างสรรค์ได้ จำเป็นต้องมีศักยภาพในการแข่งขันและบริหารจัดการใน 3 ปัจจัยหลักตามแนวคิด 3T's of Economic Development (Florida, 2002) แนวคิดนี้เองได้ถูกวิจารณ์โดย Jamie Peck (2005) นักภูมิศาสตร์เศรษฐกิจและนักวิชาการด้านนโยบายเมือง ที่แสดงความเห็นเกี่ยวกับเมืองสร้างสรรค์ต่างออกไปจาก Florida (2002) โดย Peck (2005) ตั้งคำถามว่าแนวคิดนี้เป็นเพียง วาทกรรมการตลาด ที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเมืองในแนวทางเสรีนิยมใหม่ (Neoliberal Urbanism) มากกว่าที่จะเป็นกลยุทธ์ที่สามารถใช้พัฒนาเศรษฐกิจอย่างแท้จริง Peck (2005) จึงเสนอให้เมืองต่าง ๆ หันมาให้ความสำคัญกับนโยบายที่ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรทั้งหมด โดยเสนอเครื่องมือสำหรับพัฒนาเมืองไว้ 10 ข้อสำคัญ (Peck, 2005)

ในช่วงทศวรรษ 2010 – ปัจจุบัน พบว่า Borchardt, A., Brumby, T., Cawdron, D., Gilmour, C., Jejer, N., & Rudokaite, L. (2015) มีการตีพิมพ์ผลงาน THE CREATIVE CITY | Connecting People, Place, and Identity โดยได้นำเสนอแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ โดยการศึกษาครั้งนี้ได้รับอิทธิพลส่วนหนึ่งจากงานของ Landry (2000) หนังสือได้ขยายแนวคิดดังกล่าวโดยเน้นความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้คน (People) สถานที่ (Place) และอัตลักษณ์ (Identity) ในการสร้างเมืองที่มีชีวิตชีวาและยั่งยืน และชี้ให้เห็นว่าความคิดสร้างสรรค์ไม่ได้หมายถึงแค่การมีศิลปินหรือแหล่งศิลปะจำนวนมาก แต่รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาแนวคิดใหม่ ๆ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (Borchardt et al., 2015)

ในขณะเดียวกัน หน่วยงานระดับโลกอย่าง UNESCO ในปี ค.ศ. 2004 ได้มีการก่อตั้งเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโกขึ้น (UCCN) (UNESCO, 2020) เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโกครอบคลุมเมืองสร้างสรรค์ใน 8 สาขา (UNESCO, 2024) เมืองเหล่านี้ต้องผ่านเกณฑ์การประเมินที่ครอบคลุม 7 ด้าน (UNESCO, 2014) และเพื่อให้มั่นใจว่าเมืองมีศักยภาพในการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์และอนุรักษ์อัตลักษณ์ท้องถิ่น ยังมีเกณฑ์การพิจารณา 9 ข้อ (Rungsawang, 2017) เมืองที่ได้รับการคัดเลือกต้องสามารถเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยเฉพาะการสร้างเมืองที่ครอบคลุมและมีความยืดหยุ่น เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างเมืองทั่วโลกในการใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนสังคมและเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ

ในประเทศไทยมีหน่วยงานที่ดูแลและจัดการเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์โดยเฉพาะในชื่อ Creative City Development ภายใต้การจัดการดูแลของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) โดย CEA (2018) มีเป้าหมายการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ โดยเริ่มจากการขับเคลื่อนย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นพื้นที่ขนาดเล็กที่มีศักยภาพ ก่อนนำสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ในอนาคตต่อไป (Creative City Development, 2025) ตัวชี้วัดย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย Creative City Development (2025) ได้ระบุไว้ว่ามี 11 ปัจจัย 5 ด้าน ที่ส่งผลต่อการประเมินศักยภาพในการเป็นย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จากการพัฒนาตามแนวคิดดังกล่าวส่งผลให้ประเทศไทยมีย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์กระจายอยู่ใน 33 จังหวัดทั่วประเทศ และมีเพียง 7 จังหวัดที่ถูกรับรองเข้าเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก (Creative City Development, 2025)

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเมืองสร้างสรรค์ของ Landry & Bianchini (1995), Landry (2000), Florida (2002), Peck (2005), Borchardt et al. (2015), UNESCO (2014) และ CEA (2025) พบว่ามีปัจจัยที่นับรวมกันได้มากกว่า 60 ปัจจัย ซึ่งผู้วิจัยพบว่ามีประเด็นที่ครอบคลุมในเรื่องเดียวกันหรือเป็นการกล่าวซ้ำถึงปัจจัยเดียวกัน ผู้วิจัยจึงสรุปรวมปัจจัย องค์ประกอบ เงื่อนไข และเกณฑ์ต่าง ๆ ของเมืองสร้างสรรค์เหลือเพียง 22 ปัจจัย และพบว่ามีเพียง 17 ปัจจัยที่แสดงให้เห็นว่ามีกรกล่าวถึงมากกว่าครั้งคือ มากกว่า 4 ครั้ง ในทั้งหมด 7 ครั้ง สำหรับการนำใช้ปัจจัยทั้ง 17 ปัจจัย ผู้วิจัยสามารถจัดกลุ่มปัจจัยทั้งหมดให้อยู่ภายใต้ 3 ด้านหลัก ตามแนวคิดของ Borchardt et al. (2015) ที่แสดงให้เห็นว่าการจัดกลุ่มเหล่านี้มีความสัมพันธ์ระหว่างกันภายในเมืองได้แก่ ผู้คน (People) สถานที่ (Place) และอัตลักษณ์ (Identity) ซึ่งกลุ่มปัจจัยเหล่านี้ยังถูกกล่าวถึงจากนักวิชาการท่านอื่น ๆ เช่น ชนชั้นสร้างสรรค์ของ Florida (2002) ที่เป็นการให้ความสำคัญของคนที่มีผลต่อเมือง Landry (2000) ที่แสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์ท้องถิ่น เป็นกลุ่มปัจจัยสำคัญสำหรับพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ และ CEA (2025) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่ขนาดเล็กระดับย่านที่ส่งผลต่อเมืองสร้างสรรค์ ดังนั้นการจัดกลุ่มตามกลุ่ม ผู้คน สถานที่ และอัตลักษณ์ จึงเป็นการจัดกลุ่มเพื่อแสดงให้เห็นว่าปัจจัยต่าง ๆ ส่งผลต่อความเป็นเมืองสร้างสรรค์โดยแสดงให้เห็นได้ในกรอบแนวคิดงานวิจัย (Figure 1 Conceptual Framework) ปัจจัยทั้ง 17 ปัจจัย 3 ด้านนี้เป็นผลจากการทบทวนวรรณกรรมในระดับสากลและในไทย และถูกเลือกให้เป็นแนวทางเบื้องต้นในการศึกษาศักยภาพของจังหวัดขอนแก่น หากพบว่าปัจจัยใดมีความสอดคล้องหรือส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ อาจสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพที่มีอยู่แล้ว ขณะเดียวกันหากพบปัญหาหรือช่องว่างในปัจจัยใด อาจนำไปสู่การเสนอแนะเชิงนโยบายที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาศักยภาพของจังหวัดขอนแก่นสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์

เศรษฐกิจสร้างสรรค์

แนวคิดทำหน้าที่เป็นร่มใหญ่ของเป้าหมายการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ของการวิจัยในครั้งนี้ โดยกระบวนการประเมินศักยภาพเมืองสำหรับการเป็นเมืองสร้างสรรค์ต้องอยู่ภายใต้ และ/หรือ มีทิศทางที่สนับสนุนให้เกิดขึ้นของระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายในเมือง ด้วยอุตสาหกรรมสร้างสรรค์สาขาที่ถูกรองรับทั้งในไทยและสากล ดังนั้นแนวคิดนี้จึงเป็นแกนหลักที่ทำให้ผู้วิจัยคำนึงถึงปัจจัยที่อาจส่งผลต่ออัตลักษณ์หมอลำ การพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ แนวคิดยังช่วยในกระบวนการวิพากษ์ให้ระวังผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับเมือง เช่น การกระจุกตัวของทุน การละเมิดสิทธิแรงงาน และความเหลื่อมล้ำทางพื้นที่

จากทฤษฎีและแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในกระแสโลก พบว่า การนิยามความหมายและลักษณะของระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีการนำใช้ที่คล้ายคลึงกัน คือ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) เป็นระบบเศรษฐกิจที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ที่ได้รับการรองรับและสนับสนุนทางกฎหมายพื้นฐานด้านทรัพย์สินทางปัญญา จนสามารถเกิดเป็นนวัตกรรม ผลิตภัณฑ์ หรือการบริการที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่ม หรือส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของเมืองหรือประเทศ (DCMS, 1998; Howkins, 2001) โดยมีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ที่เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ประสบความสำเร็จได้ 15 ประเภทอุตสาหกรรม (DCMS, 1998; Howkins, 2001) ซึ่งอุตสาหกรรมเหล่านี้จะเกิดขึ้นภายในพื้นที่เมืองหรือประเทศได้ เมืองจำเป็นต้องมีศักยภาพที่สามารถดึงดูดคนชั้นสร้างสรรค์ เพราะคนชั้นสร้างสรรค์ในเมืองใดมีจำนวนมากจะสามารถพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายในเมืองได้ดีกว่า (Florida, 2002) ถึงอย่างไรก็ตามเศรษฐกิจสร้างสรรค์อาจนำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจของเมืองได้ แต่การเติบโตของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ในภาพรวมของตลาดโลกยังถูกรองโดยบริษัทขนาดใหญ่ จึงเป็นข้อกั่วงวลในประเด็นความไม่เท่าเทียมระหว่างบริษัทขนาดใหญ่และผู้ผลิตรายย่อยหรือผู้ผลิตรายใหม่ ในบางประเทศนโยบายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนอาจถูกออกแบบมาเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มทุนมากกว่าการกระจายผลประโยชน์หรือโอกาสให้กับประชาชนส่วนใหญ่ และแรงงานในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์อาจไม่ได้รับสวัสดิการที่เหมาะสม เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ เกิดการไล่ที่หรือการกลืนกินพื้นที่ เกิดปัญหาสิทธิความเป็นเจ้าของ และเกิดการละเมิดลิขสิทธิ์ขึ้น (Flew, 2012; O'Connor, 2013) แต่อย่างไรก็ตามพบว่า UNESCO (2005) ให้ความสำคัญในการส่งเสริมแนวคิด เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผ่านการสนับสนุนวัฒนธรรม ศิลปะ และนวัตกรรม ผ่านอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองและส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ที่ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในด้านการสร้างงาน การพัฒนานวัตกรรม และการส่งเสริมการเข้าถึงตลาดโลก และให้สำคัญของความหลากหลายทางวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืน

การศึกษาทฤษฎีและแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศไทยพบว่า มีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาเพื่อรับผิดชอบอย่างจริงจัง คือ สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) และมีการให้นิยามความหมายและลักษณะสำคัญของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไว้ว่าเป็น “ระบบเศรษฐกิจที่มีองค์ประกอบของแนวคิดเพื่อการขับเคลื่อนบนพื้นฐานของการใช้องค์ประกอบ การศึกษา ความรู้ การสร้างสรรค์งาน และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา ที่มีความเชื่อมโยงกันกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมองค์ความรู้ทางสังคม และเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมที่ทันสมัย” (CEA, 2018) และในประเทศไทยได้มีการกำหนดกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่อยู่ภายใต้ขอบข่ายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 15 สาขา (CEA, 2025) พร้อมทั้งมีหน่วยงานที่สนับสนุนการทำงานของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่าง ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ 3 แห่งหลัก ได้แก่ กรุงเทพมหานคร จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดขอนแก่น (TCDC, 2025)

แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในกระแสโลกและในประเทศไทย พบว่า การนิยามความหมายและลักษณะของระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีฐานคิดที่ใกล้เคียงกัน และสามารถสรุปเป็นความหมายที่ได้จากการศึกษาทบทวนในครั้งนี่ว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ ระบบเศรษฐกิจที่เกิดจากการนำใช้ความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ร่วมกับการศึกษา องค์ความรู้ และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา ก่อให้เกิดเป็นนวัตกรรม ผลิตภัณฑ์ หรือการบริการ ที่มีความเชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมองค์ความรู้ทางสังคม และเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมที่ทันสมัย ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่ม หรือส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของเมืองหรือประเทศ (DCMS, 1998; Howkins, 2001; CEA, 2018)

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาอาศัยข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบมีจุดมุ่งหมาย โดยพิจารณาจากความเกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นวิจัย และการสัมภาษณ์ใช้เทคนิคการคัดเลือกแบบ Snowball Sampling จนกระทั่งข้อมูลเริ่มเกิดความอิ่มตัว กระบวนการวิจัยนี้ดำเนินการ 8 เดือน ระหว่าง เดือนมกราคม ถึง เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2568 ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงตีความ และสรุปผลแบบอุปนัย เพื่อให้ได้ข้อค้นพบจากการศึกษาที่ลึกซึ้งและครอบคลุม เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์ เพื่อเป็นเครื่องมือที่จะสามารถยืนยันถึงการมีอยู่ของข้อมูลปัจจัยทั้ง 17 ปัจจัย 3 ด้าน เพื่อแสดงให้เห็นว่าปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อความเป็นเมืองสร้างสรรค์ และเพื่อสร้างข้อสรุปหรือผลของการวิจัย

แหล่งข้อมูลทุติยภูมิผู้วิจัยได้ศึกษาเพื่อการศึกษาเพื่อการสรุปทฤษฎีและแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ข้อมูลมหานครหมอลำจังหวัดขอนแก่น และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งข้อมูลเหล่านี้มาจากบทความ วารสาร งานวิชาการ หนังสือ งานวิจัย ยุทธศาสตร์ชาติ แผนปฏิบัติราชการประจำปีจังหวัดขอนแก่น แผนพัฒนาจังหวัดขอนแก่น และเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่ค้นพบได้ในพื้นที่หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทุกสาขา และระบบออนไลน์ที่มีตำแหน่งที่ตั้งขณะทำการวิจัยคือประเทศไทย ข้อมูลปฐมภูมินั้นผู้วิจัยได้มีแหล่งข้อมูลเป็นพื้นที่บ้านพักคณะหมอลำทั้ง 4 คณะในจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย (1) บ้านพักหมอลำประถมบ้านเทิงศิลป์ (2) บ้านพักคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ (3) บ้านพักหมอลำระเบียบวาทะศิลป์ และ (4) บ้านพักคณะคำคุณรวมมิตร ตามขอบเขตการศึกษาวิจัย และจะมีการการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างในคณะหมอลำในจังหวัดขอนแก่น

ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ การศึกษาแนวคิดและองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และข้อมูลมหานครหมอลำจังหวัดขอนแก่น ที่ปรากฏอยู่ในเอกสารชั้นต้น และเอกสารชั้นรอง เช่น หนังสือ บทความวิชาการ รายงานการวิจัย ยุทธศาสตร์ชาติ แผนปฏิบัติราชการประจำปีจังหวัดขอนแก่น และแผนพัฒนาจังหวัดขอนแก่น เพื่อสรุปเป็นองค์ความรู้ที่แสดงให้เห็นปัจจัยที่ใช้ประเมินศักยภาพเมืองสร้างสรรค์เฉพาะบริบทการศึกษาวิจัยนี้ และเพื่อใช้สำหรับประเมินศักยภาพจังหวัดขอนแก่น

ขอบเขตด้านพื้นที่มุ่งเน้นที่หมอลำในจังหวัดขอนแก่น อัตลักษณ์ที่ส่งผลต่อการเป็นเมืองสร้างสรรค์ โดยคณะหมอลำที่จะถูกศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่สืบค้นได้นั้น ต้องเป็นคณะหมอลำที่มีอายุการก่อตั้งมากกว่า 60 ปี ที่มีข้อมูลที่สำรวจได้ การเลือกคณะที่มีอายุมากกว่า 60 ปีเนื่องจากถือว่าเป็นคณะที่ก่อตั้งขึ้นในยุคที่เริ่มมีการก่อตัวของคณะหมอลำ ช่วงปี พ.ศ. 2500 - พ.ศ. 2515 ช่วงที่หมอลำพัฒนาจากหมอลำพื้นที่แสดงเดี่ยว กลายเป็นการแสดงแบบคณะ มีสมาชิกเริ่มต้นเพียง 7 – 8 คน จึงถือเป็นกรณีศึกษาที่สนใจได้ว่าคณะนั้นมีประสบการณ์ในการรักษา ถ่ายทอด และพัฒนาองค์ความรู้ด้านหมอลำมาอย่างต่อเนื่องในทุกช่วงที่มีการเปลี่ยนผ่านของยุคต่าง ๆ ของหมอลำ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้มีการออกแบบกรอบแนวคิดงานวิจัยจากตัวแปรที่ส่งผลต่อเมืองสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ Landry & Bianchini (1995), Landry (2000), Florida (2002), Peck (2005), Borchardt et al. (2015), UNESCO (2014) และ CEA (2025) ประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

3 ด้าน คือ ผู้คน สถานที่ และอัตลักษณ์ ที่ส่งผลต่อการเป็นเมืองสร้างสรรค์ ภายใต้ตัวแปรแต่ละด้าน ประกอบด้วยปัจจัยทั้งหมด 17 ปัจจัย โดยสอดคล้องในแต่ละด้านต่างกัน โดยเมืองสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นจากตัวแปรนั้นต้องสามารถจัดเข้ากลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่อยู่ภายใต้ขอบข่ายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และสอดคล้องกับการนิยามความหมายตามแนวคิดของ DCMS (1998), Howkins (2001), Flew (2012), O'Connor (2013) และ CEA (2018) โดยแสดงให้เห็นกรอบแนวคิดงานวิจัยดังนี้ (Figure 1)

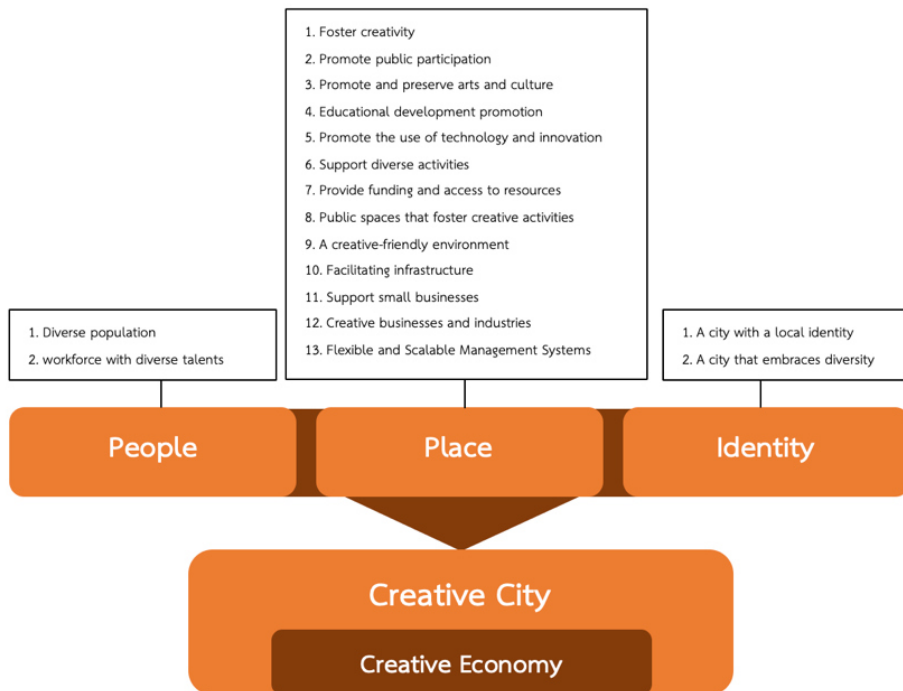

Figure 1. Conceptual Framework

Source: Researcher (2025)

ผลการวิจัย

ผลการประเมินศักยภาพของจังหวัดขอนแก่นสำหรับการเป็นเมืองสร้างสรรค์โดยใช้หมอลำเป็นอัตลักษณ์ ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า ข้อมูลเริ่มเข้าภายในคณะหมอลำในคนที่ 3 – 4 โดยแต่ละคณะสัมภาษณ์น้อยที่สุด 4 คน และมากที่สุด 6 คน และภาพรวมแต่ละคณะยืนยันถึงปัญหาและความต้องการที่ซ้ำในประเด็นเดียวกัน ดังนั้นประเด็นหรือข้อมูลที่ได้จากการสำรวจชั้นปฐมภูมิจากผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 20 คน จาก 4 คณะที่ก่อตั้งมากกว่า 60 ปี ข้อมูลต่อไปนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า ข้อมูลมีความอึดตัวจากการยืนยันและการให้ข้อมูลซ้ำจากผู้ให้สัมภาษณ์ และสำหรับผลการประเมินศักยภาพของจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลทุติยภูมิและปฐมภูมิมาวិเคราะห์ตีความนำเสนอได้ ดังนี้

ศักยภาพจังหวัดขอนแก่นด้านผู้คน (People)

ปัจจัยด้านผู้คนประกอบด้วย ประชากรมีความหลากหลาย และบุคลากรมีความสามารถที่หลากหลาย โดยความหลากหลายนี้ครอบคลุมถึงความหลากหลายวัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ ภูมิหลัง สาขาอาชีพ และความหลากหลายทางเพศ (Landry, 2000; Florida, 2002; CEA, 2025) และความสามารถหลากหลาย คือ ปัจจัยที่แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงบุคลากรที่มีความสามารถจากหลากหลายสาขาอาชีพและความเชี่ยวชาญ (Landry, 2000; Florida, 2002; UNESCO, 2014) ซึ่งข้อมูลจากการศึกษาอุตสาหกรรมหมอลำของ Fongthong et al. (2022) พบว่ามีการจ้างงานที่เกี่ยวข้องจากหมอลำรวมทั้งสิ้น 38,835 คน โดยในจำนวนนี้เป็นการทำงานในสาขาอุตสาหกรรมหมอลำบ้านเทิงจำนวน 33,262 คน จากข้อมูลแสดงให้เห็นผลกระทบภาพรวมที่หมอลำได้สร้างขึ้นในพื้นที่ภาคอีสาน ซึ่งในหมอลำบ้านเทิงจำนวน 33,262 คน และเป็นศิลปินหมอลำในจังหวัดขอนแก่นไม่น้อยกว่า 3,500 คน (Khon Kaen Governor's Office, 2025) ข้อมูลอาจสะท้อนตัวเลขเชิงปริมาณที่ครอบคลุมคนหลากหลายวัฒนธรรมที่กระจายอยู่ในพื้นที่ภาคอีสานและจังหวัดขอนแก่น แต่ยังไม่สามารถระบุลงชัดได้ว่า ศาสนา ความเชื่อ ภูมิหลัง สาขาอาชีพ ความหลากหลายทางเพศ และเชื่อมโยงบุคลากรที่มีความสามารถจากหลากหลายสาขาอาชีพ ดังนั้นจึงมีการศึกษาข้อมูลแคลงไปที่คณะหมอลำ พบว่า คณะหมอลำขนาดใหญ่มีสมาชิกในวงประมาณ 400 คน ซึ่งรวบรวมคนมีความสามารถจากหลากหลายสาขาอาชีพเข้าไว้ด้วยกัน เช่น นักร้อง/หมอลำ นักดนตรี แดนเซอร์/นักเต้น ทีมทำชุด นักออกแบบไฟ/แสง/สี นักออกแบบเสียง ครูสอนเต้น นักแสดงตลก นักออกแบบฉาก นักประพันธ์บทกลอนลำ และอีกจำนวนมาก ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ตีความได้จากการแสดงข้อมูลองค์ประกอบการแสดงหมอลำ เช่น แสง เสียง ชุด ดนตรี เพลง ช่วงตลก ช่วงลำเรื่อง (Laophilai & Chantamala, 2021) ทำให้แสดงให้เห็นว่าคณะหมอลำหรืออุตสาหกรรมหมอลำเชื่อมโยงบุคลากรที่มีความสามารถ

ข้อมูลการสัมภาษณ์เพื่อยืนยันข้อมูลที่สอดคล้องกับปัจจัยพบว่า สมาชิกในคณะหมอลำมีความหลากหลายและมีความสามารถที่สืบทอดทุกองค์ประกอบของหมอลำได้ ทั้งทำชุด เครื่องประดับอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่นับว่าเป็นส่วนประกอบของการแสดงหมอลำ และในด้านศาสนา เพศ และความบกพร่องทางร่างกาย ได้รับการยืนยันว่าคณะหมอลำเปิดรับความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเพศสภาพ หรือเพศทางเลือก เช่น นักเต้นที่มีทั้งผู้หญิง ผู้ชาย เกย์ กะเทย ในด้านความบกพร่องบางอย่างทางร่างกายพบว่ามีทั้งผู้บกพร่องทางการพูดและการฟัง และการนับถือศาสนาพบว่ามีความหลากหลายในการนับถือศาสนา โดยไม่เป็นข้อจำกัดต่อการทำงาน จากการศึกษารายงานของ Fongthong et al. (2022) พบว่า พื้นที่การแสดงหมอลำเป็นแหล่งรวมตัวของกลุ่มชายรักชายที่เป็นประชากรหลัก และเป็นแหล่งชุมนุมของหญิงข้ามเพศ โดยจากข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นการกระจุกตัวของกลุ่มคนที่แสดงออกถึงความหลากหลายทางเพศซึ่งสอดคล้องกับการยืนยันจากคณะหมอลำที่กล่าวถึง เกย์ กะเทย สาวประเภทสอง และสอดคล้องกับแนวคิดของ Florida (2002) ที่มีการกล่าวถึงเมืองที่มีความน่าสนใจ สามารถดึงดูดการเข้ามาของชนชั้นสร้างสรรค์ จำเป็นต้องมีการสร้างสภาพแวดล้อมที่เปิดรับความหลากหลาย ความแตกต่าง จากทุกสาขาและทุกภูมิหลังสามารถแสดงออกและร่วมมือกันได้ รวมถึงความหลากหลายทางเพศ

ดังนั้น 2 ปัจจัยที่สะท้อนศักยภาพจังหวัดขอนแก่นด้านผู้คน พบว่า อุตสาหกรรมหมอลำ เป็นอุตสาหกรรมหรือพื้นที่ที่มีการเปิดรับและรวมไว้ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม เปิดรับความต่างของศาสนา ความเชื่อ ภูมิหลัง ความหลากหลายทางเพศ และแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงบุคลากรที่มีความสามารถจากหลากหลายสาขาอาชีพและความเชี่ยวชาญ เช่น การที่อุตสาหกรรมสามารถสร้างการ

จ้างงานครอบคลุมคนจำนวนมากและหลากหลายความเชี่ยวชาญ การสนับสนุนและเปิดรับการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางเพศ ทั้งนี้ยังมีงานวิจัยรองรับว่าพื้นที่ของหมอลำนับเป็นพื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของผู้มี ความหลากหลายทางเพศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในระดับสากล ที่เชื่อว่า นี่คือนพื้นที่ที่จะสามารถดึงดูด ชนชั้นสร้างสรรค์เข้ามา และนำมาซึ่งการพัฒนาเมือง พัฒนานวัตกรรม และระบบเศรษฐกิจที่มีฐานจาก ความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ จึงกล่าวได้ว่าปัจจัยที่สะท้อนศักยภาพจังหวัดขอนแก่นด้านผู้คนของ จังหวัดขอนแก่นเป็นปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง

ศักยภาพจังหวัดขอนแก่นด้านสถานที่ (Place)

ปัจจัยด้านสถานที่ประกอบด้วย 13 ปัจจัยสำคัญ จากการเก็บข้อมูลขั้นทุติยภูมิร่วมกับการ สัมภาษณ์พบข้อมูลที่แสดงปัจจัยด้านสถานที่ที่เกี่ยวข้องโดยไม่เรียงลำดับปัจจัย พบว่า จังหวัดขอนแก่นมีหน่วยงานราชการตั้งอยู่กว่า 200 แห่ง และเป็นศูนย์รวมสถาบันอุดมศึกษา การแพทย์ และสาธารณสุข เป็นเมือง MICE City ซึ่งเป็น 1 ใน 5 จังหวัดของประเทศที่มีศูนย์ประชุมขนาดใหญ่ มหาวิทยาลัยขอนแก่นที่มีศูนย์ประชุมรองรับผู้เข้าร่วมสัมมนาว่า 3000 คน มีโรงแรมระดับ 5 ดาวกระจายอยู่ทั่วจังหวัด มีสนามบินนานาชาติอย่างเต็มรูปแบบเพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจใน อนาคต (Khon Kaen Governor's Office, 2025) ข้อมูลส่วนแรกนี้สะท้อนให้เห็นว่าเมืองมีความพร้อม รองรับการพัฒนาและการแข่งขันในระดับสากล ซึ่งสอดคล้องตามเกณฑ์ประเมินเมืองสร้างสรรค์ของ ยูเนสโก ที่เมืองต้องสามารถรองรับกิจกรรมสร้างสรรค์ระดับนานาชาติหรือเมืองต้องมีศักยภาพที่สามารถ เป็นเจ้าภาพจัดกิจกรรมหรือการประชุมที่เกี่ยวข้องกับงานสร้างสรรค์ได้ (UNESCO, 2014) ทั้งนี้จังหวัด ขอนแก่นยังมีพื้นที่สำคัญที่รองรับการจัดเทศกาลประจำปี และกิจกรรมการแสดงหมอลำขนาดใหญ่ระดับ เทศกาล ที่มีการกระจายพื้นที่จัดงานตามรูปแบบงานและเทศกาลในพื้นที่สำคัญ เช่น งานออกพรรษาบึง แก่นนคร จัดขึ้น ณ บึงแก่นนคร (Khon Kaen Daen Molam, 2024) หมอลำเฟสดีวัลเนื่องในวาระโอกาส 60 ปี ที่จัดขึ้นในวาระสำคัญ และงานใหญ่ประจำปี ลอยกระทง ณ ริมบึงสีฐาน มหาวิทยาลัยขอนแก่น (Khon Kaen University, 2023) งานเทศกาลใหม่นานาชาติ ประเพณีผูกเสี่ยวและงานกาชาด ณ เวทีกลาง ศาลากลางจังหวัดขอนแก่น (Khon Kaen Let's Go, 2024) ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สอดคล้องเบื้องต้นในปัจจัย (1) มีพื้นที่สาธารณะที่ส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์ คือ การมีพื้นที่สาธารณะที่อำนวยความสะดวกและเอื้อเพื่อ ให้แก่กลุ่มคนสร้างสรรค์ได้จัดแสดงงานต่าง ๆ เช่น สวนสาธารณะ ลานกิจกรรม ศูนย์วัฒนธรรม และพื้นที่ ที่รองรับกิจกรรมสร้างสรรค์ระดับนานาชาติ (Landry & Bianchini, 1995; CEA, 2025) และ (2) สนับสนุน กิจกรรมที่หลากหลาย คือ การเปิดพื้นที่สำหรับกิจกรรมและวิถีชีวิตที่หลากหลาย และสนับสนุนกิจกรรม ทางศิลปะและวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับหมอลำ (Peck, 2005; Borchardt et al., 2015) แต่เมื่อมีการ สัมภาษณ์หมอลำกลับได้ข้อมูลที่ขัดแย้งกัน โดยสะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่เหล่านั้นและพื้นที่สาธารณะ อื่น ๆ ในจังหวัด รองรับเฉพาะงานเทศกาลหรืองานประเพณี และมีเพียงบางคณะที่ถูกว่าจ้างหรือเชิญไป จัดแสดง ไม่ใช่ทุกคณะที่สามารถมีสิทธิ์ใช้ได้โดยง่าย ถึงแม้ว่าคณะหมอลำจะสามารถจัดแสดงได้ในพื้นที่ที่ มีลานกว้างอื่น ๆ เช่น ลานวัด สนามกีฬา พื้นที่ส่วนบุคคล ฯลฯ ตามเงื่อนไขการว่าจ้าง หรือความต้องการ ที่จะจัดแสดงเพื่อจำหน่ายบัตรหารายได้ แต่พื้นที่เหล่านั้นกลับไม่ได้อำนวยความสะดวกให้สามารถใช้ได้ โดยง่าย เช่น มีการควบคุมเสียงตามกฎหมายในพื้นที่ชุมชน มีการขออนุญาตหลายหน่วยงานซับซ้อน มี ค่าใช้จ่ายในการเช่าพื้นที่ที่ราคาสูง และเป็นพื้นที่ชุมชนที่ยากต่อการควบคุมและมักถูกร้องเรียน ดังนั้น

ปัจจัยการมีพื้นที่สาธารณะที่ส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์อาจนับได้ว่าเป็นปัจจัยที่ยังคงไม่ชัดเจน หรืออาจเป็นปัจจัยจุดอ่อนของจังหวัดได้

ในด้านการสนับสนุนกิจกรรมที่หลากหลาย ยังถือว่าจังหวัดขอนแก่นมีการสนับสนุนกิจกรรมที่หลากหลายเพราะทุกเทศกาลประจำปีจะต้องมีหมอลำเป็นส่วนหนึ่งของงานซึ่งถือว่าเป็นการเชื่อมโยงศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีอื่น ๆ เข้ากับกิจกรรมของหมอลำได้อย่างดี และในคณะหมอลำเองในหนึ่งปีก็มีงานและกิจกรรมที่หลากหลายสำหรับการสร้างรายได้ไม่ต่ำกว่า 200 งานต่อปี (Laophilai & Chantamala, 2021) อาจนับว่าเป็นจุดแข็งสำหรับปัจจัยการสนับสนุนกิจกรรมที่หลากหลาย

นอกจากนี้ Khon Kaen Governor's Office (2025) ได้มีการแสดงวิสัยทัศน์ประจำจังหวัดที่ว่า “มหานครน่าอยู่ ศูนย์กลางเศรษฐกิจเชื่อมโยงภูมิภาค” จากวิสัยทัศน์นี้ส่งผลต่อแผนพัฒนาจังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2566 - พ.ศ. 2570 ซึ่งในแผนพัฒนานี้จังหวัดขอนแก่นได้มุ่งพัฒนาเมืองอัจฉริยะด้วยการนำนวัตกรรม เทคโนโลยี และดิจิทัลมาใช้ให้ครอบคลุมทุกอำเภอ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับระบบเศรษฐกิจ ถึงแม้ว่าจะไม่ได้มีการเจาะจงว่าหมอลำหรืออุตสาหกรรมสร้างสรรค์นี้จะได้ประโยชน์หรือสิทธิใดเป็นพิเศษ แต่สะท้อนได้ว่าภาพรวมของจังหวัดได้ให้ความสำคัญในเรื่องนวัตกรรม เทคโนโลยี และดิจิทัล จากข้อมูลส่วนนี้แสดงให้เห็นปัจจัย (3) การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมซึ่งปัจจัยนี้เมื่อเน้นที่การแสดงผลจากคณะหมอลำ พบว่า คณะหมอลำในปัจจุบันมีการนำเอาเทคโนโลยีจัดแสดงที่ทันสมัยเพื่อพัฒนาการแสดง เช่น เทคโนโลยีเสียง เทคโนโลยีแสง เทคโนโลยีสนับสนุนการแสดง และสื่อดิจิทัลที่มีบทบาทต่อการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงของคณะหมอลำ ด้วยการเพิ่มช่องทางโอกาสในการถูกมองเห็นและติดตามของเหล่าผู้สนับสนุน ซึ่งในปัจจุบันนี้มีความสอดคล้องไปกับพัฒนาเมืองของจังหวัดขอนแก่น ถึงแม้ว่าจะไม่ได้รับการยืนยันว่าจังหวัดได้สนับสนุนโดยตรงในด้านนี้หรือไม่ แต่คณะหมอลำก็มีการนำเอาและนำใช้อย่างจริงจังมานานแล้วตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง เช่น ปัจจุบันคณะหมอลำมีการใช้เทคโนโลยีจอแอลอีดี ทำให้สามารถออกแบบสีฉากให้สวยงามและเปลี่ยนบรรยากาศได้ พร้อมทั้งสามารถใช้ภาพที่สมจริงแทนฉากวาดแบบในอดีต และในด้านเสียงมีการใช้อุปกรณ์ที่สะดวกขึ้นในการควบคุมเสียงแทนตู้มิกซ์ขนาดใหญ่ ซึ่งการมีเทคโนโลยีสมัยใหม่หรือนำเอาเพื่อพัฒนานี้ จะส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจได้ยิ่งย่นมากขึ้น เพราะเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมจะช่วยเพิ่มทักษะให้กับประชากรในเมือง และเตรียมความพร้อมให้กับแรงงานที่มีทักษะสูง (Florida, 2002) ดังนั้นอาจนับได้ว่าปัจจัยการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมของหมอลำเป็นจุดแข็งอีกปัจจัยหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามจังหวัดขอนแก่นควรแสดงให้เห็นการสนับสนุนการนำนวัตกรรม เทคโนโลยี และดิจิทัลมาใช้ในการอุตสาหกรรมหมอลำที่ชัดเจนขึ้น

ในด้านแผนปฏิบัติราชการประจำปีของจังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2568 Khon Kaen Governor's Office (2025) มีการแสดงให้เห็นโครงการพัฒนาและยกระดับแหล่งท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์และวิถีวัฒนธรรมชุมชนเชิงสร้างสรรค์จังหวัดขอนแก่น งบประมาณ 14,756,000 บาท โดยกิจกรรมหลัก 4.2 มหานครหมอลำจังหวัดขอนแก่น ได้รับงบประมาณ 8,770,000 บาท และถูกระบุว่าเป็นโครงการใหม่ที่เกิดขึ้นในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 จากการแสดงแผนกิจกรรมเหล่านี้ร่วมกับการแสดงโครงการด้านต่าง ๆ ภายในจังหวัดสะท้อนให้เห็นว่าจังหวัดขอนแก่นมีข้อมูลที่สอดคล้องกับปัจจัย (4) โครงสร้างพื้นฐานที่อำนวยความสะดวกเนื่องจากการมีโครงการที่มีการกล่าวถึงหมอลำโดยตรงภายในแผนประจำปีจังหวัดแสดงให้เห็นได้ว่าหมอลำจะสามารถเข้าถึงการสนับสนุนเชิงโครงสร้างได้มากขึ้นซึ่งถือว่าเป็นความร่วมมือในการลงทุนเชิงโครงสร้างระหว่างรัฐและหมอลำ (Rungsawang, 2017) และในด้านงบประมาณที่ตั้งไว้

ยังสะท้อนให้เห็นถึงปัจจัย (5) การสนับสนุนงบและการเข้าถึงทรัพยากรในขณะเดียวกันด้านเสียงสะท้อนจากคณะหมอลำกลับแสดงข้อมูลที่เห็นต่างออกไป โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า คณะหมอลำยังไม่ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณโดยตรง และไม่มีการอำนวยความสะดวกต่อการจัดแสดงมากพอ ทั้งนี้ยังมีเงื่อนไขข้อที่ซับซ้อน และดูเหมือนว่าตอนนี้คณะหมอลำยังต้องช่วยเหลือตัวเองต่อไป ซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดของ Creative City Development (2568) ที่ว่าเมืองต้องมีกลไกทางการเงินที่ช่วยสนับสนุน เนื่องจากเมืองที่รัฐมีการสนับสนุนเงินทุนแก่ธุรกิจอย่างครอบคลุม จะสามารถเสริมความแข็งแกร่งให้กับระบบอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในระยะยาว (Flew, 2012)

ผลสัมภาษณ์ยังแสดงให้เห็นว่าทางจังหวัดมีการเชิญชวนและขอความร่วมมือมาบ้างในโอกาสงานสำคัญต่าง ๆ ประจำจังหวัดให้ไปจัดแสดง แต่จะมีงบประมาณในการจ้างที่จำกัดและน้อยกว่าราคาทั่วไปของการรับงานคณะหมอลำ ซึ่งไม่ใช่ทุกคณะที่จะได้รับเชิญหรือรับได้ในข้อเสนอที่ต่ำกว่าราคาจ้างในท้องตลาด เช่น มีการจ้างประมาณ 70,000 – 100,000 บาท ซึ่งน้อยกว่าเมื่อเทียบกับราคาว่าจ้างหรือต้นทุนหมอลำที่จัดแสดงหนึ่งครั้งประมาณ 300,000 บาท และคณะหมอลำได้สะท้อนบางประเด็นที่ทำให้เห็นว่าตอนนี้หมอลำไม่ได้รับการสนับสนุนเชิงงบประมาณโดยตรง หมอลำที่เป็นฝ่ายจ่ายและลงทุนเอง เนื่องจากมีการแข่งขันกันสูง แล้วหมอลำยังช่วยให้จังหวัดขอนแก่นได้มีชื่อเสียงและมีหน้าตาทางสังคมไปพร้อมกับความโด่งดังที่อุตสาหกรรมหมอลำภายในจังหวัดที่พัฒนาและสร้างสรรค์เช่นกัน

ดังนั้นในด้านปัจจัยโครงสร้างพื้นฐานที่อำนวยความสะดวก ที่มีการเกิดขึ้นของนโยบายที่ชัดเจน และเจาะจงคณะหมอลำถึงแม้ว่าจะยังไม่ได้สร้างการรับรู้หรือทำให้ผู้มีส่วนได้เสียภายใต้นโยบายมีความเข้าใจที่ตรงกันหรืออาจไม่ได้สอดคล้องกับความต้องการแท้จริง แต่นับว่าเป็นปัจจัยที่เป็นโอกาสในการพัฒนาได้ ด้วยการทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบพื้นที่และตัดสินใจในกระบวนการสำคัญที่ส่งผลต่อเมือง (Borchardt et al., 2015) เพื่อให้นโยบายในปีต่อไปหรือในอนาคตมีความชัดเจนและตรงตามความต้องการแท้จริงของการพัฒนา ในส่วนปัจจัยการสนับสนุนงบและการเข้าถึงทรัพยากรแสดงให้เห็นว่าภายในกรอบงบประมาณนี้ไม่สามารถสนับสนุนและตอบสนองความต้องการแท้จริงของหมอลำภายในจังหวัดได้ และหมอลำไม่สามารถเข้าถึงงบประมาณสำหรับการพัฒนาได้ ในปัจจัยนี้อาจนับว่าเป็นปัจจัยจุดอ่อนของจังหวัดอีกหนึ่งปัจจัย

จากนโยบาย โครงการ หรือแผนกิจกรรมเหล่านี้ของจังหวัดขอนแก่นอาจถือว่าสอดคล้องกับปัจจัย (6) การมีระบบการบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นรองรับการเติบโตของหมอลำ ซึ่งการเกิดโครงการใหม่นี้สะท้อนให้เห็นการมีนโยบายที่รองรับการเติบโตของหมอลำจังหวัดขอนแก่น เนื่องจากเมืองที่มีความสามารถหรือโครงสร้างที่รองรับการปรับตัวและคิดอย่างสร้างสรรค์จะสามารถเผชิญหน้ากับความท้าทายทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Borchardt et al., 2015) ซึ่งนโยบายของจังหวัดขอนแก่นแสดงให้เห็นถึงการเข้ามาสนับสนุนเชิงโครงสร้างในอุตสาหกรรมหมอลำอย่างจริงจัง ถึงแม้ในปีแรกนี้อาจจะยังไม่ตอบสนองความต้องการแท้จริงก็ตาม และในด้านการบริหารจัดการของคณะหมอลำพบว่ามีมียืนยันถึงการบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นรองรับการเติบโตของคณะ ซึ่งเป็นแนวทางที่ต้องทำหลังจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (covid-19) ด้วยการเพิ่มช่องทางการหารายได้ที่รองรับการเปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้น ด้วยการถ่ายทอดสด การปรับขนาดการแสดงเพื่อแยกกันไปเล่นตามผับ บาร์ หรือร้านอาหาร เช่น ปกติแสดงแบบเต็มที 300 คน ถ้าไปออกงานเล็กก็แบ่งกันไปกลุ่มละ 100 คน นับเป็นช่องทางใหม่เพิ่มเติมที่มากกว่าการจัดแสดงแบบเดิมที่ต้องไปเล่นตามพื้นที่กลางแจ้งเต็มคณะ ซึ่งการ

วางแผนเพิ่มช่องทางของคณะหมอลำนับได้ว่าสอดคล้องกับแนวคิดที่มีโครงสร้างที่รองรับการเปลี่ยนแปลง ถึงแม้ว่าจะเจออุปสรรคการจัดแสดงแบบในพื้นที่ดั้งเดิมในอนาคต ถึงอย่างไรก็ตามแม้ว่าคณะหมอลำจะมีแนวทางหรือการบริหารที่รองรับการเปลี่ยนแปลงแต่ในขณะเดียวกันทางจังหวัดอาจไม่ได้แสดงข้อมูลที่สอดคล้องนี้ จึงนับว่าปัจจัยการมีระบบการบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นรองรับการเติบโตของหมอลำในจังหวัดขอนแก่นจัดอยู่ในกลุ่มโอกาสที่สามารถพัฒนาได้หรือควรพัฒนา

นอกจากส่วนภาครัฐที่ให้ความสำคัญและใช้หมอลำเป็นอัตลักษณ์แล้วนั้น สถาบันการศึกษาภายในจังหวัดขอนแก่น เช่น คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ยังมีการสนับสนุนวัฒนธรรมหมอลำอย่างจริงจัง ด้วยการมีหลักสูตรที่มุ่งเน้นผลิตศิลปินจากทุนวัฒนธรรมการขับร้องหมอลำในภูมิภาค ซึ่งมีผลงานจากนักศึกษาที่ถูกสนับสนุนจากทางคณะ และทางมหาวิทยาลัย เช่น หมอลำศิลปินสินไชย โครงการสอบทักษะดนตรีและการแสดงของนักศึกษา สาขาดนตรีพื้นเมือง และสาขานาฏศิลป์ ชั้นปีที่ 3 คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นการทดสอบการจัดการแสดงวงหมอลำ ภายใต้ชื่อ คณะหมอลำ “ศิลปินสินไชย” ที่มีนักศึกษาเข้าร่วมในการสอบมากกว่า 100 คน (Khon Kaen University, 2024) และภายในคณะหมอลำก็มีการสนับสนุนการศึกษาต่อในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรจบในวุฒิมัธยมศึกษาตอนต้น หากอยากเรียนต่อทางคณะก็มีการสนับสนุนและแนะนำให้ค่าปรึกษา ทั้งนี้ยังมีการจ้างและเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดงแขนงต่าง ๆ เข้ามาฝึกซ้อมและฝึกอบรมสำหรับพัฒนาทักษะในทุก ๆ ปีให้กับสมาชิก จากโครงการและแนวทางการสนับสนุนนี้เองทำให้เห็นได้ว่าระบบการศึกษาได้มีการสนับสนุนการพัฒนาทุนวัฒนธรรมหมอลำอย่างสร้างสรรค์เพื่อเป็นอาชีพ ผ่านระบบการศึกษาที่มีการค้นคว้าวิจัยและงานศึกษาเชิงวิชาการ และผู้ประกอบการอาชีพก็ได้หยุดที่จะพัฒนาและต่อยอดซึ่งศักยภาพที่สูงยิ่งขึ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัย (7) การพัฒนาการศึกษาและส่งเสริมทักษะ เนื่องจากการศึกษาและการฝึกอบรมโดยสถาบันการศึกษา จะสามารถสนับสนุนผู้สร้างสรรค์รุ่นใหม่ และผู้สืบทอดวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน (UNESCO, 2014) และสอดคล้องกับปัจจัย (8) ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากการสนับสนุนให้มีการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง ภายในระบบการศึกษานี้ถือเป็นการสนับสนุนการพัฒนาด้วยความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมโดยตรง เมืองที่มีวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์และการทำงานร่วมกันจะสามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืน (Landry, 2000) และขณะเดียวกันการอนุรักษ์และสืบทอดด้วยการส่งต่อด้วยระบบการศึกษา และการสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ นับเป็นการสนับสนุนบรรยากาศที่พร้อมเรียนรู้และแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ตามปัจจัย (9) มีบรรยากาศที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์ เพราะเมืองที่สามารถสร้างบรรยากาศที่เปิดรับความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนสามารถทำให้ผู้คนเข้าใจและยอมรับได้ซึ่งความแตกต่างทางสังคมได้ จะนำมาซึ่งความความคิดสร้างสรรค์ที่มีความหลากหลาย และจะนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาว (Florida, 2002) ดังนั้น ปัจจัยการพัฒนาการศึกษาและส่งเสริมทักษะ การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และการมีบรรยากาศที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์ จัดเป็นจุดแข็งของจังหวัดขอนแก่น

จากการกล่าวมาทั้งด้านนโยบายโดยภาครัฐ กิจกรรมจากภาคการศึกษา และเจตคติจากคณะหมอลำในภาพรวมที่เชื่อมโยงกันในการสนับสนุนวัฒนธรรมและการสืบทอดนี้ได้สอดคล้องตามปัจจัย (10) ส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรม เนื่องจากมีแผนที่ชัดเจนในการมุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับพื้นที่หรือท้องถิ่นด้วยอัตลักษณ์ต่าง ๆ ของจังหวัด (Creative City Development, 2568) และสำนักงานจังหวัดขอนแก่นยังแสดงข้อมูลให้เห็นว่าภายในจังหวัดมีคณะหมอลำเร่ร่อนหรือหมอลำวงใหญ่ จำนวน 17 คณะ ที่สมาชิกไม่ต่ำกว่า 100 คน และมีคณะหมอลำวง

เล็กหรือขนาดกลาง ซึ่งมีสมาชิกประมาณ 2 – 20 คน อีกจำนวน 61 คณะ รวมทั้งหมด 78 คณะ คิดเป็นจำนวนศิลปินหมอลำในจังหวัดขอนแก่นไม่น้อยกว่า 3,500 คน (Khon Kaen Governor's Office, 2025) และในด้านผลกระทบต่อเศรษฐกิจ หมอลำเป็นอุตสาหกรรมบันเทิงที่สร้างมูลค่ามหาศาล ในภาวะปกติหมอลำสามารถสร้างผลผลิตรวมมูลค่ากว่า 6,600 ล้านบาท จากการวิเคราะห์ด้วยตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตของภาคอีสาน โดยมีการเชื่อมโยงไปยังสาขาเศรษฐกิจอื่น เช่น สาขาการผลิต การขายส่งและขายปลีก การซ่อมยานพาหนะ และสาขาการเงินและการประกันภัย Fongthong et al. (2022) การแสดงให้เห็นข้อมูลเชิงปริมาณในด้านจำนวนสมาชิก เครือข่ายหมอลำภายในจังหวัด และมูลค่าที่เกิดขึ้นและกระจายตัวไปยังธุรกิจอื่น ๆ ที่เป็นพื้นเพของหมอลำ ส่วนนี้นับได้ว่าเป็นข้อมูลสำคัญที่สะท้อนให้เห็นว่า (11) จังหวัดขอนแก่นมีธุรกิจและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และ (12) สนับสนุนธุรกิจขนาดเล็ก เนื่องจากการส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และธุรกิจขนาดเล็ก จะช่วยให้เมืองเติบโตอย่างยั่งยืน (Borchardt et al., 2015) และทำให้ผลประโยชน์เกิดขึ้นกับประชากรท้องถิ่น ทั้งนี้การสนับสนุนอุตสาหกรรมหรือธุรกิจขนาดเล็กของเมืองจะนำมาซึ่งการแข่งขันได้ในระดับที่สูงขึ้นหรือมาตรฐานที่ดีขึ้น และที่สำคัญเป็นการสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่ไปกับการส่งเสริมความหลากหลายด้วยการสร้างสรรค์และสนับสนุนทางนวัตกรรม (O'Connor, 2013) ซึ่งจากปัจจัยการมีธุรกิจและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์อาจนับได้ว่าเป็นจุดแข็งของจังหวัดที่มีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่แข็งแกร่ง แต่ในด้านการสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็กในส่วนนี้อาจยังไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นจุดแข็งเนื่องจาก ไม่มีผลสำรวจความต้องการหรือการได้รับการสนับสนุนมิติมุมมองของธุรกิจขนาดเล็ก ดังนั้นปัจจัยนี้จึงจัดอยู่ในกลุ่มโอกาสที่จังหวัดขอนแก่นสามารถพัฒนาต่อได้

สุดท้ายนี้จากการกล่าวมาทั้งหมดผลกระทบที่เกิดขึ้น และความร่วมมือของภาครัฐ การศึกษาภาคเอกชน นับว่าเป็นความร่วมมือที่สอดคล้องตามเงื่อนไขปัจจัยการเป็นเมืองสร้างสรรค์ในหลายด้าน และความร่วมมือทั้งหมดนี้อาจนับได้ว่าสอดคล้องกับปัจจัย (13) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากทุกครั้งที่จะจัดงานและเกิดขึ้นของกิจกรรม ประชาชนจำนวนไม่น้อยจากข้อมูลเป็นสำคัญในการใช้จ่าย สนับสนุนระบบเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นของเมือง รวมทั้งการได้รับชมการแสดงที่ตอบสนองความต้องการทางอารมณ์ในฐานะผู้มีส่วนได้เสียทางวัฒนธรรม และขณะเดียวกันทุกครั้งที่มีการแสดงประชาชนจะนับเป็นผู้มีส่วนและมีผลต่อการพัฒนา เนื่องจากหมอลำจะได้รับคำแนะนำติชมเสมอจากช่องทางออนไลน์ ส่งผลทำให้เมืองมีพลวัตมากขึ้น (Borchardt et al., 2015) แต่เมื่อต้องแสดงความคิดเห็นแท้จริงผู้วิจัยตีความได้ว่าปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจเป็นจุดที่เป็นอุปสรรคสูงสุดของจังหวัดขอนแก่น เนื่องจาก ปัญหาที่พบในหลายปัจจัย เช่น การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ที่ไม่ได้รับการยืนยันจากคณะหมอลำว่าการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นการสนับสนุนหรือกระตุ้นจากภาครัฐหรือไม่ เพราะจังหวัดมีการกล่าวถึงการทำให้เมืองเป็นเมืองอัจฉริยะด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม และปัจจัยโครงสร้างพื้นฐานที่อำนวยความสะดวก ที่มีการเกิดขึ้นของนโยบายที่ชัดเจนและเจาะจงคณะหมอลำ แต่คณะหมอลำกลับยังไม่ได้รับรู้หรือถึงการมีอยู่และเกิดขึ้นของนโยบาย ซึ่งสถานการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าแท้จริงแล้วภาครัฐและภาคเอกชนหรือประชาชนที่ประกอบอาชีพหมอลำ อาจไม่ได้มีส่วนร่วมสำหรับการพัฒนาที่แท้จริง และอาจนำมาซึ่งความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจถึงแม้ว่าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์จะสร้างโอกาสใหม่ ๆ แต่ในขณะเดียวกันการไม่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมของประชากรที่ครอบคลุมอาจมีเพียงคนบางกลุ่มที่สามารถเข้าถึงทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานได้ (Flew, 2012) ซึ่งสิ่งนี้เป็นข้อคำนึงที่จะเป็นอุปสรรคสำหรับการเป็นเมืองสร้างสรรค์ได้

ศักยภาพจังหวัดขอนแก่นด้านอัตลักษณ์ (Identity)

ด้านอัตลักษณ์ประกอบด้วย 2 ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ เมืองมีอัตลักษณ์ท้องถิ่น คือ เมืองต้องรักษาและพัฒนาอัตลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และศิลปะประจำถิ่นที่เชื่อมโยงกับหมอลำ (UNESCO, 2014; CEA, 2025) และเมืองเปิดรับความหลากหลาย คือเมืองต้องสามารถเปิดรับวัฒนธรรมที่หลากหลาย พร้อมรับผู้มาเยือนที่มีความหลากหลาย (Landry & Bianchini, 1995; UNESCO, 2014) ซึ่งการศึกษาจากเอกสารพบว่า หมอลำไม่เพียงแต่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมายาวนาน หากยังได้รับการพัฒนาให้กลายเป็นซอฟต์แวร์ที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงความคิด ทักษะ และพฤติกรรม โดยไม่ใช้การบีบบังคับ จากจุดเริ่มต้นในรูปแบบการเล่าขานและแสดงประกอบโดยผู้เป็นนักปราชญ์ชุมชน หมอลำได้พัฒนาไปสู่การแสดงที่มีองค์ประกอบมากมายและทันสมัยขึ้น เช่น เครื่องดนตรี เครื่องแต่งกาย และนักแสดงหลากหลายบทบาท โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงในช่วงสมัยใหม่ หมอลำมีการนำเครื่องดนตรีสากลเข้ามาผสมผสานกับดนตรีพื้นถิ่นเพื่อเพิ่มความร่วมสมัย นอกจากนี้ยังมีการใช้เทคโนโลยีเพื่อขยายขอบเขตการรับชม เช่น การถ่ายทอดสดผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์และการจัดการทางการตลาดในรูปแบบสื่อดิจิทัล (Khon Kaen Provincial Cultural Office, 2024)

Khon Kaen Provincial Cultural Office (2024) ได้ให้ข้อมูลผ่าน “รายงานองค์ความรู้: The soft power of Morlump มรดกภูมิปัญญาหมอลำซอฟต์แวร์กับการยกระดับสู่สากล” ไว้ว่า การผลักดันให้หมอลำเข้าสู่ระดับสากลสำหรับจังหวัดขอนแก่นนั้น ได้รับการสนับสนุนจากนโยบายภาครัฐ โดยเฉพาะในช่วงที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับนโยบาย Soft Power ผ่านกลไกวัฒนธรรม 5F ซึ่งหมอลำสามารถบูรณาการเข้ากับกลุ่ม Festival หรือ เทศกาลประเพณีไทยได้อย่างชัดเจน จากข้อมูลของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่นแสดงให้เห็นได้ว่าภาครัฐได้ยืนยันถึงความพร้อมของจังหวัดที่สอดคล้องกับปัจจัย (1) เมืองมีอัตลักษณ์ท้องถิ่น และการพบข้อมูลว่า แผนปฏิบัติการประจำปีของจังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 โดย Khon Kaen Governor's Office (2025) มีโครงการพัฒนาและยกระดับแหล่งท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์และวิถีวัฒนธรรมชุมชนเชิงสร้างสรรค์จังหวัดขอนแก่น ที่ระบุถึงกิจกรรมหลักมหานครหมอลำจังหวัดขอนแก่น โครงการใหม่ที่เกิดขึ้นในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 เป็นการต่อยอดให้เห็นว่าจังหวัดขอนแก่นในส่วนภาครัฐมีนโยบายที่ชัดเจนที่หวังให้หมอลำเป็นอัตลักษณ์ประจำจังหวัดและยืนยันการมีอยู่ของหมอลำในฐานะอัตลักษณ์ของท้องถิ่น และมหาวิทยาลัยขอนแก่นร่วมกับเทศบาลนครขอนแก่นและชมรมหมอลำเรื่องต่อกลอน มีการจัดงาน หมอลำเฟสติวล โดยมียัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอีสาน สนับสนุนศิลปินหมอลำพื้นบ้าน และสร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนรุ่นใหม่ในการสืบสานมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น ภายในงานมีกำหนดจัดขึ้น ณ ริมบึงสีฐาน โดยมีคณะหมอลำเข้าร่วมมากกว่า 20 คณะ การจัดงานครั้งนี้สะท้อนความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนหมอลำให้เป็นซอฟต์แวร์ของชาติ สร้างรายได้แก่ศิลปินพื้นบ้าน กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับชุมชน และยกระดับหมอลำให้เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของภูมิภาคอย่างเป็นรูปธรรม (Khon Kaen University, 2023)

ในส่วนความคิดเห็นจากคณะหมอลำที่ได้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ได้ยืนยันไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกับความภาคภูมิใจและความต้องการนำเสนอของทางจังหวัด เช่น หมอลำยืนยันว่าของแก่นคือเมืองหมอลำ คิดถึงหมอลำต้องขอนแก่น ขอนแก่นเรามีคณะหมอลำมากที่สุด หมอลำเป็นเอกลักษณ์ของขอนแก่น และหมอลำขอนแก่นมีทำนองขอนแก่นเป็นของตัวเอง ซึ่งความภาคภูมิใจนี้

สามารถสร้างความกลมเกลียวของสมาชิกและผู้ประกอบอาชีพหมอลำให้เกิดการพัฒนา สืบสาน และ นำเสนออย่างสุดความสามารถ ซึ่งจากข้อมูลของจังหวัดขอนแก่นและการยืนยันของหมอลำทำให้เห็นว่า ในปัจจุบันเมืองมีอัตลักษณ์ท้องถิ่นนั้นเป็นจุดแข็งสำคัญของจังหวัดขอนแก่น เพราะคุณสมบัติหนึ่งของ เมืองสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ UNESCO (2024) เมืองสร้างสรรค์ ควรเป็นเมืองที่ตระหนักถึงบทบาท ของวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งการผลักดันและกล่าวถึงอย่าง ภาครัฐมีใจแน่วแน่ที่จะสอดคล้องตามแนวคิด

ต่อมาในด้านปัจจัย (2) เมืองเปิดรับความหลากหลาย จากการสัมภาษณ์จากสมาชิกหมอลำสังกัด คณะต่าง ๆ แล้วพบว่าสมาชิกได้มีการยืนยันไปในทิศทางเดียวกันว่าจังหวัดขอนแก่นเปิดรับความ หลากหลาย เช่น การนำเสนอศิลปวัฒนธรรมได้อย่างเปิดกว้างโดยไม่ขัดต่อศีลธรรมจรรยาอันดี การใช้ ชีวิตในฐานะผู้มีความหลากหลายทางเพศไม่พบปัญหาความยากลำบากหรือการถูกเลือกปฏิบัติ หรือการ แสดงออกถึงความหลากหลายของวิถีชีวิตและการนำเสนอตัวตนอย่างสร้างสรรค์ก็ไม่พบปัญหาใด โดยผล การสัมภาษณ์ได้ยืนยันว่าจังหวัดขอนแก่นเปิดรับความหลากหลายในทุกด้าน หมอลำหลายคนมีทั้ง ลูกครึ่งที่เข้าไปเป็นสมาชิกคณะ ทั้งนี้ยังมีอาจารย์จากสหรัฐอเมริกา และมีนักศึกษาจากจีน เข้ามาเรียน และศึกษาเกี่ยวกับหมอลำ ซึ่งสถานการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าเมืองมีการสร้างสภาพแวดล้อมที่เปิดรับ ความหลากหลาย และความแตกต่างทางสังคม วัฒนธรรม และความเชื่อ โดยเปิดโอกาสให้ผู้คนจากทุก สาขาและทุกภูมิหลังสามารถแสดงออกและร่วมมือกันได้ รวมถึงความหลากหลายทางเพศ (Florida, 2002)

จากการกล่าวมาในด้านอัตลักษณ์ แสดงให้เห็นถึงความแข็งแกร่งของหมอลำในฐานะ อัตลักษณ์ประจำจังหวัดขอนแก่นจากทุกภาคส่วน เช่น การนำเสนอหมอลำให้เป็นอัตลักษณ์ประจำ จังหวัดโดยภาครัฐที่มุ่งพัฒนาเชิงโครงสร้างที่มีทั้งการพัฒนาและส่งเสริม ทั้งนโยบาย กิจกรรม งบประมาณ และในส่วนของหมอลำเองก็นำเสนอให้เห็นถึงความภาคภูมิใจและยินดีที่จะสืบทอด วัฒนธรรมอย่างแข็งขัน และในด้านการเปิดรับความหลากหลาย พบว่าจังหวัดขอนแก่นมุ่งพัฒนาเมืองให้ รองรับการเติบโตในระดับสากลและเปิดรับความหลากหลายที่จะเข้ามาเยือน ทั้งนี้ในส่วนของสมาชิกหมอลำที่อยู่อาศัยเป็นส่วนหนึ่งของประชากรในจังหวัดได้มีการยืนยันว่าจังหวัดขอนแก่นเปิดรับความ หลากหลายทั้ง ศิลปะ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ดังนั้นปัจจัยภายใต้ด้านอัตลักษณ์จึงนับว่าเป็นปัจจัยที่เป็น จุดแข็งทั้งสองปัจจัย

ประเมินศักยภาพจังหวัดขอนแก่นโดย SWOT Analysis

การประเมินศักยภาพจังหวัดขอนแก่นโดย SWOT Analysis สำหรับการเป็นเมืองสร้างสรรค์โดย ใช้หมอลำเป็นอัตลักษณ์ แสดงให้เห็นว่าปัจจัยสำคัญ 17 ปัจจัย 3 ด้าน ที่ส่งผลต่อการเมืองสร้างสรรค์ มี ปัจจัยใดที่เป็น จุดแข็ง (Strength) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunity) และ อุปสรรค (Threat) ดังนี้ (Figure 2.)

Assessment of Khon Kaen City Potential through SWOT Analysis	Strength	Weakness
	People 1. Diverse population 2. workforce with diverse talents Place 3. Foster creativity 4. Promote and preserve arts and culture 5. Educational development promotion 6. Promote the use of technology and innovation 7. A creative-friendly environment 8. Creative businesses and industries Identity 9. A city with a local identity 10. A city that embraces diversity	Place 1. Provide funding and access to resources 2. Public spaces that foster creative activities
	Opportunity	Threat
	Place 1. Support diverse activities 2. Facilitating infrastructure 3. Support small businesses 4. Flexible and Scalable Management Systems	Place 1. Promote public participation

Figure 2. Assessment of Khon Kaen City Potential through SWOT Analysis

Source: Researchers (2025)

สรุปและอภิปรายผล

ศักยภาพของจังหวัดขอนแก่นสำหรับการเป็นเมืองสร้างสรรค์โดยใช้หมอลำเป็นอัตลักษณ์ ประเมินโดยอาศัยเครื่องมือปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นเมืองสร้างสรรค์ 17 ปัจจัย 3 ด้าน ตามแนวคิดของ Landry & Bianchini (1995), Landry (2000), Florida (2002), Peck (2005), Borchardt et al. (2015), UNESCO (2014) และ CEA (2025) พบว่า ศักยภาพจังหวัดขอนแก่นด้านผู้คน เป็นด้านที่เป็นจุดแข็งหรือข้อได้เปรียบของจังหวัด เนื่องจากหมอลำในฐานะอัตลักษณ์จังหวัดขอนแก่น เป็นอุตสาหกรรมหรือพื้นที่ที่เปิดรับผู้คนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ ภูมิหลัง และเพศ อีกทั้งยังเชื่อมโยงบุคลากรจากหลากหลายสาขาอาชีพและความเชี่ยวชาญ สร้างการจ้างงานครอบคลุม พร้อมสนับสนุนการแสดงออกอัตลักษณ์ทางเพศอย่างเปิดกว้าง ตามแนวคิดของ Florida (2002) ที่กล่าวถึง Tolerance หรือความอดทน เมืองจำเป็นต้องมีการสร้างสภาพแวดล้อมที่เปิดรับความหลากหลาย และความแตกต่างทางสังคม วัฒนธรรม และความเชื่อ โดยเปิดโอกาสให้ผู้คนจากทุกสาขาและทุกภูมิหลังสามารถแสดงออกและร่วมมือกันได้ ซึ่งครอบคลุมถึงเรื่องเพศ

ศักยภาพจังหวัดขอนแก่นด้านอัตลักษณ์ เป็นอีกด้านที่เป็นจุดแข็งเช่นกันโดยการวิจัยพบว่าหมอลำได้รับการยอมรับและยืนยันให้เป็นอัตลักษณ์ประจำจังหวัดอย่างภาคภูมิใจทั้งในส่วนภาครัฐ ภาคการศึกษา และส่วนของคณะหมอลำ เช่น การนำเสนอหมอลำให้เป็นอัตลักษณ์ประจำจังหวัดด้วยการพัฒนาและส่งเสริม ทั้งนโยบาย กิจกรรม งบประมาณ และการยืนยันถึงความภาคภูมิใจและยินดีที่จะสืบทอดวัฒนธรรมอย่างแข็งแกร่งจากคณะหมอลำ ทั้งนี้จังหวัดขอนแก่นยินดีและพร้อมที่จะเปิดรับความ

หลากหลายทั้ง ศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ซึ่งในด้านนี้สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านเช่น Borchardt et al. (2015) ซึ่งเห็นว่าเมืองที่มีเอกลักษณ์ของตัวเองจะสามารถสร้างความภาคภูมิใจและความผูกพันเชื่อมโยงให้กับประชาชน และ Landry (2000) ที่กล่าวถึงการมีอัตลักษณ์ที่ชัดเจนจะช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชนและดึงดูดนักท่องเที่ยวและนักลงทุน เมืองจะสามารถสร้างจุดขายที่แตกต่างจากเมืองอื่นได้

การประเมินศักยภาพจังหวัดขอนแก่นด้านสถานที่ พบว่า ปัจจัยที่เป็นจุดแข็งในด้านนี้คือ มีการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ มีการพัฒนาการศึกษาและส่งเสริมทักษะ มีบรรยากาศที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์ เช่น หลักสูตรจากคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และคณะหมอลำที่มีการสนับสนุนการศึกษา ด้วยการแนะแนว และนำผู้เชี่ยวชาญการแสดงด้านต่าง ๆ เข้ามาฝึกทักษะให้สมาชิก สอดคล้องตามแนวคิดของ UNESCO (2014) กล่าวถึง โครงสร้างการศึกษาและวิจัย เมืองต้องมีระบบการศึกษาที่จริงจัง และการศึกษาแบบอิสระ ที่สนับสนุนการเรียนรู้และวิจัยด้านความคิดสร้างสรรค์ และในปัจจัยการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรม ที่มีแผนกิจกรรมที่ชัดเจนในการมุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับพื้นที่ด้วยอัตลักษณ์ต่าง ๆ ตามแนวคิดของ Landry & Bianchini (1995) เมืองที่สร้างสรรค์จะต้องสนับสนุนกิจกรรมทางศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อการสร้างอัตลักษณ์และความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ในส่วนปัจจัยการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม จังหวัดขอนแก่น แสดงวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการเป็นเมืองอัจฉริยะด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมพร้อมทั้งพื้นที่ของหมอลำก็นำใช้เทคโนโลยีจัดแสดงที่ทันสมัย สอดคล้องตามแนวคิด Technology หรือ เทคโนโลยี เมืองจำเป็นต้องมีการพัฒนาและสนับสนุนเทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างการทำงานของชนชั้นสร้างสรรค์ เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัล เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่ทันสมัย (Florida, 2002) และสุดท้ายปัจจัยที่แสดงการมีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ภายในจังหวัด ซึ่งจังหวัดขอนแก่นมีคณะหมอลำจำนวนมาก และคณะหมอลำที่กระจุกตัวอยู่ในขอนแก่นมากที่สุด และจุดอ่อนหรือปัจจัยที่เป็นข้อด้อยของจังหวัดขอนแก่น คือ การสนับสนุนงบประมาณ และการสนับสนุนพื้นที่สาธารณะที่ส่งเสริมกิจกรรม เช่น หมอลำที่ไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณโดยตรง และการอำนวยความสะดวกในการใช้พื้นที่สำหรับจัดแสดงหรือทำกิจกรรมของหมอลำ ซึ่งหากปัจจัยนี้ยังเป็นจุดอ่อน อาจส่งผลกระทบต่อความแข็งแกร่งให้กับระบบอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในระยะยาว (Flew, 2012)

ในด้านโอกาสของจังหวัดขอนแก่น พบว่า ปัจจัยการสนับสนุนกิจกรรมที่หลากหลาย ปัจจัยโครงสร้างพื้นฐานที่อำนวยความสะดวก ปัจจัยการสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็ก และปัจจัยการมีระบบการบริหารที่ยืดหยุ่น เป็นกลุ่มปัจจัยภายใต้ด้านสถานที่ที่จังหวัดขอนแก่นสามารถพัฒนาและต่อยอดเพื่อให้แข็งแกร่งขึ้นได้ ทั้งนี้ต้องพึงระวังในปัจจัยที่นับว่าเป็นอุปสรรคของการเป็นเมืองสร้างสรรค์ คือ ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากปัจจุบันพบว่าจังหวัดขอนแก่นมีนโยบายและงบประมาณที่สนับสนุนหมอลำเบื้องต้นแต่ในขณะเดียวกันหมอลำหรือประชาชนที่ประกอบอาชีพหมอลำกลับยืนยันว่าไม่ได้รับการสนับสนุน ซึ่งสิ่งนี้นับว่าเป็นปัญหาด้านการสื่อสารนโยบายที่อยู่ภายใต้ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการพิจารณาภายในประเทศไทย คือ Creative City Development (2568) ได้ระบุไว้ว่า ย่านสร้างสรรค์จำเป็นต้องมีการสร้างความร่วมมือ มีการทำงานร่วมกันที่เชื่อมโยงทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

จากผลการวิจัยครั้งนี้เป็นการชี้ให้เห็นศักยภาพของจังหวัดขอนแก่นในการพัฒนาเป็นเมืองสร้างสรรค์ โดยมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลการเป็นเมืองสร้างสรรค์ 17 ปัจจัย 3 ด้าน ซึ่งพบว่าจังหวัด

ขอนแก่นมีศักยภาพในระดับสูงต่อการพัฒนาเป็นเมืองสร้างสรรค์ที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์มากกว่าครึ่งหนึ่งของปัจจัยทั้งหมด และผลการวิเคราะห์ยังเชื่อมโยงองค์ประกอบด้านผู้คน สถานที่ และอัตลักษณ์ เข้ากับมาตรฐานเมืองสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ ซึ่งสามารถใช้เป็นกรอบในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัดให้สอดคล้องกับบริบทโลกได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากจุดอ่อนของจังหวัดขอนแก่น คือ การขาดการสนับสนุนงบประมาณที่ชัดเจน และข้อจำกัดของพื้นที่สาธารณะที่ไม่เอื้อต่อการจัดแสดง ซึ่งทำให้ศักยภาพของหมอลำในฐานะอัตลักษณ์สำคัญยังไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นภาครัฐควรกำหนดงบประมาณเฉพาะด้านสำหรับการพัฒนาหมอลำอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ควบคู่กับการสร้างพื้นที่สาธารณะที่เอื้อต่อการจัดแสดง เช่น มีมาตรการการใช้เสียเป็นมาตรฐาน มีการขยายเวลาจัดแสดงเฉพาะพื้นที่ โดยพื้นที่ต้องสามารถรองรับทั้งการแสดง การเรียนรู้ และกิจกรรมสร้างสรรค์ตลอดทั้งปี ตลอดจนการปรับปรุงกลไกการอำนวยความสะดวกในการใช้พื้นที่สาธารณะให้เข้าถึงได้ง่ายและยืดหยุ่นมากขึ้น ทั้งนี้ควรระมัดระวังต่ออุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน นโยบายในอนาคตควรให้ความสำคัญกับการสื่อสารและเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทในการกำหนดทิศทางและตรวจสอบการดำเนินงาน เพื่อให้การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ของจังหวัดขอนแก่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยครั้งต่อไปสามารถศึกษาเน้นไปในมิติของการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับชุมชนหมอลำ รวมถึงรูปแบบการสื่อสารนโยบายระหว่างภาครัฐและผู้ประกอบการวัฒนธรรม การเปรียบเทียบกับเมืองสร้างสรรค์ในต่างประเทศที่ใช้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเป็นฐาน จะช่วยสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำมาปรับใช้กับบริบทขอนแก่นได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังควรมีการติดตามประเมินผลเพื่อวัดผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมจากการพัฒนานโยบายเมืองสร้างสรรค์หมอลำอย่างเป็นระบบ

References

- Borchardt, A., Brumby, T., Cawdron, D., Gilmour, C., Jejer, N., & Rudokaite, L. (2015). *The creative city: Connecting people, place, and identity in Glasgow and Portland*. The Glasgow School of Art.
- Creative City Development. (2025). *About Us*. Retrieved March 8, 2025, from <https://creativecity.cea.or.th/th/about-us>. (In Thai)
- Creative City Development. (2025). *30 creative cities from pilot creative economy districts participating in the Thailand Creative Districts Network (TCDN): Advancing towards future creative city development*. <https://creativecity.cea.or.th/th>. (In Thai)
- Creative City Development. (2025). *Explore the area's potential with 11 criteria and frameworks to measure readiness to be a creative economic district*. <https://creativecity.cea.or.th/th/about-us/creative-district-toolkit>. (In Thai)

- Creative Economy Agency. (2018). *Royal decree on the establishment of the Creative Economy Agency (Public Organization) 2018*. <https://www.cea.or.th/storage/app/media/ITA2564/RoyalDecreeforCEAEstablishment.pdf>. (In Thai)
- Creative Economy Agency. (2024). *Get ready to meet TCDC's new locations in 10 provinces, marking the path to driving and elevating local cultural capital with creativity across the country!*. <https://www.cea.or.th/en/news-updates/new-tcdc>. (In Thai)
- Creative Economy Agency. (2024). *Urbanism of "Chiang Mai", a model for creative cities in the North*. <https://www.cea.or.th/th/single-research/Creative-City-Chiangmai>. (In Thai)
- Creative Economy Agency. (2025). *About CEA*. <https://www.cea.or.th/th/about>. (In Thai)
- Creative Economy Agency. (2025). *Isan music never dies: Evolution for the survival of Isan music*. <https://www.cea.or.th/en/singlestatistic/isan-music-never-die>. (In Thai)
- Department for Culture, Media and Sport. (1998). *Creative industries mapping documents 1998*. <https://www.gov.uk/government/publications/creative-industries-mapping-documents-1998>.
- Department for Culture, Media and Sport. (2001). *Creative industries mapping documents 2001*. <https://www.gov.uk/government/publications/creative-industries-mapping-documents-2001>
- Flew, T. (2012). *The Creative Industries: Culture and Policy*. Chennai India: C&M Digitals.
- Florida, R. (2002). *The rise of the creative class and how it's transforming work, leisure, community and everyday life*. Basic Books.
- Fongthong, S., Chandoewit, W., Vijitnoparat, P., Laochankham, S., Kaenlad, R., Mongkhonkham, A., Srithon, A. & Sathianman, S. (2022). *Sexual risk behavior among men who have sex with men and transgender women in the mor lum performance area (2563/7 – 02)*. https://www.khon thai40.net/system/resource/file/kpfgocontent_attach_file_363_1.pdf?date=2022-06-06%2017:44:17.1. (In Thai)
- Fongthong, S., Chandoewit, W., Vijitnoparat, P., Laochankham, S., Kaenlad, R., Mongkhonkham, A., Srithon, A. & Sathianman, S. (2022). *Morlum (Northeastern – style singers) and socio-economic of Esan people (2563/7 – 01)*. https://www.khon thai40.net/system/resource/file/kpfgo_content_attach_file_362_1.pdf?date=2022-06-06%2017:41:22.1. (In Thai)
- Howkins, J. (2001). *The creative economy: How people make money from ideas*. Penguin.
- Khon Kaen Daen Molam. (2024). *Bung Kaen Nakhon End of Buddhist Lent Festival*. <https://www.facebook.com/RodHaeKK/posts/>. (In Thai)
- Khon Kaen Governor's Office. (2025). *Annual operational plan of Khon Kaen Province for fiscal year 2025*. <https://www.khonkaen.go.th/khonkaen6/fileDir/vision/20250404-ActionPlan-68.pdf>. (In Thai)
- Khon Kaen Governor's Office. (2025). *Khon Kaen provincial development plan 2023 – 2027*. <https://www.khonkaen.go.th/khonkaen6/fileDir/vision/20250404-DevelopmentPlan66-70.pdf>. (In Thai)

- Khon Kaen Let's Go. (2024). *Compilation of performances at the Khon Kaen Silk Festival 2024 – free daily shows!*. <https://www.facebook.com/KhonKaenLetsGo>. (In Thai)
- Khon Kaen Provincial Cultural Office. (2024). *The intellectual heritage of soft power molam and its international level elevation*. <https://khonkaen.mculture.go.th/th/magazine/1809>. (In Thai)
- Khon Kaen University. (2023). *Khon Kaen is holding a big event! "Morlam Festival" with over 20 Morlam troupes for 3 days and 3 nights*. <https://www.kku.ac.th/th/158646/>. (In Thai)
- Khon Kaen University. (2024). *Come join us and watch the morlam artist Sinsai, a morlam singer who tells the story of "Pla Boo Thong" in a Khon Kaen style*. <https://www.kku.ac.th/th/event>. (In Thai)
- Landry, C. (2000). *The creative city: A toolkit for urban innovators*. Earthscan.
- Landry, C. & Bianchini, F. (1995). *The creative city*. Vol. 12. Demos.
- Laophilai, P. & Chantamala, O. (2021). The development of “ra beyb wa thasil” moh lum for public performance. *Journal of Social Science for Local*, 6(1), 174 – 183. (In Thai)
- O'Connor, J. (2013). *The cultural and creative industries: The Ashgate research companion to planning and culture*. Ashgate Publishing Limited.
<https://eprints.qut.edu.au/43731/21/43731.pdf>
- Peck, J. (2005). Struggling with the creative class. *International Journal of Urban and Regional Research*, 29(4), p. 740-770.
- Pimpakun, S. (2010). Mor lam and its existence in the midst of social and cultural changes. *Journal of Fine and Applied Arts*, 2(1), 66 – 88. (In Thai)
- Rungsawang, K.(2017). *An Analysis of Creative City Status: The Case Studies of The Urban Communities in Khon Kaen, Ratchaburi and Bangsaen*. [Master's thesis, Silpakorn University, Graduate School] <http://ithesisir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/1314>. (In Thai)
- Tupkhwa, S. & Suk-erb, S. (2019). Development of mor-lam business model. *Journal of Cultural Approach*, 20(37), 25–36. (In Thai)
- UNESCO. (2005). *Convention on the protection and promotion of the diversity of cultural expressions*. <https://www.unesco.org/en/legalaffairs/convention-protection-and-promotion-diversity-cultural-expressions>
- UNESCO. (2014). *What is the Creative Cities Network*. UNESCO Creative Cities Network.
<https://en.unesco.org/creative-cities/content/about-us>
- UNESCO. (2020). *UNESCO creative cities network for sustainable development*.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375210>
- UNESCO. (2024). *Creative cities network*. <https://www.unesco.org/en/creative-cities?hub=80094>
- Yencken, D. (1988). *The creative city*. Meanjin. <https://meanjin.com.au/essays/the-creative-city/>

Reimagining Urban Mobility: The Relationship Between Public Awareness and Demand for Public Transportation in Hat Yai Municipality, Songkhla Province

Kasipat Thonmanee

Management for Development College,
Thaksin University, Thailand

Thanyaphat Phiphatphamonkul

College of Local Administration,
Khon Kaen University, Thailand

Watcharapon Aiamsaard

Urban and Regional Planning, Faculty of
Architecture, Khon Kaen University, Thailand

Suppawit Chaichana

Independent Researcher

Abstract

Public transportation is a crucial form of infrastructure that plays a vital role in urban development, particularly in the contemporary context where cities are facing rapid urbanization. This study aimed to examine the relationship between citizens' awareness of the benefits and values of public transportation and their demand for public transportation in Hat Yai Municipality, Songkhla Province. A quantitative research approach was employed, using a sample of 140 respondents. Data were collected through questionnaires and analyzed using multiple linear regression. The findings revealed that citizens' positive awareness of public transportation and their frequency of public transportation were positively associated with their demand for public transportation, while other variables did not exhibit significant associations with demand. These results suggest that the development of public transportation should prioritize enhancing positive public awareness, providing services that align with people's travel purposes, and ensuring affordable fare structures to promote equitable access. Such efforts are essential for improving urban quality of life and advancing sustainable development, particularly Sustainable Development Goal 11.

Keywords

awareness, demand, public transportation systems, Hat Yai Municipality

CORRESPONDING AUTHOR

Kasipat Thonmanee, Management for Development College, Thaksin University,
Mueang Songkhla, 90000, Thailand. Email: kasipat.t@tsu.ac.th
© College of Local Administration, Khon Kaen University. All rights reserved.

พลิกโฉมการเดินทาง: ความสัมพันธ์ ระหว่างการตระหนักรู้กับความต้องการใช้ ระบบขนส่งสาธารณะของประชาชน ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

กษิพัทธ์ ทอนมณี

วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา

มหาวิทยาลัยทักษิณ

วัชรพล เอี่ยมสอาด

การวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ธัญญาภัทร์ พิพัฒน์ภมรกุล

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ศุภวิชญ์ ไชยชนะ

นักวิจัยอิสระ

บทคัดย่อ

ระบบขนส่งสาธารณะเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของโลกยุคปัจจุบันที่เผชิญกับกระแสการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการตระหนักรู้ของประชาชนเกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าของระบบขนส่งสาธารณะ กับระดับความต้องการใช้ระบบขนส่งสาธารณะในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 140 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามและวิเคราะห์ด้วยการถดถอยพหุคูณ ผลการศึกษาพบว่า การตระหนักรู้เชิงบวกเกี่ยวกับระบบขนส่งสาธารณะของประชาชน และความถี่ในการใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะ มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ ส่วนตัวแปรอื่น ๆ ไม่ปรากฏความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญต่อความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะควรมุ่งเน้นการสร้างการรับรู้เชิงบวกของประชาชน การจัดบริการที่ตอบสนองต่อเป้าหมายการเดินทางของประชาชน ตลอดจนการกำหนดค่าโดยสารที่เหมาะสมเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการดังกล่าวได้อย่างเท่าเทียม อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตในเขตเมืองและสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายที่ 11

คำสำคัญ

การตระหนักรู้, ความต้องการ, ระบบขนส่งสาธารณะ, เทศบาลนครหาดใหญ่

บทนำ

ระบบขนส่งสาธารณะ (Public Transportation) เป็นหนึ่งในโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญต่อเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของโลกยุคปัจจุบันที่เมืองต้องเผชิญกับกระแสการขยายตัวอย่างรุนแรง (Urbanization) สถานการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดความท้าทายที่หลายประเทศทั่วโลกกำลังเผชิญ (UN-Habitat, 2024) ความท้าทายที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองประการหนึ่ง คือ ความท้าทายด้าน

การจราจรหรือการจราจรติดขัด ความทำห้ายดังกล่าวเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการ อาทิ การพึ่งพา ยานพาหนะส่วนบุคคลที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น (United Nations, 2019) ระบบขนส่งสาธารณะ จึงกลายเป็นทางเลือกการเดินทางที่มีบทบาทสำคัญในการลดจำนวนยานพาหนะส่วนบุคคลบนท้องถนน ลดการปล่อยมลพิษ สนับสนุนการเดินทางที่รวดเร็ว สะดวก ประหยัด ปลอดภัย และสามารถเข้าถึงได้ อย่างเท่าเทียม ซึ่งบทบาทเหล่านี้ล้วนแต่มีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน (Saengow et al., 2020; UITP, 2022; Ratanawaraha & Chalermpong, 2016)

สำหรับประเทศไทยแม้ว่าจะมีการตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญของระบบขนส่ง สาธารณะในฐานะการเป็นส่วนหนึ่งของเมือง ทว่าในทางปฏิบัติระบบขนส่งสาธารณะกลับต้องเผชิญกับ อุปสรรคหลากหลายด้าน อาทิ อุปสรรคที่เกิดขึ้นในเขตเมืองรองและชนเมือง ซึ่งระบบขนส่งสาธารณะ มักไม่เพียงพอต่อความต้องการ ขาดความครอบคลุม คุณภาพบริการที่ค่อนข้างต่ำ (Iamtrakul & Chayphong, 2023; Wethyavivorn & Sukwattanakorn, 2019) หรือการพึ่งพารถยนต์ส่วนบุคคล ที่เป็น หนึ่งในอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลต่อความสนใจของประชาชนต่อการใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะ แม้ใน พื้นที่นั้น ๆ จะมีระบบขนส่งสาธารณะให้บริการอยู่แล้ว (Iamtrakul & Chayphong, 2023; Metz, 2023) ตลอดจนปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานของเมืองที่กระจุกกระจาย การวางผังเมืองที่ไม่เอื้อต่อการเดินทาง ด้วยระบบขนส่งสาธารณะ รวมถึงสภาพอากาศที่ร้อนและคุณภาพของทางเดินเท้า (Footpath) ซึ่งเป็น อุปสรรคเชิงพฤติกรรมที่สำคัญ (Nguyen et al., 2024; Kafi et al., 2024)

ปัญหาดังกล่าวก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงระบบขนส่งสาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไม่เท่าเทียมที่ปรากฏเด่นชัดในประชาชนกลุ่มเปราะบาง อาทิ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้มีรายได้น้อย ซึ่งมักไม่มีโอกาสเข้าถึงระบบขนส่งที่ปลอดภัยและเหมาะสมกับบริบทของชีวิตประจำวัน (Choibamroong & Angkananon, 2022; Chaisomboon et al., 2020) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างเชิงโครงสร้างและช่องว่างเชิงนโยบาย ซึ่งมีรากฐานจากการบริหารจัดการที่กระจายตัว การลงทุนที่ไม่ครอบคลุม และการขาดกลไกสนับสนุนจากท้องถิ่น (Chalermpong, 2019; Unchanam, 2024) ซึ่งแม้ว่าระบบขนส่งสาธารณะจะมีอยู่ในหลายพื้นที่ แต่หากคำนึงถึงทิศทางสังคมยังคงผูกโยงกับการมองว่า รถยนต์ส่วนบุคคลเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่งและความสะดวกสบาย อาจส่งผลต่อการลดทอนความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อระบบขนส่งสาธารณะ และเป็นอุปสรรคต่อการตัดสินใจเลือกใช้งานระบบดังกล่าว (Iamtrakul & Chayphong, 2023; Metz, 2023)

เทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจ การค้า และการท่องเที่ยวของภาคใต้ ที่กำลังเผชิญกับความท้าทายด้านการจราจรอย่างรุนแรง แม้ว่าเทศบาลนครหาดใหญ่จะมีระบบขนส่งสาธารณะในเขตเมืองที่ให้บริการมาเป็นระยะเวลานาน แต่การเดินทางรูปแบบดังกล่าวยังคงมีข้อจำกัดในด้านของคุณภาพการให้บริการของระบบขนส่งสาธารณะ เช่น ความปลอดภัย ความสะดวก และความตรงต่อเวลา ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ด้านการเข้าถึงระบบขนส่ง และความตั้งใจในการใช้บริการของประชาชน ด้านความถี่ และด้านการเชื่อมต่อกับพื้นที่สำคัญอื่น ๆ ของเมือง อาทิ สถานศึกษา โรงพยาบาล และศูนย์ราชการ เป็นต้น (Watthanaklang et al., 2024; Meesit et al., 2023) นอกจากนี้ข้อจำกัดข้างต้น ประชาชนในพื้นที่ยังสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการในการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านระบบขนส่งสาธารณะให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการเดินทางจริง อาทิ การเพิ่มจุดเชื่อมต่อที่ปลอดภัย การออกแบบป้ายรถโดยสารให้ชัดเจน และการบูรณาการกับระบบจราจรโดยรอบ (Puchongkawarin & Ransikarbum, 2020) อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงระบบขนส่งสาธารณะในเขต

เทศบาลนครหาดใหญ่ อาจต้องเผชิญกับข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่คล้ายคลึงกับเมืองรองอื่น ๆ เช่น ขอนแก่น นครราชสีมา เชียงใหม่ หรือพิษณุโลก เป็นต้น เนื่องจากการขาดทรัพยากรทางการเงิน บุคลากร ด้านเทคนิค และกลไกการวางแผนแบบบูรณาการระหว่างหน่วยงาน (Jittrapirom & Jaensirisak, 2020; Faiboun et al., 2024)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ภายใต้ความท้าทายเกี่ยวกับการจราจรในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา การศึกษาประเด็นเกี่ยวกับระบบขนส่งสาธารณะจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเติมเต็ม ช่องว่างระหว่างนโยบายภาครัฐและพฤติกรรมของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายที่ 11 ซึ่งมุ่งเน้นให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานมีความปลอดภัย ครอบคลุม ยืดหยุ่น และยั่งยืน (United Nations, 2015) การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งตอบคำถามการวิจัยที่ว่า “ระดับการตระหนักรู้ของประชาชนเกี่ยวกับ ประโยชน์และคุณค่าของระบบขนส่งสาธารณะ มีความสัมพันธ์กับระดับความต้องการในการจัดให้มี ระบบขนส่งสาธารณะในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาหรือไม่”

วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการตระหนักรู้ของ ประชาชนเกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าของระบบขนส่งสาธารณะ กับระดับความต้องการระบบขนส่ง สาธารณะในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีการตระหนักรู้

ทฤษฎีการตระหนักรู้ (Awareness Theory) เป็นกรอบแนวคิดที่ใช้อธิบายระดับความเข้าใจ การ รับรู้ และการให้คุณค่าของบุคคลต่อประเด็นหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งในบริบทของระบบขนส่งสาธารณะ หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์ คุณค่า และผลกระทบของการใช้บริการ ขนส่งมวลชน ทั้งในด้านความสะดวก ความปลอดภัย ความประหยัด ตลอดจนความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม การตระหนักรู้ดังกล่าวมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างทัศนคติ ความตั้งใจ และพฤติกรรมในการใช้หรือ สนับสนุนระบบขนส่งสาธารณะในระยะยาว (Morley et al., 2021; Wang et al., 2020)

ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์

ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) เป็นหนึ่งในทฤษฎี พื้นฐานด้านจิตวิทยาที่อธิบายโครงสร้างของความต้องการมนุษย์ในลักษณะลำดับขั้น โดย Maslow (1954) เสนอว่า พฤติกรรมและแรงจูงใจของมนุษย์ขับเคลื่อนด้วยความพยายามในการตอบสนองความ ต้องการ ซึ่งเริ่มจากความต้องการขั้นพื้นฐานด้านร่างกายไปสู่ความต้องการขั้นสูงทางจิตใจและการพัฒนา ตนเอง ลำดับขั้นความต้องการดังกล่าว ประกอบด้วย ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) ความต้องการด้านความปลอดภัย (Safety Needs) ความต้องการด้านความรักและการเป็นส่วนหนึ่ง (Love and Belonging Needs) ความต้องการด้านการยกย่องและเห็นคุณค่าในตนเอง (Esteem Needs)

ตลอดจนความต้องการด้านการเติมเต็มศักยภาพตนเอง (Self-Actualization Needs) (Gitman et al., 2020; Mustofa, 2022; Ihensekien & Joel, 2023; Kookkaew & Sang-in, 2023)

ความต้องการระบบขนส่ง

ความต้องการระบบขนส่ง (Transport Demand) เป็นเรื่องที่ใช้อธิบายว่าเพราะเหตุใด ประชาชนถึงตัดสินใจใช้บริการระบบขนส่ง และใช้ในปริมาณเท่าใด โดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ อาทิ ต้นทุนคุณภาพการให้บริการ ระดับรายได้ และลักษณะของเครือข่ายคมนาคม เป็นต้น (Rodrigue, 2006; Tavasszy et al., 2012) โดยความต้องการดังกล่าวมักเกิดจากความต้องการทำกิจกรรมอื่น ๆ (Derived Demand) อาทิ ความต้องการเดินทางไปทำงาน ความต้องการเดินทางไปเรียน เป็นต้น สำหรับระบบขนส่งสาธารณะเป็นรูปแบบหนึ่งของระบบขนส่ง ความต้องการของประชาชนในการใช้บริการดังกล่าวขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ อาทิ ระดับรายได้ของประชาชน ระดับการพัฒนาเมือง ความหนาแน่นของประชากร คุณภาพการให้บริการ ค่าใช้จ่าย ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Tjandra et al., 2024)

การศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับความต้องการใช้ระบบขนส่งสาธารณะ

การศึกษาเชิงประจักษ์ในระยะที่ผ่านมาเกี่ยวกับความต้องการใช้ระบบขนส่งสาธารณะของประชาชน พบว่า มีการศึกษาหลากหลายมิติทั้งในด้านปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านจิตวิทยา และปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐาน การศึกษาของ Sheng and Zhang (2022) ศึกษาการเปลี่ยนพฤติกรรมจากการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลสู่การใช้ระบบขนส่งสาธารณะในเมืองหางโจว ประเทศจีน พบว่า การตระหนักรู้ถึงผลลัพธ์ (Awareness of Consequences) และบรรทัดฐานเชิงอัตวิสัย (Subjective Norms) มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้ระบบขนส่งสาธารณะ ขณะที่การรับรู้การเข้าถึง (Perceived Accessibility) เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมจริง

ในทิศทางเดียวกัน การศึกษาของ Vázquez-Paja et al. (2024) เกี่ยวกับการตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมต่อการเลือกใช้รูปแบบการเดินทางในกลุ่มนักศึกษา พบว่า การตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะกระตุ้นให้เกิดการใช้ระบบขนส่งสาธารณะ หากแต่ต้องมีพฤติกรรมเชิงสิ่งแวดล้อมจริง (Pro-environmental Actions) ร่วมด้วย อาทิ การใช้จักรยานหรือการเดินแทนการขับรถยนต์ส่วนบุคคล การใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก เป็นต้น นอกจากนี้การศึกษาดังกล่าวยังพบว่า ปัจจัยด้านความสะดวกและต้นทุนการเดินทางยังคงมีอิทธิพลสูงต่อการตัดสินใจเลือกใช้ระบบขนส่ง

นอกจากนี้ การศึกษาของ Sogbe et al. (2025) เกี่ยวกับการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ ความพึงพอใจ และทัศนคติต่อระบบขนส่งสาธารณะด้วยรถบัสในประเทศกำลังพัฒนา พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงที่สุดต่อการรับรู้คุณภาพ และความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ได้แก่ ความปลอดภัย (Safety) ความมั่นคงปลอดภัย (Security) ความสะดวกสบาย (Comfort) ความน่าเชื่อถือ (Reliability) และ การเข้าถึง (Accessibility) ซึ่งมีบทบาทในทุกช่วงของการเดินทาง ตลอดจน ต้นทุนการเดินทาง (Affordability) ที่มีผลโดยตรงต่อผู้มีรายได้น้อย นอกจากนี้ ปัจจัยเชิงทัศนคติ ทั้งในเชิงเครื่องมือ (Instrumental Aspects) เช่น ค่าโดยสาร ความน่าเชื่อถือ และเวลาเดินทาง และในเชิงสัญลักษณ์ทางสังคม (Social-symbolic Aspects) เช่น ภาพลักษณ์และสถานะทางสังคมจากการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลต่างมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการเช่นกัน

ในการศึกษาของ Wongphudee and Sawetnarakul (2024) เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบขนส่งสาธารณะ ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจภาคตะวันออก พบว่า ปัจจัยอิทธิพลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะ มีทั้งหมด 4 ด้านได้แก่ วัตถุประสงค์การใช้บริการ (Purpose of using Public Transportation) ความถี่ในการใช้บริการต่อสัปดาห์ (Frequency of Service Use Per Week) ช่วงเวลาที่ใช้บริการในแต่ละวัน (Time of Service Use Each Day) และ จำนวนเงินที่ใช้บริการต่อเดือน (Monthly Service Usage Amount)

นอกจากนี้ การศึกษาของ Sodsung and Ponanan (2023) เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการระบบขนส่งมวลชนทางเลือกใหม่ของผู้โดยสาร พบว่า มีการศึกษาปัจจัยในด้านของความถี่การให้บริการ (Frequency of Service) ร่วมด้วย และมีปัจจัยอื่นเพิ่มเติม ได้แก่ ภาพรวมระบบขนส่งมวลชน (Overview of The Mass Transit System) สภาพรถและสถานี (Vehicle and Station Conditions) ราคาค่าโดยสาร (Fare Price) และการให้บริการของสถานี (Station Services) ซึ่งจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า สภาพสถานีและราคาค่าโดยสารมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการของผู้โดยสารมากที่สุด

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงได้พัฒนารอบแนวคิดโดยใช้ทฤษฎีการตระหนักรู้ เป็นฐานสำหรับอธิบายตัวแปรต้น คือ การตระหนักรู้ของประชาชนเกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าของระบบขนส่งสาธารณะ ครอบคลุมการรับรู้ข้อมูล การรับรู้คุณค่า การรับรู้ผลกระทบ และการรับรู้ทางสังคม ขณะที่ตัวแปรตาม คือ ความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ และความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ เพื่ออธิบายแรงจูงใจและระดับความต้องการ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพิจารณาถึงปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ดังปรากฏใน Figure 1

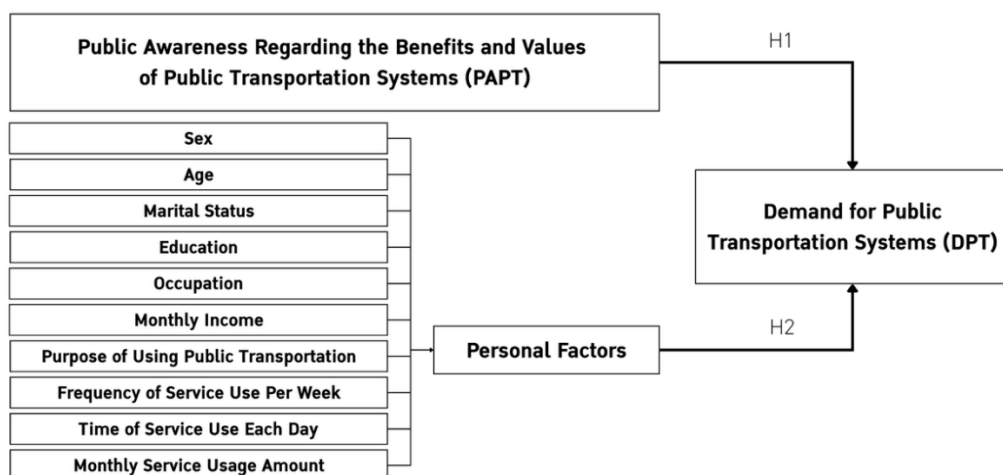

Figure 1. Research Framework

จากกรอบแนวคิดการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 สมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 (H1): การตระหนักรู้ของประชาชนเกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าของระบบขนส่งสาธารณะ (Public Awareness Regarding the Benefits and Values of Public Transportation Systems: PAPT) อาจมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (Demand for Public Transportation Systems: DPT) เนื่องจากการตระหนักรู้ในมิติต่าง ๆ จะส่งผลให้ประชาชนทราบถึงข้อดีและความสำคัญของระบบขนส่งสาธารณะ

สมมติฐานที่ 2 (H2): ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factors) บางประการอาจมีความสัมพันธ์เชิงบวกหรือลบต่อความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (Demand for Public Transportation Systems: DPT) ดังจะอธิบายดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 2.1 (H2.1): เพศ (Sex) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพศหญิงอาจมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (Demand for Public Transportation Systems: DPT) เนื่องจากรูปแบบการเดินทาง ความถี่ในการเดินทาง ความปลอดภัย ตลอดจนทักษะการขับรถส่วนบุคคล

สมมติฐานที่ 2.2 (H2.2): อายุ (Age) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้สูงอายุอาจมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (Demand for Public Transportation Systems: DPT) เนื่องจากข้อจำกัดด้านสมรรถภาพร่างกาย ความปลอดภัยในการขับขี่ และความสะดวกสบายในการเดินทางที่ระบบขนส่งสาธารณะสามารถตอบสนองได้ดีกว่าการใช้รถยนต์ส่วนบุคคล

สมมติฐานที่ 2.3 (H2.3): สถานภาพสมรส (Marital Status) โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีครอบครัวหรือบุตรอาจมีความสัมพันธ์เชิงลบต่อความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (Demand for Public Transportation Systems: DPT) เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลา ค่าใช้จ่าย และความจำเป็นในการเดินทางร่วมกันเป็นครอบครัว

สมมติฐานที่ 2.4 (H2.4): ระดับการศึกษา (Education Level) โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงอาจมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (Demand for Public Transportation Systems: DPT) เนื่องจากการตระหนักรู้ถึงประโยชน์ในด้านสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืน และการลดการใช้ทรัพยากรจากการเดินทางส่วนบุคคล

สมมติฐานที่ 2.5 (H2.5): อาชีพ (Occupation) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มพนักงานประจำหรือผู้ที่ทำงานในเขตเมืองอาจมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (Demand for Public Transportation Systems: DPT) เนื่องจากความสะดวกในการเดินทาง ความตรงต่อเวลา และการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนบุคคล

สมมติฐานที่ 2.6 (H2.6): รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (Monthly Income) โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีรายได้ต่ำอาจมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (Demand for Public Transportation Systems: DPT) เนื่องจากต้นทุนค่าโดยสารที่ต่ำกว่าค่าใช้จ่ายในการครอบครองและใช้รถยนต์ส่วนบุคคล

สมมติฐานที่ 2.7 (H2.7): วัตถุประสงค์การใช้บริการ (Purpose of Using Public Transportation: PUPT) โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีจุดหมายปลายทางที่มีการใช้บริการอยู่เป็นประจำ อาจมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (Demand for Public Transportation Systems: DPT) เนื่องจากมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางที่แน่ชัด

สมมติฐานที่ 2.8 (H2.8) ความถี่ในการใช้บริการต่อสัปดาห์ (Frequency of Service Use Per Week: FSUPW) โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ใช้งานบริการขนส่งสาธารณะเป็นประจำ อาจมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (Demand for Public Transportation Systems: DPT) เนื่องจากความถี่ในการใช้บริการจะสะท้อนให้เห็นถึงความถี่ที่เพียงพอต่อการใช้บริการของขนส่งสาธารณะ

สมมติฐานที่ 2.9 (H2.9): ช่วงเวลาที่ใช้บริการในแต่ละวัน (Time of Service Use Each Day: TSUED) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนที่เดินทางอยู่เป็นประจำ อาจมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (Demand for Public Transportation Systems: DPT) เนื่องจากช่วงเวลาจะสะท้อนถึงพฤติกรรมในการใช้บริการ

สมมติฐานที่ 2.10 (H2.10): จำนวนเงินที่ใช้บริการต่อเดือน (Monthly Service Usage Amount: MSUA) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนวัยทำงานอาจมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (Demand for Public Transportation Systems: DPT) เนื่องจากต้นทุนค่าโดยสารที่คุ้มค่าต่อรายได้ประจำ

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาค้างนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 140,579 คน เนื่องจากจำนวนประชากรมีขนาดใหญ่ ผู้วิจัยจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการคำนวณด้วยโปรแกรม G*Power เพื่อกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สมการดังต่อไปนี้

$$N = \frac{\lambda^*}{f^2} + m + 1$$

ในสมการนี้ N หมายถึง จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาค้างนี้

λ^* หมายถึง ค่าพารามิเตอร์ไม่เป็นศูนย์ที่โปรแกรมคำนวณจากระดับนัยสำคัญ (α) และอำนาจการทดสอบ (Power) ที่ผู้วิจัยกำหนด

f^2 หมายถึง ขนาดอำนาจ (Effect Size) ซึ่งคำนวณได้จากสัดส่วนความแปรปรวนที่โมเดลสามารถอธิบายได้ โดยในการศึกษาค้างนี้กำหนดค่าที่ระดับ 0.15 ตามข้อเสนอของ Cohen (1988) ที่ถือว่าอยู่ในระดับปานกลาง

m หมายถึง จำนวนตัวแปรอิสระ จำนวน 11 ตัวแปร

การกำหนดเงื่อนไขสำหรับการคำนวณครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ (α) ที่ 0.05 และอำนาจการทดสอบ (Power) ที่ 0.80 จากผลการคำนวณกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมอยู่ที่ประมาณ 140 คน

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษาค้างนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 1 ชุด โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

วัตถุประสงค์การใช้บริการ ความถี่ในการใช้บริการต่อสัปดาห์ ช่วงเวลาที่ใช้บริการในแต่ละวัน และค่าใช้จ่ายในการใช้บริการต่อเดือน โดยในส่วนนี้ลักษณะคำถามจะเป็นแบบเลือกตอบจากรายการที่กำหนด (Multiple Choice) ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการตระหนักรู้ของประชาชนเกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าของระบบขนส่งสาธารณะ ประกอบด้วย การรับรู้ข้อมูล (Cognitive) จำนวน 4 ข้อ การรับรู้คุณค่า (Value) จำนวน 4 ข้อ การรับรู้ผลกระทบ (Impact) จำนวน 4 ข้อ และการรับรู้ทางสังคม (Social) จำนวน 4 ข้อ และส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ ประกอบด้วย ข้อคำถามเกี่ยวกับประโยชน์ในการใช้งาน คุณภาพบริการ และการเข้าถึง (Utility, Service Quality and Accessibility) จำนวน 3 ข้อ ต้นทุนและความคุ้มค่า (Affordability and Perceived Value) จำนวน 3 ข้อ ความปลอดภัยและความสะดวกสบาย (Safety and Comfort) และการยอมรับทางสังคม ภาพลักษณ์ และการสนับสนุน (Social-symbolic Acceptance and Support) จำนวน 3 ข้อ โดยในส่วนนี้ลักษณะคำถามจะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ต (Likert) ซึ่งจัดระดับการวัดข้อมูลประเภทแบบอันตรภาคชั้น (Interval Scale) จำนวน 6 ระดับ

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าวิจัยใช้วิธีการทางสถิติที่หลากหลาย ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อบรรยายให้เห็นถึงคุณลักษณะทั่วไปของประชากรกลุ่มตัวอย่าง รวมถึงระดับการตระหนักรู้ของประชาชนเกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าของระบบขนส่งสาธารณะ (Public Awareness Regarding the Benefits and Values of Public Transportation Systems: PAPT) และระดับความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (Demand for Public Transportation Systems: DPT) โดยนำเสนอความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในส่วนสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) จะถูกแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนแรก การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) ขั้นตอนที่สอง การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) เพื่อจำแนกโครงสร้างตัวแปรด้านการตระหนักรู้ของประชาชนเกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าของระบบขนส่งสาธารณะ (Public Awareness Regarding the Benefits and Values of Public Transportation Systems: PAPT) ออกเป็น 3 มิติ ประกอบไปด้วย 1. การตระหนักรู้เชิงบวก (Positive Awareness: PA) 2. การตระหนักรู้ด้านข้อมูลและความเข้าใจ (Cognitive Awareness: CA) และ 3. การรับรู้เชิงลบและอุปสรรคด้านทัศนคติ (Negative Perception: NP) และขั้นตอนสุดท้าย การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple linear Regression) เพื่อทดสอบสมมติฐานและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น และตัวแปรควบคุม ต่อความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (Demand for Public Transportation Systems: DPT) ของประชาชนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยใช้โปรแกรม Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) โดยสมการสำหรับการวิเคราะห์ครั้งนี้มีดังนี้

$$DPT_i = \beta_0 + \beta_1 PA + \beta_2 CA_i + \beta_3 NP_i + \beta_4 Sex_i + \beta_5 Age_i + \beta_6 MS_i + \beta_7 ED_i + \beta_8 OC_i + \beta_9 MI_i + \beta_{10} PUPT_i + \beta_{11} FSUPW_i + \beta_{12} TSUED_i + \beta_{13} MSUA_i + \varepsilon_i$$

โดยที่ DPT_i คือ ความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (Demand for Public Transportation Systems: DPT) $PAPT_i$ คือ การตระหนักรู้ของประชาชนเกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าของระบบขนส่งสาธารณะ (Public Awareness Regarding the Benefits and Values of Public Transportation Systems: PAPT) Sex_i คือ เพศ (Sex) Age_i คือ อายุ (Age) MS_i คือ สถานภาพ (Marital Status) ED_i คือ ระดับการศึกษา (Education) OC_i คือ อาชีพ (Occupation) MI_i คือ รายได้ (Monthly Income) $PUPT_i$ คือ วัตถุประสงค์การใช้บริการ (Purpose of Using Public Transportation) $FSUPW_i$ คือ ความถี่ในการใช้บริการต่อสัปดาห์ (Frequency of Service Use Per Week) $TSUED_i$ คือ ช่วงเวลาที่ใช้บริการในแต่ละวัน (Time of Service Use Each Day) $MSUA_i$ คือ จำนวนเงินที่ใช้บริการต่อเดือน (Monthly Service Usage Amount) ε_i คือ ค่าความคลาดเคลื่อน (Error Term)

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจประชาชนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 140 คน แสดงให้เห็นถึงข้อค้นพบเกี่ยวกับระดับการตระหนักรู้ของประชาชนต่อประโยชน์และคุณค่าของระบบขนส่งสาธารณะ (Public Awareness Regarding the Benefits and Values of Public Transportation Systems: PAPT) และระดับความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (Demand for Public Transportation Systems: DPT) โดยผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนาและเชิงอนุมานได้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างการตระหนักรู้ ปัจจัยส่วนบุคคล และความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ มีผลการวิจัยดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 50.7 มีช่วงอายุระหว่าง 40 – 49 ปี จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 38.6 และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในสถานภาพสมรส จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 50.7 ด้านระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 55.0 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ พนักงานราชการ จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 27.1 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 15,000 – 30,000 บาท จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 35.7 สำหรับวัตถุประสงค์การใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะ ความถี่ในการใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะต่อสัปดาห์ ช่วงเวลาที่ใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะบ่อยที่สุด ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามไม่ใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะ และไม่มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางด้วยระบบขนส่งสาธารณะต่อเดือน ดังปรากฏใน Table 1.

Table 1. Demographic Characteristics and Public Transportation Behavior of Residents in Hat Yai Municipality

	Demographic Characteristics	Frequency	Percent
1. Sex	Male	69	49.3
	Female	71	50.7
2. Age	18 years old and over	4	2.8
	20 – 29 years old	39	27.9
	30 – 39 years old	21	15.0
	40 – 49 years old	54	38.6
	50 – 59 years old	20	14.3
	60 years old and over	2	1.4
3. Marital Status	Single	57	40.7
	Married	71	50.7
	Divorced	12	8.6
4. Education	Under Primary School	3	2.1
	Primary School	7	5.0
	Junior high school	5	3.6
	High school/vocational certificate	12	8.6
	Associate degree, vocational certificate/diploma	19	13.6
	Bachelor's degree	77	55.0
	Master's degree	14	10.0
	Doctoral Degree (Ph.D.)	3	2.1
5. Occupation	Government Officer	38	27.1
	Employee	20	14.3
	Freelance	26	18.6
	Business	21	15.0
	Farmer	4	2.9
	Student	21	15.0
	Unemployed	5	3.6
	Retiree	5	3.6
	Others	-	-
6. Monthly Income	Less than 15,000 baht	43	30.7
	15,000 – 30,000 baht	50	35.7
	30,001 – 45,000 baht	33	23.6
	45,001 – 60,000 baht	9	6.4
	60,001 and over	5	3.6

Table 1. Demographic Characteristics and Public Transportation Behavior of Residents in Hat Yai Municipality (cont.)

	Demographic Characteristics	Frequency	Percent
7. Purpose of Using Public Transportation (PUPT)	Not using	80	57.1
	Work	21	15.0
	Education/Study	7	5.0
	Personal errands/Government-related matters	19	13.6
	Recreation/Leisure	12	8.6
	Others	1	0.7
8. Frequency of Service Use per Week (FSUPW)	Not using	80	57.1
	1 – 2 times per week	38	27.1
	3 – 5 times per week	12	8.6
	6 times or more per week	10	7.1
9. Time of Service Use Each Day (TSUED)**	Not using	80	49.1
	Morning (06:00–09:00)	32	19.6
	Midday (09:01–15:59)	24	14.7
	Evening (16:00–19:00)	25	15.3
	Night (after 19:00)	2	1.2
10. Monthly Service Usage Amount (MSUA)	No expenditure	80	57.1
	1 – 299 THB	48	34.3
	300 – 599 THB	10	7.1
	600 – 999 THB	-	-
	1,000 THB or more	2	1.4

Note: N = 140, ** indicates that respondents were allowed to select more than one option.

ผลการวิเคราะห์ระดับการตระหนักรู้ของประชาชนต่อประโยชน์และคุณค่าของระบบขนส่งสาธารณะ

การวิเคราะห์ระดับการตระหนักรู้ของประชาชนต่อประโยชน์และคุณค่าของระบบขนส่งสาธารณะ (Public Awareness Regarding the Benefits and Values of Public Transportation Systems: PAPT) พบว่า ประชาชนมีระดับการตระหนักรู้ต่อประโยชน์และคุณค่าของระบบขนส่งสาธารณะในภาพรวมอยู่ในระดับที่สูง ($\bar{X} = 4.22$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่ประชาชนมีระดับการตระหนักรู้สูงที่สุด คือ ด้านคุณค่า (Value Awareness) อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.72$) รองลงมา คือ ระดับการตระหนักรู้ด้านผลกระทบ (Impact Awareness) อยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกัน ($\bar{X} = 4.51$) และระดับการตระหนักรู้ด้านสังคม (Social Awareness) ของประชาชนยังคงอยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกันกับส่วนก่อนหน้า ($\bar{X} = 4.23$) ขณะที่ระดับการตระหนักรู้ด้านข้อมูล (Cognitive Awareness) อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$) ตามลำดับ ดังปรากฏใน Table 2.

Table 2. Descriptive Statistics of Public Awareness Regarding the Benefits and Values of Public Transportation Systems

Public Awareness Regarding the Benefits and Values of Public Transportation Systems: PAPT	$\bar{X}$	S.D.	Opinion Level
1. Cognitive	3.41	1.31	Moderate
2. Value	4.72	1.04	High
3. Impact	4.51	1.01	High
4. Social	4.23	0.87	High
Total	4.22	0.78	High

การวิเคราะห์ระดับความต้องการระบบขนส่งสาธารณะของประชาชน (Descriptive Statistics of Demand for Public Transportation Systems: DPT) พบว่า ประชาชนมีระดับความต้องการระบบขนส่งสาธารณะอยู่ในระดับที่สูง ($\bar{X} = 4.49$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ประชาชนมีความต้องการสูงที่สุดในด้านการยอมรับทางสังคม ภาพลักษณ์ และการสนับสนุนจากชุมชน (DPT_SAC) อยู่ในระดับสูงมาก ($\bar{X} = 4.95$) รองลงมา คือ ด้านการใช้งาน คุณภาพบริการ และการเข้าถึง (DPT_PSA) อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.71$) และด้านความคุ้มค่าและต้นทุน (DPT_APV) อยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกัน ($\bar{X} = 4.71$) ขณะที่ด้านความปลอดภัยและความสะดวกสบาย (DTP_PSC) อยู่ในระดับปานกลางถึงค่อนข้างสูง ($\bar{X} = 4.08$) ตามลำดับ ดังปรากฏใน Table 3.

Table 3. Descriptive Statistics of Demand for Public Transportation Systems

Demand for Public Transportation Systems: DPT	$\bar{X}$	S.D.	Opinion Level
1. Perceived Utility, Service Quality, and Accessibility (DPT_PSA)	4.71	1.26	High
2. Affordability and Perceived Value of Public Transportation (DPT_APV)	4.21	0.74	High
3. Perceived Safety and Comfort of Public Transportation (DPT_PSC)	4.08	0.65	Moderate to High
4. Social-symbolic Acceptance and Community Support (DPT_SAC)	4.95	1.16	Very High
Total	4.49	0.83	High

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) ของระดับการตระหนักรู้เกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าของระบบขนส่งสาธารณะ (PAPT) และระดับความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (DPT) การวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรก คือ การวิเคราะห์ตัวแปรสังเกตได้จำนวน 14 ตัวแปร ที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ระดับการตระหนักรู้เกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าของระบบขนส่งสาธารณะ (PAPT) โดยตัดตัวแปรออกจำนวน 2 ตัวแปร คือ PAPT_I9 และ

PAPT_C3_Recode ผลการวิเคราะห์ค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) เท่ากับ 0.844 ซึ่งมีความมากกว่า 0.500 แสดงว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในระดับที่เหมาะสม และสามารถนำไปวิเคราะห์เชิงสำรวจได้ นอกจากนี้ เมื่อทดสอบด้วย Bartlett's Test of Sphericity พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ <0.001 แสดงว่า ข้อมูลมีความเหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ดังปรากฏใน Table 4.

Table 4. KMO and Bartlett's Test

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.844
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1352.552
	df	91
	Sig.	<.001

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) ของตัวแปรระดับการตระหนักรู้เกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าของระบบขนส่งสาธารณะ (PAPT) พบว่า โครงสร้างของตัวแปรสามารถจำแนกออกเป็น 3 องค์ประกอบหลัก โดยมีค่าไอเกน (Eigen Value) สะสมทั้ง 3 องค์ประกอบเท่ากับ 5.377 สามารถอธิบายได้ว่า ระดับการตระหนักรู้เกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าของระบบขนส่งสาธารณะ จำนวน 3 องค์ประกอบ สามารถเป็นระดับการตระหนักรู้เกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าของระบบขนส่งสาธารณะ ได้ร้อยละ 70.989 โดยรายละเอียดแต่ละองค์ประกอบมีดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การตระหนักรู้เชิงบวกต่อระบบขนส่งสาธารณะ (Positive Awareness: PA) ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 8 ข้อ ได้แก่ PAPT_V8, PAPT_I12, PAPT_V5, PAPT_V6, PAPT_S13, PAPT_S16, PAPT_S14 และ PAPT_I10 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.571 – 0.870 ซึ่งสะท้อนถึงระดับความสอดคล้องภายในสูงของข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับคุณค่า ประโยชน์ ผลกระทบเชิงบวก และการยอมรับทางสังคมของระบบขนส่งสาธารณะ โดยมีค่า Cronbach's Alpha สูงถึง 0.927 แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นของเครื่องมือในระดับสูง

องค์ประกอบที่ 2 การตระหนักรู้ด้านข้อมูลและความเข้าใจเกี่ยวกับระบบขนส่งสาธารณะ (Cognitive Awareness: CA) ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 3 ข้อ ได้แก่ PAPT_C2, PAPT_C1 และ PAPT_C4 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.571 – 0.870 แสดงถึงความสอดคล้องของข้อคำถามด้านการรับรู้ข้อมูลและความเข้าใจของประชาชนต่อระบบขนส่งสาธารณะ โดยมีค่า Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.921 ซึ่งอยู่ในระดับที่น่าเชื่อถือสูง

องค์ประกอบที่ 3 การรับรู้เชิงลบและอุปสรรคด้านทัศนคติ (Negative Perception: NP) ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 3 ข้อ ได้แก่ PAPT_V7_Recode, PAPT_I11_Recode และ PAPT_S15_Recode ค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.614 – 0.775 แม้ค่า Cronbach's Alpha ขององค์ประกอบนี้จะอยู่ที่ระดับ 0.546 ซึ่งต่ำกว่าปัจจัยอื่น แต่ยังคงถือว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้สำหรับองค์ประกอบที่มีจำนวนข้อจำกัดและเป็นข้อคำถามเชิงลบ (Reverse Items) ทั้งหมด โดยเฉพาะในบริบทที่มีมาตรการรับรู้เชิงลบมีความแปรปรวนสูงตามธรรมชาติของข้อมูลภาคสนาม ดังปรากฏใน Table 5.

Table 5. Rotated Component Matrix

Indicator	Rotated Component Matrix ^a			h ²	Cronbach's Alpha Std.
	Positive Awareness	Cognitive Awareness	Negative Perception		
PAPT_V8	.870	-	-	.768	.927
PAPT_I12	.865	-	-	.754	
PAPT_V5	.847	-	-	.775	
PAPT_V6	.824	-	-	.755	
PAPT_S13	.820	-	-	.677	
PAPT_S16	.802	-	-	.668	
PAPT_S14	.787	-	-	.634	
PAPT_I10	.571	-	-	.596	
PAPT_C2	-	.934	-	.891	.921
PAPT_C1	-	.926	-	.896	
PAPT_C4	-	.872	-	.777	
PAPT_V7_Recode	-	-	.775	.685	.546
PAPT_I11_Recode	-	-	.740	.567	
PAPT_S15_Recode	-	-	.614	.493	
Eigen Value	5.377	2.855	1.706		
% of Variance	38.409	20.394	12.186		
Cumulative %	38.409	58.803	70.989		

ส่วนที่สอง คือ การวิเคราะห์ระดับความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (DPT) โดยวิเคราะห์ตัวแปรสังเกต จำนวน 11 ตัวแปร ที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ระดับความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (DPT) โดยตัดตัวแปรออก 1 ตัวแปร มีค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) เท่ากับ 0.909 ซึ่งมีความมากกว่า 0.500 แสดงว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในระดับที่เหมาะสมและสามารถนำไปวิเคราะห์เชิงสำรวจได้ นอกจากนี้ เมื่อทดสอบด้วย Bartlett's Test of Sphericity พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ <0.001 แสดงว่า ข้อมูลมีความเหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ดังปรากฏใน Table 6.

Table 6. KMO and Bartlett's Test

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.909
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1402.815
	df	55
	Sig.	<.001

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) ของตัวแปรระดับความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (DPT) พบว่า ข้อคำถามทั้งหมดอยู่ภายใต้องค์ประกอบเพียงองค์ประกอบเดียว โดยมีค่าไอแกนเท่ากับ 7.312 สามารถอธิบายได้ว่า ระดับความต้องการระบบขนส่ง

สาธารถณะ (DPT) จำนวน 1 องค์ประกอบ อธิบายระดับความต้องการระบบขนส่งสาธารถณะ (DPT) ได้ร้อยละ 66.469 โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.770 – 0.883 โดยมีค่า Communalities (h^2) อยู่ในช่วง 0.593 – 0.780 แสดงให้เห็นว่า ข้อคำถามแต่ละข้อสามารถถูกอธิบายได้เป็นอย่างดี โดยองค์ประกอบเดียว สำหรับข้อคำถาม DPT_3.9 Recode แม้จะมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ -0.551 และค่า Communalities (h^2) เท่ากับ 0.303 ซึ่งต่ำกว่าข้ออื่น ๆ แต่อยู่ในระดับที่ยอมรับได้สำหรับข้อคำถามที่ผ่านการกลับทิศทางคะแนน (Reverse Score) และยังสามารถนำมารวมใช้ในการสร้างตัวแปรแฝงได้อย่างเหมาะสม

Table 7. Component Matrix

Indicator	Component Matrix ^a		h ²	Cronbach's Alpha Std.
	Demand for Public Transportation Systems (DPT)			
DPT_3.8	.883		.780	.908
DPT_1.3	.875		.766	
DPT_3.7	.874		.764	
DPT_2.4	.863		.745	
DPT_4.10	.841		.707	
DPT_2.6	.834		.696	
DPT_4.12	.821		.675	
DPT_1.2	.809		.654	
DPT_4.11	.793		.629	
DPT_1.1	.770		.593	
DPT_3.9_Recode	-.551		.303	
Eigen Value	7.312			
% of Variance	66.469			
Cumulative %	66.469			

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิเคราะห์โมเดลการถดถอยพหุคูณ สามารถอธิบายได้ว่า ตัวแปรจำนวน 12 ตัวแปร ประกอบด้วย ตัวแปรต้นจำนวน 3 ตัวแปร คือ การตระหนักรู้เชิงบวกต่อระบบขนส่งสาธารถณะ (ID: PA) การตระหนักรู้ด้านข้อมูลและความเข้าใจเกี่ยวกับระบบขนส่งสาธารถณะ (ID: CA) และการรับรู้เชิงลบและอุปสรรคด้านทัศนคติ (ID: NP) และตัวแปรควบคุม จำนวน 9 ตัวแปร คือ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ รายได้ วัตถุประสงค์การใช้บริการ ช่วงเวลาที่ใช้บริการในแต่ละวัน และจำนวนเงินที่ใช้บริการต่อเดือน มีอิทธิพลต่อความต้องการระบบขนส่งสาธารถณะ (ID: DPT) โดยมีค่าความแปรปรวนเมื่อปรับค่าความลำเอียงของจำนวนตัวแปรแล้ว (Adjusted R Square) อยู่ที่ร้อยละ 71.1 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่สามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้อย่างเหมาะสม อาจกล่าวได้ว่า ค่าความแปรปรวนของตัวแปรมีความแม่นยำมากยิ่งขึ้นภายหลังจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) ดังปรากฏใน Table 8.

Table 8. Model Summary of Multiple Linear Regression Model Explaining Demand for Public Transportation Systems

Model	R	R Square	Adjust R Square	Std. Error of the Estimate
1	.858 ^a	0.736	0.711	0.466

a. Predictors: (Constant), Sex, Age, Marital Status, Occupation, Monthly Income, PUPT, FSUPW, MSUA, PA, CA, NP

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน เพื่อทดสอบความเหมาะสมของโมเดลการถดถอยพหุคูณที่ใช้สำหรับอธิบายความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (ID: DPT) โดยมีตัวแปรอิสระจำนวน 12 ตัวแปร พบว่า โมเดลนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 สะท้อนให้เห็นดังปรากฏใน Table 9.

Table 9. ANOVA Results of the Multiple Linear Regression Model Explaining Demand for Public Transportation Systems

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	77.105	12	6.425	29.550	<.001 ^b
Residual	27.615	127	0.217		
Total	104.720	139			

a. Dependent Variable: DPT

b. Predictors: (Constant), Sex, Age, Marital Status, Occupation, Monthly Income, PUPT, FSUPW, MSUA, PA, CA, NP

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า การตระหนักรู้เชิงบวกต่อระบบขนส่งสาธารณะ (ID: PA) ของประชาชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (ID: DPT) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (Beta = 0.760, P-Value < 0.001) สะท้อนให้เห็นว่า เมื่อประชาชนมีระดับการตระหนักรู้เชิงบวกเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้ระดับความต้องการใช้บริการรถขนส่งสาธารณะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ในทิศทางเดียวกัน ความถี่ในการใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะต่อสัปดาห์ (ID: FSUPW) ยังมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อระดับความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (ID: DPT) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (Beta = 0.251 P-Value 0.003) สามารถตีความได้ว่า เมื่อประชาชนมีความถี่ในการใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะต่อสัปดาห์มากขึ้นจะส่งผลให้ประชาชนมีความต้องการระบบขนส่งสาธารณะมากขึ้นตามไปด้วย

ขณะที่ตัวแปรอื่น ๆ ไม่ปรากฏความสัมพันธ์ต่อความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (ID: DPT) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการคัดตัวแปรช่วงเวลาที่ใช้บริการในแต่ละวัน (ID: TSUED) ออกจากโมเดลการวิเคราะห์ เนื่องจากมีค่าความสัมพันธ์ (VIF) กับตัวแปรอื่น ๆ ค่อนข้างสูง ซึ่งอาจส่งผลให้การตีความโมเดลเกิดความคลาดเคลื่อนทางสถิติ ดังปรากฏใน Table 10.

Table 10. Coefficients of the Multiple Linear Regression Model Predicting Demand for Public Transportation Systems

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		t	P-Value	VIF	Sig.
	B	Std. Error	Beta					
1 (Constant)	0.624	0.351			1.778	0.078		
PA	0.624	0.052	0.760		12.001	0.000	1.933	**
CA	-0.030	0.036	-0.055		-0.811	0.419	2.180	
NP	0.046	0.037	0.059		1.225	0.223	1.127	
Sex	-0.126	0.084	-0.073		-1.498	0.137	1.145	
Age	-0.007	0.054	-0.010		-0.136	0.892	2.509	
Status	-0.037	0.100	-0.027		-0.374	0.709	2.500	
ED	0.061	0.046	0.099		1.332	0.185	2.657	
Occ	0.030	0.024	0.070		1.253	0.213	1.512	
Income	0.067	0.056	0.081		1.210	0.229	2.175	
PUPT	0.023	0.039	0.038		0.589	0.557	2.006	
FSUPW	0.239	0.078	0.251		3.056	0.003	3.256	**
MSUA	-0.183	0.097	-0.159		-1.895	0.060	3.376	

Note: * = P-Value <0.05, ** = P-Value <0.01

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการตระหนักรู้ของประชาชนเกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าของระบบขนส่งสาธารณะ กับระดับความต้องการระบบขนส่งสาธารณะในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีประชากรกลุ่มตัวอย่างในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จำนวน 140 คน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple linear Regression) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น และตัวแปรควบคุม ต่อความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ

ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า การตระหนักรู้เชิงบวกของประชาชนต่อระบบขนส่งสาธารณะ (ID: PA) เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงที่สุดต่อระดับความต้องการใช้ระบบขนส่งสาธารณะ (ID: DPT) ซึ่งหมายความว่า การรับรู้เชิงบวกเกี่ยวกับคุณค่า ผลลัพธ์ และประโยชน์ต่อสังคม ของระบบขนส่งสาธารณะ มีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจและความตั้งใจของประชาชนในการใช้ระบบดังกล่าว ทั้งนี้ การตระหนักรู้เชิงบวกในงานวิจัยนี้ครอบคลุมองค์ประกอบด้านคุณค่าทางเศรษฐกิจ (Value Awareness) ผลกระทบเชิงสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน (Impact Awareness) และแรงสนับสนุนทางสังคมจากผู้อื่น (Social Awareness) ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Sheng and Zhang (2022) ที่ศึกษาพบว่า การตระหนักรู้ถึงผลลัพธ์ (Awareness of Consequences) และบรรทัดฐานเชิงอัตวิสัย (Subjective Norms) มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการใช้ระบบขนส่งสาธารณะ

นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์ยังพบว่า ความถี่ในการใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะต่อไป สัปดาห์ (ID: FSUPW) มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะ (ID: DPT) ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่า เมื่อประชาชนใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะเป็นประจำ จะก่อให้เกิดความคุ้นเคย รับรู้ประโยชน์มากขึ้น และมีแนวโน้มที่จะใช้บริการมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Wongphudee and Sawetnarakul (2024) ที่ศึกษาพบว่า ความถี่ในการใช้บริการเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่กำหนดการตัดสินใจที่จะเลือกใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะ

ขณะที่ตัวแปรอื่น ๆ ได้แก่ การตระหนักรู้ด้านข้อมูลและความเข้าใจเกี่ยวกับระบบขนส่งสาธารณะ (ID: CA) การรับรู้เชิงลบและอุปสรรคด้านทัศนคติ (ID: NP) ปัจจัยส่วนบุคคล วัตถุประสงค์การใช้บริการ (ID: PUPT) และจำนวนเงินที่ใช้บริการต่อเดือน (ID: MSUA) ไม่ปรากฏความสัมพันธ์กับระดับความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (ID: DPT) ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การตัดสินใจของประชาชนในการใช้บริการสาธารณะในบริบทของเทศบาลนครหาดใหญ่ มิได้ถูกกำหนดโดยข้อมูลเชิงสาเหตุหรือปัจจัยส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว หากแต่ถูกขับเคลื่อนด้วยการตระหนักรู้เชิงบวก และความถี่ในการใช้บริการ อาจเป็นเพราะว่าประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบขนส่งสาธารณะ (ID: CA) และการรับรู้เชิงลบและอุปสรรคด้านทัศนคติ (ID: NP) ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ส่งผลให้ตัวแปรดังกล่าวไม่สามารถอธิบายความแตกต่างของความต้องการใช้บริการได้ นอกจากนี้ ตัวแปรเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ วัตถุประสงค์การเดินทาง และค่าใช้จ่ายรายเดือน ไม่ปรากฏความสัมพันธ์ต่อระดับความต้องการระบบขนส่งสาธารณะ (ID: DPT) อาจเป็นเพราะว่า ระบบขนส่งสาธารณะมีราคาที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ และรูปแบบการเดินทางด้านอื่น ๆ ของประชาชนมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ส่งผลให้ตัวแปรดังกล่าวไม่สามารถอธิบายความแปรปรวนของความต้องการใช้บริการได้อย่างมีนัยสำคัญ

กล่าวโดยสรุป การศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ระดับการตระหนักรู้เชิงบวกของประชาชน และความถี่ในการใช้ระบบขนส่งสาธารณะของประชาชน เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนความต้องการใช้งานระบบขนส่งสาธารณะของประชาชน อีกทั้งยังมีความสำคัญทางทฤษฎีเนื่องจากโครงสร้างของการตระหนักรู้ที่ผ่านการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) ไม่สอดคล้องกับกรอบทฤษฎีเดิมที่มุ่งเน้นไปที่การรับรู้ข้อมูลเพียงอย่างเดียว หากแต่สะท้อนการรับรู้คุณค่าและผลกระทบเชิงสังคมเป็นตัวขับเคลื่อนหลัก ซึ่งโครงสร้างนี้ยังไม่ปรากฏชัดในงานวิจัยอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทเขตเมืองรอง ผลการศึกษานี้จึงถือเป็นการขยายความเข้าใจเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยการกำหนดความต้องการใช้ระบบขนส่งสาธารณะ

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถให้ข้อเสนอแนะได้ 3 ประการ ดังนี้ ประการแรก ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญกับการสร้างการตระหนักรู้เชิงบวกของประชาชนต่อระบบขนส่งสาธารณะ เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อระดับความต้องการใช้ระบบขนส่งสาธารณะ การสื่อสารเชิงรณรงค์เกี่ยวกับคุณค่าผลประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม และผลดีต่อคุณภาพชีวิต เช่น การลดมลพิษ ลดความแออัด เพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการสาธารณะ ควรได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ควบคู่ไปกับการกำหนดโครงสร้างค่าโดยสารที่เหมาะสม เป็นธรรม และสอดคล้องกับระดับรายได้ของประชาชน เพื่อรักษาความสามารถใน

การเข้าถึงบริการของทุกกลุ่ม โดยไม่ก่อให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ประการที่สอง ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ ควรปรับปรุงรูปแบบการให้บริการให้ตอบสนองต่อพฤติกรรมการเดินทางจริงของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของความถี่ในการให้บริการ ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงบวกต่อความต้องการใช้บริการ เพื่อสร้างประสบการณ์ใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะในเชิงบวกและกระตุ้นให้ประชาชนใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะมากยิ่งขึ้น และประการสุดท้าย ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้นคว้าไปควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังพื้นที่เมืองรองหรือเมืองขนาดใหญ่อื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบบริบทที่แตกต่างกันทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และรูปแบบระบบขนส่งสาธารณะ รวมถึงการบูรณาการวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อให้เข้าใจปัจจัยแฝงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อความต้องการใช้ระบบขนส่งสาธารณะอย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น

References

- Chaisomboon, M., Jomnonkwao, S., & Ratanavaraha, V. (2020). Elderly Users' Satisfaction with Public Transport in Thailand Using Different Importance Performance Analysis Approaches. *Sustainability*, 12(21), 9066. <https://doi.org/10.3390/su151411393doi.org/10.3390/su12219066>
- Chalermpong, S. (2019). Transport and the Thai state. *Routledge Handbook of Contemporary Thailand*. <https://doi.org/10.4324/9781315151328-18>
- Choibamroong, T., & Angkananon, K. (2022). Accessibility barriers in the second-tier tourism cities of Thailand for people with visual impairments. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 45(4), 1683-1692. <https://doi.org/10.3390/su151411393doi.org/10.30892/gtg.454spl18-989>
- Cohen, J. (1988). Statistical power analysis for the behavioral sciences (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.
- Faiboun, N., Klungboonkrong, P., Udomsri, R., & Jaensirisak, S. (2024). Empowering urban public transport planning process for medium-sized cities in developing countries: Innovative decision support framework for sustainability. *Sustainability*, 16(11), 4731. <https://doi.org/10.3390/su16114731>
- Gitman, L., McDaniel, C., Shah, A., Reece, M., Koffel, L., Talsma, B., & Hyatt, J. (2020). Maslow's Hierarchy of Needs. *The Wiley Encyclopedia of Personality and Individual Differences*. <https://doi.org/10.3390/su151411393doi.org/10.4135/9781412964289.n627>
- Iamtrakul, P., & Chayphong, S. (2023). *Challenges of sustainable mobility: Context of car dependency, suburban areas in Thailand*. *Geographica Pannonica*. <https://doi.org/10.3390/su151411393doi.org/10.5937/gp27-42183>
- Ihensekien, O., & Joel, A. (2023). Abraham Maslow's Hierarchy of Needs and Frederick Herzberg's Two-Factor Motivation Theories: Implications for Organizational Performance. *The Romanian Economic Journal*. <https://doi.org/10.3390/su151411393doi.org/10.24818/rej/2023/85/04>
- Jittrapirom, P., & Jaensirisak, S. (2020). A Review of Thailand's Transport Master Plan for Regional Cities. *International Review for Spatial Planning and Sustainable Development*, 8(2), 53–65. https://doi.org/10.3390/su151411393doi.org/10.14246/irspsd.8.2_53

- Kafi, A., Zakaria, I., Himawan, A., Hamid, S., Chuah, L., Rozar, N., Razik, M., & Ramasamy, R. (2024). A conceptual framework for understanding behavioral factors in public transport mode choice in Southeast Asia. *Journal of Infrastructure, Policy and Development*, 8(8).
<https://doi.org/10.24294/jipd.v8i8.4915>
- Kookkaew, P., & Sang-in, T. (2023). People's Needs for the Provision of Public Services of Local Administrative Organizations: A Case Study of Wangnamsub Sub-district Municipality, Si Prachan District, Suphanburi . *Local Administration Journal*, 16(2), 249–266. (In Thai)
- Maslow, A. H. (1954). *Motivation And Personality*. Harper & Row, Publishers, Inc.
- Meesit, R., Puntoomjinda, S., Chaturabong, P., Sontikul, S., & Arunnapa, S. (2023). Factors affecting travel behaviour change towards active mobility: A case study in a Thai university. *Sustainability*, 15(14), 11393. <https://doi.org/10.3390/su151411393>
- Metz, D. (2023). *Drivers' Perspectives of Car Dependence*. Urban Planning.
<https://doi.org/10.3390/su151411393doi.org/10.17645/up.v8i3.6286>
- Morley, C., Milfont, T., & Bond, S. (2021). Defining the psycho-social determinants of public transport use: An integrated theoretical approach. *Journal of Environmental Psychology*, 76, 101655.
<https://doi.org/10.3390/su151411393doi.org/10.1016/j.jenvp.2021.101655>
- Mustofa, A. (2022). Hierarchy of Human Needs: A Humanistic Psychology Approach of Abraham Maslow. *Kawanua International Journal of Multicultural Studies*, 3(2).
<https://doi.org/10.3390/su151411393doi.org/10.30984/kijms.v3i2.282>
- Nguyen, S., Moeinaddini, M., Saadi, I., & Cools, M. (2024). Unveiling the drivers of modal switch from motorcycles to public transport in Southeast Asia. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 102, 373–391. <https://doi.org/10.1016/j.trf.2024.03.009>
- Puchongkawarin, C., & Ransikarbum, K. (2020). An integrative decision support system for improving tourism logistics and public transportation in Thailand. *Tourism Planning & Development*, 18(6), 614–629. <https://doi.org/10.1080/21568316.2020.1837229>
- Ratanawaraha, A., & Chalermpong, S. (2016). How the Poor Commute in Bangkok, Thailand. *Transportation Research Record*, 2568(1), 83–89. <https://doi.org/10.3141/2568-13>
- Rodrigue, J. (2006). Challenging the Derived Transport-Demand Thesis: Geographical Issues in Freight Distribution. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 38(8), 1449 - 1462.
<https://doi.org/10.1068/a38117>
- Saengow, P., Worachairungeung, M., Waiyasusri, K., Kulpanich, N., & Chaysmithikul, P. (2020). Comparing public transport accessibility levels in the urgent time period with the outside of the urgent time period of Bang Yai district, Nonthaburi. *Journal of Humanities and Social Sciences, Suan Sunandha Rajabhat University*, 40(4), 86–98.
<https://doi.org/10.14456/sujthai.2020.32> (In Thai)
- Sheng, L., & Zhang, L. (2022). Understanding the determinants for predicting citizens' travel mode change from private cars to public transport in China. *Frontiers in Psychology*, 13.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1007949>
- Sodsung, N., & Ponanan, N. (2023). Factors Influencing on Passengers' Selection of the New Public Transportation: A Case Study of Red Line Mass Transit in Muang Phitsanulok. *Journal of Logistics and Digital Supply Chain*, 1(3), 68–81. (In Thai)

- Sogbe, E., Susilawati, S. & Pin, T.C. (2025). Scaling up public transport usage: a systematic literature review of service quality, satisfaction and attitude towards bus transport systems in developing countries. *Public Transport*, 17, 1–44. <https://doi.org/10.1007/s12469-024-00367-6>
- Tavasszy, L. A., Ruijgrok, K., & Davydenko, I. (2012). Incorporating Logistics in Freight Transport Demand Models: State-of-the-Art and Research Opportunities. *Transport Reviews*, 32(2), 203–219. <https://doi.org/10.1080/01441647.2011.644640>
- Tjandra, S., Kraus, S., Ishmam, S., Grube, T., Linssen, J., May, J., & Stolten, D. (2024). Model-based analysis of future global transport demand. *Transportation Research Interdisciplinary Perspectives*, 23. <https://doi.org/10.1016/j.trip.2024.101016>
- UITP. (2022). *6 Dynamics Transforming Urban Mobility in MENA*. Retrieved from <https://www.uitp.org/news/6-dynamics-transforming-urban-mobility-in-mena/>
- Unchanam, P. (2024). No Royal Road: Urban Transportation, Capitalist Development, and Monarchy in Thailand. *Asian Studies Review*, 49(1), 1-18. <https://doi.org/10.1080/10357823.2024.2329764>
- UN-Habitat. (2024). World Cities Report 2024: Financing sustainable urban futures. Nairobi: United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). https://unhabitat.org/sites/default/files/2024/11/wcr2024_-_full_report.pdf
- United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development*. <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- United Nations. (2019). *World urbanization prospects: The 2018 revision*. <https://population.un.org/wup/assets/WUP2018-Report.pdf>
- Vázquez-Paja, B., Feo-Valero, M., & Del Saz-Salazar, S. (2024). Environmental awareness and transportation choices: A case study in Valencia, Spain. *Transportation Research Part D: Transport and Environment*, 126, 104209. <https://doi.org/10.1016/j.trd.2024.104209>
- Wang, X., Yuen, K. F., Shi, W., & Ma, F. (2020). The determinants of passengers' safety behaviour on public transport. *Journal of Transport & Health*, 18, 100900. <https://doi.org/10.1016/j.jth.2020.100900>
- Watthanaklang, D., Jomnonkwao, S., Champahom, T., & Wisutwattanasak, P. (2024). Exploring accessibility and service quality perceptions on local public transportation in Thailand. *Case Studies on Transport Policy*, 15, 101144. <https://doi.org/10.1016/j.cstp.2023.101144>
- Wethyavivorn, P., & Sukwattanakorn, N. (2019). Problems and barriers affecting sustainable commuting: Case study of people's daily commute to Kasetsart University, Bangkok, Thailand. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 329. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/329/1/012011>
- Wongphudee, S., & Sawetnarukul, N. (2024). The Factors Influencing the decision to use public transportation in the Eastern economic corridor. *Journal of Social Science and Cultural*, 8(10). <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC/article/view/276912> (In Thai)

A Survey on Public Opinions Regarding Drug Issues in the Bangkok Metropolitan Area, 2023

Preechaya Nakfon

Department of Political Science,
Faculty of Social Sciences
Srinakharinwirot University, Thailand

Kanrawee Wichaipa

Department of Political Science,
Faculty of Social Sciences
Srinakharinwirot University, Thailand

Arnuphab Raksuwan

School of Law and Politics
Suan Dusit Thailand University,

Choukacher Maneethep

Independent Researcher

Abstract

This study aims to present the results of a survey on public satisfaction with, and confidence in, addressing drug problems in Bangkok, as well as their fears regarding local drug problems. A questionnaire survey was employed to collect data from 2,711 residents across six district clusters covering both community and non-community areas. The survey revealed that respondents' overall satisfaction with the management of drug problems in Bangkok was moderate, the average score is 3.22 out of a total of 5, which is below the target score of 3.25. It also indicated that their satisfaction levels were consistently moderate across all aspects, including the capability to implement measures, personnel competency, a sense of security and safety, and trust or positive impressions of the services or assistance provided. The overall level of their confidence in addressing drug problems was also found to be moderate, the average score is 3.10, which is below the target score of 3.25. Their expectations for addressing drug issues were relatively high across all measures, whereas satisfaction with personnel competency remained moderate. Overall, their fear of drug problems was moderate, the average score is 3.04, which is below the target score of 3.75, the goal has been achieved. Their perceptions of personal threats posed by drug problems and their responses to such threats were also rated as moderate. Most respondents had limited direct experience with drug problems, but they were concerned about the potential harm or negative impacts of drug issues, largely due to exposure to news reports on drug-related dangers in society. They also had relatively high expectations for government agencies to take a leading role in addressing drug problems in the local area.

Keywords

drugs, Bangkok, satisfaction, confidence, fear

CORRESPONDING AUTHOR

Preechaya Nakfon, Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University, 114 Khlong Toei Sub-district, Wattana District, Bangkok 10110 Thailand. Email: preechayan@swu.ac.th
© College of Local Administration, Khon Kaen University. All rights reserved.

การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อ ปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2566

ปริญญานันท์ นักพิน

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อานภาพ รัชสุวรรณ

โรงเรียนกฎหมายและการเมือง
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

กานต์วี วิชัยปะ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ณ.กะเมธ มณีเทพ

นักวิจัยอิสระ

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลสำรวจความพึงพอใจและความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการจัดการปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่กรุงเทพมหานคร รวมทั้งความหวาดกลัวของประชาชนต่อปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่ โดยการใช้การสำรวจข้อมูลโดยแบบสอบถาม จากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 2,711 คน ครอบคลุมพื้นที่ 6 กลุ่มเขตของกรุงเทพมหานคร ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ชุมชน ผลการสำรวจพบว่า ระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่กรุงเทพมหานครในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.22 คะแนนจากคะแนนเต็ม 5 ซึ่งต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ที่ 3.25 คะแนน แปลว่าไม่บรรลุผล และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความพึงพอใจในระดับปานกลางทุกด้าน อีกทั้งระดับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการจัดการปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่กรุงเทพมหานครในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.10 คะแนนจากคะแนนเต็ม 5 ซึ่งต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ที่ 3.25 คะแนน แปลว่าไม่บรรลุผล ในขณะที่ระดับความหวาดกลัวต่อปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่กรุงเทพมหานครในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.04 คะแนนจากคะแนนเต็ม 5 ซึ่งต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ที่ 3.75 คะแนน แปลว่าบรรลุผล ทั้งนี้ ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ทั้ง 3 ประเด็น สะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับปัญหาอาชญากรรมโดยตรงมากนัก แต่มีความกังวลว่าตนเองอาจได้รับความเสียหายหรือผลกระทบเชิงลบจากปัญหาอาชญากรรมได้ เนื่องจากเห็นข่าวอันตรายจากปัญหาอาชญากรรมทั่วไปที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันเป็นหลัก และประชาชนมีความคาดหวังต่อหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้มีบทบาทหลักในการเข้ามาจัดการปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่ค่อนข้างมาก

คำสำคัญ

อาชญากรรม, กรุงเทพมหานคร, ความพึงพอใจ, ความเชื่อมั่น, ความหวาดกลัว

บทนำ

ด้วยสถานการณ์ปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่กรุงเทพมหานครที่ยังคงมีความรุนแรง โดยพิจารณาสถิติการจับกุมคดีอาชญากรรมในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า ในปี พ.ศ. 2566 สถิติการจับกุมคดีอาชญากรรม

พื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 7,922 คดี ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่น ในขณะที่จำนวนผู้รับ การบำบัดรักษาในระบบ มีจำนวน 7,062 คน ส่งผลให้มีการออกมาตรการกำกับควบคุมการดำเนิน กิจกรรมทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ อย่างเข้มงวด ทั้งในระดับประเทศและระดับพื้นที่ โดยเมื่อพิจารณาถึง รายละเอียดในการจับกุมคดียาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามประเภทของยาเสพติด พบว่า ยาเสพติดที่พบสถิติการจับกุมมากที่สุดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร คือ ไอซ์ รองลงมาคือ ยาบ้า กัญชาแห้ง พืชกระท่อม และคีตาหมิ่น ตามลำดับ ทั้งนี้ พบว่าเครือข่ายการค้ายาเสพติดยังคงนำยาเสพติด ที่มีปริมาณมากมาพักคอยในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อนำไปจำหน่ายให้กับผู้ค้า ระดับกลางและรายย่อยในชุมชน อีกทั้งยังพบว่า ในกรุงเทพมหานครมีพื้นที่เสี่ยงมากมายหลายแหล่งที่ เอื้ออำนวยต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติด อาทิ สถานบริการ สถานบันเทิง หอพัก ที่พักอาศัยเชิง พาณิชยกรรม ร้านเกมส์ อินเทอร์เน็ต และมีปัจจัยเสี่ยงหลายประการที่นำไปสู่วงจรปัญหายาเสพติด รวมทั้ง พื้นที่ชุมชนยังเป็นแหล่งจำหน่ายและแพร่ระบาดยาเสพติดกระจายครอบคลุมทั่วพื้นที่กรุงเทพมหานคร ประมาณร้อยละ 30 ของชุมชนทั้งหมดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร อีกทั้งพบว่า พื้นที่กรุงเทพมหานครยังถูก ใช้ในการลักลอบลำเลียงยาเสพติดจากประเทศไทยไปยังตลาดต่างประเทศและนำยาเสพติดจาก ต่างประเทศเข้ามาจำหน่ายในประเทศไทยอีกด้วย ส่งผลให้การกำหนดแนวทางในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครอยู่บนพื้นฐานของการพิจารณาถึงลักษณะปัญหาในทุกมิติ

ทั้งนี้ มีการประกาศใช้แผนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2565-2570 เป็นกรอบการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยมี จุดมุ่งหมายหลักเพื่อควบคุมปัญหายาเสพติด ทั้งด้านการค้าและการแพร่ระบาดยาเสพติดในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร มีให้ส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของคนในสังคม และพัฒนาศักยภาพของเครือข่าย ความร่วมมือในการจัดการปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น การติดตาม ประเมินผลความสำเร็จของแผนฯ ตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้อย่างเป็นรูปธรรม และเป็นไปตามหลักวิชาการ ที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อสะท้อนให้เห็นผลของการดำเนินงานตามแผนฯ ที่ชัดเจนมากขึ้น ดังนั้น การสำรวจข้อมูลและความคิดเห็นของประชาชน ทั้งการสำรวจความพึงพอใจและความเชื่อมั่นของ ประชาชนต่อการจัดการปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นตัวชี้วัดรวมของแผน ตลอดจน การสำรวจความหวาดกลัวต่อปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นตัวชี้วัดในมาตรการด้าน การป้องกันยาเสพติด จึงเป็นข้อมูลสำคัญในการนำเสนอในระดับนโยบาย ทั้งต่อคณะกรรมการบริหาร การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกรุงเทพมหานคร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการปัญหายาเสพติดในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อสำรวจความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการจัดการปัญหายาเสพติดในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อสำรวจความหวาดกลัวของประชาชนต่อปัญหายาเสพติดในพื้นที่

แนวคิดและทฤษฎี

การออกแบบเครื่องมือการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครในครั้งนี้ ศึกษาทบทวนหลักการและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดประเด็นในการสำรวจข้อมูลในแต่ละตัวชี้วัดที่เหมาะสม ดังนี้

1. ความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นการวัดความรู้สึก และการแสดงออกที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกพึงพอใจที่ประชาชนมีต่อขั้นตอนวิธีการ การดำเนินงานโดยองค์กร และบุคลากรที่มีอำนาจตามกฎหมาย ในการดำเนินการที่เกิดขึ้นของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อจัดการปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครที่อาจสร้างความเดือดร้อนหรือส่งผลกระทบต่อตนเองและสังคมโดยรวม ตั้งแต่การดำเนินงานด้านการป้องกันยาเสพติด การปราบปรามยาเสพติด และการบำบัดฟื้นฟูและดูแลช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติด ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบของความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เพื่อนำมาสู่การออกแบบเครื่องมือการวัดระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร (Mayer, et al., 1995; Zeithaml et al. as cited in Kulvanitchainan, 1992; Lopraditpong, 2006; Chotchachakphan, 2018; Nakfon, 2019; Jindachot et al., 2020) สามารถประเมินได้จากประเด็นดังต่อไปนี้

1.1 ความสามารถในการดำเนินงาน โดยพิจารณาจากแนวทางการดำเนินงานตามแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2565-2570 ใน 3 มาตรการหลัก ดังนี้

1.1.1 ด้านการป้องกันยาเสพติด ได้แก่ การสร้างความตระหนักรู้และความสามารถในการรับมือต่อปัญหาเสพติดแก่ประชาชน การควบคุมและจัดการพื้นที่ชุมชนเพื่อป้องกันมิให้เป็นพื้นที่เสี่ยงของปัญหาเสพติด และการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กลไกชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่

1.1.2 ด้านการปราบปรามยาเสพติด ได้แก่ การสกัดกั้นการลักลอบขนส่งยาเสพติดเข้าสู่พื้นที่กรุงเทพมหานคร และการปราบปรามเครือข่ายการค้ายาเสพติด

1.1.3 ด้านการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติด ได้แก่ การพัฒนาแนวทางและดำเนินการบำบัดฟื้นฟูให้เหมาะสมกับผู้ติดยาเสพติด การพัฒนาแนวทางการบังคับใช้กฎหมายต่อผู้ติดยาเสพติดบนฐานของความจำเป็นตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และการพัฒนาแนวทางการดูแลช่วยเหลือเพื่อให้ผู้ติดยาเสพติดสามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในฐานะสมาชิกของชุมชนได้

1.2 สมรรถนะของผู้ปฏิบัติงาน (Competence) คือ การมีความรู้ ความสามารถ ทักษะในการดำเนินงานของผู้ปฏิบัติงานหรือศักยภาพของหน่วยงานที่ประชาชนรับรู้ได้จากการดำเนินงาน

1.3 ความมั่นคงปลอดภัย (Security) คือ ความรู้สึกมั่นใจในความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน ชื่อเสียง โดยปราศจากความรู้สึกเสี่ยงอันตราย และข้อสงสัยต่าง ๆ รวมทั้งการรักษา ความลับของประชาชน

1.4 ความรู้สึกไว้วางใจหรือประทับใจ คือ ความรู้สึกที่ดีที่ได้รับความสำคัญจากผู้ปฏิบัติและหน่วยงาน ซึ่งมุ่งมั่นที่จะดำเนินการหรือให้ความช่วยเหลือหรือได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานด้วยความยุติธรรมตลอดจนการได้รับการแก้ไขหรือชดเชยความเสียหายจากการดำเนินงานที่อาจเกิดขึ้น จึงนำไปสู่ความไว้วางใจหรือประทับใจจากการดำเนินงานนั้น

2. ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นการสำรวจความคิด ความคาดหวัง ความรู้สึก และการแสดงออกที่สะท้อนให้เห็นถึงความมั่นใจ หรือความไว้วางใจที่ประชาชนมีต่อขั้นตอน วิธีการ การดำเนินงานโดยองค์กร และบุคลากรที่มีอำนาจตามกฎหมาย ในการดำเนินการเพื่อจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครที่อาจสร้างความเดือดร้อนหรือส่งผลกระทบต่อตนเองและสังคมโดยรวม ตั้งแต่การดำเนินงานด้านการป้องกันยาเสพติด การปราบปรามยาเสพติด และการบำบัดฟื้นฟูและดูแลช่วยเหลือผู้ใช้นายเสพติด ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบของความเชื่อมั่นมี 3 ประการสำคัญ (Mayer, Davis, & Schoorman, 1995; Heintzman & Marson, 2005; Dougherty et al., 2006 as cited in Office of the Attorney General, 2014, p. 8) ได้แก่

2.1 ความคาดหวังคือ ความเชื่อ หรือความไว้วางใจที่มอบให้แก่บุคคลอื่นเพราะเห็นว่าจะก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดี

2.2 ความพอใจในผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน คือ การรับรู้ต่อปฏิสัมพันธ์และผลของปฏิสัมพันธ์ว่าเป็นไปตามความคาดหวังหรือไม่เพียงใด โดยหากเป็นความพอใจการรับบริการ มักพิจารณาจากการรับรู้ถึงคุณภาพในการให้บริการเทียบกับความคาดหวังที่มีต่อบริการ

2.3 ความพร้อมรับผลเชิงลบหรือความเสียหายจากปฏิสัมพันธ์ คือ การเปิดโอกาสให้บุคคลผู้นั้นสร้างความเสียหายให้แก่ตนเองได้ หรือการพร้อมยอมรับความเสียหายใด ๆ หรือการเสียโอกาสที่อาจจะเกิดขึ้น

3. ความหวาดกลัวต่อปัญหาเสพติดในพื้นที่ เป็นการสำรวจความคิด ความรู้สึก ตลอดจนปฏิกิริยาตอบสนองต่อบุคคล หรือการกระทำที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด รวมทั้งพื้นที่เสี่ยงแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน ซึ่งบุคคลตระหนักได้ว่าจะเป็นปัญหา หรือผลกระทบเชิงลบต่อตนเอง ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบของการวัดความหวาดกลัวต่อปัญหาเสพติดในพื้นที่ สามารถวัดได้จากองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่

3.1 ความตระหนักถึงสิ่งที่เป็นความเดือดร้อนหรือผลกระทบเชิงลบต่อตนเอง หมายถึง ความรู้สึก หรือการรับรู้ถึงความไม่ปกติ หรือความไม่ปลอดภัยจากปัญหาเสพติดในลักษณะต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อตนเอง ทั้งด้านทรัพย์สิน ร่างกาย และจิตใจ (McNeil et al., 1994; Sinpulphol, 2016) ซึ่งสามารถวัดได้จากการรับรู้ถึงอันตราย หรือความเสียหาย อันอาจเกิดจากปัญหาเสพติดในพื้นที่ และการรับรู้ถึงความเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่อหรือได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาเสพติดในพื้นที่

3.2 พฤติกรรมหรือการตอบสนองต่อสิ่งที่เป็นความเดือดร้อนหรือผลกระทบเชิงลบต่อตนเอง หมายถึง การกระทำ หรือการแสดงออกเพื่อตอบสนองต่อภาวะ หรือสภาพแวดล้อม หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลตระหนักได้ว่าอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือผลกระทบเชิงลบ หรือเกิดความเสี่ยงในการได้รับอันตรายจากสิ่งนั้น อันเนื่องมาจากปัญหาเสพติด จึงส่งผลให้เกิดการกระทำในลักษณะของการป้องกัน หรือหลีกเลี่ยงมิให้ตนเองได้รับอันตรายจากภาวะดังกล่าว (Raksatham, 2016) ซึ่งสามารถวัดได้จากพฤติกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การหลีกเลี่ยงจากอาชญากรรม การป้องกันอาชญากรรม การสื่อสารเกี่ยวกับอาชญากรรม การเข้าร่วมป้องกันอาชญากรรม และการแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับอาชญากรรม

ระเบียบวิธีวิจัย

การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครในครั้งนี้ ใช้การสำรวจข้อมูลโดยแบบสอบถาม (Questionnaire Survey) เกี่ยวกับความพึงพอใจและความเชื่อมั่นของ

ประชาชนต่อการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตลอดจนการสำรวจความหวาดกลัวต่อปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยเป็นการสำรวจข้อมูลจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 2,711 คน และทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) เนื่องจากประชากรที่มีคุณลักษณะที่ซับซ้อน ทำให้ต้องมีการสุ่มตัวอย่างมากกว่า 1 ครั้ง เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่มีความเป็นตัวแทนของประชากรได้อย่างแท้จริง โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การคัดเลือกพื้นที่เขตที่ทำการสำรวจ จะดำเนินการโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ 6 กลุ่มเขตของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ กลุ่มกรุงเทพมหานครกลาง กลุ่มกรุงเทพใต้ กลุ่มกรุงเทพเหนือ กลุ่มกรุงเทพตะวันออก กลุ่มกรุงเทพมหานครเหนือ และกลุ่มกรุงเทพมหานครใต้ ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ชุมชนที่จัดตั้งตามระเบียบกรุงเทพมหานคร พื้นที่ละ 2 เขต โดยพิจารณาจากพื้นที่ที่มีสถิติคดียาเสพติดสูงและในแต่ละเขต

ขั้นที่ 2 การคัดเลือกพื้นที่ชุมชนที่ทำการสำรวจ จะดำเนินการโดยใช้วิธีการคัดเลือกตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) โดยกำหนดให้เลือกเขตละ 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนจัดตั้งที่เฝ้าระวัง 1 ชุมชน ชุมชนจัดตั้งที่ไม่เฝ้าระวัง 1 ชุมชน และชุมชนที่ไม่ได้จัดตั้ง 1 ชุมชน ทั้งนี้ มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการสำรวจ ทั้งตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity)

โดยการการจัดประชุมระดมสมองร่วมกับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสำรวจ และตรวจสอบความเชื่อถือได้ (Reliability) โดยการนำเครื่องมือสำรวจไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายจริง (Try Out) จำนวน 31 คน โดยมีผลการตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของข้อคำถามในแต่ละเครื่องมือ ได้แก่

(1) ผลการตรวจสอบความเชื่อมั่นของประเด็นคำถามในเครื่องมือในการวัดระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า ข้อคำถามมีค่า Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.986

(2) ผลการตรวจสอบความเชื่อมั่นของประเด็นคำถามในเครื่องมือในการวัดระดับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า ข้อคำถามมีค่า Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.971

(3) ผลการตรวจสอบความเชื่อมั่นของประเด็นคำถามในเครื่องมือในการวัดระดับความหวาดกลัวต่อปัญหาเสพติดในพื้นที่ พบว่า ข้อคำถามมีค่า Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.953

ผลการวิจัย

การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยใช้เครื่องมือ 3 ฉบับ ได้แก่ เครื่องมือในการวัดระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เครื่องมือในการวัดระดับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และเครื่องมือในการวัดระดับความหวาดกลัวต่อปัญหาเสพติดในพื้นที่ โดยมีผู้ตอบแบบสำรวจ จำนวน 2,711 คน ครอบคลุมพื้นที่ 6 กลุ่มเขตของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ กลุ่มกรุงเทพมหานครกลาง กลุ่มกรุงเทพใต้ กลุ่มกรุงเทพเหนือ กลุ่มกรุงเทพตะวันออก กลุ่มกรุงเทพมหานครเหนือ และกลุ่มกรุงเทพมหานครใต้ ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ชุมชนที่จัดตั้งตามระเบียบกรุงเทพมหานคร โดยสามารถสรุปผลการสำรวจดังนี้

ข้อมูลส่วนบุคคล

ผู้ตอบแบบสำรวจ จำนวน 2,711 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 1,397 คน (ร้อยละ 51.5) และมีเพศหญิง 1,162 คน (ร้อยละ 42.9) ไม่ต้องการระบุ 152 คน (ร้อยละ 5.5) ซึ่งผู้ตอบแบบสำรวจมีอายุเฉลี่ย 43 ปี โดยส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา/ปวช.หรือเทียบเท่า จำนวน 979 คน (ร้อยละ 36.1) รองลงมาคือ ระดับปริญญาตรี จำนวน 908 คน (ร้อยละ 33.5) และระดับประถมศึกษา จำนวน 444 คน (ร้อยละ 16.4) ตามลำดับ และส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจส่วนตัว จำนวน 753 คน (ร้อยละ 27.8) รองลงมาได้แก่พนักงาน/ ลูกจ้างเอกชนจำนวน 569 คน (ร้อยละ 21.0) นอกจากนี้พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 10,001 - 20,000 บาท จำนวน 1,122 คน (ร้อยละ 41.4) โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในลักษณะชุมชนจัดตั้ง จำนวน 1,762 คน (ร้อยละ 65.0) และมีสัดส่วนกระจายตัวกันในการตอบแบบสอบถามอยู่ในกลุ่มเขต และทุกเขตอย่างใกล้เคียงกัน รายละเอียดใน Table 1

Table 1. Personal Information of Survey Respondents

Basic Information	Number	Percentage
Gender		
Male	1,397	51.5
Female	1,162	42.9
Prefer not to specify	152	5.6
Age (Average age 43 years, SD = 13.868)		
Under 18 years	46	1.7
18 – 25 years	252	9.3
26 – 35 years	596	22.0
36 – 45 years	709	26.2
46 – 55 years	558	20.6
56 – 65 years	386	14.2
Over 65 years	164	6.0
Highest level of education		
Below primary education	32	1.2
Primary education	444	16.4
Secondary education / Vocational Certificate or equivalent	979	36.1
Associate degree / Vocational Diploma or equivalent	317	11.7
Bachelor's degree	908	33.5
Postgraduate degree	31	1.1
Monthly income		
No income	265	9.8
Below 5,000 Baht	119	4.4
5,001 - 10,000 Baht	566	20.8
10,001 - 20,000 Baht	1,122	41.4
20,001 - 30,000 Baht	444	16.4
30,001 - 40,000 Baht	157	5.8
40,001 - 50,000 Baht	27	1.0
Above 50,000 Baht	11	.4

Table 1. Personal Information of Survey Respondents (Cont.)

Basic Information	Number	Percentage
Monthly income		
No income	265	9.8
Below 5,000 Baht	119	4.4
5,001 - 10,000 Baht	566	20.8
10,001 - 20,000 Baht	1,122	41.4
20,001 - 30,000 Baht	444	16.4
30,001 - 40,000 Baht	157	5.8
40,001 - 50,000 Baht	27	1.0
Above 50,000 Baht	11	.4
Occupation (Multiple answers allowed)		
Government official / State enterprise	164	6.0
Employee / Government employee	167	6.2
Employee / Private sector employee	569	21.0
Self-employed / Business owner	753	27.8
Student	204	7.5
Driver (e.g., motorcycle taxi, Grab driver)	317	11.7
Housewife	153	5.6
Farmer / Agricultural laborer	14	.5
General laborer	150	5.5
Unemployed	140	5.2
Clergy	100	3.7
District group		
Central Bangkok district group	487	18.0
Eastern Bangkok district group	455	16.7
Southern Bangkok district group	436	16.1
Northern Bangkok district group	449	16.6
Southern Krung Thon district group	449	16.6
Northern Krung Thon district group	435	16.0
District		
Khlong Toei	222	8.2
Khlong Sam Wa	210	7.7
Chatuchak	224	8.3
Dusit	259	9.6
Taling Chan	213	7.9
Thung Khru	231	8.5
Bang Kapi	222	8.2
Bang Khen	225	8.3
Bueng Kum	245	9.0
Phra Khanong	214	7.9
Phasi Charoen	218	8.0
Huai Khwang	228	8.4
Type of community		
Organized community	1,762	65.0
Unorganized community	949	35.0
Total	2,711	100.0

ระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

พบว่า ผู้ตอบแบบสำรวจมีความพึงพอใจต่อการจัดการปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.22 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.89) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสำรวจมีความพึงพอใจในระดับปานกลางทุกด้าน ทั้งความพึงพอใจต่อความสามารถในการดำเนินงานในแต่ละมาตรการ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.25 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.94) ได้แก่ ด้านการป้องกันยาเสพติด ด้านการปราบปรามยาเสพติด และด้านการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติด ความพึงพอใจต่อสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงาน (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.26 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.92) โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความเต็มใจที่จะปฏิบัติงานและการรับฟังปัญหาหรือความต้องการของประชาชน ความรู้สึกความมั่นคงปลอดภัย (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.13 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.98) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้สึกไม่กังวลว่าจะได้รับอันตรายจากการเข้ามาเกี่ยวข้องกับหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ และความรู้สึกไว้วางใจหรือประทับใจ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.24 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.94) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับความช่วยเหลือ/ประโยชน์จากการดำเนินงานในพื้นที่ และการให้ความสำคัญกับความเดือดร้อนของประชาชน รวมทั้งความมุ่งมั่นที่จะดำเนินการหรือให้ความช่วยเหลือประชาชน รายละเอียดใน Table 2

Table 2. Public Satisfaction with the Management of Drug Issues in the Bangkok Area

Satisfaction	Average	S.D.	Interpretation
Overall satisfaction	3.22	0.89	Moderate
Satisfaction with the ability to implement each measure	3.25	0.94	Moderate
Satisfaction with the competence of the personnel	3.26	0.92	Moderate
Feeling of security	3.13	0.98	Moderate
Feeling of trust or impression	3.24	0.94	Moderate

ระดับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการจัดการปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

พบว่า ผู้ตอบแบบสำรวจมีความเชื่อมั่นต่อการจัดการปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.10 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.62) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสำรวจความคาดหวังของประชาชนต่อการจัดการปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับค่อนข้างมากในทุกมาตรการ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.74 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.93) ทั้งด้านการป้องกันยาเสพติด ด้านการปราบปรามยาเสพติด และด้านการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติด ในขณะที่ผู้ตอบแบบสำรวจมีความพึงพอใจต่อสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงาน อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.22 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.89) และมีความพร้อมรับความเสียหายจากการจัดการปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.33 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.11) ทั้งเรื่องค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการมารับบริการหรือการ

ดำเนินงาน ด้านการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวหรือความเป็นส่วนตัว และด้านความเสี่ยงอันตรายหรือผลกระทบจากการดำเนินงาน โดยมีเพียงเรื่องความล่าช้าหรือระยะเวลาที่ยาวนานของการดำเนินงาน เท่านั้น ที่ผู้ตอบแบบสำรวจมีความพร้อมรับความเสียหาย อยู่ในระดับปานกลาง รายละเอียดใน Table 3.

Table 3. Public Confidence in the Management of Drug Issues in the Bangkok Area

Confidence	Average	S.D	Interpretation
Overall confidence	3.10	0.62264	Moderate
Public expectations for the management of drug issues in the Bangkok area	3.74	0.93	Quite a lot
Public satisfaction with the management of drug issues in the Bangkok area	3.22	0.89	Moderate
Preparedness to handle the consequences of drug issue management in the Bangkok area	2.33	1.11	Quite a lot

ระดับความหวาดกลัวต่อปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

พบว่า ผู้ตอบแบบสำรวจมีความเห็นว่า สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.95 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.22) ทั้งด้านการจำหน่ายหรือการค้ายาเสพติดในชุมชน (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.96 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.40) ด้านการแพร่ระบาด (การใช้ยาเสพติด) ในชุมชน (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.08 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.39) ด้านการเกิดอาชญากรรมในชุมชน อันเกิดจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.89 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.28) และด้านการมีพื้นที่รกร้าง หรือพื้นที่เปลี่ยว หรือพื้นที่เสี่ยงเกิดอันตรายในชุมชน (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.07 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.29) และเห็นว่า ด้านการมีผู้ใช้ยาเสพติดที่มีอาการทางจิตเวชในชุมชน อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.77 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.29) รายละเอียดใน Table 4

ทั้งนี้ ผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่ไม่เคยเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และไม่มีความสัมพันธ์ใดกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด จำนวน 2,228 คน (ร้อยละ 82.2) อีกทั้งผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับความเดือดร้อนหรือผลกระทบเชิงลบจากปัญหายาเสพติดในพื้นที่ทั้งต่อตนเองและคนในครอบครัว หรือคนใกล้ชิด จำนวน 2,474 คน (ร้อยละ 91.3) โดยผู้ที่เคยได้รับความเดือดร้อนหรือผลกระทบเชิงลบจากปัญหายาเสพติดในพื้นที่ มักเป็นเกิดความเครียดและวิตกกังวล รองลงมาคือ ได้รับความเสียหายต่อทรัพย์สิน และมีเพียงบางส่วนที่ได้รับความเสียหายต่อชีวิตและร่างกาย ดังรายละเอียดใน Table 5

Table 4. Drug Problem Situation in the Community

The severity of the drug problem in the community area	Average	SD	Interpretation
Overall severity	1.95	1.22315	Moderate
1. Drug distribution / Drug trafficking in the community	1.96	1.40	Quite a little
2. Drug abuse (use of drugs) in the community	2.08	1.39	Quite a little
3. Presence of drug users with psychiatric symptoms in the community	1.77	1.29	Low
4. The occurrence of crime in the community caused by individuals involved with drugs	1.89	1.28	Quite a little
5. The presence of abandoned, isolated, or hazardous areas in the community	2.07	1.29	Quite a little

Table 5. Distress From Drug Problems (Multiple Responses Allowed)

Distress from drug problems	Number	Percentage
Association with drugs and relationships with individuals involved in drugs		
1. Never been involved and has no relationship with individuals involved in drugs	2,228	82.2
2. Has been involved with drugs and has a relationship with individuals involved in drugs	483	17.8
Distress from drug problems		
1. Never experienced distress or impact	2,474	91.3
2. Has experienced distress or impact	237	8.7
2.1 Damage to life and health	37	15.6
2.2 Damage to property	108	45.6
2.3 Stress and anxiety	159	67.1
2.4 Others	10	4.2

ทั้งนี้ ผู้ตอบแบบสำรวจมีความหวาดกลัวต่อปัญหายาเสพติดในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.04 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.64) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสำรวจมีความคิดเห็นต่อสิ่งที่เป็นภัยคุกคามต่อตนเองจากปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.91 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.076) โดยเฉพาะอย่างยิ่งรู้สึกว่าจะตนเองอาจถูกทำร้ายร่างกายหรือเสียชีวิตได้ เนื่องจากเห็นข่าวอันตรายจากปัญหายาเสพติดทั่วไปที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน และมีการตอบสนองต่อสิ่งที่เป็นภัยคุกคามต่อตนเองจากปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.18 และส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน เท่ากับ 0.80) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการหลีกเลี่ยงจากการตกเป็นเหยื่อหรือได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาเสพติดในพื้นที่ และการป้องกันอันตรายหรือความเดือดร้อนจากปัญหาเสพติดในพื้นที่ โดยบางส่วนมีการสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับอันตรายหรือความเสียหายจากปัญหาเสพติดในพื้นที่ และมีการแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับอันตรายหรือความเสียหายจากปัญหาเสพติดพื้นที่ อย่างไรก็ตาม มีเพียงเล็กน้อยที่เข้าร่วมป้องกันอันตรายหรือความเสียหายจากปัญหาเสพติดพื้นที่ รายละเอียดใน Table 6

Table 6. Fear of Drug Problems in the Bangkok Area

Satisfaction	Average	SD	Interpretation
Overall fear of drug problems	3.04	0.64	Moderate
1. Opinions on threats to oneself from drug problems in the Bangkok area	2.91	1.076	Moderate
1.1 Awareness of the dangers or potential harm that may arise from drug problems in the area	2.87	1.10	Moderate
1.2 Awareness of the risk of becoming a victim or suffering from drug problems in the area	2.95	1.10	Moderate
2. Response to threats to oneself from drug problems in the Bangkok area	3.18	0.80	Moderate
2.1 Avoiding becoming a victim or suffering from drug problems in the area	4.44	0.81	High
2.2 Preventing harm or distress from drug problems in the area	3.43	0.91	Quite a lot
2.3 Communicating information about dangers or harm from drug problems in the area	2.69	1.26	Moderate
2.4 Participating in preventing harm or damage from drug problems in the area	2.39	1.23	Quite a little
2.5 Seeking information about dangers or harm from drug problems in the area	2.94	1.09	Moderate

ทั้งนี้ หากพิจารณาเปรียบเทียบผลการสำรวจกับค่าเป้าหมายตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในแผนพบว่า ผลการสำรวจความพึงพอใจและความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครของประชาชนยังต่ำกว่าค่าเป้าหมายตามตัวชี้วัดของปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ที่กำหนดไว้ในแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2565-2570 จำนวน 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และตัวชี้วัดระดับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยจากผลการสำรวจความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีคะแนนเฉลี่ย 3.22 โดยต่ำกว่าค่าเป้าหมายตามตัวชี้วัดของปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ที่กำหนดให้ได้คะแนนเฉลี่ย 3.25 ซึ่งถือว่าต่ำกว่าเล็กน้อย และผลการสำรวจความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีคะแนนเฉลี่ย 3.10 โดยต่ำกว่าค่าเป้าหมายตามตัวชี้วัดของปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ที่กำหนดให้ได้คะแนนเฉลี่ย 3.25 ในขณะที่ผลการ

สำรวจระดับความหวาดกลัวต่อปัญหาเสพติดในพื้นที่ มีคะแนนเฉลี่ย 3.04 ซึ่งถือว่า บรรลุค่าเป้าหมายตามตัวชี้วัดระดับความหวาดกลัวต่อปัญหาเสพติดในพื้นที่ ซึ่งกำหนดค่าเป้าหมายของปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 กำหนดให้ลดลงที่ 3.75 คะแนน ดังรายละเอียด Table 7

Table 7. Comparison of Survey Results with Target Values Based on the Indicators for the Fiscal Year 2024 in the Plan for the Prevention and Resolution of Drug Problems in the Bangkok Area, 2022-2027

Indicator	Target Value for the Year 2024 (Score)	Survey Results (Score)	Summary of Results
1) Level of public satisfaction with the management of drug problems in the Bangkok area	3.25	3.22	Not achieved
2) Level of public confidence in the management of drug problems in the Bangkok area	3.25	3.10	Not achieved
3) Level of fear of drug problems in the area	3.75	3.04	Achieved

Note: The indicator for the level of fear of drug problems in the area aims for a decrease in the score each year. Since the survey results are lower than the target value, it is considered that the target has been achieved.

อภิปรายผล

จากผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จากเครื่องมือ ทั้ง 3 ฉบับ สะท้อนให้เห็นมุมมองของประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครต่อปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครและการดำเนินงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่กรุงเทพมหานครได้ดังนี้

(1) ประชาชนส่วนใหญ่มีการรับรู้หรือพบเห็นสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ชุมชนของตนเองไม่มากนัก และไม่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติดโดยตรง แต่มีความกังวลว่าตนเองอาจได้รับความเสียหายหรือผลกระทบเชิงลบจากปัญหายาเสพติดได้ เนื่องจากเห็นข่าวอันตรายจากปัญหายาเสพติดทั่วไปที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันเป็นหลัก แต่อาจไม่ได้สร้างความหวาดกลัวต่อปัญหายาเสพติดในพื้นที่จนกระทบการดำเนินชีวิตประจำวันของตนเอง และไม่ได้ผลักดันให้ประชาชนต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อป้องกันตนเองเชิงรุกอย่างจริงจังนัก ทั้งนี้ ผลการสำรวจดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลของ National Statistical Office (2023) ที่พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ในภาพรวมของประเทศ ไม่ได้พบเห็นปัญหายาเสพติดด้วยตนเองและไม่ได้รับทราบว่า มีปัญหายาเสพติดในพื้นที่ แต่มักรับรู้ปัญหายาเสพติดผ่านสื่อต่าง ๆ ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองใหญ่ และวิถีชีวิตของประชาชนไม่ได้ผูกพันกับพื้นที่ชุมชนที่อยู่อาศัยมากนัก

(2) ประชาชนมีความคาดหวังต่อหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้มีบทบาทหลักในการเข้ามาจัดการปัญหายาเสพติดในพื้นที่ค่อนข้างมาก และมีการรับรู้ถึงการดำเนินงานแต่ละด้านของภาครัฐ ทั้งด้านการป้องกันยาเสพติด ด้านการปราบปรามยาเสพติด รวมทั้งมีความรู้สึกไว้วางใจหรือประทับใจต่อการ

ดำเนินงานในพื้นที่ แต่อาจยังมีความรู้สึกไม่มั่นใจในเรื่องความมั่นคงปลอดภัย (Security) จากการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครในบางประเด็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความกังวลว่าตนเองอาจจะได้รับอันตรายจากการเข้ามาเกี่ยวข้องกับหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ในการดำเนินงานด้านยาเสพติด จึงส่งผลให้ความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครในภาพรวมอยู่เพียงระดับปานกลาง

(3) ประเด็นสำคัญที่ทำให้ประชาชนยังมีความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ยังไม่มากนัก อาจเนื่องมาจากประชาชนมีความคาดหวังต่อการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครค่อนข้างมาก แต่ยังมีคามพึงพอใจต่อการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครเพียงระดับปานกลาง สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อมั่นที่ว่า ความรู้สึกความเชื่อมั่น มีองค์ประกอบ 3 ประการสำคัญ คือ ความคาดหวัง ความพึงพอใจ และความพร้อมรับความเสียหาย (Mayer, Davis and Schoorman, 1995; Heintzman and Marson, 2005; Dougherty et al., 2006 as cited in Office of the Attorney General, 2014: 8) ดังนั้น เมื่อประชาชนมีความคาดหวังต่อการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครค่อนข้างมาก ยังมีความพึงพอใจต่อการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครเพียงระดับปานกลาง จึงทำให้ค่าความเชื่อมั่นต่อการจัดการปัญหาน้อยลง อีกทั้งยังพบว่าประชาชนยังมีความพร้อมรับความเสียหายจากการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครในระดับค่อนข้างน้อย สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบที่อาจเกิดกับประชาชนจากการดำเนินงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการมารับบริการ/ การดำเนินงาน การเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว/ ความเป็นส่วนตัว และความเสี่ยงอันตราย/ ผลกระทบจากการดำเนินงาน ซึ่งประชาชนเป็นว่าเป็นภาระที่ตนเองอาจได้รับจากการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และเป็นสิ่งที่ยังไม่ต้องการหรือยินยอมให้เกิดขึ้น

อย่างไรก็ดี แม้ว่าผลการสำรวจความพึงพอใจและความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จะต่ำกว่าค่าเป้าหมายตามตัวชี้วัดที่กำหนด แต่มีอาจสรุปได้ว่าการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากการสำรวจในครั้งนี้เป็นการพัฒนาเครื่องมือการสำรวจขึ้นมาใหม่ และใช้ในการสำรวจเป็นครั้งแรก ทำให้ไม่มีข้อมูลการสำรวจในปีก่อนหน้าเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการประเมินตามตัวชี้วัดของแผนเพื่อเปรียบเทียบแนวโน้มผลการดำเนินงานที่ชัดเจน ดังนั้น ผลการสำรวจในครั้งนี้จึงควรนำมาพิจารณาเพื่อสะท้อนรายละเอียดของการสำรวจในแต่ละประเด็น เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ประเด็นที่จำเป็นต้องปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดมากขึ้น ซึ่งจะสร้างความพึงพอใจและความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครของประชาชนที่มากขึ้น และลดความหวาดกลัวต่อปัญหาเสพติดในพื้นที่ให้น้อยลงไป อีกทั้งควรพิจารณาถึงปัจจัยแวดล้อมมิติต่าง ๆ ที่อาจส่งผลต่อการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครเพิ่มเติม เพื่อให้สามารถนำผลการสำรวจมาใช้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการดำเนินงานให้เหมาะสมยิ่งขึ้นในลำดับต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการดำเนินงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

1) ควรเน้นการสื่อสารข้อมูลสถานการณ์และลักษณะปัญหายาเสพติดที่เป็นไปตามข้อเท็จจริง เพื่อให้ประชาชนรับรู้ข้อเท็จจริงและข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการป้องกันตนเอง และไม่ก่อให้เกิดความกังวลหรือความหวาดกลัวต่อปัญหายาเสพติดเกินกว่าปัญหาที่แท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจต่อลักษณะและสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมทั้งวิธีการในกสรณรับมือ ทั้งการปฏิบัติตนของประชาชน การแจ้งเหตุ หรือช่องทางการติดต่อหน่วยงานที่ให้บริการหรือความช่วยเหลือในพื้นที่อย่างชัดเจน

2) ควรมุ่งพัฒนาแนวทางการลดภาระและผลกระทบที่อาจเกิดแก่ประชาชนจากการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ ทั้งภาระด้านค่าใช้จ่าย ภาระด้านเวลา หรือความเสี่ยงอันตราย หรือการเกิดผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดจากการเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่

3) เสริมสร้างความรู้และทักษะในการป้องกันปัญหายาเสพติดในแต่ละมิติให้แก่คณะกรรมการชุมชนตามลักษณะปัญหาและบริบทของพื้นที่ รวมทั้งกำหนดบทบาทและอำนาจของคณะกรรมการชุมชนในการจัดการปัญหายาเสพติดในพื้นที่ตนเองที่ชัดเจน เพื่อให้แต่ละชุมชนสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนสนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชน โดยคำนึงถึงความจำเป็นและความพร้อมในการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนในแต่ละพื้นที่

4) ควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพในพื้นที่ชุมชนเป้าหมายที่มีกรณีวิเคราะห์ข้อมูลว่าเป็นพื้นที่เสี่ยงตามบริบทของพื้นที่ รวมทั้งนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการสอดส่องเฝ้าระวังและรักษาพื้นที่ให้มีความปลอดภัยจากปัญหายาเสพติด

ข้อเสนอแนะต่อการสำรวจข้อมูล

1) ควรมีการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานครรายปี โดยใช้เครื่องมือที่พัฒนาขึ้นมานี้ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

2) ควรมีการทบทวนและพัฒนาเครื่องมือการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร อย่างน้อยทุก 3 ปี หรือตามรอบของการปรับปรุงแผนแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เพื่อให้เครื่องมือมีความทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทของสังคม

3) ควรศึกษาและพิจารณาเปรียบเทียบเครื่องมือการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหายาเสพติดของหน่วยงานอื่น เช่น สำนักงานสถิติแห่งชาติ เพื่อพิจารณาความสอดคล้องและความแตกต่างของผลการสำรวจที่เกี่ยวข้องการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ระหว่างเครื่องมือการสำรวจของกรุงเทพมหานครและหน่วยงานอื่น

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการที่ปรึกษาเพื่อสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งดำเนินการโดยสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร

References

- Chotchachakphan, K. (2018). *Final report of the monitoring and evaluation project for budget implementation in the integrated approach to legal reform and justice process development*. Academic Service Center, National Institute of Development Administration (NIDA). (In Thai)
- Heintzman, R., & Marson, B. (2005). People, service and trust: is there a public sector service value chain? *International Review of Administrative Sciences*, 71(4), 549-575.
<https://doi.org/10.1177/0020852305059599>
- Kulvanitchainan, R. (1992). *Research report on satisfaction of insured persons with medical services: A case study of insured persons in the Bangkok Area and Metropolitan Area*. Social Security Office. (In Thai)
- Lopraditpong, N. (2006). *Customer satisfaction survey manual*. Prachumthong Printing Group. (In Thai)
- Mayer, R. C., Davis, J. H., and Schoorman, F. D. (1995). An integrative model of organizational trust. *Academy of Management Review*, 20 (3), 709-734. <https://doi.org/10.5465/amr.1995.9508080335>
- McNeil, D. W., Turk, C. L., & Ries, B. J. (1994). Anxiety and fear. In V. S. Ramachandran (Ed.), *Encyclopedia of Human Behavior, Volume 1* (pp. 161-168). Academic Press.
- National Statistical Office. (2023). *Public opinion survey on the implementation of the action plan under the national policy and plan for the prevention, suppression, and solution of drug problems for fiscal year 2023*. Statistical Forecasting Division, National Statistical Office.
- Office of the Attorney General, (2014). *Annual survey report on satisfaction and confidence of service users, stakeholders, and the public for the fiscal year 2014*. Office of the Attorney General. (In Thai)
- Jindachot, P., Jinda-choti, S., Mongkolnimit, S., & Thanakrit, S. (2020). *Research report on factors influencing organizational psychological commitment and intention to stay in the job of hotel employees in the Generation Y group*. Silpakorn University. (In Thai)
- Nakfon, P. (2019). *Final report of the consultancy project on hiring experts in policy and planning for the development of the platform/tools for monitoring and evaluating the 3rd Master Plan*. Office of Justice Affairs. (In Thai)
- Raksatham, N. (2016). Fear of sexual crime among women using public transportation (taxi) in the Bangkok area. *Journal of Justice Process*, 9(2), 77-97. (In Thai)
- Sinpulphol, T. (2016). *Fear of crime among citizens regarding heinous and shocking crimes in the area covered by Thakham Police Station*. [Master's Thesis, Rangsit University]. (In Thai)

Factors Influencing Public Participation in Local Development: A Case Study of a Local Administrative Organization in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

Rattana Phonlasen

Faculty of Business Administration and Information Technology, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Suphanburi Campus, Thailand

Soraya Supaphol

Faculty of Business Administration and Information Technology, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Suphanburi Campus, Thailand

Laddawan Sameran

Faculty of Business Administration and Information Technology, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Suphanburi Campus, Thailand

Abstract

The objectives of this study were (1) to examine the levels of public opinion regarding local development, and (2) to investigate the factors—namely the perceived benefits of participation, leadership roles, local attachment, and community network strength—that influence citizen participation in the local development of a local administrative organization in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The population comprised residents living within the jurisdiction of the selected local administrative organization. A sample of 200 respondents was obtained using multi-stage sampling. A questionnaire was employed as the research instrument. The statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The results indicate that, overall, respondents expressed a high level of agreement regarding the perceived benefits of participation, leadership roles, local attachment, community network strength, and citizen participation in local development. Hypothesis testing further revealed that perceived participation benefits and the strength of community networks had a statistically significant influence on citizen participation in local development at the 0.05 significance level. Together, these factors explained 57 percent of the variance in citizen participation. These findings underscore the importance of enhancing participation incentives and strengthening community networks as key strategies for promoting sustainable citizen engagement in local development.

Keywords

organizations participation, local development, local administrative organization

CORRESPONDING AUTHOR

Soraya Supaphol, Faculty of Business Administration and Information Technology, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Suphanburi Campus, Yanyaw, Samchuk, Suphanburi, 72130 Thailand. Email: soraya.s@rmutsb.ac.th
© College of Local Administration, Khon Kaen University. All rights reserved.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา

รัตนา พลเสน

คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
ศูนย์สุพรรณบุรี

โสรยา สุภาพล

คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
ศูนย์สุพรรณบุรี

ลัดดาวัลย์ สำราญ

คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
ศูนย์สุพรรณบุรี

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น และ (2) ศึกษาปัจจัยผลประโยชน์จากการเข้าร่วม บทบาทของผู้นำ ความผูกพันกับท้องถิ่น และความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชนที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประชากรคือประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 คน ได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยผลประโยชน์จากการเข้าร่วม บทบาทของผู้นำ ความผูกพันกับท้องถิ่น ความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยผลประโยชน์จากการเข้าร่วม และความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชน มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีอำนาจการทำนายเท่ากับร้อยละ 57.00 ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างแรงจูงใจและการส่งเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชน เพื่อเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ

การมีส่วนร่วม, การพัฒนาท้องถิ่น, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บทนำ

การวางแผนพัฒนาท้องถิ่นถือเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการดำเนินงานบรรลุจุดมุ่งหมายตามภารกิจและหน้าที่ขององค์กร รวมทั้งก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่

ประชาชนในท้องถิ่นนั้นด้วย ซึ่งแผนพัฒนาท้องถิ่นคือ แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดวิสัยทัศน์ ประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด ถ้าเป้าหมาย และกลยุทธ์ โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาของจังหวัด และยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรของส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีการกำหนดรายละเอียดแผนงานและโครงการพัฒนาต่างๆ ซึ่งมีความต่อเนื่องและเป็นแผนการก้าวหน้าและความหมายรวมถึงการเปลี่ยนแปลงพัฒนาท้องถิ่น ให้ดียิ่งขึ้น (Boontan & Nuamcharoen, 2023) รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นแกนหลักสำคัญของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ทั้งในกระบวนการเลือกตั้งและการบริหารจัดการกิจการสาธารณะตาม หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) แนวคิดดังกล่าวนำเอาหลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญ ซึ่งส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักที่จัดทำกรบริการสาธารณะและเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในเขตพื้นที่ท้องถิ่นของตนเองได้ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพในการตัดสินใจของภาครัฐ ให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม รวมถึงช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ด้วยความรับผิดชอบและประสิทธิผลสูงสุดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมนี้ทำให้ ภาครัฐต้องแสวงหาวิธีการใหม่ๆ ในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อสร้างการรวมกลุ่มของประชาชนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารตนเองในระดับที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ผ่านกระบวนการคิด วางแผน ตัดสินใจ ดำเนินการ และติดตามตรวจสอบกิจกรรมต่างๆ โดยอาจดำเนินการในรูปแบบของบุคคล กลุ่ม ชมรม องค์กร อาสาสมัคร หรือสมาคมในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการบรรลุเป้าหมายและนโยบายพัฒนาที่กำหนดไว้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (Injun, 2021)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยมีการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบลุ่มที่มีคลองพระยาบันลือเป็นแนวเขตของตำบล ซึ่งในอดีตพื้นที่นี้เป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำนาและปลูกพืชไร่ต่าง ๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้รับการจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2496 ซึ่งได้รับการยกฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มาเป็นเทศบาลตำบลเพื่อการพัฒนาชุมชนที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การยกฐานะนี้ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความสามารถในการบริหารจัดการและให้บริการแก่ประชาชนในระดับที่สูงขึ้น รวมถึงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณสุข โภค การศึกษา และการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อม การพัฒนาของเทศบาลได้มุ่งเน้นไปที่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยมีการจัดบริการด้านสาธารณสุขที่มีคุณภาพ เช่น การพัฒนาและปรับปรุงถนน สะพาน ระบบน้ำประปา และไฟฟ้า รวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพาณิชย์กรรมในท้องถิ่น การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และการนำเสนอแนวทางที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในระยะยาว

คำถามการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นอย่างไร
2. ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับกับปัจจัยผลประโยชน์จากการเข้าร่วม บทบาทของผู้นำ ความผูกพันกับท้องถิ่น ความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยผลประโยชน์จากการเข้าร่วม บทบาทของผู้นำ ความผูกพันกับท้องถิ่น และความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชน ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แนวคิดและทฤษฎี

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น หมายถึง องค์ประกอบหรือเงื่อนไขต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้สามารถเกี่ยวข้องกับการศึกษา การเข้าถึงข้อมูล การสนับสนุนจากภาครัฐ การมีโอกาสดูแลความคิดเห็น รวมถึงสภาพเศรษฐกิจสังคมในชุมชน ได้กล่าวว่าปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนมีองค์ประกอบดังนี้ 1. ผลประโยชน์จากการเข้าร่วม 2. บทบาทของผู้นำ 3. ความผูกพันกับท้องถิ่น 4. ความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชน (Phatrungsri, 2013) โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้การพัฒนาท้องถิ่นมีความยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของชุมชน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สามารถกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความสนใจและมีความเข้าใจในบทบาทของตนในกระบวนการพัฒนา นอกจากนี้ ความเชื่อมั่นในกระบวนการทางการเมืองและการบริหารท้องถิ่นก็มีผลต่อการมีส่วนร่วม เพราะหากประชาชนรู้สึกว่าคุณภาพของการมีส่วนร่วมจะได้รับการตอบสนองที่เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพก็จะยิ่งสร้างความพร้อมและความสนใจในการมีส่วนร่วมมากขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนมีบทบาทในการตัดสินใจหรือดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนหรือสังคม โดยการมีส่วนร่วมอาจเกิดขึ้นในรูปแบบของการแสดงความคิดเห็น การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนหรือการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและสังคม ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนมีองค์ประกอบดังนี้ 1. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค สาธารณูปการ 2. ด้านเศรษฐกิจและด้านเกษตรกรรม 3. ด้านคุณภาพชีวิตและด้านสังคม 4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5. ด้านการเมือง การบริหารและการบริการ (Phatrungsri, 2013)

การมีส่วนร่วมของประชาชน จะต้องมีความสัมพันธ์กับแนวคิดของการเชื่อใจ และการยอมรับตนเอง เพื่อที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถสังเกตได้จากระดับความพึงพอใจ ระดับความไว้วางใจ และต้องการครอบคลุมทัศนคติ ความคาดหวัง และกิจกรรมที่ต้องการปฏิบัติร่วมกัน (Rattanadulyavijit, 2018) โดยประชาชนร่วมระดมความคิดวิเคราะห์ชุมชน นำข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนมา กำหนดแนวทางในการพัฒนาตั้งแต่ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล เพื่อการพัฒนาตรงกับความต้องการของประชาชน สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง โดยโคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Puang-ngam, 2007) สรุปได้ว่า ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสียสมัครใจเข้ามาบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการเสนอประเด็นปัญหาความต้องการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาที่ตรงกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากบทความวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำราจากหลายแหล่ง ซึ่งสรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คืองานวิจัยของ Phatrungsri (2013) ที่กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่รายด้าน ผลประโยชน์จากการเข้าร่วม บทบาทของผู้นำ ความผูกพันกับท้องถิ่น ความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชน งานของ Sántidhammo (2018) ที่ศึกษางานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว Saothong (2018) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำกับความผูกพันต่อชุมชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี Sawantranon et al. (2009) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องการสร้างเครือข่ายภาคประชาชนเพื่อสนับสนุนการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมในเขตพื้นที่ 10 Rattanadulyavijit (2018) เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลป่าแฉะ อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย Koompai (2016) ได้ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลต้นแบบที่บูรณาการแผนชุมชนสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช และ Prapassanobon and Pohsungnoen (2025) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ศาลปกครอง จำกัด

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้เขียนกรอบแนวคิดในการศึกษางานวิจัย โดยกำหนดตัวแปรอิสระ ได้แก่ ผลประโยชน์จากการเข้าร่วม บทบาทของผู้นำ ความผูกพันกับท้องถิ่น ความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชน และตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค ด้านเศรษฐกิจและด้านเกษตรกรรม ด้านคุณภาพชีวิตและด้านสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการเมือง การบริหารและการบริการ ดัง Figure 1

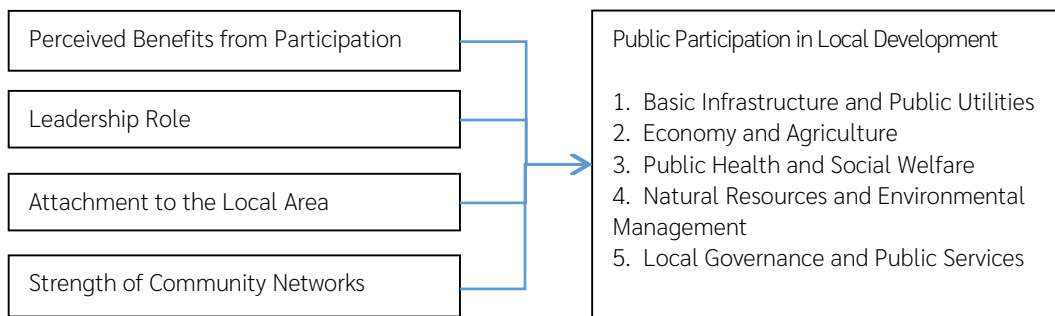

Figure 1. Conceptual Framework

Source: Phatrungsri, (2013)

สมมติฐานการวิจัย

1. ผลประโยชน์จากการเข้าร่วมส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. บทบาทของผู้นำส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. ความผูกพันกับท้องถิ่นส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
4. ความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เป็นประชาชนที่อยู่ในเขตการปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 2,567 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 20 พฤศจิกายน 2567) ในการกำหนดขนาดตัวอย่างสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์ผ่านโปรแกรม G*Power 3.1.9.7 โดยเลือกการวิเคราะห์ทางสถิติแบบ Linear Multiple Regression: Fixed model, R^2 deviation from zero เพื่อคำนวณขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ โดยตั้งค่าพารามิเตอร์ดังนี้: ขนาดผลกระทบ (Effect size f^2) ที่ระดับ 0.15 ซึ่งถือว่าเป็นระดับผลกระทบปานกลางตามเกณฑ์ของ Cohen (1988) ค่าความน่าจะเป็นของข้อผิดพลาดประเภทที่ 1 (α) กำหนดไว้ที่ 0.01 กำลังการทดสอบ (Power) ที่ 0.95 และจำนวนตัวแปรอิสระ (Number of predictors) เท่ากับ 5 ผลการวิเคราะห์ระบุขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมคือ 129 คน และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 คน สำหรับวิธีการสุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ ใช้โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage) โดยทำการแบ่งกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified

Sampling) ตามหมู่บ้าน และทำการแจกแบบสอบถามด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ซึ่งประชาชนที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม และประชาชนที่สามารถตอบแบบสอบถามออนไลน์ผ่านช่องทางโซเชียลมีเดียได้ วิธีนี้เหมาะสมในบริบทของการวิจัยที่มีข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากร อีกทั้งยังช่วยให้ได้ตัวอย่างที่สะดวกและรวดเร็วในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยนี้คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 4 ส่วนหลัก ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพ และรายได้ต่อเดือน (Cheek list) ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ผลประโยชน์จากการเข้าร่วม บทบาทของผู้นำ ความผูกพันกับท้องถิ่น และความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชน (Rating Scale) ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐานสาธารณูปโภค ด้านเศรษฐกิจและด้านเกษตรกรรม ด้านคุณภาพชีวิตและด้านสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการเมือง การบริหารและการบริการ (Rating Scale) ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ โดยเป็นคำถามแบบปลายเปิด

เกณฑ์การให้คะแนนของข้อคำถามในส่วนที่ 2 และ 3 ซึ่งแต่ละข้อคำถาม มีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละระดับ คือ มากที่สุด (5) มาก (4) ปานกลาง (3) น้อย (2) และน้อยที่สุด (1) โดยการแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยถูกกำหนดเป็นระดับคะแนน 5 ระดับ (Srisa-ad, 2013) ได้แก่ 4.50 – 5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด 3.50 – 4.49 หมายถึง เห็นด้วยมาก 2.50 – 3.49 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง 1.50 – 2.49 หมายถึง เห็นด้วยน้อย 1.00 – 1.49 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ทั้งนี้แบบสอบถามมีค่าความตรงตามเนื้อหาโดยพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวิชาการ จำนวน 3 ท่าน พบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 และมีการนำแบบสอบถามมาทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) หรือค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งค่าที่ได้อยู่ระหว่าง 0.86 ถึง 0.99 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในภาพรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.99 ซึ่งค่าความเชื่อมั่นที่ได้มากกว่า 0.70 (Vanichbancha, 2010) ทำให้แบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงพรรณนา

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ทำการวิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการมีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัด

พระนครศรีอยุธยา ทำการวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

สถิติเชิงอนุมาน

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อวิเคราะห์ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ผลประโยชน์จากการเข้าร่วม บทบาทของผู้นำ ความผูกพันกับท้องถิ่น ความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชนส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 53.50 มีสถานภาพสมรส จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 44.00 อายุระหว่าง 46 - 55 ปี จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 25.50 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 31.50 ประกอบอาชีพเกษตรกร/ประมง จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 51.00 และมีรายได้ 10,000 – 20,000 บาท จำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 52.30 ส่วนมากเกษตรกร/ประมง จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 75.50 ตามลำดับ

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในภาพรวม

Table 1 แสดงให้เห็นว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 โดยพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ ผลประโยชน์จากการเข้าร่วม รองลงมา คือ บทบาทของผู้นำ ความผูกพันกับท้องถิ่น และความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชน ตามลำดับ

Table 1. Means and Standard Deviations of Factors Affecting Overall Public Participation

Variable	$\bar{x}$	S.D.	Opinion Level
Perceived Benefits from Participation	3.83	0.82	high
Leadership Role	3.77	0.77	high
Attachment to the Local Area	3.72	0.73	high
Strength of Community Networks	3.69	0.70	high
Total	3.75	0.65	high

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น

Table 2 แสดงให้เห็นว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 โดยพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รองลงมา คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภคสาธารณูปการ ด้านคุณภาพชีวิตและด้านสังคม ด้านการเมืองการบริหารและการบริการ ด้านเศรษฐกิจและด้านเกษตรกรรม ตามลำดับ

Table 2. Mean and Standard Deviation of Overall Public Participation in Local Development of a Local Administrative Organization in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

Public Participation in Local Development	$\bar{x}$	S.D.	Opinion Level
Basic Infrastructure and Public Utilities	3.81	0.93	high
Economy and Agriculture	3.65	0.84	high
Public Health and Social Welfare	3.71	0.73	high
Natural Resources and Environmental Management	3.81	0.79	high
Local Governance and Public Services	3.71	0.74	high
Total	3.74	0.70	high

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น

ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยมีการตรวจสอบจากปัญหา Multicollinearity กล่าวคือตัวแปรอิสระทั้งหมดจะต้องไม่มีความสัมพันธ์กันเองโดยใช้สถิติตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหลาย ๆ ตัวด้วยค่าสถิติ Collinearity Statistics ผลที่ได้มี 2 ค่า คือ ค่า Tolerance ระหว่าง 0.39 -0.46 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.10 และค่า Variance Inflation Factor (VIF) ระหว่าง 2.17-2.60 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 10 แสดงว่าไม่มีปัญหา Multicollinearity หรือไม่เกิดสหสัมพันธ์กันเองระหว่างตัวแปรอิสระและมีการตรวจสอบความเป็นอิสระของความคลาดเคลื่อน

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระมีค่าระหว่าง 0.60-0.71 (Table 3) ทั้งนี้ ควรมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไม่เกิน 0.80 และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) โดยค่า P-Value เท่ากับ 0.00 (Table 4.) รวมทั้งความคลาดเคลื่อนเป็นอิสระต่อกันโดยพิจารณาจากค่า Durbin-Watson มีค่า 1.50 ซึ่งอยู่ในช่วงระหว่าง 1.50-2.50 (Vanichbancha, 2010)

Table 3. Correlation Coefficients Among the Independent Variables

Variable	Perceived Benefits from Participation	Leadership Role	Attachment to the Local Area	Strength of Community Networks	Public Participation in Local Development
- Perceived Benefits from Participation	1	0.71**	0.61**	0.61**	0.66**
- Leadership Role		1	0.68**	0.64**	0.60**
- Attachment to the Local Area			1	0.68**	0.61**
- Strength of Community Networks				1	0.70**
- Public Participation in Local Development					1

Table 4. Results of Analysis of Variance (ANOVA)

Model	Sum of Squares	df	Mean Squares	F	Sig.
Regression	56.25	4	14.06	68.47	0.00*
Residual	40.05	195	0.21		
Total	96.30	199			

ผลดังกล่าวแสดงว่าค่าความคลาดเคลื่อนระหว่างตัวแปรมีความอิสระต่อกันเมื่อทดสอบเงื่อนไขข้างต้นสรุปได้ว่าชุดข้อมูลเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนด จึงวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้

Table 5. Results of the Analysis of Factors Affecting Public Participation in Local Development of a Local Administrative Organization in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

Variable	Public Participation in Local Development			t	P
	B	SE	β		
Constant (a)	0.69	0.19		3.61	0.00
Perceived Benefits from Participation (X1)	0.26	0.06	0.31	4.44	0.00*
Leadership Role (X2)	0.04	0.07	0.04	0.55	0.58
Attachment to the Local Area (X3)	0.11	0.07	0.12	1.72	0.09
Strength of Community Networks (X4)	0.40	0.07	0.41	5.96	0.00*

Adjust R Square = 0.57 R = 0.76 R Square = 0.58 Durbin-Watson = 1.50 P-Value = 0.00*

Note: * $p < 0.05$

ใน Table 5 ผู้วิจัยนำตัวแปรอิสระที่สามารถร่วมทำนายตัวแปรตาม ซึ่งผลมาจากการ วิเคราะห์ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่ ผลประโยชน์จากการเข้าร่วม และความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชน ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีอำนาจทำนายประมาณ ร้อยละ 57.00 (Adjust R Square = 0.57)

สมการคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 0.69 + 0.26 (X_1) + 0.04 (X_2) + 0.11 (X_3) + 0.40 (X_4)$$

สมการคะแนนมาตรฐาน

$$Z_y = 0.31 (X_1) + 0.04 (X_2) + 0.12 (X_3) + 0.41 (X_4)$$

สรุปและอภิปรายผล

จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ปัจจัยผลประโยชน์จากการเข้าร่วม บทบาทของผู้นำ ความผูกพันกับท้องถิ่น และความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชน อย่างน้อย 1 ตัวแปร ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ผลประโยชน์จากการเข้าร่วม และความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชน ของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถอภิปรายผลการวิจัยรายด้านได้ดังนี้

1. ผลประโยชน์จากการเข้าร่วม ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้เพราะประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นส่งผลให้สภาพแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น เพราะเมื่อคนในชุมชนร่วมมือกัน ไม่ว่าจะเป็นการเสนอความคิดเห็น ลงมือทำกิจกรรม หรือช่วยกันรักษาทรัพยากรท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดความตระหนักถึงปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ส่งผลให้การพัฒนาเป็นไปอย่างเหมาะสมและยั่งยืน ไม่เพียงแต่ช่วยให้สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ความสะอาด ความเป็นระเบียบ หรือความสวยงามดีขึ้นเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อสภาพแวดล้อมทางสังคมด้วย และความสามัคคีในหมู่บ้านหรือชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างสังคมที่เข้มแข็งและน่าอยู่ในระยะยาว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phatrungsri (2013) ที่พบว่าด้านผลประโยชน์ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sántidhammo (2018) ที่พบว่า ผลประโยชน์ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. บทบาทของผู้นำไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้เพราะผู้นำของท้องถิ่นจะปฏิบัติตามกฏนโยบาย และข้อบังคับของภาครัฐเสมอ รวมทั้งจะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาท เช่น การกำหนดนโยบาย การประสานงานกับชุมชน หรือการส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น ดังนั้นในการบริหารจัดการหรือบทบาทของผู้นำต้องมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจต้องเน้นไปที่การสร้างระบบสื่อสารเพิ่มมากขึ้น การให้ข้อมูลที่โปร่งใส และการสร้างกลไกให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้โดยตรง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ Koompai (2016) ที่พบว่า ด้านการกระตุ้นของผู้นำ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน

3. ความผูกพันกับท้องถิ่น ไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้เพราะประชาชนในเขตพื้นที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นเพราะคนในชุมชนปฏิบัติกันมาแต่อดีต สะท้อนให้เห็นถึงความต่อเนื่องของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ยึดโยงกับชุมชนอย่างแน่นแฟ้น การที่รุ่นก่อนๆ ได้ร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาและดูแลท้องถิ่น ทำให้เกิดแบบอย่างและแรงบันดาลใจให้คนรุ่นหลังเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนจึงไม่ใช่เพียงหน้าที่ แต่เป็นความภาคภูมิใจที่ได้สืบสานสิ่งดีงามที่สืบทอดมา การร่วมกันพัฒนาชุมชนจึงเป็นวิถีชีวิตที่ฝังรากลึกและสร้างความผูกพันระหว่างคนกับถิ่นฐานของตนเอง ทำให้การพัฒนาไม่ได้เกิดจากการบังคับหรือความจำเป็น แต่เกิดจากจิตสำนึกและความเคยชินในวิถีชีวิตที่ทุกคนต่างช่วยกันเพื่อความอยู่ดีมีสุขของส่วนรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Prapassanobon and Pohsungnoen (2025) ที่พบว่า ด้านความรู้สึกเป็นเจ้าของ ไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก ในด้านการตัดสินใจ ด้านกระบวนการและด้านการรับผลประโยชน์

4. ความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้เพราะประชาชนในเขตพื้นที่มีการสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารระหว่างเครือข่ายชุมชนเป็นประจำ แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งและความตื่นตัวของชุมชนในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกัน การสื่อสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเครือข่ายช่วยให้แต่ละชุมชนได้รับข้อมูลที่หลากหลาย สามารถนำแนวทางหรือประสบการณ์ที่ดีของกันและกันไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง นอกจากนี้ยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และความร่วมมือระหว่างชุมชน ทำให้เกิดพลังร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ที่สำคัญ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่องยังช่วยให้ชุมชนสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดี และมีแนวทางพัฒนาที่ทันสมัยและตอบโจทย์ความต้องการของคนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sawantranon et al. (2009) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phatrungsri (2013) ที่พบว่าความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านผลประโยชน์จากการเข้าร่วม ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความต้องการการมีส่วนร่วมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาพัฒนาท้องถิ่นให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น ดังนั้นควรมีการกำหนดนโยบายโดยให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิด ปัญหา และแนวทางแก้ไขด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่น การจัดเวทีประชาคม สิ่งแวดล้อมหรือการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วม การจัดทำโครงการชุมชนสะอาด ชุมชนสีเขียว หรือการคัดแยกขยะ เป็นต้น รวมทั้งการพัฒนาผู้นำชุมชนหรือเครือข่ายจิตอาสาให้มีความรู้ด้านการจัดการ

สิ่งแวดล้อม รวมทั้งการส่งเสริมความร่วมมือในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อมชุมชน การร่วมมือกับภาคธุรกิจในกิจกรรม CSR ที่เน้นด้านสิ่งแวดล้อม และการสนับสนุนกิจกรรมของประชาชนที่ช่วยลดมลพิษในพื้นที่

2. ด้านความเข้มแข็งของเครือข่ายในชุมชนประชาชนมีความต้องการการมีส่วนร่วมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาพัฒนาท้องถิ่นให้มีการนำเสนอปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในการพัฒนาท้องถิ่นเกิดจากการผลักดันของเครือข่ายชุมชน ดังนั้นควรมีการจัดอบรมและพัฒนาความรู้ให้แก่แกนนำและสมาชิกเครือข่ายในประเด็นการบริหารจัดการชุมชน การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ รวมทั้งควรมีเวทีประชาคมออนไลน์หรือประจำเดือน เพื่อเปิดโอกาสให้เครือข่ายชุมชนสามารถนำเสนอปัญหา ข้อเสนอแนะ และความต้องการต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรงเพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการทำงาน นอกจากนี้ควรมีการจัดกิจกรรมงานโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายจะช่วยให้เครือข่ายสามารถดำเนินงานได้ต่อเนื่องและเป็นระบบ

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรพัฒนาเศรษฐกิจและเกษตรกรรมของชุมชนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้คนในชุมชนมีรายได้ที่มั่นคงและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างยั่งยืน ในด้านเศรษฐกิจควรส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมกับทรัพยากรในพื้นที่ เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ และช่วยหาตลาดให้สินค้าท้องถิ่นขายได้มากขึ้น รวมถึงสนับสนุนให้เกิดธุรกิจเล็ก ๆ ในชุมชนเพื่อลดการพึ่งพาจากภายนอก ส่วนด้านเกษตรกรรม ควรช่วยให้เกษตรกรพัฒนาวิธีการปลูกและผลิตให้มีคุณภาพ ใช้เทคโนโลยีที่ช่วยลดต้นทุนและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม สนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยกันวางแผนและขายสินค้าได้ในราคาที่ดี และส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าทั้งหมดนี้จะช่วยให้เศรษฐกิจของชุมชนเติบโตอย่างมั่นคง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น ความพึงพอใจ การพัฒนาคุณภาพชีวิต ปัจจัยด้านการสื่อสาร ข้อมูลข่าวสาร ความโปร่งใส และความไว้วางใจในองค์กร เป็นต้นเนื่องจากปัจจัยดังกล่าวอาจจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนได้ดียิ่งขึ้น

2. ควรมีการขยายขอบเขตในการศึกษาให้ครอบคลุมการศึกษาให้ครอบคลุมทั่วทั้งจังหวัด หรือเขตภูมิภาค เพื่อให้เกิดการศึกษาและวิเคราะห์ที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นรวมทั้งควรมีการศึกษารูปแบบของวิจัยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในการวิเคราะห์ผลการวิจัยเพิ่มมากขึ้น

References

- Boontan, R. and Nuamcharoen, S. (2023). The Relationship between Knowledge and Public Participation in the Local Development Plan Process (A.D. 2018–2022) of Don Hua Lor Sub district Municipality, Mueang Chonburi District, Chonburi. *Journal of Public Policy and Public Affairs*, 2(1), 1–21. (In Thai)
- Cohen, J. 1988. *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

- Injun, T. (2021). Opinion of People towards the Good Governance Roles of Subdistrict Administrative Organization in Bangplama District, Saphanburi Province. *Journal of Research and Development*, 16(2), 75-86.
- Koompai, S. (2016). Factors affecting the participation of the people in modelled subdistrict administrative organizations in Nakhon Si Thammarat. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(2), 733-748. (In Thai)
- Phatrungsri, P. (2013). *Public participation in local development: A case study of Tha Luang Subdistrict Municipality, Makham District, Chanthaburi Province*. [Master of Public Administration Thesis]. Ramkhamhaeng University, Bangkok, Thailand. (In Thai)
- Prapassanobon, K. & Pohsungnoen, O. (2025). Factors affecting the participation of members in the administrative court savings cooperative. *Applied Economics, Management and Social Sciences*, 2(1), 1-18. (In Thai)
- Puang-ngam, K. (2007). Corruption in Local Government Organizations: Measures and Mechanisms for Prevention. *King Prajadhipok's Institute Journal*, 5(3), 1-30. (In Thai)
- Rattanadulyavijit, S. (2018). *Public participation in the preparation of local development plans of Pa Ngae Subdistrict Municipality, Pa Daet District, Chiang Rai Province*. [Master's Thesis, Phayao University]. (In Thai)
- Sāntidhammo, P. (Wannawin). (2018). *People participation for community development of Sakaew Town Municipality, Sakaew Province*. [Master's Thesis, Mahachulalongkornrajavidyalaya University]. (In Thai)
- Sawantranon, T., Chinnak S., and Lapchit, S. (2009). A participatory approach to constructing a people's network supporting the administrative activities of the local administration organization: S case study of the 10th Zone. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 2(1). 49-61. (In Thai)
- Saothong, R. (2018). *Leadership and community engagement affecting participation of community based tourism (CBT) management. A case study of Uthong Ancient Area, Suphanburi Province*. [Master's Thesis, Silpakorn University]. (In Thai)
- Srisa-ad, B. (2013). *Preliminary research* (9th ed.). Suwiryasan: Bangkok. (In Thai)
- Vanichbancha, K. (2010). *Quantitative Methods* (3rd ed). Faculty of Commerce and Accountancy, Chulalongkorn University: Bangkok. (In Thai)

Publicness and Public Value: A Theoretical Foundation Review and Practical Application

Nunta Bootnoi

Faculty of Management Sciences,
Lampang Rajabhat University, Thailand

Wiphat Mankan

College of Innovation Management, Rajamangala
University of Technology Rattanakosin, Thailand

Pattratida Wattanapunkitti

Faculty of Management Sciences,
Lampang Rajabhat University, Thailand

Suthira Thipwiwatpotjana

Faculty of Management Sciences,
Lampang Rajabhat University, Thailand

Abstract

This article seeks to examine the concepts of “Publicity” and “Public Value,” which are pivotal in comprehending public policy formulation and public administration. It presents a comprehensive range of theoretical foundations, from John Dewey’s work, which underscores public participation, to Barry Bozeman’s theory, which concentrates on the level of publicity and public value that may emerge from the operations of the entire public sector. Additionally, Mark H. Moore highlights the significance of strategic management in the public sector to achieve sustainable and valuable social outcomes. Furthermore, the application of both concepts in the processes of public policy formulation and evaluation is elucidated. The article discusses government management and collaboration among the government, private sector, and non-profit organizations to generate genuine common benefits. It posits that integrating the concepts of publicity and public values is a crucial mechanism for enhancing transparency, accountability, and sustainability in the modern public sector management system.

Keywords

publicness, public value, public administration, public policy

CORRESPONDING AUTHOR

Suthira Thipwiwatpotjana, Faculty of Management Sciences, Lampang Rajabhat University 119 Lampang –Matha Road, Muang Lampang District, Lampang Province, Thailand 52100. Email: suthira2024@hotmail.com
© College of Local Administration, Khon Kaen University. All rights reserved.

ความเป็นสาธารณะและคุณค่าสาธารณะ : การทบทวนรากฐานทางทฤษฎีและการ ประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ

นันทะ บุตรน้อย

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

วิวัฒน์ หมั่นการ

วิทยาลัยการจัดการนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลรัตนโกสินทร์

ภัทรธิดา วัฒนาพรภักติ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

สุธีรา ทิพย์วิวัฒน์พจนาน

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งสำรวจแนวคิด “ความเป็นสาธารณะ” และ “คุณค่าสาธารณะ” ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการทำความเข้าใจการกำหนดนโยบายสาธารณะและการบริหารรัฐกิจ บทความนำเสนอรากฐานทางทฤษฎีที่หลากหลาย ตั้งแต่ผลงานของ John Dewey ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ไปจนถึงทฤษฎีของ Barry Bozeman ที่ให้ความสำคัญกับระดับความเป็นสาธารณะและคุณค่าสาธารณะที่อาจเกิดจากการดำเนินงานของทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ในขณะที่ Mark H. Moore ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารเชิงกลยุทธ์ในภาครัฐ เพื่อสร้างผลลัพธ์เชิงสังคมที่ยั่งยืนและมีคุณค่า นอกจากนี้ ยังได้อธิบายการประยุกต์ใช้แนวคิดทั้งสองในกระบวนการกำหนดและประเมินผลนโยบายสาธารณะ การบริหารจัดการภาครัฐ และการทำงานร่วมกัน ระหว่างภาครัฐ เอกชน และองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร เพื่อสร้างประโยชน์ส่วนรวมได้อย่างแท้จริง บทความนี้ชี้ให้เห็นว่าการผสมผสานแนวคิดความเป็นสาธารณะและคุณค่าสาธารณะเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความยั่งยืนในระบบบริหารจัดการภาครัฐยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ

ความเป็นสาธารณะ, คุณค่าสาธารณะ, การบริหารรัฐกิจ, นโยบายสาธารณะ

บทนำ

แนวคิดเกี่ยวกับ “ความเป็นสาธารณะ” (publicness) และ “คุณค่าสาธารณะ” (public value) เป็นประเด็นสำคัญที่ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์และสาขาวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากทั้งสองแนวคิดนี้เชื่อมโยงกับการกำหนดนโยบายสาธารณะ (public policy) และกระบวนการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ (strategic management) ซึ่งมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการบริหารจัดการภาครัฐและการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น (Bozeman, 1987; Moore, 1995) แนวคิดดังกล่าวยังเกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจบทบาทของรัฐและองค์กรสาธารณะ (public organizations) ในการสร้างผลลัพธ์ทางสังคมที่ตอบสนองความคาดหวังและความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง (Dewey, 1927)

ในอดีต แนวคิด ความเป็นสาธารณะ มักถูกมองในกรอบจำกัดว่าเป็นเพียงคุณลักษณะของ องค์กรภาครัฐ (government-based organizations) เท่านั้น (Bozeman, 1987) อย่างไรก็ตาม พัฒนาการ ทางทฤษฎีในระยะหลังได้ขยายขอบเขตการพิจารณาความเป็นสาธารณะให้ครอบคลุมถึงบทบาทของ ภาคเอกชน (private sector) และองค์กรไม่แสวงหากำไร (non-profit sector) ในการสร้างผลลัพธ์ สาธารณะ (public outcomes) ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ (O'Flynn, 2007) ส่วนแนวคิด คุณค่าสาธารณะ ได้เน้นย้ำให้เห็นถึงการสร้างผลลัพธ์ทางสังคม (social outcomes) ที่ตอบสนองความต้องการและคาดหวังของประชาชนโดยตรง (Moore, 1995)

ในบริบทของการบริหารจัดการภาครัฐ (public sector management) การผสมผสานแนวคิด ความเป็นสาธารณะและคุณค่าสาธารณะเข้าด้วยกันช่วยให้ผู้บริหารและผู้นำกำหนดนโยบายตระหนักถึง บทบาทและความรับผิดชอบของตนเองในการสร้างประโยชน์ร่วม และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้มี ส่วนได้ส่วนเสียอย่างทั่วถึง (Dewey, 1927; Bryson et al., 2014) การพัฒนานวัตกรรมและ การเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของ ระบบบริหารรัฐกิจสมัยใหม่

ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งทบทวนรากฐานทางทฤษฎีของแนวคิดความเป็นสาธารณะและคุณค่า สาธารณะ ตลอดจนพิจารณาการประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติในหลากหลายบริบท เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญ ของการนำแนวคิดเหล่านี้ไปใช้เป็นกรอบวิเคราะห์ในการกำหนดและดำเนินนโยบายสาธารณะ รวมถึงการ จัดการภาครัฐให้สามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสังคมได้อย่างแท้จริง

ความหมายและการพัฒนาทางแนวคิด

ความเป็นสาธารณะ

แนวคิดความเป็นสาธารณะ (publicness) เกิดจากความพยายามอธิบายลักษณะและบทบาท ขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสังคมในมิติที่กว้างขวางกว่าแค่การเป็นองค์กรภาครัฐ (Bozeman, 1987) เดิมที ความเป็นสาธารณะมักถูกจำกัดความว่าเป็นเพียงแค่สถานะทางกฎหมาย (legal status) ของ องค์กร แต่ Bozeman (2002) ได้ชี้ให้เห็นว่า การพิจารณาถึงความเป็นสาธารณะ ยังขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น แหล่งที่มาของทรัพยากร (funding sources) ระดับการกำกับควบคุม (degree of regulation) และ ภารกิจหลักขององค์กร (organizational mission) โดยการขยายขอบเขตการพิจารณาความเป็นสาธารณะ ให้ครอบคลุมถึงองค์กรเอกชน และองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ซึ่งแนวคิดนี้ช่วยสะท้อนถึงการผสมผสานบทบาท ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการร่วมกันสร้างคุณค่าและผลลัพธ์ต่อสังคม (O'Flynn, 2007) ดังนั้น ทุกองค์กรอาจมีระดับของความเป็นสาธารณะที่ต่างกันไปในแต่ละบริบท ขึ้นอยู่ กับขอบเขตของการสร้างผลประโยชน์ส่วนรวม (common good) และความรับผิดชอบต่อประชาชน (public accountability)

คุณค่าสาธารณะ

คุณค่าสาธารณะ (public value) เป็นแนวคิดที่เน้นถึงคุณค่าทางสังคม (social value) หรือ ผลประโยชน์ส่วนรวมที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของรัฐบาลหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐ (Moore, 1995) โดยมุ่งหมายให้ผู้บริหารรัฐกิจ (public administrators) และผู้กำหนดนโยบาย (policy makers) พิจารณา

มิติทางสังคมในการออกแบบและบริหารจัดการนโยบายมากกว่ามิติทางการเงินเพียงอย่างเดียว(Bryson et al., 2014)

หลักการสำคัญของคุณค่าสาธารณะ คือ การสร้างผลลัพธ์ (outcomes) ที่ตอบสนองต่อความต้องการและคาดหวังของประชาชน (citizens' needs and expectations) ให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน (sustainability) และอยู่บนฐานความชอบธรรม (legitimacy) และการสนับสนุนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อาทิ ประชาชน นักการเมือง หน่วยงานรัฐ และภาคเอกชน (Moore, 1995) ซึ่งเป้าหมายสำคัญของการสร้างคุณค่าสาธารณะ คือ การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และเสริมสร้างความไว้วางใจ (trust) ในระบบการบริหารรัฐกิจและการปกครอง (governance)

รากฐานทางทฤษฎีของความเป็นสาธารณะและคุณค่าสาธารณะ

รากฐานทางทฤษฎีของแนวคิดความเป็นสาธารณะและคุณค่าสาธารณะ มีความหลากหลายและสั่งสมมาจากผลงานของนักคิดและนักวิชาการหลายสาขา ซึ่งต่างมุ่งอธิบายกระบวนการสร้างประโยชน์ส่วนรวม (common good) และผลลัพธ์สาธารณะ (public outcomes) ในรูปแบบต่าง ๆ (Bozeman, 1987; Moore, 1995) ข้อถกเถียงสำคัญเริ่มต้นจากการมอง “สาธารณะ” (the public) ในฐานะผู้มีส่วนร่วมและผู้รับประโยชน์หลักจากการดำเนินงานของรัฐ อันปรากฏอย่างโดดเด่นในผลงานของ John Dewey (1927) โดย Dewey มองว่า สาธารณะไม่ได้เป็นเพียงกลุ่มบุคคลที่รัฐต้องดูแล แต่ยังมีบทบาทในการร่วมกำหนดนโยบาย (co-creation of policy) และสร้างคุณค่าร่วมกันกับภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ

ในขณะเดียวกัน Barry Bozeman (1987) ได้นำเสนอแนวคิด “ความเป็นสาธารณะ” ที่ท้าทายกรอบความคิดแบบเดิมซึ่งผูกขาดไว้เฉพาะองค์กรภาครัฐ (government-based organizations) โดยให้ความสนใจกับปัจจัยและระดับต่าง ๆ ของความเป็นสาธารณะ ทั้งในมิติภารกิจทางสังคม (social mission) และระดับการกำกับควบคุม (degree of regulation) ตลอดจนมิติทางการเงิน (financial dimension) นอกจากนี้ Mark H. Moore (1995) ยังได้ต่อยอดแนวคิดคุณค่าสาธารณะ โดยเน้นการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ (strategic management) ในภาครัฐ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน อย่างแท้จริง โดยการสร้างผลลัพธ์ที่มีคุณค่าและความยั่งยืนในสังคม

John Dewey และการให้ความสำคัญกับ “สาธารณะ”

John Dewey (1927) ในผลงานเรื่อง *The Public and Its Problems* ถือเป็นบุคคลสำคัญที่บุกเบิกการพิจารณาบทบาทของ “สาธารณะ” (the public) ในการกำหนดและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ รวมถึงการวางรากฐานแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (public participation) ในประเด็นทางการเมืองและสังคม Dewey มองว่า สาธารณะ มิใช่เพียงกลุ่มคนที่รอรับบริการหรือผลประโยชน์จากรัฐเท่านั้น หากแต่เป็นกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการสร้างคุณค่าทางสังคม (social value) และความเป็นสาธารณะ (publicness) ผ่านกระบวนการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน

หลักการสำคัญจากข้อเสนอของ Dewey คือ การที่ประชาชนควรได้รับโอกาสในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (deliberation) และร่วมตัดสินใจ (co-decision making) ในประเด็นปัญหาสาธารณะ (public issues) ซึ่งเป็นวิถีทางที่จะทำให้รัฐและสังคมสามารถเข้าใจความต้องการและคาดหวังของสาธารณะได้ดียิ่งขึ้น (Dewey, 1927) นอกจากนี้ ยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดความโปร่งใสและความ

รับผิดชอบในระบบการบริหารรัฐกิจ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นกลไกสำคัญในการตรวจสอบและประเมินการดำเนินนโยบายของภาครัฐ (Moore, 1995; Bozeman, 1987)

Dewey เชื่อว่าความเป็นสาธารณะ (publicness) จะปรากฏอย่างชัดเจนเมื่อผู้คนตระหนักถึงปัญหาพร้อม (common problems) และสามารถสื่อสารถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อชุมชนและสังคมกว้าง ทั้งนี้ เมื่อประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแนวคิดและแนวทางแก้ไขร่วมกับรัฐและภาคส่วนอื่น ๆ (stakeholders) ก็จะนำไปสู่การสร้างคุณค่าสาธารณะ (public value) ที่ยั่งยืน (Dewey, 1927; Moore, 1995)

ทฤษฎีของ Barry Bozeman

Barry Bozeman (1987) ได้เสนอแนวคิด “ความเป็นสาธารณะ (publicness)” ไม่ได้มาจากสถานะทางกฎหมาย (legal status) ขององค์กรแต่เพียงอย่างเดียว หากยังเกี่ยวข้องกับขอบเขตและระดับที่องค์กรนั้นสร้างผลกระทบ (impact) ต่อสังคมและประชาชนได้อย่างกว้างขวาง ยิ่งองค์กรไหนมีอิทธิพลต่อประโยชน์ส่วนรวมมากเท่าไร องค์กรนั้นก็ยิ่งมีระดับ “ความเป็นสาธารณะ” ที่สูงขึ้น (Bozeman, 1987) ทั้งนี้ การจัดระดับหรือจำแนกองค์กรในเชิง “ความเป็นสาธารณะ” จะขึ้นอยู่กับหลายมิติ (dimensions) เช่น มิติทางการเงิน (financial dimension) มิติทางกฎหมาย (legal dimension) และมิติทางภารกิจ (mission dimension)

ต่อมา Bozeman (2002) ได้พัฒนาแนวคิด “public value failure” ซึ่งอธิบายว่า กระบวนการตลาดที่มีประสิทธิภาพ (efficient markets) อาจไม่เพียงพอในการสร้าง “คุณค่าสาธารณะ (public value)” ให้กับสังคม เนื่องจากการพึ่งพาแรงจูงใจเชิงกำไร (profit motive) อาจไม่สามารถบรรลุเป้าหมายด้านสวัสดิการสังคม (social welfare) หรือความยุติธรรม (equity) ได้อย่างสมบูรณ์ แนวคิดนี้แสดงให้เห็นว่า “ความล้มเหลวของตลาด” (market failure) ไม่ใช่เงื่อนไขเดียวที่จะจำเป็นต้องมีการแทรกแซงจากรัฐ หากแต่ยังมี “ความล้มเหลวในเชิงคุณค่าสาธารณะ” (public value failure) อีกด้วย คือ สถานการณ์ที่ผลลัพธ์ของระบบตลาดหรือองค์กรต่าง ๆ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชนได้อย่างแท้จริง (Bozeman, 2002)

ทั้งนี้แนวคิด “การทำแผนที่คุณค่าสาธารณะ” (public value mapping) ที่ Bozeman เสนอ เป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์และประเมินว่า องค์กรหรือโครงการใด ๆ มีส่วนในความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการสร้างคุณค่าสาธารณะมากน้อยเพียงใด โดย Bozeman เน้นให้มองนอกเหนือจากประสิทธิภาพทางตลาด (market efficiency) ไปพิจารณาผลกระทบทางสังคม (social impact) และผลตอบแทนแก่ประชาชน (returns to the public) ซึ่งเป็นหัวใจของ “ความเป็นสาธารณะ” (Bozeman, 2002)

Mark H. Moore และการบริหารเชิงกลยุทธ์

Mark H. Moore (1995) เป็นหนึ่งในนักวิชาการคนสำคัญที่ได้วางรากฐานแนวคิด “การบริหารเชิงกลยุทธ์ในภาครัฐ” (strategic management in government) โดยมุ่งให้ความสำคัญกับคุณค่าสาธารณะที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของผู้บริหารรัฐกิจและผู้อำหนดนโยบายมากกว่าการมุ่งเน้นเพียงประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ (economic efficiency)

Moore ชี้ให้เห็นว่า ภารกิจหลักของการบริหารภาครัฐ คือ การสร้างผลลัพธ์ (outcomes) ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน และส่งเสริมสวัสดิการสังคม (social welfare) ในวงกว้าง โดยมีแนวคิดสำคัญ คือ “สามเหลี่ยมเชิงกลยุทธ์ (strategic triangle)” (Moore, 1995) ซึ่งประกอบด้วย

คุณค่าสาธารณะ (public value) เป็นผลลัพธ์หรือคุณค่าที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน และส่งเสริมประโยชน์ส่วนรวม (common good)

ความชอบธรรมและการสนับสนุน (legitimacy and support) เป็นความไว้วางใจ (trust) และการยอมรับ (acceptance) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) ซึ่งได้แก่ ประชาชน นักการเมือง หน่วยงานรัฐ และภาคเอกชน

ขีดความสามารถในการปฏิบัติงาน (operational capacity) ได้แก่ ทรัพยากร (resources) โครงสร้างองค์กร (organizational structure) และกระบวนการจัดการ (management processes) ที่เอื้อต่อการสร้างคุณค่าสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ

ในมุมมองของ Moore การวางแผนและการดำเนินการตามกลยุทธ์ (strategic planning and implementation) ในภาครัฐควรมุ่งไปที่การบูรณาการระหว่าง “คุณค่าสาธารณะ” กับ “ความชอบธรรมและการสนับสนุน” พร้อมทั้งพัฒนาขีดความสามารถในการปฏิบัติงานให้เหมาะสม (Bryson et al., 2014) วิธีคิดในลักษณะนี้จะช่วยให้ผู้บริหารภาครัฐมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายทางนโยบาย (policy objectives) กับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ตลอดจนส่งเสริมความโปร่งใส (transparency) และความรับผิดชอบ (accountability) ในการบริหารจัดการภาครัฐ (Moore, 1995; Bozeman, 1987)

การเปรียบเทียบเชิงวิพากษ์และบูรณาการทางทฤษฎี

แม้ว่าแนวคิดของ Dewey, Bozeman และ Moore จะมีเป้าหมายร่วมกันในการทำความเข้าใจและส่งเสริมประโยชน์สาธารณะ อย่างไรก็ตาม แต่ละทฤษฎีก็มีจุดเน้นและมุมมองที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถนำมาบูรณาการเพื่อสร้างความเข้าใจที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นได้

1) Dewey เน้นกระบวนการและที่มา แนวคิดของ Dewey ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (public participation) ในฐานะหัวใจของการสร้าง “ความเป็นสาธารณะ” โดยมองว่าสาธารณะไม่ได้เป็นเพียงผู้รับบริการ แต่เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการร่วมกำหนดปัญหานโยบาย (co-creation) ซึ่งเป็นมุมมองแบบล่างขึ้นบน (bottom-up) ที่เน้นความชอบธรรมของกระบวนการประชาธิปไตย

2) Moore เน้นผลลัพธ์และกลยุทธ์ในทางกลับกัน Moore เน้นย้ำบทบาทของผู้บริหารภาครัฐในการเป็น “ผู้ประกอบการเชิงกลยุทธ์” ที่ต้องสร้าง “คุณค่าสาธารณะ” (public value) ที่วัดผลได้และเป็นรูปธรรม แนวคิดสามเหลี่ยมเชิงกลยุทธ์ของเขาเป็นมุมมองแบบบนลงล่าง (top-down) ที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพและผลลัพธ์ (outcomes) ของการบริหารจัดการภาครัฐ

3) Bozeman เน้นกรอบการวิเคราะห์เชิงมิติ Bozeman ทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างสองแนวคิดนี้ โดยเสนอว่า “ความเป็นสาธารณะ” (publicness) ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในองค์กรภาครัฐ แต่เป็นสเปกตรัมที่สามารถพบได้ในองค์กรเอกชนและองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรเช่นกัน กรอบการวิเคราะห์ของเขาช่วยขยายขอบเขตการมองคุณค่าสาธารณะออกไปนอกภาครัฐ และแนวคิด “ความล้มเหลวในเชิงคุณค่าสาธารณะ” (public value failure) ได้อธิบายว่าเหตุใดการแทรกแซงของรัฐจึงยังจำเป็น แม้ในสถานะที่ตลาดทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น การบูรณาการทั้งสามแนวคิดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในโลกการบริหารร่วมสมัย กล่าวคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวทางของ Dewey เป็นกลไกสำคัญในการกำหนดว่า “คุณค่าสาธารณะ” ที่แท้จริงคืออะไร เพื่อให้ผู้บริหารภาครัฐสามารถนำไปสร้างกลยุทธ์ตามแนวทางของ Moore ได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของสังคม ขณะที่กรอบคิดของ Bozeman ช่วยให้เราสามารถวิเคราะห์และส่งเสริมการสร้างคุณค่าสาธารณะผ่านความร่วมมือกับภาคส่วนอื่น ๆ ได้อย่างเป็นระบบ

การประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ

การนำแนวคิด “ความเป็นสาธารณะ” และ “คุณค่าสาธารณะ” ไปประยุกต์ใช้ในงานบริหารรัฐกิจและการกำหนดนโยบายสาธารณะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบรรลุเป้าหมายทางสังคม (social goals) และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน (Moore, 1995; Bozeman, 2002) แนวคิดทั้งสองช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายและผู้บริหารภาครัฐมีกรอบวิเคราะห์ที่มองข้ามเพียงประสิทธิภาพทางตลาด (market efficiency) ไปสู่การประเมินผลลัพธ์เชิงสังคม (social outcomes) และการมีส่วนร่วมของประชาชน (citizen engagement) อย่างครอบคลุม (Bryson et al., 2014)

ทั้งนี้ องค์กรในภาคเอกชนและองค์กรไม่แสวงหากำไร สามารถร่วมสร้างสรรค์คุณค่าสาธารณะ (co-creation of public value) ผ่านโครงการความร่วมมือ (collaboration projects) และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานร่วมกับภาครัฐ (O’Flynn, 2007) ยิ่งไปกว่านั้น ความเป็นสาธารณะยังเผยให้เห็นระดับของผลกระทบต่อสังคมและความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการวางแผนกลยุทธ์ (strategic planning) และการประเมินผลนโยบาย (policy evaluation) ในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

การกำหนดและประเมินผลนโยบายสาธารณะ

กระบวนการกำหนด (formulation) และประเมินผล (evaluation) นโยบายสาธารณะ ได้รับประโยชน์อย่างยิ่งจากการประยุกต์ใช้แนวคิด “ความเป็นสาธารณะ” และ “คุณค่าสาธารณะ” ซึ่งเป็นกรอบการวิเคราะห์ที่ไม่มองเพียงเฉพาะมิติทางเศรษฐกิจ (economic dimension) แต่ยังมองไปถึงมิติทางสังคม (social dimension) และผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งในระดับประชาชนทั่วไป (citizens) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Bozeman, 2002; Moore, 1995)

ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ผู้กำหนดนโยบาย สามารถใช้เครื่องมืออย่าง “public value mapping” (Bozeman, 2002) เพื่อประเมินว่า โครงการหรือมาตรการที่ออกแบบมาใหม่นั้นสอดคล้องกับความต้องการและคาดหวังของประชาชนหรือไม่ นอกจากนี้ แนวคิด “สามเหลี่ยมเชิงกลยุทธ์ (strategic triangle)” ของ Moore (1995) ยังช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายพิจารณาองค์ประกอบสามด้าน ได้แก่

- 1) คุณค่าสาธารณะ (public value) – ผลลัพธ์ (outcomes) และเป้าหมายเชิงสังคม (social goals) ที่ต้องการบรรลุ
- 2) ความชอบธรรมและการสนับสนุน (legitimacy and support) – การได้รับการยอมรับ (acceptance) และความไว้วางใจ (trust) จากผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 3) ชีตความสามารถในการปฏิบัติงาน (operational capacity) – ทรัพยากร (resources) และโครงสร้างที่เอื้อต่อการทำงานของหน่วยงานรัฐ

ส่วนการประเมินผลนโยบายสาธารณะ (policy evaluation) การใช้แนวคิด “คุณค่าสาธารณะ” จะช่วยให้การวัดประสิทธิผล (effectiveness) ของนโยบายหรือโครงการมีความหลากหลายมากขึ้น โดยคำนึงถึงคุณภาพชีวิต (quality of life) ของประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม (common good) ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม (Bryson et al., 2014) ยิ่งไปกว่านั้น กระบวนการประเมินผลยังควรเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ (multi-sector collaboration) เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบและเสนอแนวทางปรับปรุงนโยบาย (O’Flynn, 2007) ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดความโปร่งใสและความรับผิดชอบในการบริหารจัดการของรัฐอย่างต่อเนื่อง)

การบริหารจัดการภาครัฐ

ในการบริหารจัดการภาครัฐ (Public Sector Management) แนวคิดความเป็นสาธารณะ และคุณค่าสาธารณะ ช่วยให้ผู้บริหารภาครัฐและผู้กำหนดนโยบายมองข้ามผลสัมฤทธิ์เชิงตัวเลข (quantitative measures) และประสิทธิภาพทางตลาดเพียงอย่างเดียว ไปสู่วิธีการวัดผลลัพธ์ทางสังคมที่สัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดี (well-being) ของประชาชนในระดับชุมชนและสังคม (Moore, 1995; Bryson et al., 2014)

การมุ่งเน้นคุณค่าสาธารณะ ส่งเสริมให้หน่วยงานรัฐออกแบบบริการสาธารณะ (public services) และแผนงานต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความต้องการจริงของประชาชน (citizen needs) และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ (Bozeman, 1987; O’Flynn, 2007) ตัวอย่างเช่น แนวคิดในการ “ร่วมออกแบบและสร้างสรรค์นโยบาย” (policy co-design and co-production) ที่ให้ประชาชนภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เข้ามามีบทบาทในการกำหนดรูปแบบและลักษณะของบริการที่ต้องการ ซึ่งไม่เพียงแต่เพิ่มความโปร่งใสและความรับผิดชอบเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างวัฒนธรรมในการบริหารจัดการอีกด้วย (Moore, 1995)

นอกจากนี้ การจัดสรรทรัพยากรและการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐยังจำเป็นต้องเชื่อมโยงกับการประเมินว่า มาตรการหรือนโยบายที่กำลังดำเนินอยู่ได้สร้างคุณค่าสาธารณะตามวัตถุประสงค์หรือไม่ (Bryson et al., 2014) ซึ่งอาจใช้กรอบการประเมิน เช่น สามเหลี่ยมเชิงกลยุทธ์ (strategic triangle) ของ Moore มาช่วยให้เห็นถึงระดับการบรรลุเป้าหมายในด้านคุณค่าสาธารณะ ความชอบธรรม และการสนับสนุน และขีดความสามารถในการปฏิบัติงาน ที่เพียงพอหรือไม่ (Moore, 1995)

ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

ในปัจจุบัน ความเป็นสาธารณะ ไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงภาครัฐเท่านั้น แต่ขยายขอบเขตไปสู่ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมหรือองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรที่มีศักยภาพในการสร้างคุณค่าสาธารณะร่วมกัน (O’Flynn, 2007) การให้ความสำคัญกับความร่วมมือระหว่างภาคส่วนเหล่านี้สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงจากแนวคิดการบริหารภาครัฐรูปแบบเก่า (old public administration) ไปสู่การบริหารเพื่อสร้างคุณค่าสาธารณะ (public value governance) (Bryson et al., 2014)

ตัวอย่างสำคัญของความร่วมมือ (collaboration) ดังกล่าว ได้แก่

- 1) การร่วมลงทุนภาครัฐและเอกชน (public-private partnership: PPP) เป็นการเข้าร่วมจัดการและลงทุนของภาคเอกชนในโครงการสาธารณะ (public projects) เช่น โครงสร้างพื้นฐานหรือบริการสาธารณะ ในรูปแบบการแบ่งปันผลประโยชน์และความเสี่ยงร่วมกัน (Bozeman, 1987; Braae et al.,

2023) ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม คือ โครงการสะพานโอเรซุนด์ (Øresund Bridge) ที่เชื่อมระหว่างเดนมาร์กและสวีเดน ซึ่งไม่เพียงแต่สร้างผลตอบแทนทางการเงินจากการเก็บค่าผ่านทาง แต่ยังสร้างคุณค่าสาธารณะมหาศาลผ่านการบูรณาการทางเศรษฐกิจและสังคมของสองประเทศ ทำให้เกิดการเดินทางข้ามพรมแดนเพื่อทำงานและการท่องเที่ยว ส่งเสริมให้เกิดตลาดแรงงานที่ใหญ่ขึ้นและกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค (Knowles & Matthiessen, 2009) สำหรับตัวอย่างในประเทศไทย คือ โครงการรถไฟความเร็วสูงเชื่อมสามสนามบิน (ดอนเมือง-สุวรรณภูมิ-อู่ตะเภา) เป็นโครงการ PPP ขนาดใหญ่ที่ภาครัฐเปิดให้เอกชนเข้ามาร่วมลงทุนและบริหารจัดการภายใต้ พ.ร.บ. เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งหลักของประเทศและสนับสนุนเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) โครงการนี้ไม่เพียงมุ่งหวังผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ แต่ยังสร้างคุณค่าสาธารณะด้านการลดระยะเวลาเดินทาง การเชื่อมโยงเมือง และการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Office of the Eastern Economic Corridor Policy Committee, 2019)

2) การร่วมสร้างสรรค์ (co-production) ระหว่างหน่วยงานรัฐและองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ในหลายกรณี องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (specific expertise) และสามารถตอบโจทย์ปัญหาเชิงสังคม (social issues) ได้อย่างตรงจุด โดยหน่วยงานรัฐสามารถสนับสนุนด้านทรัพยากรและนโยบาย เช่น โครงการบริการสุขภาพชุมชนในสหราชอาณาจักร ที่หน่วยงานบริการสุขภาพแห่งชาติ (NHS) ร่วมมือกับองค์กรการกุศลในท้องถิ่นเพื่อให้บริการดูแลผู้สูงอายุและผู้ป่วยสุขภาพจิตถึงบ้าน การร่วมมือนี้ช่วยลดภาระของโรงพยาบาลและทำให้บริการเข้าถึงกลุ่มเปราะบางได้ดียิ่งขึ้น สะท้อนการสร้างคุณค่าสาธารณะที่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชน (Bovaird & Loeffler, 2012) สำหรับตัวอย่างในประเทศไทย คือ การดำเนินงานของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งทำหน้าที่เป็นองค์กรของรัฐที่ให้ทุนและสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคม ชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่นทั่วประเทศ ในการจัดทำโครงการรณรงค์ด้านสุขภาพ เช่น การลดการสูบบุหรี่และดื่มสุรา การส่งเสริมกิจกรรมทางกาย ซึ่งเป็นการร่วมสร้างสรรค์บริการสาธารณะด้านสุขภาพที่กระจายอำนาจและอาศัยความเชี่ยวชาญของภาคีเครือข่ายในพื้นที่ (Tangcharoensathien et al., 2018)

3) กลไกเครือข่าย (network governance) และแพลตฟอร์มข้อมูลสาธารณะ (open data) หน่วยงานรัฐและองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสานการทำงานผ่านเครือข่ายและแพลตฟอร์มดิจิทัล (digital platform) เพื่อให้เกิดการบูรณาการข้อมูล (data integration) และสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายที่โปร่งใสและแม่นยำยิ่งขึ้น (Bryson et al., 2014; Mateus, 2022) ตัวอย่างเช่น แพลตฟอร์ม data.gov.uk ของรัฐบาลสหราชอาณาจักร ที่เปิดให้สาธารณชนเข้าถึงข้อมูลภาครัฐได้โดยสะดวก ซึ่งนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมโดยภาคเอกชนและภาคประชาสังคม เช่น แอปพลิเคชันติดตามรถโดยสารสาธารณะ หรือการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อปรับปรุงบริการในเมือง (Open Data Institute, 2017) สำหรับตัวอย่างในประเทศไทย คือ แพลตฟอร์มข้อมูลเปิดภาครัฐ (data.go.th) ซึ่งรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ มาเปิดเผยต่อสาธารณะ นำไปสู่การพัฒนาแอปพลิเคชันบริการประชาชนโดยนักพัฒนาอิสระ เช่น แอปพลิเคชัน ViaBus ที่ใช้ข้อมูลตำแหน่งรถโดยสารประจำทางแบบเรียลไทม์จาก ขสมก. เพื่อช่วยให้ประชาชนวางแผนการเดินทางได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นตัวอย่างของการสร้างคุณค่าสาธารณะที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ข้อมูลเปิดของภาครัฐ (Digital Government Development Agency (Public Organization), 2020)

ตัวอย่างข้างต้นทั้งในระดับสากลและในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นว่า รูปแบบความร่วมมือข้ามภาคส่วนได้กลายเป็นกลไกที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการผสมผสานทรัพยากรและการลงทุนผ่านรูปแบบ PPP การผนวกความเชี่ยวชาญและความเข้าถึงชุมชนผ่านการร่วมสร้างสรรคบริการ หรือการใช้ประโยชน์จากข้อมูลร่วมกันผ่านแพลตฟอร์มเปิดภาครัฐ รูปแบบเหล่านี้ล้วนมีเป้าหมายเดียวกันคือ การสร้างคุณค่าสาธารณะที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างครอบคลุม ยืดหยุ่น และยั่งยืนเกินกว่าที่ภาครัฐจะสามารถดำเนินการได้โดยลำพัง ซึ่งตอกย้ำถึงความสำคัญของการบูรณาการแนวคิดความเป็นสาธารณะและคุณค่าสาธารณะให้เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ

กระบวนการทำงานร่วมกันของภาครัฐ เอกชน และองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ช่วยให้แต่ละภาคส่วนสามารถใช้ทรัพยากรและความเชี่ยวชาญที่มีอยู่ได้อย่างเต็มศักยภาพ อันนำไปสู่การสร้างผลลัพธ์เชิงสังคม (social outcomes) ที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (Moore, 1995; Dryzin-Amit et al., 2022) ทั้งนี้ ความร่วมมือดังกล่าวยังเสริมสร้างความเข้าใจร่วม (shared understanding) ระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นและการยอมรับ ต่อองค์กรและนโยบายที่กำลังดำเนินการ (O'Flynn, 2007)

สรุป

โดยสรุป “ความเป็นสาธารณะ” และ “คุณค่าสาธารณะ” เป็นแนวคิดที่มีบทบาทสำคัญในการวิเคราะห์และกำหนดทิศทางของการบริหารรัฐกิจและการกำหนดนโยบายสาธารณะในปัจจุบัน (Bozeman, 1987; Moore, 1995) แนวคิดทั้งสองช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายและผู้บริหารรัฐกิจ ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างผลลัพธ์ทางสังคมและการตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง มากกว่าการประเมินผลเพียงมิติเศรษฐกิจ (economic dimension) หรือการมุ่งเน้นตัวชี้วัดเชิงปริมาณ (quantitative indicators) เพียงอย่างเดียว (Bryson et al., 2014; Bozeman, 2002)

นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้แนวคิด ความเป็นสาธารณะ และ คุณค่าสาธารณะ ยังเปิดพื้นที่ให้ภาคส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรได้ทำงานร่วมกัน (collaboration) เพื่อส่งมอบบริการสาธารณะและนโยบายที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างแท้จริง (O'Flynn, 2007; Moore, 1995) ด้วยเหตุนี้ การผสมผสานมุมมองทางทฤษฎีกับแนวทางปฏิบัติ (theory-practice integration) จึงกลายเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้การบริหารงานในภาครัฐเกิดความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ และสร้างคุณค่าสาธารณะที่ยั่งยืน (sustainable public value) ได้อย่างเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตาม การนำแนวคิดความเป็นสาธารณะและคุณค่าสาธารณะไปปฏิบัติยังคงมีความท้าทายและเปิดประเด็นสำหรับการวิจัยในอนาคต ประการแรก ความท้าทายในการวัดผลคุณค่าสาธารณะ (measuring public value) ที่เป็นนามธรรม เช่น ความไว้วางใจของประชาชนต่อรัฐ หรือความเท่าเทียมทางสังคม ยังคงเป็นโจทย์สำคัญที่ต้องการการพัฒนากรอบการประเมินที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือ ประการที่สอง การบูรณาการแนวคิดเหล่านี้ในยุคดิจิทัล ซึ่งแพลตฟอร์มเทคโนโลยีขนาดใหญ่มีอิทธิพลต่อสาธารณะอย่างสูง แต่ดำเนินงานภายใต้แรงจูงใจเชิงพาณิชย์ ก่อให้เกิดคำถามใหม่เกี่ยวกับกลไกความรับผิดชอบต่อสังคมและการกำกับดูแลเพื่อปกป้องประโยชน์สาธารณะ ประเด็นเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นใน

การศึกษาต่อยอดเพื่อแสวงหาแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดในการสร้างคุณค่าสาธารณะท่ามกลางบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง

References

- Bovaird, T., & Loeffler, E. (2012). From engagement to co-production: The contribution of users and communities to outcomes and public value. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 23(4), 1119–1138.
<https://doi.org/10.1007/s11266-012-9309-6>
- Bozeman, B. (1987). *All organizations are public: Comparing public and private organizations*. Jossey-Bass.
- Bozeman, B. (2002). Public-value failure: When efficient markets may not do. *Public Administration Review*, 62(2), 145–161. <https://doi.org/10.1111/0033-3352.00165>
- Braae, E., Steiner, H., Riesto, S., Glaser, M., Althaus, E., Christensen, L., Knudtson, L., Murphy, M. A., Saglie, I.-L., Sirowy, B., Lamm, B., Berruti, G., Cerreta, M., Lieto, L., Scala, P., Palestino, M. F., Prisco, M., & Tietjen, A. (2023). Examining the publicness of spaces on European social housing estates: a position paper. *Architectural Research Quarterly*, 27, 143–157.
<https://doi.org/10.1017/s1359135523000155>
- Bryson, J. M., Crosby, B. C., & Bloomberg, L. (2014). Public value governance: Moving beyond traditional public administration and the new public management. *Public Administration Review*, 74(4), 445–456. <https://doi.org/10.1111/puar.12238>
- Dewey, J. (1927). *The public and its problems*. Henry Holt and Company.
- Digital Government Development Agency (Public Organization). (2020). *Case study on the use of open government data: ViaBus public bus tracking application* (Annual report 2020).
<https://www.dga.or.th/policy-standard/policy-regulation/dga-020/dga-042/> (In Thai)
- Dryzin-Amit, Y., Vashdi, D. R., & Vigoda-Gadot, E. (2022). The publicness enigma: Can perceived publicness predict employees' formal and prosocial behavior across sectors? *PLoS ONE*, 17. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0262253>
- Knowles, R. D., & Matthiessen, C. W. (2009). The Oresund Bridge and the new Stockholm–Malmö–Copenhagen high-speed rail corridor. *European Journal of Transport and Infrastructure Research*, 9(1), 74–95.
- Mateus, S. (2022). Publicness beyond the public sphere. *Mediapolis – Revista de Comunicação, Jornalismo e Espaço Público*. https://doi.org/10.14195/2183-6019_14_6
- Moore, M. H. (1995). *Creating public value: Strategic management in government*. Harvard University Press.
- O'Flynn, J. (2007). From new public management to public value: Paradigmatic change and managerial implications. *Australian Journal of Public Administration*, 66(3), 353–366.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-8500.2007.00545.x>

- Office of the Eastern Economic Corridor Policy Committee. (2019). *High-speed rail project linking three airports*. <https://www.eeco.or.th/th/high-speed-rail-linking-3-airports> (In Thai)
- Open Data Institute. (2017). *The economic, social and environmental value of open data*. ODI Report. <https://theodi.org/article/the-value-of-open-data/>
- Tangcharoensathien, V., Witthayapipopsakul, W., Panichkriangkrai, W., Patcharanarumol, W., & Mills, A. (2018). Health systems development in Thailand: a solid platform for universal health coverage. *The Lancet*, 391(10126), 1205–1223.

Editorial Criteria

The criteria for publication of research and review manuscripts in LAJ are that they have:

- Novelty primarily in terms of empirical findings but LAJ welcomes theoretical discussions.;
- Groundbreaking or rigorous methodology and research design; or
- Discovery of administrative innovation that would potentially benefit the society.

In addition, manuscripts should have the following qualifications:

- Writing quality.
- Presentation quality. Theoretical frameworks and empirical findings should be clear, adequate, and well-structured.
- The submission has not been previously published, nor under condition for publication elsewhere.

Research and Review Articles

A research or review manuscript should be no longer than 15 A4-pages (approximately 5,000-6,000 words) and should have the following components:

- Title page
 - Manuscript title
 - Names, positions, and affiliations of all authors. The corresponding author should provide contact information, especially email address.
 - Abstract. Please write a concise abstract (approximately 400 words) and provide three to five keywords.
- Main text
 - Introduction
 - Objective
 - Theory and/or prior studies
 - Hypothesis (optional)
 - Conceptual framework
 - Methods
 - Findings
 - Conclusion and discussion
 - Acknowledgement (optional)
 - References

Book Reviews

A book review should be no longer than 10 pages (approximately 3,500-4,000 words). A book review should include the book's basic information—i.e. title, location, publisher, year of publication, and total page number.

Reference

References should be prepared according to the Publication Manual of the American Psychological Association (7th edition). References in a language other than English should be translated to English. For each translated reference, a designation "(In Language)" should be added at the end.

Submission

LAJ operates an online submission system that allows authors to submit manuscripts online and track their progress via a web interface. All manuscripts must be submitted via the online submission system at www.localadminjournal.com. Manuscript style, templates, and submission guidelines are also available on the LAJ website.

Publication Charges

There are no submission fees, publication fees, or page charges for LAJ.

Copyright Notice

The copyright of all articles published in the Local Administration Journal is owned by the College of Local Administration, Khon Kaen University.

RESEARCH ARTICLES

Political and Administrative Actors' Interactions: Evaluating the Influence of Good Governance Principles in Project Implementation and Management in Tanzania 419

Kweyamba Maximilian and Respicius Shumbusho Damian

Participation of Village Council and Street Committee Members in Local Government Health and Education Service Delivery: Evidence from Selected Councils in Dodoma Region, Tanzania 447

Rose Likangaga, Ng'homange Merkiad James, and Geofrey Ndunguru

From Symmetric Functions to Civic Participation and Health Governance in Community Health Care Services after the Devolution to Provincial Administrative Organizations 469

Weerasak Krueathep, Preeda Taearak, and Pranom Aosan

Khon Kaen City of Mo Lam: Exploring the City Potentials to Become a Creative City 489

Koedkanya Chanthasin, Veluree Metaveevinij, and Phitchakan Chuangchai

Reimagining Urban Mobility: The Relationship Between Public Awareness and Demand for Public Transportation in Hat Yai Municipality, Songkhla Province 511

Kasipat Thonmanee, Thanyaphat Phiphatphamonkul, Watcharapon Aiamsaard, and Suppawit Chaichana

A Survey on Public Opinions Regarding Drug Issues in the Bangkok Metropolitan Area, 2023 533

Preechaya Nakfon, Kanrawee Wichaipa, Arnuphab Raksuwan, and Choukacher Maneethep

Factors Influencing Public Participation in Local Development: A Case Study of a Local Administrative Organization in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province 543

Rattana Phonlasen, Soraya Supaphol, and Laddawan Sameran

ACADEMIC ARTICLE

Publicness and Public Value: A Theoretical Foundation Review and Practical Application 563

Nunta Bootnoi, Wiphat Mankan, Pattratida Wattanapunkitti, and Suthira Thipwiwatpotjana